

<36612549550013

ANT. MANCINELLI.

Sermonum Decas: ad Angelum Colotium Aesinatem.

De Liuore Per Ant. Man.

Seria Meonidæ Liuor detrectat/ & odit:
Ausonium Vatem nec sine labe canit.
Quid mihi uenturum mediter? quid? dum tamen ista
Qualiacunq; legant: quid mihi liuor iners?
Liuidus allatrat passim quoscunq; peritos:
Ast in secessu clam tenet: atq; legit.

Conuent. S. Francisci Serræ S. Quirici

Modus Scribendæ Orationis.

ADolescens/quo ritu/qua ratione ualeas Orationē per te cōponere/ubi opus erit/paucis aperiam. Sunt quidē his decem libris Sermones.cxxvi. Nolens igitur meis omnino inhærere uestigiis/mutato prologo ex omnibus eandē/(de qua tractare uolueris) materiam continētibus/ eligere tibi clausulas q̄ facillime poteris: eisq̧ una cōpactis orationem conficere. Illud autem erit huic exemplo. Si de natali christiano/quid dicere/uel de baptismo/uel matrimonio/uel religione/uel magistratu/uel in funere de laudibus honoratorum uirorum tibi forte acciderit: perlectis eiusdem materiæ orationibus illa excerpseris quæcunq̧ uidelicet usui tuo fuerint. Redactaq̧ simul in corpus unum nouā tibi orationem conficient: nec tum facile deprehēderis. Si uero unica erit oratio/uti illa de Agriculturæ laudibus/de amicitia/de historia/uerso ordine/mutatisq̧ uerbis tua fieri poterit. itaq̧ tuo iā marte ut aiunt sine doctioris ope & adminiculo/ quam uoles orationē apte confeceris. Hactenus equidem mihi tum Romæ/tum Venetiis/tum alibi/ sæpe acciderat: uti me adeuntibus atq̧ orantibus adolescentibus orationes aliquas de re illis tunc oportuna ipse componerem: Iam uero aperta iis semita est: qua ipsimet nullo duce pergere ualeant: nec ulla in re materia ipsa defuerit. Vale candide lector: & me dilige.

Ad Angelum Colotium Aesinatem Litterarum Apostolicarum maioris Praesidentiae Breuiatorem.

SErmonum Decadem Angele mi suauissime Cui dedicarem uolenti mihi Tu quidem in primis occurristi: Noram & enim te studiosorum amantissimũ: miraque pbietate clarissimum: comitate iuuenem: grauitate senem: libentissimeque ocium tuum in litteris collocantem. lectitas nanque, & ediscis frequenter. Quod mihi certe nulli admirationi accessit: Nicolai sed enim patris, & Francisci patrui tui uestigia sectaris. quorum Alter plurimũ fide, & ueritate, & candore praestabat: Vnde in contubernio eius (sicuti & in tuo) nihil unq̃ nisi sanctum, nihil nisi honestum uidebatur. Alteri uero ingenium solers, & Vtriusque Iuris cognitio maxima inerant. Qua de re & Ferdinando Regi Parthenopaeo Consiliarius astitit. Cum ergo tua fides, & ueritas, & candor parenti. Studium & solertia patruo tuo respondeant, iure Mancinellus & merito suae Decadi praeesse te uoluit. Age iam munuscula eius hilari mente, serena fronte, manu benigna excipito. Vale. Sed nostri memor. Aii

Ant. Mancinellus Veliternus Adolescentulis.

Iuersis Ego temporibus uariis rerum materias/palam uel per me/uel p alios recitãdas iampridem scripserã: hac uero æstate ociũ nactus(oues enim pestilentia territæ pastorem me fugerãt) plura cõposui: præsertim funebria: tristis & enim tristia scripsi/tempori suo conueniẽtia. Inde collecta omnia in libellos redegi/ adolescentulorum gratia motus: ut quos pñtis docere nõ poteram: absentis docerẽ. ut scilicet haberent/quo ipsi per se cõfugerent: siquãdo eiusmodi sermone aliquo/ opus esset: nec cogerẽtur amplius ita ut hactenus sæpe uidimus doctiores adire. ℂIn omni autem sermone/ seu mauis oratione/Ego sermones appello/fere illa tria potissima oratoris seruaui: Tria nanq; sunt efficienda dicẽdo: ut doceatur is/ apud quem dicetur: ut delectetur ut moueatur. Itaq; hæc legentes multa uidebunt/ & ad doctrinam/& ad mores optimos facientia. ℂFunebria maxime ultra sextum de religione & incarnatiõe libellum/uiuendi modum ostẽdunt: Nam cuiusq; ætatis/ uel conditionis homines/ qualiter uiuere debeant/ scribo: cõmemorans quidem eoꝝ. erga deum religionẽ/iustitiam/cõtinentiam/uirtutesq; cæteras/Aegyptioꝝ more. ℂVbi etiam quod Platonicus Socrates admonet maxima parte seruaui: hoc est ut funebris oratio defunctos satis laudet: superstites benigne moneat: eorum filios ac fratres ad uirtutis ipsorum imitationem hortetur. parẽtes uero/ & maiores alios/ siqui supersunt/ consoletur. Anteq; omnia generosam illorũ stirpem laudet: deinde educationem & disciplinam. quæ etiam omnia/ si non cũcta simul quolibet in sermone funebri executus sum: seruaui tamen in multis. ℂVarias denq; rerum materias coegi: quoniam iucundum nihil est/ nisi quod reficit uarietas: Vnde etiã in Cœnis sumptuosissimis sæpe accidit: ut cum optimis satiati simus/ Varietas tñ nobis

Tria in Oratore

Funebria

Funebris Oratio

ex ulilioribus grata fiat. ¶Praeterea, quicunq; scribit multos sumit Iudices: aliusq; in alterius liuet ingenium. Qualiacunq; haec sint, nollem nisi quibus scripta sunt, perlegi. Docti doctoq; hominum uigilias quaerant: Esurientibus pratulum hoc, farrago haec uirent, non saturis Egentibus nõ affluentibus nostra Arcula pateat. Valete etiam atq; etiam, quibus haec placuerint. Sed prõ nefas, Cur me forsitan canino dente quis rodet, palam detrahens, legens in ãgulis! Haec Velitris Nonis Sextilibus Anno Christianae Salutis. M.CCCCLXXXXV. Quibus Scribatur

SERMONVM DECAS.

¶In Primo Libello Sermones Quattuor & decem.

¶In Secundo Libello Sermones quattuor.

¶Medicinæ Laudes: & Patauini Gymnasii. tit. primo. — Medicina

¶Iuris Ciuilis præstantia. tit. secundo. — Ius Ciuile

¶De Legum latoribus. tit. tertio. — Legū Latores

¶Litteratorum Catalogo ascribendi petitiō. tit. quarto.

¶In Tertio libello Sermōes Vnus & uiginti.

¶De ꝑtoris officio: ubi scribit̄. cur leges cōditæ. qd princeps cauere debet. Iniustū iudicē a cāmyse excoriatū. de Iustitiæ laudibus. malos puniēdos. Iñ de iureiurādo. ti. i. — Prætoris Officium

¶De gubernatoꝝ reip. officio: ubi scribit̄. q̄ sint ꝑpria munera mgr̄atus. de iustitiæ laudibus, & imagine eiusdē Quales esse debent iustitiæ Antistites. honestis rebus studentes honoribus prosequendos. Quid sit iusiurandum. postremo, Religionis curā heñdam. tit. secundo. — Rectoris Officium

¶De officio eorūdeꝫ: ubi scribit̄. Ciuiuꝫ utilitatē tuendā Totūq; reip. corpus curandū ne seditio oriat̄. Ignobiliū uirtutē nobilitatis inertiæ ꝑferendā: appetitus ratiōi obedire. rectoꝝ mores ꝑdesse, & obesse ciuibus. Accusatores in ciuitate necessarios. prauos puniendos. Iustitia qd sit, & eius partes Religio, Pietas, Gratia: tit. tertio. — Rectoris offi.

¶De Prætoris officio: ubi scribit̄. prauos & īpios puniendos. prætorē & iudicem esse dei ministros: litem non esse prorogandam. Iustitiam omnibus æqualiter ministrandam. Iram & Auaritiam uitandas tit. quarto. — Prætoris offi.

¶De officio eiusdē: ubi scribit̄. ne qd temere fiat. clæmētia nil laudabilius. puniēdos ad reip. utilitatē referēdos. Ius oībus idē fore. irā in puniendo cauēdam. īcurabiles exterminandos. singula cum ratione iudicanda. nullius personam accipiendam. tit. quinto. — Prætoris offi.

¶De rectorū reip. officio: ubi scribit̄: a mgr̄atu temp. oī cura gubernādā. oībus eādē utilitatē cōeꝫ fore: ꝑuos puniēdos. turpia uitāda: nihil īiuste faciēdū. gl'am ex tribus cōstare. qui maxime laudādi: & qui cōtemnēdi. tit. sexto. — Rectoris offi.

¶De offi. eorūdē: ubi scribit̄: reip. rectores fore sapiētes ciuitas qd sit. arma ꝑ reip. salute tenēda: īpios exterminādos. cur prīcipes cōstituti. iustitiæ munus: fides qd. ti. vii. — Rectoris offi.

Prætoris officium

℄De Prætoris officio ubi scribitur: Acuto hōīe & callido opus esse reip. gubernādæ. hominū uitia cohercēda. Prætori & iudici fortitudinē & prudentiā necessarias. q uere iustus. Lex quid. flagitiosum uirum a tribunali arcēdum. Leges araneoꝝ telis esse similes. Consulenda esse optima. Leges quando sint utiles. tit. octauo

Prætoris officium

℄De officio eiusdem: ubi scribit. Sapientes naturaliter alioꝝ rectores: nihil utile esse, quod sit iīustū. Equo iure omnes regendos. appetitū rationi obediturū. tit. nono.

Prætoris Concio

℄Prætoris concio accæpturi Præturæ insignia: ubi scribit. iustū quid. ꝑturbatōes fugiendas. Contumeliā repellendam. pecuniā cōtemnendam: ꝓpulsandā iniuriā. tit. x

Prætor. cōcio

℄Eiusdem concio: ubi scribitur. omniū cōmodis. cōsulēdū. prauitati nō parcēdum. Leges cur factæ. Iustitia qd. Iusiurandum ad quid pertinet. tit. undecimo.

Prætor. cōcio

℄Cōcio eiusdē: ubi scribit: in iudiciis aspiciēdā esse nullius grām, sed æqtatē. Iracūdiā pellendaꝫ. quæ sint tria iuris ꝑcepta. ab auaritia abstinēdū iuramēti comites. ti. xii.

Prætor. cōcio

℄Eiusdē concio: ubi scribit. curāda, esse q̄ cōmodo sint reip. Ciuiles discordias tollēdas. flagitiosos puniēdos. ꝑ toris domesticos nulli offuturos. Iniustitia, & Iustitia, qd pariant. Temperantia quid sit. Ab ira cauendum per iurium quid. tit. xiii.

Prætor. cōcio

℄Concio eiusdē: ubi scribit: rectoris pn̄tia tutandā ciuitatē. quod est æquum iudicandū. Dei ministros esse ꝓ rē & iudicē. prīcipatū ꝓdesse debere pplīs. Iudicādū sine ꝑsonaꝝ acceptōe. Ab muneribus abstinēduꝫ. Tria iustitiam impedire. periurium quando committatur. tit. xiiii

Sceptri assignatio

℄Sceptri assignatio: ubi scribit. quibus est resp. cōmittēda. nulla causa ab æquo discedēdū. quattuor cāis, amore odio, timore, auaritia, iniustitiam cōmitti. cōcordiam in rep. seruandam: Iniuriam ꝓpulsandam. Quibus causis defensiones prætermittuntur. tit. xv.

Assignatio Sceptri

℄Assignatio Sceptri: ubi scribit. Ignauuꝫ ꝓhibendū ab rep. Sapientē. oīa bene curaturū. Reip. cōmoda conseruāda. Sceleratos puniēdos: ꝓbos colēdos. Iustitiæ bonū

Iracūdiā cauēdā·sine psonaꝝ acceptōe iudicādū·tit·xvi· Sceptri assignatio
❡Sceptri assignatio:ubi scribitur·Iustitiam reuocandam
facinora expianda uniuersos sine discrimine iudicādos·
lucri cupiditatem fugiendam· tit·xvii·
❡Assignatio Sceptri:ubi scribit̄:e ciuitatibus claris opti Assignatio Sceptri
mos eligendos ad magistratū·Delicti pœnam nō omit
tendā·Sapiētiæ bona·quinam iustitiæ ministri· tit·xviii·
❡De regentiū Remp·officio:ubi scribit̄·qui ad mg̃ratū Rectoris officium
assumi debent·In Senatus collegio concordiā fore·Iu⸗
stitiā seruandā·diligentiā ꝑ reip· salute adhibendā· Cui
opitulandum·quinā mg̃ratum adipiscant̄ quales iudices
eligant̄·Leges seruādas,& iniustitiam repellendā·sic·n·
ciues ꝑ patriæ salute mortē obibūt·Iusiurādi religioneꝫ
custodiendā·piuros in ægypto capite mulctatos·tit·xix·
❡De officio eorundem:ubi scribit̄: Sapiētiæ studiosos Rectoris officiuꝫ
& usu peritos,nō uulgū insipientem Reip· ꝓponendos
Et qui sint imperio digni·qualis iudex eligendus·in cō⸗
silio doctos adhibēdos,uel usu peritos· benemerentes
de rep·& honestis artibus imbutos merito honore affi⸗
ciendos:quid prudentia sit·Quid sapientia: Religionis
cultū in urbe non defore·Fineꝫ rei cuiuscunqꝫ inspicien
dum·Reip·conseruatoribus in Cælo locum constitui·
Quot ex periurio mala eueniunt·tit·xx·
❡Deliberat Senatus an pontificis legato aduenienti do⸗
na mittantur·tit·xxi·

❡In quarto libello Sermones·xxiii

❡Fides publica Prætoris optimi·tit·primo· Fides publica
❡Fides pu·Notarii diligentis·tit·secundo·
❡Fides pu·Prædicatoris egregii·tit·tertio·
❡Fides pu·Grati Prædicatoris·tit· quarto·
❡Fides pu Summi Prædicatoris·tit·quinto·
❡Fides pu·disertissimi Prædicatoris·tit· sexto·
❡Gratiarum actio conuiuis habenda·tit· Septimo· Graꝝ Actio
❡Actio graꝝ comitātibus & officiosis hn̄da·tit·octauo·
❡Graꝝ actio comitātibus & officiosis·hn̄da·tit· nono·
❡Actio gratiaꝝ conuiuis habenda Nuptiaꝝ tpe tit·x·

de Auspicibus/ & paranymphis & pronuba. cur limen non tangebatur a nupta. cur thalassii nomen repetebat cur olim uxores nihil coquebāt. cur cingulo noua nupta pcingebatur. cur postes Lupino adipe ungebātur. cur nam tris asses ad uirum nupta ferret. ti. vii.

¶ Matrimoniū quādo fuerit institutū: & an id errore aliquo impediatur. ti. viii. — Matrimonium

¶ Matrimoniū unde dicit: uolentibusq; illud cōtrahere confessionem in primis adeundam. ti. ix. — Matrimonium

In Decimo libello sermones. xxiii.

¶ In funere Pueri: ubi aliqua de senectæ & uitæ lōgæ incommodis: breuisq; uitæ commodis. ti. i. — Pueri

¶ In funere Adultæ puellæ uirginis: ubi aliq de laude uirginitatis/ & cōtinētiæ. de cibi modo. de luxuriæ dāno/ & castitatis utilitate. postremo de uitæ huiusce malis. ti. ii. — Puella

¶ In funere Viduæ: ubi aliq de pietate: de Elemosynæ bono: & pudicitiæ. deq; animæ a corpore exeuntis felicitate. titu. iii. — Vidua

¶ In funere Nuptæ: ubi aliq de Viri honore. de cultus qualitate. de uitæ nr̄æ malis: & incerto hominis statu. de mortis commodis. titu. iiii. — Nupta

¶ In funere Mariti: ubi aliq de innocente/ & nocente. de obsequio in alios. quo pacto loquendū de curis uitæ presentis. de pacis bono & fortitudinis. de filiorū educatione. titu. v. — Maritus

¶ In funere Viri cælibis: ubi aliqua de cōsolatore. de humilitatis uirtute. de diuitiis spernendis. de subeundo iudicio ante Christi tribunal. de cōuiuii parcitate. de legis diuinæ mādatis. de patientis laude. titu. vi. — Vir cælebs

¶ In funere Vetulæ matronæ: ubi aliqua de linguæ honestate. de pudoris utilitate. de uanitate fugienda. de bonis a morte. de dolendis. titu. vii. — Matrona uetu.

¶ In funere uetuli uiri: ubi aliq de morte senibus cōueniente. de cōtinētia. de ocio fugiendo. de septem petitionibus dominicæ orationis. de gaudio seruientium deo. de filiorum instructione. de diebus & annis uitæ nostræ — Vir Vetulus

constitutis. de uitæ miseriis.tit.viii.

Vir generosus — ¶In funere Generosi uiri: ubi aliq̄ de misericordiæ bono: & humilitatis.de supbiæ malis.de opibus miæ.de sepultura.de clæmentia.de iræ comitibus.de pacis bono. quid sit confessio: quid uir sine litteris. de scripturæ sacræ uirtutibus. quæ mortis commoda.tit.ix.

Episcopus — ¶In funere uenerādi Epi:ubi aliqua de uitanda iactātia: de ieiunii bono.de uitādis fœminis.de pastoribus ecclesiæ negligētibus.de orōnis frequētia.de cibi modo.quorum libri legendi & qualiter.inimicis cur bn̄faciendum. qualis Episcopi uita. de ordine Epāli. de uitæ malis. de impiis arrogātibus fortunatis.de piis infelicibus. tit.x.

Sacerdos — ¶In funere pii reuerendiq̄ Sacerdotis:ubi aliqua de bonis eccl̄iarum.de Clerico negociatore. de sciētia diuinæ legis.de præsbyteri sermōe. de salutari sacrificio.de honesta cōuersatiōne.quid sit castitas.de orōnis tempore. de inuidiæ malis. Luxuria quid sit.& quæ eius mala. de puro animo sacrificantis de obedientiæ bono.tit.xi.

Theologus — ¶In funere sacri Theologi Pauli Callarii: ubi aliqua de obediētiæ bono.de abstinentiæ uirtute & pauptatis. de orōnis frequentia. de tempato cibo.de mulierꝝ fuga.de pacis uirtute. de resurrectionis felicitate. ¶De Leonardi Coni summi Theologi laudibus.tit.xii.

Præceptor — ¶In funere clari præceptoris: ubi aliq̄ de discipulorum eruditōe.de inuidia.de castitate.de rephensione. de ira. de cruce.de innocentia.de maloꝝ solatio. de patientia. de Philosophis & Poetis. de tolerantia. de uigiliis. de lege uitæ & mortis.de duabus uiris.tit.xiii.

Discipulus — ¶In funere studiosi Discipuli: ubi aliqua de parente. de studiosis. de Luxuria.de pudicitia. de Mundi malis. de sapiente.tit.xiiii.

Medicus — ¶In funere clarissimi Medici:ubi aliq̄ de morboꝝ causis.de regno cælesti.de ieiunio.de tolerantia. de sapientia. de superbia.de lugendo mortuo.tit.xv.

Miles — ¶In funere strenui Militis: ubi aliqua de Militiæ laudibus.de uirtute Militis.de Humilitate. de lingua dolosa.

Finis Tabulæ. & Titulorum.

ANT. MANCINELLI.

¶Primus Sermonuꝫ Libellus, de Auspicãdis Poetis, Historicis, Oratoribus, cõtinet Sermões.xiiii.

¶De Laudibus Agriculturæ, seu Rusticæ uitæ: De Agriculturæ Scriptoribus. De Inuentoribus, & Commodis Astronomiæ. Titulo Primo.

Ellem hodie Carneadis mihi facundiã dari hominis quideꝫ omniũ in dicendo (ut scribunt) a(c)errimi & copiosissimi. Plures eniꝫ hic adsunt Galbæ: plures Aemylii: Crassi multi: Gorgiæ quãplurimi. Verum illa deficiente fretus omnium humanitate ubi locum ascendi, aliqua breui oratione expediam. Dicam itaq; (ubi Georgicoꝝ opus profiteri constitui) Agriculturæ seu Rusticæ uitæ laudes aliquas: & eius scriptores non paucos. Inde uero Astrorum scientiæ inuentores, eiusdemq; uires & commoda, breui quoq; perstringam: Ea nanq; Agriculturæ adiungitur. De qua, ut pollicita exequar, aliqua minime cõtemnenda memorare incipiã: Adeste quæso.

¶Cum duæ uitæ traditæ sint hominuꝫ, Rustica & Vrbana: antiquior est multo rustica: prius eniꝫ rura coluerũt homines, q̃ urbem haberent. Neq; solum antiquior cultura agri, sed etiam melior: Vnde qui eam colerent piaꝫ & utilem uitam agere credebant. Omnium siquidem rerum, ex quibus aliquid exquiritur, nihil est Agricultura melius, nihil uberius, nihil dulcius, nil homine libero dignius. Dirigit̃ ea ad duas metas, ad utilitatem & uoluptatem: Vtilitas quærit fructum: Voluptas delectationeꝫ. Hinc Homerus Laerten lenientem desiderium, quod capiebat e filio colentem agrum, & eum stercorantem facit: Agro enim bene culto nihil potest esse, nec usu uberius, nec specie quidem ornatius. Nec uero sine causa olim præponebant Rusticos Romanos Vrbanis: Agricultura Rustica uita

Romuli Institutio

Quoniam qui in oppido sederent, q̃ qui rura colerent, desidiosiores putabant. ¶Romulus itē, quo tēperanter omnes uiuerent: & iusta potius q̃ lucrosa eligerent: tum ad tolerantiam laborū meditandā, nullamq; pecuniam pretiosiorē uirtute æstimandā, desides omnis & sordidas, cupiditatumq; turpium allectrices artes ut corrūpētes delentesq; corpus & animū exercentium, Seruis & aduenis tractādas exhibuit: durauitq; diutissime probro habita esse apud Romanos hæc opera: neq; ea cuiq̃ Romæ oriundo exercita. Duo uero tantū studia reliquit liberis, Agriculturā, & Belli artes: Videbat enim ꝙ hac

Agricultura Militia

uita homines temperatiores fierent: atq; Venereis illecebris minus caperentur. Imperfectamq; putans utrāq; uitam alteram ab altera separatam, eosdem militarē simul & rusticam uitam uiuere instituit: Vt & pace & bello exercitio non carerent. Hunc autem uiuendi morem, etiam apud Sueuos legi, Germanorū omniū bellicosissimos: qui centum pagos habere dicunt: e quibus quotannis singula milia Armatorum bellandi causa e finibus educūt: Reliqui uero, qui domi manserint, se atq; alios alunt: Hi rursus inuicē anno post in armis sunt: Illi domi remanent: Sic neq; Agricultura, neq; ratio atq; usus belli intermittitur: Sed priuati ac separati agri nihil est.

Sueui

Numæ Institutio

¶Numæ quoq; Pompilio nō minori curæ q̃ Romulo fuisse Agriculturam legimus: Considerans enim Ciuitatem necessaria affluentia abundare oportere: Agrum omnem diuisit in eos, qui pagi uocantur. Præfecitq; pagis singulis singulos magistratus, īspectores & custodes suæ quosq; partis: qui circumeuntes assidue, bonosq; & malos describentes agricultores, Regi deferebant: Isq; laudibus prosequēs diligentes agricolas & comitate cōplectens, Segnes autē & ignauos opprobriis insectās ad colēdos agros melius quenq; inuitabat. Atq; ita hi e rati bellis & urbanis negociis multū ocii nacti, coloni omnes fiebant: Hinc ait ille: Pascebatq; suas ipse Senator oues. Vnde & Quintius Cincinatus obsessi cōsulis.

Quintius Cincinatus

& excercitus Liberator, ab Aratro uocatus ad dictaturam uenit: Ac rursus Fascibus depositus ad eosdem Iuuencos rediit. Itemq; Caius Fabritius, & Curius Dentatus, Alter Pyrrho finibus Italiæ pulso, domitis alter Sabinis, accepta quæ uiritim diuidebantur captiui agri septem iugera, non minori industria coluit, q̃ fortiter armis quæsierat. Caius autem Lycinius Tribunus plæ. primus populum ad Leges accipiendas in septem Iugera Forensia e comitiis eduxerat. Siquis præterea agrũ suum passus fuerat sordescere, eumq; indiligenter curabat: ac neq; arauerat, neq; purgauerat: Siue quis arborem suam Vineamq; habuerat derelictui: non is sine pœna fuit: sed erat opus Censorium. Censoresq; ærarium faciebant: Erat etiam Censoria castigatio minus arare q̃ uerrere: q; sine Agricultura nec consistere mortales nec ali posse manifestum est. Quod Indi intelligentes sinunt Belli tempestate in campis opus Rusticũ exercere Agricolas absq; cura ab omni discrimine belli procul: hostes in prælus mutua cæde grassantur: Agricolis nulla in re nocent: sed intactos relinquunt tanq̃ communis utilitatis ministros: Quod quidem si etiam apud Christianos, uti par esset, usu ueniret: & Ciuibus & Agricolis & Militibus ipsis, q̃ optime consultum esset. At Cum Bella sint occulte peccatorum & scelerum pœnæ ut ille iquit haud eqdẽ mirũ si nulli hoim gñi nulliq; ordini parcit. Iã uero Scriptorum Noĩa uti pollicitus sum ex equemur. ¶Sunt qui de Agricultura Scripsere permulti Vt legimus: Hieron Videlicet Siculus: Democritus Physicus. Xenophon Socraticus. Aristoteles. & Theophrastus Peripatetici. Archias Pythagoræus. Amphilochus Atheniensis. Apollodorus. Antigonus Cynicus. Aristandius Atheniensis. Bacchius Milesius. Dion Soleus. Chereas Atheniensis. Diodorus Prienneus. Bion Colophonius. Epigenes Rhodius. Euphranii duo. Menãdri duo. Pythiõ Rhodius. Androcyõ Aeschariõ Aristomenes. Athenagoras. Crates. Dades.

Fabritius
Curius

.C.Lycinius
Iugera septem
Segnis agrico

Agriculturæ
Scriptores

Dionyſius. Euphoriō. Lyſimachus. Meneſtarchus. Theophilus. ii omnes & plēs quidē ſoluta oratione ſcripſerūt. Quidā etiā uerſibus: ut Heſiodus aſcræus. Menecrates Epheſius. Nicāder etiā Colophonius. Heſiodus aūt ut legimus princeps omniū de Agricultura præcepit: Mago Carthagineñ pœnica lingua res diſperſas cōphendit Libris duo de triginta. quos Caſſius Dionyſius utticenſis uertit libros uiginti Græca lingua. Hos aūt utiliter ad ſex Libros redegit Diophanes in Bithynia quos miſit Deiotaro regi. Apud Roānos deniq; de agricultura primus Cato inſtituit: quā deniq; Marcus Terētius Varro expoliuit: Mox Virgilius laude carminū extulit. Nec minus ſtudium habuerūt Cornelius Celſus: & Iunius Moderatus Columella: Exinde Plynius maior q̄plurima ſcripſit.

Agricolis Neceſſaria

¶ Qui demū ſe in Agricultura perfectum uolet pſiteri, ſit oportet rerum naturæ ſagaciſſimus: declinationum mundi nō ignarus: ut exploratū habeat, quid cuiq; plagæ conueniat: quid repugnet. Siderū ortus & occaſus, ſeu maris emerſum & occultationes memoria repetat: Ne imbribus uētiſq; iminētibus opera incohet: laboreq; fruſtretur. Cæli & anni præſentis mores intueatur: Quæ quidē prænoſcere ſine lumine animi, & ſine exquiſitiſſimis diſciplinis, quenq̄ nō poſſe crediderunt. Et quia ſiderū mentio facta eſt: par eſſe uidetur: ut de Aſtronomia aliqua referanē: ſine cuius ſcīa manca foret agricultura: de qua dixit ille: Tempus in agrorum cultu conſumere dulce eſt.

Aſtronomiæ Inuentio

¶ Aſtrorū itaq; ſcientia inuenta eſt ſecundum Origenem ſeu longa obſeruatione, ſeu demonum quidem ſolertia qui ordinē ſuū tranſgreſſi, multa hominibus ſuggeſſerunt. Sunt tamen qui deorū beneficio inuentam putent: Manlius primo libro,

Cyllenius

Mercurium inuentorem aſſeruit: dixit enim. Tu princeps, autorq; ſacri Cyllenie tanti: Per te iam cælū in terris, iam ſidera nota.

Adam

Ioſephus uero aliter ſentit: nā ſcribit Adam duas Columnas reliquiſſe, unam Aeneā alteram Lateritiā: In quibus Siderū motus deſcripſerat:

Ne per Aquæ & Ignis diluuia: quæ futura esse cognouē rat: ea scientia quãdoq; perderet. Lactantius autẽ secun do libro inquit: omnium primi qui Aegyptũ occupa uerant cælestia suscipere, atq; adorare cœperunt: Et quia domicilijs nõ tegebãt propter aeris qualitatẽ: nec ullis in ea regione nubibus subtexitur cælum: cursus siderum & defectus notauerunt: dũ ea sæpe uenerãtes curiosius atq; liberius intuerentur. Diodorus in quarto, Atlantẽ Astrologiæ peritissimũ scribit, de Spæra primum inter homines disputasse: quã ex re uisum esse orbem suis hu meris substinere, locum præbente fabulis Sphæræ inuẽ tione. Plynius. libro Septimo Atlantem Libyæ filium Astrologiam inuenisse ait: Alii dicunt Assyrios: Sphæ ram uero in ea Milesium Anaximandrum: Siderũ ob seruationem in nauigando Phœnices. ¶Hæc autẽ so lis ac lunæ uarios cursus: Hæc meatus siderum: Hæc ra tionem temporum deprehendit. Hac item pendentia fata discerni possunt: Hac cuiq; nascendi dies qualis fu erit, & qualis uita ostenditur: Vnde Mãlius. libro tertio Fata quoq; & uitas hominum suspendit ab astris: Sic fe lix aut triste uenit per singula fatum: Hac horæ prospæ & infelices iudicantur: Hac optimus quisq; Astrologus multa mala prohibere potest: quæ secundum stellas uen tura essent. Nam cum earum naturam præsciuerit, sic eũ præmuniet, cui mala uentura sunt, ut cum uenerint pos sit illa pati: quod etiã asserit Ptolomæus. Hac etiam, uti aiunt, Ad humanarum diuinarumq; rerum notitiam p. uenimus: Hæc omnium salutem conseruare ostendit: Huius deniq; operis uires Aegyptii maximas demon strarunt. In omnibus enim libris medendi scientiã stel larum prognosticationibus coniunxerunt: eo scilicet ut existentium conplexionum qualitates, per stellas depre henderent: nec non & accidentia corpori euẽtura. Est itaq; Siderum scientia quodammodo necessaria & per utilis. Iam quidem operæpretium esset, ut de Poetica aliqua dicerentur: Verum quia paruo libello iam edito,

Aegyptii

Atlas

Astronomiæ commoda

Fata

Medico necſa Astronomia

Cuius Titulus est de Poetica uirtute/ q̄ plurima ostendimus: superuacuum hoc loco repetere uisū ē. De poeta quoq; omnium summo aliquid dicerem: Sed quia ut ait Symmachus/ Haec est Maronis gloria ut nullius laudibus crescat/ nullius uituperatione minuatur/ Silenduz censeo: Finemq; orationi impono. Dixi

Maronis glīa

¶ De Diuersis Vitiorꝫ/ Virtutumq; effectibus/ in Iuuenalis Satyrici Poetae Laudem: Is enim quae Mala/ quae Bona sint edocens/ scribit quid Vitia/ quid item Virtutes hominibus pariant. Tit. Secundo.

Vanto mihi ingenio/ Q uāta item rerum doctrina/ facundiaq; opus esset: quo plane omnibus satisfieret Viri clarissimi/ Q uis non uiderit? Sed quanq̄ minima omnia/ non propter id ab uirtutis officio cessare uisum. Itaq; diuersos uitiorꝫ uirtutūq; effectus exponā Haud ab re profecto: Sum nanq; Iuuenalis elegantissimi Satyras annuente deo expositurus: Vbi quidē/ quae mala/quae bona sint edocebimur: Scribit enim quid uitia/qd item uirtutes hominibus pariant. Ideoq; ab deorum immortalium neglecto cultu incipiam: Q uicunq; & enim impius/ deosq; negans/ad omne scelus paratuz sese ostendit. Q uid nanq; bonos a malis segregat/ nisi deorum metus atq; religio? quos plures esse participatione/ nec sancti uiri negarunt. Poetae etiaz deum unicuz omniumq; rectorem asseruerunt/ atq; omnipotentem. Sineq; eo bonum aliquem uiruz esse q̄plurimi/ iure negant. Hinc Fabulati antiquitus Gigantes e Caelo deos pellere uoluisse: quosdam enim fuisse deos negantis accaepimus. Hinc primae scelerū causae mortalibus: quae sine omnes perditum eunt: ut passim uidere licet.

Impius

Deus

Gigantes

¶ Impietate quippe Dionysium illum Syracusium Regno eiectum scripsere: de eo nanq; legitur: Ille Syracusa modo formidatus in urbe/ Vix humili durā reppulit

Dionysius

I

atte famem. Coactus siquidem Corinthi Pueros (quo uictum caperet) edocere: q nec dignus Honore est, prauus. Cum honor præmium sit uirtutis: ac bonis hominibus tribuatur. Superbia Tyberium Gracchum & Caium fratrem, Catilinamq; etiam, turpi & sæua cæde obiisse. Auaritia Marium illum priscum, damnatu3 & urbe pulsum: q hæc illis semper accommodatur: qui magis q̄ oportet pecuniis student: quanq̄ senectus etia3 & imbecillitas omnis, auaros uidetur efficere. Luxuria Romanos Regibus exilium indixisse, & urbe omnino fugasse: Hæc enim maxime impedimento prudentiæ: nemo nanq; dum est in illa, mente quicquam prospicere potest. Iræ Thyesten Exitio graui strauere: & altis urbibus ultimæ stetere causæ, cur perirent: Funditus: Imprimeretq; muris Hostile aratru3 exercitus insolens. Iræ deniq; sunt, quæ corpus etiam manifeste permutant non nullosq; in furorem ac insaniam adigunt. Et ipsi etiam homines, quum irascuntur, dolent: Qui uero pro quibus, & quum oportet irascitur, laudatur: At qui non irascuntur, & quibus, & quando fuerit opus, fatui esse uidentur. Gula, primos omnium parentes, felici & quasi cælesti uita priuatos. Inuidia, sapientissimum Socrate3 nostriq; decus Eloquii Ciceronem, uitales auras morte fœtidissima reliquisse. Veneficio Claudium eiusq; Britannicum filium obiisse: Quæ quidem scelera omnia talem euentum minime sortita essent: quum eorum quisq;, uti par fuerat, poetaq; noster Satyricus admonet Cælicolum metu Religioneq; non caruissent. ¶Si uero uirtutis opera perscrutabimur: quisq; profecto animaduertet: sine illa beatam felicemq; uitam constare nō posse: Felicitas enim consistit in operationibus: quæ ab uirtute proficiscuntur. de qua scire non satis est: sed enitendum ipsam habere, ac uti: Sola nanq; Vitia fugat: Vnde q̄optime scribitur: Virtus est Vitiū fugere: Virtus Affectio est animi constans cōueniens que: Laudabiles efficiens eos, in q̄bus inest: bonū aute3 mētis uirtus est.

Honor
Superbia
Auaritia
Luxuria
Ira
Gula
Inuidia
Veneficium
Virtus
Virtus quid

Hinc omnia, quæ pulchra, honesta, præclara sunt: Et quod per uirtutem efficitur, afficit uoluptate. Quis igitur ad eam capessendam totis uiribus non enitať? Quo autem pacto haberi possit, Quis nam Musarum Sacerdos aperuit, uti noster? Hinc merito Vatum Sanctissimus appellari potest: Itaq; eius dogmata atq; præcepta intellecturi cognoscent. quæ certe haud in omnibus uires habere poterunt: ni prius auditorum animi mori-

Morati

bus culti fuerint, ad recte gaudendum ac ad horrendum: qui nanq; cum perturbatione degunt, minime ea uerba audient: quæ dehortantur, neq; intelligent. Idcirco bene institutum moribus eum esse oportet: qui de honestis & iustis, & omni Ciuili ratione est sufficienter auditurus. Quæ autem moribus instituant, Poeta ipse ostē-

Prudentia

det: Prudentiæ siquidem effectus habebimus: Cuius finis est quidnam sit agendum, aut non agendum præcipere: pateatq; prudentem, neminem esse posse, nisi bonum: & qui noscat, ea quæ sibi ipsi bona fuerint: & in illis uersatur. Sed quid de Fortitudine dicam? Nonne plenissime edocet Iuuenalis, quæ sint agenda, ut fortes

Fortes Magnanimi

magnanimiq; efficiamur? Sunt enim proprie fortes, seu magnanimi: qui circa honestam mortem, & ea omnia, quæ repente eueniunt, atq; afferunt ipsam interriti manent: qui nec uehementer in prosperitate lætantur: nec nimium in aduersitate dolebunt: Nec etiam fuerint memores sibi illati mali: q non est Magnanimi meminisse præsertim mala: sed despicere potius: Nec ut laudetur

Continentia Constantia Temperantia

ipse, Nec ut alii repræhendantur est illi curæ. De Continentia uero idem quoq; q̄plurima nos admonebit: quam quidem in superando consistere dicunt: uti Constantiam in resistendo: Ipsamq; Temperantiam circa Corporis Voluptates, non Animæ uersari notarunt. Vnde abstinendo ab Voluptatibus efficimur temperati: Nos enim ipsi quia magis ad Voluptates sumus procliues, Facilius ad Intemperantiam q̄ ad Modestiam

Iustitia

Inclinamur. Iustitiæ quoq; in eo Variis sæpe Locis

exempla, seu praecepta inueniuntur: quae sola, ut aiunt perfecta est uirtus: atq; propterea iustitia ipsa praeclarissima uirtutum esse uidetur: Vnde q̃ optime dici potest Iustitia in sese uirtutes continet omnes. Est enim naturae conuentio in adiutorium multorum inuenta: Seu secundum Philosophum: Iustitia Virtus est Animi cuiq; secundum merita distribuens. Vtq; iustus habearis, nõ solum non nocebis: sed etiam nocentes prohibere curaueris. Siquis itaq; Iuuenalem ipsum Diuinum sane Poetam, Morumq; Censorem q̃ optimum non amauerit, amandoq; intelligere & discere non curarit, quãtum ab ipso Virtutis Vestibulo seu Fonte aberret, omnium sit Iudicium. Dixi. Iustitia

❡Quid Historia. Quid Annales. Quid Ephimeris. idest Diariũ: Qui Scriptores uetustiores: Quae Lex. quae Ratio: qsue ordo: quaenã utilitas sit historiae. Tit. 3.

Alerii Maximi Electorum Cõmentarios, omni uirtutum genere probatissimos, exposituro mihi uiri praestantes, de Historia prius aliquid dicere, uisũ est operaepretiũ. Qua de re, quid historia: quid Annales: qd Ephimeris idest Diarium differam. Exin uero scriptorum uetustiores. Posthaec, quae Lex: quae Ratio: quisue Ordo: quaenaq; utilitas sit historiae breui expediã. Quisquis ades attendito curiosius. ❡Historiam quideq; esse aiunt, Rerum gestaꝝ uel expositionẽ, uel demonstrationem, uel narrationẽ. Eaꝝ tamen ꝑprie rerum esse historiam: quibus rebus gerendis interfueritis: qui narret Hinc ab Historeo uerbo graeco dictã uolunt, quod est uideo, cognosco, narro. Annales uero proprie libri dicunẽ: ubi res gestae plurimũ annorum, obseruato cuiusq; anni ordine deinceps componuntur. Quum tamen non p annos, sed p dies singulos res gestae scribunẽ. Ea historia graeco uocabulo Ephimeris idest Diariũ dicitẽ. Historia Historeo Annales Ephimeris Diarium

Ceterum Legimus Annales omnino id esse/ quod hi-
storiæ sint:historias non omnino esse id quod annales
sicuti quod est homo/id necessario animal est: quod est
Historia
animal/ non id necesse est hominē esse. ¶Sed erat oliꝫ
historia nil aliud/nisi Annalium cōfectio: Nam ab ini-
tio rerum Romanarum usqꝫ ad .P.Mutium pontificem
Maximum res omnes singulorum annoruꝫ mandabat
litteris Pontifex Maximus:efferebatqꝫ in album/ac pro
ponebat tabulam domi:potestas ut esset populo cogno
Annales
scendi: Iiqꝫ Annales Maximi dicebantur: quasi a ponti
Maximi
ficibus maximis facti: uel consecrati: ut ille inquit: sic
Cato
Cato/sic Pictor/sic Piso/ sic multi alii scripserunt. Qui
certe sine ullis ornamentis monumenta solum tempo-
rum/hominum/locorum/gestarumqꝫ rerum reliquerūt.
Pherecydes
Itaqꝫ qualis apud Græcos Pherecydes Syrus/ qui pro-
Prosa Oratio
sam orationem condere instituit tempore Cyri Regis/
Cato
qualis Hellanicus/ & Acesilas fuit/aliiqꝫ permulti. Talis
Pictor
noster Cato/& Pictor/& Piso: qui neqꝫ tenebāt/quibus
Piso
rebus ornetur oratio: & duꝫ intelligeretur/ quid diceret
unam dicendi laudem putabant esse breuitatem. Paulū
.L.Cœlius
se erexit/& addidit historiæ maiorē uocis sonuꝫ uir op
Antipater
timus Crassi Oratoris familiaris.L. Cœlius Antipater.
Herodotus
Apud Græcos aūt/ eloquentissimi homines ad scriben
Thucydides
dam historiā maxime se applicauerūt: Vt Herodotus:
qui prīceps genus hoc ornauit.Et post illū Thucydides
qui omnes dicēdi artificio facile uincit: ita enim est cre
ber reꝝ frequētia: ut uerboruꝫ prope numeꝝ sententia
ruꝫ numero sequatur. ita porro uerbis est aptus & pres-
sus/ ut nescias Vtrum res Oratione/ an Verba sententa-
tiis illustrentur. Hunc Consecutus est Syracusius Phi
Philistus
listus Dionysii Tyranni Familiarissimus: Maximeqꝫ
Thucydideꝫ est imitatus. Postea uero quasi e clarissima
Theopōpus
Rhetoris officina duo pstātes īgenio/Theopompus &
Ephorus
Ephorus Socrate mgrō īpulsi se ad historiā cōtulerunt.
De qbus qdē aiūt dixisse Socratē: se calcaribus ī Epho
ro/cōtra aūt in Theopōpo frænis uti solere:Alteꝝ eniꝫ

exultantem uerborum audacia/reprimebat: Alterum cunctantem & quasi uerecundũ incitabat. Denique etiam a philosophia profectus princeps Xenophon: Socraticus ille: Post ab Aristotele Callisthenes Comes Alexãdri scripsit historiam: & is quidem Rhetorico pene more: Ille autem superior leuiore quodam sono est usus. Minimus natu horum omnium Timæus longe eruditissimus: & rerum copia & sententiarum uarietate abundantissimus & ipsa compositione uerborum non impolitus: magnam eloquentiam ad scribendum attulit. Cadmus autem Milesius historiam primus omniũ condere instituit. Possem & plures tum Græcorum/ tum Latinorum scriptores enumerare: sed ista satis ut ad reliqua pergam. ¶Prima igitur historiæ Lex: nequid falsi dicere audeat: Deinde nequid ueri tacere: neque suspicio gratiæ sit in scribendo: neque simultatis: quæ fundamẽta nota sunt oĩbus. Itaque nõ nũquam summis laudibus extollere Inimicos debet: quũ res gestæ eorum ita exigere uidentur: interdũ amicos necessariosque reprehẽdere quũ errores eorum digni sunt: quæ reprehendantur. Ac ueluti siquis oculos aĩanti effoderit: quicquid superest corporis ĩutile sit: ita dẽpta ex historia ueritate narratio oĩs ĩutilis est. quã ob rẽ neque a reprehẽsiõe aĩcorum/neque ab inimicorum laudibus/cum ita res ferat abstinẽdũ. ¶Ipsa uero exædificatio posita est: ĩ rebus & uerbis. Rerum ratio: ordinẽ temporum desiderat: Regionũque descriptionẽ. Vult etiã ĩ rebus magnis/memoriaque dignis/ut Cõsilia primum/ deinde acta explicẽtur: postea euẽtus expectãtur. Nã primo cõsulitur: inde agitur: deinde actionẽ sequitur euentus. Dicetur que primo: quũ: deinde ubi quæque res gesta fuerit. In cõsiliis significetur: quid scriptor probet uel uitupet: ĩ rebus gestis declaretur quid actũ aut dictũ sit: quũ de euẽtu dicetur: cãæ explicẽtur omnes uel casus: uel sapientiæ: uel temeritatis: quicquid enim euenit uel Casu accidit: uel Ratione: & Consilio geritur: uel Temeritate admittitur. Hominumque ipsorum non solum Res gestæ Narrentur: Sed etiam/ qui Fama ac noĩe excellat: de cuiusque natura: ac uita scribatur.

Xenophon
Callisthenes
Timæus
Historiæ Lex
Rerum Ratio
Homines

ut laudentur qui laudandi sunt: uituperentur uituperandi.
Verborum ratio
Verborum autem ratio/ & genus orationis fusum plannum & sine asperitate ulla: atq; tractum & continuum: & cum lenitate & suauitate quadam æquabiliter profluens prosequendum est. Tractentur & disertissime conciones/ & cohortationes Imperatoris ad Milites: Consolationes doloris: Præcepta bene uiuendi: Admonita bene instituendi: Pugnaq; ipsa ordine describatur. Sed nihil est in Historia pura & illustri breuitate dulcius.

Historiæ utilitas

¶ Ad uitæ deniq; institutionem utilissima historia censenda est: Nam mores nostros effingit ad uirtutem: ad honestum impellit: detestatur uitia: probos extollit: deprimit improbos: ac rerum/ quas describit experimento plurimum confert ad rectam uitam: ostendit enim legentibus præteritorum exemplis/ quid nobis appetendum sit/ quidue fugiendum. Hinc priuatos uiros imperio dignos efficit: Imperatores ob immortalem gloriam ad præclara facinora impellit. Milites propter laudem/ quæ mortuos sequitur/ promptiores efficit ad pericula pro Patria subeunda. Improbos timore infamiæ ab malis facinoribus deterret. Deniq; omnium rerum/ quibus felicitas hominis paratur/ Laudem præcipuam causamq; Historiæ tribui decet. Est enim eorum custos/ quæ cum uirtute acta sunt: testem se malefactis/ Beneficamq; erga omne genus hominum præbens. Et enim cætera monimenta paruo tempore durant uariis casibus disturbata: Historiæ uirtus per uniuersum Orbem diffusa ipsum quod cætera consumit tempus custodem sui habet. Affert præterea multum opis Eloquentiæ: qua nil ferme præclarius reperitur. Cum nihil aliud sit Eloquentia/ nisi copiose loquens Sapientia. Debet autem Historicus/ primum quidem materias eligere pulchras & excellentes Plurimamq; Vtilitatem his/ qui lecturi sunt afferentes: Deinde parare congruas Scribendæ Materiæ Facultates multa cum Diligentia atq; Industria. Quæ sane omnia Valerius Maximus ad unguem Executus est.

Eloquentia Historiæ Materia

Quocirca nullius historia ulla est, quae plus hominibus iucunditatis & cōmodi exemplorum numero afferre possit. Ideoq; eius electorum commentarii interdiu ac noctu manibus uersandi sunt: Deq; iis agendum, quod de Homero Arcesilaus Phūs in dicēdo grauissimus, & in scribendo satis exercitatus, agere solebat: Homeri enim adeo studiosissimus erat, ut semper ante somnum eius aliquid legeret. Dixi. Homerus Arcesilaus

¶Carminum Horatii commoda. Eloquentiae uis. Fabularum occultus sensus. Historiae uirtus. Philosophiae emolumenta. Oda quid sit. Tit. quarto.

Dicturus hodie hoc in loco Praestantissimi uiri, diu sane fui cogitabundus: quid potissimum rei q; consentaneum afferre possem. Illud demum occurrit (Cum Horatii Flacci Odas praesenti anno expositurus sim) ut illarum cōmoda apirem: sunt enim q̄plurima scitu profecto dignissima & cognitu necessaria, indeq; perutilia. ¶Delectant primum Carminum uarietate, artificio magno & cultu amplissimo: ppter quae omnia inter Lyricos uates e latinis uidelicet, solū Horatium dignū lectu existimāt. ¶Delectant itidē ac prosunt eloquentiae lepore summo qua certe fruentes tenere possunt hominū coetus: mentes allicere: uoluntates impellere quo uelint: & unde uelint deducere. Haec enim efficit ut ea quae ignoramus discere: & ea quae scimus alios docere possimus. hac cohortamur, hac persuademus, hac consolamur afflictos: hac ducimus perterritos a timore, hac cupiditates iracundiasq; restinguimus: haec nos urbium societate deuinxit: haec a uita immani & fera homines segregauit. Tāta deniq; oblectatio est in ipsa facultate dicendi: ut nihil hominum aut auribus, aut mentibus iucundius pcipi possit Qui enī cantus moderata pnūtiatione dulcior inueniri pōt? quod carmē artificiosa uerborum cōstructiōe aptius? Eloquētiae uis

Quid autē subtilius, q̄ crebræ acutæq; sententiæ? Quid admirabilius, q̄ res splendore illustrata uerborꝝ? Oblectant iuuantq; etiā eruditione copiosa & uaria: fabularꝝ siquidē, Historiarꝝq; & locorꝝ notitiā pbent q̄plurimā Continent etiā phiæ partē illam de uita & moribus edocentē. ¶A Fabulis abhorrere nullus hominū debet: Non enim omnibus fabulis repugnat Phīa: Nam aut tm̄ conciliandæ auribus uoluptatis gratia repertæ sunt: aut adhortationis quoq; in bonam frugem: ut illæ Aesopi Fabulæ. Est enim fabula exemplaris, seu demōstratiua sub figmento locutio: cuius amoto cortice patet fabulantis occultus sensus. Hinc fabulantē poetæ Vulturē Tityi iecur īmortale depasci: Nihil aliud intelligi uolentes q̄ tormenta conscientiæ obnoxia flagitio: quæ uiscera interiora rimatur: nec de se suā potest uitare sententiam. Hinc ait ille, Cur tñ hos tu Euasisse putes: quos diri cōscia facti: Mens habet attonitos: & surdo uerbere cædit: Occultūq; quatiente animo tortore flagellū: Stulti enim malorꝝ memoria torquenē: Sapientes bona pterita, grata recordatione renouata delectāt. Tantalū epulis ante ora positis excruciari fame, & inedia tabescere dictitarunt: Per id quidē intelligētes: q magis magisq; acquirendi desiderium cogit præsentē copiam non uidere: & in affluentia inopes, egestatis mala in hubertate patiuntur: nescientes parta respiccre, dum egent habendis. Saxum ingens uoluere Sisyphum, quid denotat, nisi terentes uitam conatibus laboriosis & inefficacibus? Rotaꝝ radiis pendere Isiona quid intelligeres? nisi qui nihil consilio præuident, nihil ratione moderanē, nihil uirtutibus explicant, se & actus suos omnes fortunæ permittentes, casibus & fortunis semp rotari? Atram uero Silicem lapsuram semper, & cadenti similem illorum capitibus iminere: quid item significabit: nisi qui arduas Potestates, & infaustam ambiunt Tirannidem, nunq̄ sine timore uicturos? Hæc itaq; nosse, nonne multum hominibus cōferūt ad pietatem ac iustitiā seruandam?

Fabulæ cur repertæ

Fabula quid

Fabularum occult. sensus

Tityus

Tantalus

Sisyphus

Ision

Silex lapsura

Saturnum praeterea filios suos solitum douorare/ eosq; rursus euomere: quid diceres intelligi uoluisse: nisi Saturnum tēpus esse/a quo uicibus cuncta gignātur/ absumantq;/ & eo denuo renascant? Eundem quoq; a filio pulsu3:quid aliud est/ q̄ tpa senescentia/ab his quae post sunt nata depelli? Vinctu3 etiam ab codē finxere/ quia certa lege naturae cōnexa sint tpa. ¶Historiarum quoq; notitia longe lateq; oblectat & iuuat:quoniā historia est testis tēpo4 lux ueritatis/uita memoriae/ magistra uitae/ nuntia uetustatis/ Nec ulla perfectio hominibus facilior ad uitae institutionen uia est q̄ rerum ante gestarum cognitio: ea nanq; sola ob exempla alienorum incommodorum magistra est: ut quis possit fortunae uarietatem aequo animo ferre. ¶Restat ut Philosophiae emolumenta in medium proferam: quae sane multa habentur. Medetur enim animis Philosophia: inanes sollicitudines detrahit:cupiditatibus liberat: & pellit timores. Est itaq; Philosophia dux uitae: uirtutis indagatrix: expultrixq; uitiorum. Haec urbes peperit:Haec dissipatos homines in uitae societatem conuocauit: Haec Legum inuentrix:Haec magistra mo4 & disciplina fuit. ¶Praedicta omnia cōmoda /hoc est Carminum uarietate3/artificium ingens/ & cultum amplissimu3:Eloquentiae ite3 summum leporem/Eruditionē copiosam & uariam Fabularum/Historiaru3/ Locorum moralis Philosophiae/ Poeta noster in Odis immiscuit:quo quidem lectores/ auditoresq; ipsos/ uaria rerū doctrina maxime oblectaret/ iuuaretq; maxime. Cui igitur modulatus Horatii sermo/(nihil enim est aliud Oda) placere non poterit nisi ignauissimo cuiq;/ & ab omni uirtute alienissimo? ¶Vos itaq; hortor moneo atq; obsecro inclyti probandiq; adolescētes:q ꝓprias domos acqrēdae uirtutis & re4 notitiae grā reliqstis:nullo pacto uelitis fugiēdi studii laborisue causa/tot tantaq; horatiana4 Oda4 cōmoda amissum iri. Praesertim cum illis interpretādis Diligentia/Labore/Studio cura īgēti/& opa ptinaci fueri3 usus.

Saturnus in Filios

Satur. pulsus

Satur. uinctus

Historiae uirt..s

Philosophiae emolumenta

Philosophia quid

Oda quid

Hinc illud fateri audeo in Odis ipsis per me enucleandis nihil defore ad rerum aut sensuu3 cognitionem. Sed ea omnia/uerissima fore propediem aduertetis. Dixi.

¶De Orationis origine: Deq3 Eloquētiæ uiribus. Tit. v.

EXpositurus hoc anno Rhetoricen ad Herennium præstantissimi uiri: tria potissimū præsenti pludio exequar: Illa sane/ quæ pstare debet orator quisque: ut doceat/ delectet/ moueat. Exordiar autē prius ab orationis origine: Inde ab eloquentiæ uiribus: Deinceps ad reliqua pergam. ¶Oris sonus ab initio olim confusus erat: qui tande3 paulatim uocem discernens/ res omnis suo nomine appellauit. Mercurium aiunt apud Aegyptios primum uerba in ordinem redegisse: multisq3 rebus imposuisse nomina: Fuisse quoq3 litterarum inuentorē. Athenis autem primum se orator extulit: primūq3 etia3 monimētis & litteris oratio est cœpta mandari. Hæc uero omniū regina rerum/ Nam non modo inclinantem erigere/ aut stantem inclinare: sed etiam aduersantē & repugnante3/ ut Imperator & fortis & optimus caperē potest. Cum duæ summæ sint in Oratore laudes: Vna subtiliter disputandi ad docendū: Altera grauiter agendi ad animos audientiu3 pmouendos. ¶Ipsius aute3 eloquentiæ tanta uis est/ ut omnium reru3 uirtutū/ officio3/ omnisq3 naturæ: quæ mores hominu3/ quæ animos/ quæ uitam cōtinet originem/ uim mutationesq3 teneat. Eadem mores/ leges/ iura describat rem: publicā regat. omniaq3 ad quācunq3 rem pertineant/ ornate copioseq3 dicat. Eloquentia probamus uera esse/ quæ defendimus: Eloquentia conciliamus nobis eos/ qui audiunt: Eloquentia eo3 animos ad quēcunq3 motum causa postulabit uocamus. Ea enim apud Romanos adeo floruit/ ut non nulli ex infima fortuna in ordinem Senatoriū/ atq3 ad summos Honores processerint. Cæterum quia res nulla apud

Orōnis origo

Mercurius

Litteræ

Orator

Oratio

Eloquētiæ uis

animos hoim plusquā ordo & ornatus orationis ualet & ut terra cultu sic, animus disciplinis melior, huberior q̄ efficitur: Nec unq̄ solida atq̄ robusta fuerit eloquentia, nisi multo stilo uires acceparit: Vos uos inquā adolescentuli hortor, ut oratoriæ præcepta ediscere, & noctu atq̄ interdiu manu uersare, exercereq̄ etiam debeatis: Sed quoniam nulla facultas in litteris sine interprete haberi potest, ut ille inquit, ad Rhetoras, hoc est artificiosæ eloquētiæ doctores, cōfugiendū censemus. Dixi.

Facultas ĩ lr̄is Rhetores

¶Quid in Somnio Scipionis parte ultima Sexti Libri de rep. Ciceronis, contineatur. Tit. Sexto.

CVm Rerum uarietate Viri clarissimi sensus omnes reficiantur: oblectenturq̄ plurimum: Non ab re uisum est, diuersum a superiori lectione opus, hic hodie interp̄tari Quocirca uti hesterno die, ita nunc obsecro, & intenti & ora teneretes, (nam breui expediam, qd in Somnio Scipionis parte ultima sexti libri de rep. Ciceronis, contineatur) qualiacunq̄ dixero audiatis. Marcus Tullius de Diuinatione secundo uolumine: meminit de Rep. sex edidisse libros: quos quidē quum reip. gubernacula teneret, scripsisse ait: magnum p̄fecto locum, Philosophiæq̄ p̄priū, a Platone, Aristotele, Theophrasto, totaq̄ Peripateticoꝝ familia tractatum uberrime. Verum maioruꝝ incuria & negligentia apud nos pars ultima tantum de Somnio Scipionis extat: ubi quidem scribit quomodo Scipio maior apparens dormienti nepoti suo Scipioni minori prædicit ab eo Carthaginem euersum iri, atq̄ Numantiam Hispaniæ urbem. Hortaturq̄ eum ad tutandā Remp. Cum omnibus, qui patriam conseruauerint, adiuuerint, auxerint, certus in cælo locus sit diffinitus: ubi Beati sempiterno æuo fruantur. Scipio uero minor inde Lælio amicissimo suo Somnium ipsum aperuit: uti in Lælio Cicero asserit.

Libri sex De Rep.

Somnium Scipionis

Patriæ adiuto.

Scribit enim Lælium Scæuolæ & Fannio generis suis recitasse, Scipionem per paucis ante mortē diebus, cū & Philus & Manilius adessent, & alii plures, ac etiā Scæuola cū ipso Lælio profectus, disseruisse triduū de rep. Cuius disputationis fuit extremū fere de immortalitate animorꝝ: quæ se in quiete uiso ex Aphricano audisse dicebat: Eius itaq propositū eo pertinet: Vt nos doceat animas benemeritorꝝ de Rep. post corpora cælo reddi & illic frui beatitudinis perpetuitate. Superest explanatio, de qua mox prouinciam sumam. Dixi.

Animæ reip. fauentium

¶Primi belli Romanorum in Carthaginenses pro Sicilia causæ & Exitus ac temporum spatia: Deq; in Hispaniā bello. Secundi item belli Punici cadē. Tertii quoq belli Punici eadem. Quid tandem in quoq; uolumine Syllii Italici potissimum contineatur. Tit. septimo.

Principium

RIncipio quidē ignoto, uel subobscuro inclyti uiri. ea quæ sequuntur, neq; persuadere neq; facere fidem possunt: Expositurō igit̄ mihi Syllii Carmen, ubi de bello Punico secundo tractatur In primis: tangit̄ q; aliquando primi Punici belli portio aliqua: Necessario eorum causæ & temporū spatia explicanda uidentur: Cū etiā nihil uel magis necessarium, uel tantopere quærendum sit, q̄ causas rerum omnium, quæ accidunt nosse. Quid postea quoq uolumine potissimū contineatur, paucis aperiā: ¶Campani igitur (ut Polibii primo legimus) sub Agathocle ī Sicilia militantes Mesanæ urbis Ciues, partim urbe eiecerunt: partī trucidarunt. Capta Mesana se Mamertinos nuncupauerunt: Mamertum quippe oppidū nobile ī Brutiis, ut Strabo docet. Post hæc Mamertini ab syracusanis obsidionē passi sunt: & ab hierōe, illorꝝ duce graui ꝑlio affecti: pleriq; igit̄ ad carthaginēses cōfugerūt, qbus sese & arcē dedere. Alii ab Roīanis subsidiū postularūt: qui metuentes Carthaginēsiū dicōē

Causæ rerum

Agathocles
Mesana
Mamertum

Hieron

in Siciliā/ alterū ex cōsulibus Ap. Claudiū cū exercitu   Ap. Claudius
in Siciliā ad Mamertinos iuuādos miserūt: qui subsidii
certiores facti Carthaginensiū Præfectū partī terrore/
partim dolo ex arce & urbe eiecerūt: Carthaginēses re-
pente terra & mari coactis copiis Mesanā obsidebant.
At Consul per noctem nō sine periculo traiecto freto
Mesanā peruenit: primumq; cū Hierone Syracusanorū
rege certans/eum dissipat: Ipse Mesanā se recepit: Hie
ron pxima nocte Syracusas properat. Consul deinde   primum bellū
iterū cum hostibus pugnans uictor extitit: obseditq; Sy-   cū Carthagi.
racusas. Primū igit hoc Romanorū cū Carthaginensi
bus p Sicilia bellū fuit. ¶Successerūt Appio Consules
declarati .M. Valerius & .C. Octacilius: tunc Hieron   .M. Valerius
legatos ad consules misit: q de pace atq; amicitia tracta-   .C. Octacilius
rent: Romani tunc pacē cū Syracusanis his fere condi
tionibus firmauerūt. Vt Rex captiuos quos in uinculis   Syracusanorū
habebat/roāis sine ptio restitueret: Argenti insup talēta   pax cum Ro.
centū penderet: & ut deinceps Syracusani socii ac amici
populi ro. appellarent. Vbi id rescivere carthaginēses
Acrigentinorū urbem hostibus oppositam ueluti quan-
dam belli Arcem & copiis & Commeatu munierunt/   Acrigentum
Posthæc .L. Posthumius & .Q. Aemilius consules crea
ti in Siciliam cum exercitu ueniunt: Hostesq; dissipant/   .L. posthumius
potiti etiam eorum rebus cum Vrbe ipsa. Igitur expu-   .Q. Aemilius
gnato Acrigento .L. Valerius & .T. Octacilius consules   .L. Valerius
in Siciliam missi: inde Romani Centum & uiginti na-   .T. Octacilius
uium classē ædificari curarunt: quibus perfectis .C. Cor   .C. xx. naues
nelius consul/ qui paucis ante diebus classi præpositus   .C. Cornelius
fuerat/ omnibus nauibus ad fretum perductis. Ipse cum
decem & septem Mesanam proficiscitur: reliquas iuxta
Italiæ oram reliquit. Tandem cum illis paucis Nauibus
ab Hostibus circūuentus & captus est. Quare .C.   .C. Duellius
Duellius alter Cōsul/quippe pedestribus copiis præerat
Pedestrem exercitum Tribunis Militum relinquens/
ad Classem uenit. Pugnatumq; est cum Hostibus: quo-
rum Annibal idem qui ex Acrigento fugerat/ dux erat.

Cartha. cladcs. A Romanis captæ sunt ea pugna Naues .L. reliquis in fugam uersis. Posthæc plures Cōsules/ plura prælia/ plu

Anni .xxiiii primi belli res anni interiecti: Durauit enim hoc primū bellū Carthaginēsium cū Romanis continuos quattuor & uiginti annos. Lucius quippe Luctatius Carthaginēsiū classem

.L. Luctatius. ultimo anno/ cui Hanno Præfectus erat apud Egusam Insulam/ quæ non longe abest ab lilybæo clade affecit.

Egusa Ethusa Egades Plynius uero li. tertio de Sicilia loquens Ethusam appellat: quam alios Egusā scripsisse ait. Liuius li. xix. scribit .C. Luctatium Consulem uicta ad Egades insulas classe Pœnorum finē bello imposuisse. Ptolomæus etiam li. tertio. inter insulas iuxta Siciliā Egusā ponit. Tunc aūt

Naues Carth. Carthaginensiū naues .L. uel fractæ uel submersæ: Sep

Hieronesus. Insula tuaginta plenæ captæ: reliquæ fugerant ad Hieronesum insulā. Consul post prælium cum omni classe Lilybæū reuersus prædam & captiuorū corpora inter suos diuisit: Fuerant enī e Carthaginēsibus uiui capti præter eos

Cartha. capti .X. Milia. qui inter certādū perierant: ultra decem milia hoīm. Carthaginenses ea clade percussi/ misso ad Amilcharē

Amilchar nuntio: (is enim alteri classi etiā in Sicilia præerat/ quā Romanos mari ualde infestabat: qui Erycem montem custodiebant) potestatem ei tradunt/ quicquid e Rep.

Fœdus cum Carthagineñ. uisū fuerit faciendi. Amilchar igitur legatos/ qui de fœdere agerent ad Consulem misit. Luctatius conditionē fœderis nequāq aspernatus/ hoc pacto cœgit: amicitiā esse Romanis/ Carthaginensibusq/ si id populo Ro. uideatur: Excedere prorsus omni Sicilia carthaginenses. Sine prætio captiuos omnis reddere. Insuper Talenta Argenti Euboica/ duo Milia & Ducenta Romanis annos uiginti pendere. Has conditiones Romam missas populus ro. comprobare noluit: Verum in Siciliam decem uiros cum auctoritate publica Legatos misit: Ii in Siciliam delati/ summam rei haud quāq immutarunt: Tempore pendendi argenti dumtaxat coarctato/ ac mille insuper Talentis additis. Id præterea conditionibus addidere: ut non solū Sicilia/ sed etiā omnibus insulis

quæ inter Siciliam atq; Italiam mediæ sunt/ carthaginẽses excederent. per hunc itaq; modũ primo bello/quod Romani aduersus carthaginenses p Sicilia gesserunt finis impositus. quod uti superius dictum est durauit continuos quattuor & uiginti annos. Id autem fœdus latius scribitur ab eodem Polybio.li.tertio: ubi docet sex fœdera icta fuisse cum carthaginensibus: idq; fuisse quartũ: Vltimum uero illud/ Asdrubalis usq; ad initium secundi belli Punici. ¶Idem quoq;.li.secundo scribit: ubi carthaginenses Aphricæ res composuere (nam cum illis tribus fere annis & quattuor mensibus pugnarant)cõfestiꝫ Amilcharem cum exercitu in Hispaniam mittunt: qui cum omnibus copiis profectus Annibale filio comite tuꝫ ferme nonũ ætatis suæ ãnũ agente/superatis colũnis Herculis magnam Hispaniæ partem carthaginẽsibus recuperauit: In iis locis annos circiter nouem commoratus/multis Hispaniæ ciuitatibus bello subactis mortẽ obiit. Carthaginenses autem exercitui Asdrubalẽ Amilcharis generum præfecerunt: qui quidem incredibili uirtute imperiũ carthaginensiũ in Hispania adauxerat: ubi & urbem cõdiderat: quæ a quibusdaꝫ Carthago/ ab aliis noua ciuitas appellatur: ob loci oportunitateꝫ/ & ad res Hispaniæ & Aphricæ cõmodissimã. Romani uero quũ intelligerent uires Carthaginensiũ usq; adeo in Hispania creuisse: ne eam quidem partem negligendã putauerunt. Verum mouere aduersus Carthaginenses bellum non audebant/ ueriti Romanæ urbi iminentem Gallorum multitudinem: quam ob rem componere primum cuꝫ Asdrubale de rebus Hispaniæ statuerunt. Missis igitur ad Asdrubalem in Hispaniam legatis percussum cuꝫ Carthaginensibus fœdus fuit. Vbi inter cætera cautum ne liceret Carthaginensibus Iberum flumen cum armis traiicere: Per reliquã Hispaniã ĩpune ꝓgredi ualerent: Liuius uero in ꝓlogo tertiæ decadis ait/ut finis ĩpii esset Iberus amnis: Sagũtinisq; mediis ĩter ĩpia duoꝝ populoꝝ libertas seruareẽ. dequo fœdere latius polybius .li.3.

Fœdera sex

Bellum cum Aphris

Amilchar in Hispaniam

Annibal.

Asdrubal in Hispaniam.

Cartha.noua

Fedus cum Asdrubale

Bellum Puni. secundum
Amilchar Barca
Annibal

¶ Vbi etiam inquit: de secundo bello Punico: Causa quidem quod Romani cum Carthaginensibus gesserunt, Prima existimari debet: Indignatio Amilcharis: cui Barcæ Cognomen erat: Fuit autem Annibalis Pater: qui in bello Siculo haud quaq̃ ab Romanis uictus est: nam exercitum omnem cui præerat iuxta Erycem, singulari uirtute seruauit incolumem: Sed quum Carthaginenses nauali prælio profligatos cerneret, tempori consulendũ ratus, pacẽ cum Romanis iniit: nequaq̃ tamen indignatione deposita: quin continue oportunitatẽ aliquã præstolabatur: qua Romanos ulcisci posset.

Causa secũda

Extitit etiã secunda & maxima causa, q Sardinia romanis cesserat & q tributo, de quo primo ægerant, mille & ducenta talenta addiderant.

Amilchar in hispaniam

Vbi autem Amilchar res patriæ compositas sedatasq; intellexit, bellũ in Hispania aggressus est: studens hac ueluti præparatione uti ad bellũ contra Romanos gerendum.

Causa tertia

Hæc uero tertia causa eiusdem belli existimari debet, idest felix Carthaginensium in Hispania successus eo enim aucti carthaginensium animi, audacius postea huic bello incubuerunt:

Amilchar causa belli

q autẽ Amilchar maxima causa extiterit secundi belli punici, quãq̃ decennio ante mortuus, multis quidem testimoniis comprobari potest. Sed satis in præsentia fuerit, quod sequitur retulisse.

Annibal ad anthiochum

Nam quo tempore uictus ab Romanis Annibal relicta Aphrica cursum ad Antiochũ direxerat: Verum interiecto tẽpore cum rege loquens, hæc ait: Quo

Annib. ãnorũ nouem

tempore pater meus Amilchar exercitum in Hispaniã traiecturus erat, annum ætatis agebam fere nonum: tũc patre Ioui sacrificante altaribus adhærebam: At pater meus sacrificiis rite peractis, secedere parumper ab aris exteros iussit: meq; solum ad se uocatum perhumaniter & blandienti similis, an uellẽ in expeditionem duci rogauit: qui quum id non solum libenter annuissem, uerũ

Annibal iurat in Romanos

etiam pueriliter deprecatus essem: Pater capta Dextra mea & altari admota, uoluit ut tactis sacris iureiurando, assererem, me quũ primum per ætatem liceret hostem

populi romani futurum: Itaq; q̄diu hostis romanis eris o Rex, licet in tuto credas omnia, nec quicq̄ de Anniba le suspiceris: simulatq; uero uel foedus cū Roanis pcusse ris, uel in amicitiam redieris, tūc noli expectare aliū de me calumniatorem, sed statim ueluti hosteȝ populi Ro. cauendum puta: semper enim quantū in me erit, illis ad uersus ero. Hoc itaq; apertissimum testimonium est ini micitiaruȝ Amilcharis infestiq; aduersus roanos animi: quanq̄ id ex ipsis rebus intueri liceat, Eiusmodi eniȝ ho stes populo ro. reliquit: Asdrubalem filiae suae uiruȝ, & Annibalem filium, ut nihil eis ad cumulū iniuriaȝ po tuisset accedere: Verum Asdrubal (qui ut scribit Liuius octo ferme annos imperium obtinuit) morte intercep tus suum aduersus romanos animū ostendere nō potuit Annibali uero tempora concesserunt: ut factus uoti cō pos paternum odiū longe lateq; diffunderet. Nam As drubale perempto ipse ab exercitu Imperator appella tus est: a senatu Carthaginensiū comfirmatus: Inde plu ribus Hispaniae oppidis ī potestatē redactis, Carthagie noua cū omnibus copiis pfectus, nā ibi hyemarat, Sa guntuȝ petit. ¶Ciuitas ea ultra Iberum sita est in radici bus montis: qui Hispanos a Celtiberis diuidit: circiter mille passus a mari distans: Cuius incolae & copia ter restrium fructuum, & multitudinis incremēto, & uirtute militari, caeteris Hispaniae populis praestant. Huius fi nes infesto exercitu ingressus Annibal, peruastatis passiȝ agris, ad obsidionē urbis omnis machinas adhibet: pri muȝ enim ablatuȝ se romanis spem gerēdi in hispaniā belli aiaduertebat: Deinceps q se tuto ad reliq̄ pgredi posse intelligebat, nullo hostili loco post se relicto: Per hūc modū octo cōtinuis mēsibus aio & corpore fatiga tus tādeȝ Saguntū ui cepit: Vbi maxīa pecuniaȝ copia parta, multisq; captiuis in potestatem redactis, illam qui dem in necessarios Belli usus, uti statuerat, seruauit: hos uero inter milites p dignitate cuiusq; partitus est: Haec ex Polybio. Sequitur Liuius Li. xxi. q Capta Sagunto

[Margin notes: Asdrubal — Annibal Imperator — Sagunti situs — Annibal in Saguntiā — Saguntus capit]

Annibal Carthaginē nouaꝫ in Hiberna cōcesserat: Ne‑
uo deinde uere Annibal Gadis profectus Herculi uota
exoluit: Inde relictis in Aphrica præsidiis/ & Asdruba‑
le fratre in Hispania: ipse exercitum ad Iberum duxit:
illūq; traiecit: Subactaq; Regione Pyreneis montibus
subiecta: ibi pfecit Hannonem. Ipse demum alpes supe
rans Italiam aggreditur: primumq; Romanos uincit a
pud Ticinum amneꝫ. P. Scipione duce. Inde apud Tre‑
biam. Inde apud Trasimenum Perusiæ lacum: Postea
apud cannas Apuliæ uicum. Demum iuxta carthagineꝫ
ipse debellatus est a P. Cornelio Scipione: & capta Car
thago tributum soluit Ro. populo. Conditiones autem
pacis legito Liuii li. xxx. ubi etiam scribit Annibalem
tunc natum annos. xlv. Et bellum Punicum secundum
durasse annis. xvii. Florus uero annis. xviii. scribit du‑
rasse. Liuius li. xxx. asserit Annibaleꝫ ab Italia anno de
cimosexto discedenteꝫ in Aphricā traiecisse. ¶Florus
idem scribit. Tertium in Aphrica bellū & tempore exi‑
guum fuisse: nam quadriennio peractum est: Causam
uero huius belli fuisse: ꝙ contra fœderis legem aduer‑
sus Numidas quidem semel parasset carthago classem
& exercitum: Frequens autē masinissæ fines territabat:
Scipio itaq; minor illam capit: arsitq; diebus continuis
.xvii. Liuius præterea. li. Li. asserit carthagineꝫ dirutam
a Scipione fuisse Anno Septingentesimo suæ originis:
Hæc de bellis. ¶Iam uero quidnam potissimum uolu‑
mine quoq; Syllii Italici contineatur breui aperiā. Pri‑
mo uolumine Saguntuꝫ aggreditur Annibal. Secundo
capit. Tertio transcendit alpes. Quarto pugnatur ad
Ticinum: Inde ad Trebiam. Quinto ad Trasimenum
certatur. Sexto Annibal in Vmbriam/ Picenuꝫ/ & Cā
paniam fertur. Septimo Dictator Fabius Annibali fit
propior. Octauo Romanorum & sociorum Catalogus
habetur. Nono pugna fit apud Cannas: & Varro fugit
Decimo clade Romani afficiuntur ad Cannas: & Pau‑
lus ibidē ceditur. Vndecimo Annibal intrat Capuam.

Annibal

Asdrubal

Hanno

Annibal in Italia

Bellū Pu. fi. anni. xvii.

Belli Pu. tert.

Carthaginis Aetas

Syllii Poetæ materia

Duodecimo Annibal ad tertium lapidem Romæ immi-
net. Tertiodecimo Romani Capua potiuntur: Publius
& Cneus Scipiones in Hispania cadunt. Quartodeci-
mo Marcellus in Siciliam ꝓfectus Syracusas expugnat
Quintodecimo Scipio Carthaginem nouã expugnauit
Marcellus consul in Brutiis cadit: Et Asdrubal ad Me-
taurum cæditur. Sedecimo Scipio ex Hispania rediens
consul creatus est.agitq; de traiciẽdo exercitu in APhri
cam. Decimoseptimo, quod est ultimum uincitur An-
nibal a Scipione. Iis cognitis reliqua postea longe faci-
lius percipientur. Quæquidē qualia sint me Interprete
cognoscetis. Dixi.

¶Poetas obesse Moribus. Titulo Octauo.

QVid obsint Poetæ moribus Egregii Viri, quæso animaduertite: Lamẽtantes eniꝫ in ducũt fortissimos uiros: molliunt animos hominum & neruos omniuꝫ uirtutum eli dunt. Amorem flagitii & leuitatis autoreꝫ in concilio deorum collocandum putant. Ira inflamma tos & libidine furentes induxere deos: feceruntq;, ut eo rum bella, prælia, pugnas, uulnera uideremus: Odia præ terea, dissidia, discordias, lamentationes in omnem effu sas intemperantiaꝫ: Cum genere humano concubitus: mortalisq; ex ĩmortali procreatos. Recte igitur a Plato ne pelluntur ex ea ciuitate, quã finxit: quũ mores opti mos, & optimũ reip. statuꝫ exq̃reret. Recte Lacedæmo nii libros Archilochi regnãte Romulo e ciuitate sua ex portari iusserũt: q̃ eoꝝ parum uerecũdã ac pudicã lecti onẽ arbitrabãtur. Noluerũt enim ea liberoꝝ suoꝝ ani mos imbui: ne plus moribus noceret q̃ ingeniis ꝓdes set: Itaq; maximũ poetã, aut certe summo ꝓximũ carmi nũ exilio mulctarũt. Recte etiã Caligula Impator cogi tauit de Homeri carminibus abolẽdis: cur enim sibi nõ liceret dicens: quod Platoni licuisset: qui eum e, ciuitate

Poetæ a Plat. repulsi

Archilochi carmen

Caligula in Homerum

Poetica qñ romanis Liuii Fabula

Poetis nullus honor

quam constituebat/eiecerit. Recte qdem Romani seri⸗us poeticam acceperũt: annis enim fere·cccc·x·post ro mam conditã Liuius Fabulam dedit: anno ante natum Enniuꝫ: qui fuit maior natu q̃ Plautus & Næuius: Recte honorem huic generi non fuisse declarat oratio Cato⸗nis: in qua obiecit ut Probrum Marco nobiliori: qꝫ is in prouinciam Poetas duxisset: Duxerat autem consul ille in Etholiam Ennium. Qua de re probi adolescentes in faustos poetaꝶ libros abiicite: flammis exurite: uentis eorum cineres fundite. Eos enim habere domi/ eos le gere/ eos etiam ullo modo conspicere/ Exitiale est cri⸗men: pernitiosissimi nanqꝫ sunt/ & hostes diuini nõis: quibus nulla bonarum artium cura/ nulla pietas/ nulla sanctitas sit: Cum suis lasciuiis hominum mores infici⸗ant: itaqꝫ merito Et Ouidius ipse inquit: An Populus uere sanos negat esse poetas: Sumqꝫ fides huius maxĩa uocis ego: Iure etiam Hieronymus ait: Dæmonum ci⸗bus sunt carmina poetaꝶ: & Cicero portenta a poetis & flagitia dici scribit: Fugiendi sunt ergo poetaꝶ erro⸗res/ fugiendæ illecebræ: Nam ita sunt dulces/ ut non le ganti modo sed etiam ediscantur in moꝶ iacturã. Dixi

Poetaꝶ carĩa dæmonũ cib.

℃Poetas Eloquentiam/ Bonosqꝫ Mores efficere· Tit·ix·

Poetar· lectio oratori cõfert

PAucis equidẽ in pſentia præstãtissimi Viri/ duo expediã: Poetas uidelicet Eloqntiam/ bonosqꝫ mores efficere. Plurimũ nanqꝫ ora tori confert poetaꝶ lectio: nec ab re/ cum pximus sit oratori Poeta: ab eo siqdem in rebus ſpũs: in uerbis sublimitas: ĩ affectibus motus oĩs: in psonis decor petit. Vnde Homeꝶ oĩbus eloqntiæ ptibus exẽpluꝫ & ortũ dedisse cõstat: Quis ·n· Homero pstan tior ad eloquendũ? quis itẽ aptior ad docendũ de lectandum/ mouẽdũ? quæ sane tria orator etiã optimus qsqꝫ efficere debet. Poetæ pterea priusq̃ oratores fuere Apud Græcos·n· antiqssimũ e doctis est genus poetaꝶ siquidẽ Homerus fuit & Hesiodus ante romã conditam

Homeri facundia

Oratoris tria

Poetæ ãtq̃ oratores

Homeri· & hesiodi ætas

Sūmiq; oratores ueteꝝ poemata uel ad fidē causaꝝ/uel ad ornamentū eloquētiæ assumpserūt. Viq; dicebat Cle antes/ quemadmodū spūs nr̄ clariorē sonuꝫ reddit quuꝫ illū tuba per longi canalis āgustias tractū patenti ore no uissimo exitu effudit: Sic sensus nr̄os clariores caris ar cta necessitas efficit. Eadē negligētius audiunť/ minusq; percutiūt: quādiu soluta orone dīr: ubi accessere nūi/ & egregiū sensuꝫ astrinxere certi pedes/ Eadē illa sentētia uelut lacerto excussa retorqueť. Facilius etiam inhærent audientiū mēoriæ uersus numerosi & ornati: & carmen cōpositū & oro cum suauitate capit mētes/ & quo uolue rit ipellit. Iure igiť Socrates cōsulebat/ Homeri poetaꝝ oim optimi diuinissimiq; studiosos nō carīa solū: ueruꝫ etiā sensa pdiscere. Omēs.n. poetæ insignes nō arte sed diuino afflatu pclara poemata concinūt. Neq; poeta prius canere pōt/ q̄ deo plenus/ & extra se positus/ & a mēte alienatus fuerit. Nā q̄diu mente quis ualet/ neq; fingere carmīa/ neq; dare oracula pōt. poetæ aūt nihil aliud sunt q̄ deoꝝ iterptes dū sunt furore correpti. Vergilius quo q; nō minus orator/ q̄ poeta hēndus: in quo & tāta ornā di disciplina/ & tam diligens obsuatio Rhetoricæ artis ostendiť: Est enim facūdia Mātuani multiplex & multiformis: & dicendi genus oīe complectitur. Eius quippe Eloquentia nunc breuis/ nunc copiosa/ nunc sicca/ nunc florida est: nunc leuis/ aut torrens. Optime igitur Socrates in Minoe Platonis sic loquitur. Si modo sapitis diligenter cauere debetis ne Poeticum hominem in sensum aliquem habeatis: Poetæ nanque uim maximaꝫ in utranq; parteꝫ & ad laudandum & ad uituperandum habent. hactenus de Poetaꝝ facundia. ¶Sed quid de Moribus? quā multa Poetæ dicunt/ quæ a Philosophis aut dicēda/ aut dicta sunt? merito igiť multi homruꝫ phi losophū fuisse psuadēt. nā modo stoicū illū faciūt: uirtutē solā probātem/ & uoluptates refugiētē: & ab honesto ne imortalitatis qdē ptio recedētē: mō epicuꝝ laudāteꝫ statū qetæ ciuitatis: nec iter cōuiuia cātusq; uitā exigētis.

Carminū sen
Homero studendum
Poetaꝝ furor
Vergelii facundia
Homer. Phūs multiplex
Stoicū dogma
Epicuri dog.

Peripateticum dogma
Academ. dog.
Poetica pria quędam phia

Modo peripateticũ bonoꝝ tria gña inducẽtem modo Academicũ omnia incerta dicentem. Optime igitur antiqui/primam quãdam phiam/poeticam esse asseruerũt quæ ab ineunte nos Aetate/ ad uiuendi rationes adducat. quæ mores/ quæ affectiones edoceat: quæ res gerẽdas cum iucunditate præcipiat. Poetæ deniq; Philosophis priores multo fuerunt: Et ante natũ Philosophiæ nomen pro sapientibus habebantur: Lactantio referente. Posteriores etiam Strabone teste solum Poetam ipsum sapientem esse dixerunt: Quam ob rem Græcoꝝ. ciuitates ab ipso primordio/ eorum liberos in Poetica erudierunt: non nudæ utiq; uoluptatis/ sed castæ modęrationis gratia. Multum & enim Poetarum auditoribus confert ad uirtutem/ ut locorum multorum & Militiæ & Agriculturæ gnari existant. ¶De Deo præterea: sine quo bonus esse nemo potest: Poetæ quid sentiunt? profecto quod nostra catholica fides: Ait nanq; Homerus: Deus æquus utrunq; respicit. Et Virgilius/ Rex Iupiter omnibus idem. Et Syllius/ Mite & cognatũ est homini deus. De Deoꝝ etiã cultu quid item Poetæ docẽt? Nonne illud Homerus ait? Contemni numen olympi. Haud impune sinũt superi: scelera impia quanquam Distulerint: culpas hominum grauiora morantur Supplicia. Et illud: Dignus honos superum. Et illud: Nam uereor mandata Iouis. Iure igitur Plato Homerum diuinissimũ/ sapientissimũq; Poetam appellat. Iure Arcesilaus Philosophus in dicendo grauissimus Homeri adeo studiosus erat: ut semper ante somnũ eius aliquid legeret. Sed qd Maro? In primis uenerare deos. Et illud: Discite iustitiã moniti & nõ temnere diuos. Quæ qdẽ uerba nõ aurelius/ nõ hieronymus melius sanctiusue explicuissent. Si Tibullũ inspicias: nõne illa & optĩa & sctĩssima uerba leges? Luce sacra rqescat humus rqescat arator Et graue suspenso uomere cesset opus: Omnia sint operata deo. Constat igr̃ eloquentiã bonosq; mores poetas efficere: itaq; toto pectore illis ĩcũbite adolescentuli.

Poeta solus Sapiens

Deũ iustũ esse

Dei iussa non spernenda

Arcesilaus Homeri stud.
Deos uenera.

Festa celebra.

Sic enim & Oratores & Philosophos hoc est Sapientiæ studiosos euadere dabitur. Vnde & Socrates in Lyside Platonis ait: Sed iter, quod nunc ingressi sumus, Poetarum adminiculis peragendum: ii nanque nobis tanquam patres atque duces sapientiæ sunt: hæc ille: quibus & ipse plurima adderem ni stultissimum quidem esset docere quod nouerit ille quem doceas. sit ergo finis. Dixi. — Phūs .i. sapiæ studiosus

¶Quidnam Poetica sit: Quod Poetæ officium: Quid Poema: quid item Poesis: quæ fuerint scribendæ poesi necessaria: qui poetici furoris effectus. quænam clarissimo poetæ sint oportuna & necessaria. De Carmine postea: eiusque uario genere, & scriptoribus. De poeticæ facultatis comendatione: postremo Vergilianæ Aeneidos. Tit. x.

Iuinam Maronis Aeneida interpretaturus Viri clarissimi: Quidnam Poetica sit: quidue poema: quid item poesis: Quæ fuerint scribendæ poesi necessaria: qui poetici furoris effectus. quænam clarissimo Poetæ sint oportuna & necessaria: prius aperiam. De carmine postea eiusque uario genere, & scriptoribus: De poeticæ facultatis commendatione: postremo Vergilianæ Aeneidos. non iniucunda, si uos & auribus & mente attendere non piguerit, dicam.

¶Poetica igitur est fictæ ueræque narrationis congruenti Rhythmo uel pede composita metrica structura, ad utilitatem uoluptatemque accomodata: Ideoque ait ille: Aut prodesse uolunt: aut delectare poetæ. Eorum aūt officium est in eo: ut ea, quæ gesta sunt uere, in aliquas species obliquas figurationibus cum decore aliquo conuersa traducant. — Poetica quid

¶Poema uero pars operis est: ut tregœdia: seu inuentio parua: quæ paucis uerbis exprimitur: ut in ludis Homeri. — Poema quid

¶Poesis est contextus, & corpus totius operis effecti: ut Ilias Odyssea, Aeneis. — Poesis quid

In Poesi furor quidam requiritur: exquisitæ ueniendi, atque dicendi: seu scribendi: quod ueneris: quod mirabilis: quem paucis mentibus a natura ipsa concedit: rarissimi semper fuerunt poetæ. — Poesi quæ necessaria

poetici furoris effectus

Hinc negat sine furore Democritus, quenq̃ poetã magnum esse posse: Appellatur autẽ furor, quũ a corpore animus abstractus diuino instinctu concitatur: Nam ipsa musa (ut Platonicus socrates inquit) Poetas diuino instinctu concitat. omnes itaq; carminum Poetæ insignes non arte, sed diuino afflatu præclara poemata canunt. ¶ Eius deniq; poetici furoris sunt sublimes effectus: Vt puta, mentem in desiderium dicendi compellere: peregrinas & inauditas inuentiones excogitare: Meditatas ordine certo componere: Ornare compositum inusitato quodam uerborũ atq; sententiarum contextu: Velamento fabuloso atq; decenti ueritatẽ contegere. Præterea si exquirat Inuentio, Reges armare, in pugnas deducere, e naualibus classes emittere: Cælum, terras, & æquora describere. Actus hominum pro qualitatibus designare. Irritare torpentes: Desides animare: Temerarios retrahere: Sontes damnare: Egregios meritis extollere laudibus: Cæli siderũq; meatus: Ventorum fragores & impetus: flammarũ crepitus sonoros: undarũ murmura, mõtiũ celsitudines, nemorũ umbras, fluminũq; discursus celebri carmĩe ita apte describere, ut ea ipsa oculis apparere uideantur. ¶ Huic aũt Grãmaticæ

poetæ quæ sint necessaria

pcepta, atq; Rhetoricæ maxĩe necessaria: quo laudabilis poeta existat: huic & Liberaliũ aliarũ artiũ, & moraliũ atq; naturaliũ saltẽ nouisse principia est necesse: Necnon uocabulorũ ualere copia: uidisse monumẽta maiorũ: Ac etiã meminisse nationũ historias: & regionũ orbis, æquorũ, fluminũ, & montiũ dispositiones. Sũt pterea delectabiles naturæ artificio solitudines oportunæ: Hinc ait ille: Scriptorũ Chorus omnis amat nemus: & fugit urbem. Oportetq; animũ anxietate carere: oĩsq; acerbi expertem esse: Neq; enĩ pauper & egenus sub Antro pierio cantare põt, atq; æris inops: quo noctu atq; interdiu corpus eget: Vnde tunc solũ locus ingenio est: quũ solo carmĩe mens ipsa uexat nec duplices curas admittit. Ideoq; optime scribit: Sint Mecœnates nõ deerunt

Flacce Marones. Natura nanq; ipsa nõ est ad contem-
plãdu; sufficiẽs(ut Phũs inquit) sed & corpus sanũ esse
oportet:& alimẽta/reliquũq; famulatũ adesse:iis absolu-
tis/de carmĩe iã;/& reliquis disserã:Attẽdite igĩ uti ha-
ctenus uiri pstãtes. ¶Carminũ studiũ antiquũ apud He
bræos fuisse apparet/ q̃ apud Gẽtiles: siqdẽ Iob labores
suos/atq; patiẽtiã Hexametro uersuDactylo'Spõdæoq;
decãtat:Et Dauid lyrico cãie utebatur. Sido aũt Ponti
filia/Nerei nepris/ neptuniq; soror.cuius ab ore sonora
suauissimaq; uox pfluebat/prima Hymnos carminibus
composuit. Recte igĩ Cicero illa: Nec dubitari debet
qui fuerint ante homu; poetæ: quod ex his carminibus
intelligi potest:quæ apud illũ/ & in Pheacum/& in pco
rum epulis canunt. Lactãtius etiã scribit Poetas multo
antiquiores fuisse q̃ historici/ & oratores/ & cetera gña
scriptor; fuerint.Et Plynius de poematũ origine inquit
magna qstio est: ante Troianũ bellũ pbãt fuisse: psam
orõne condere pherecydes Syrus instituit tpe Cyri re
gis.historiã cadmus milesius.uersu; aũt heroicũ pythio
oraculo debemus:nã cũ Apollo pythona delphis ppter
ultõe; nris necasset:Accolæ carmẽheroicũ hexametrũ
initio sex spõdæis cõpositũ texuerũt:deĩn soluta spõdei
altera syllaba/fiẽ dãno tpis dactylũ suscepit.carmẽ hexa
metrũ latĩe pmus digne scripsit/Liuius is q Ro. gesta de
cẽ & octo cõplexus est libris: q & ãnales scribũt:q fere
singulor; ãnor; actus cõtineãt.Carmẽ aũt dr̃ qcqd pedi
bus cõtinet:a cano q̃si canimẽ appellatũ. ¶Elegiam scri
pue scripserũt apud ro. ppertius.tibullus:& gallus/imita
ti græcosCallimachũ & philetã Estq; elegia carm̃ cõpo
sitũ hexametro uersu/pẽtametroq; ad inuicẽ positis.¶Iã
bicũ carmẽ maledicũ ab Iãbizin/q est maledicere/ fuerit
Archilochus cõtra Lycãbẽ socer; suũ.Cõpõit uero Iã-
bicũ carm̃ plerq; trimetro uersu/& epodõ seqnte: Epo
dos.n.pprie dr̃ uersiculus seqns:ab epado:q est accino
licet Epodi uersus dicãt metro quolibet scripti & seqn-
tes Clausulas habẽtes particulã x ipsor; uersuu; qles sũt
epodi horatii ubi singlis uersibus singlæ clulæ adiũciũt

Naturæ necĩa
Carium studi. quando
poetas ante homerum
prosæ inuẽtio
pherecydes
Historia prĩa
Cadmus
Versus heroi.
Carmẽ hexa.
Liuius poeta
Annales cur
Carmen quid
Elegia
Iambicum carmen
Archilochus
Epodos
Epodi

Dicunturq; Epodi Synecdochicos a partibus uersuum: quæ legitimis & integris uersibus Epadontæ. i. accinuntur.
Satyra ¶ Satyram Carmen apud Romanos maledicũ: & ad carpenda hominum uitia compositum: Scripserunt Lucilius, Horatius, Persius, Iuuenalis. Olim etiã Carmẽ quod uariis poematis coustabat, Satyra uocabatur: quales scripserũt Pacuuius, Ennius, Varro: Erat autẽ Satyra tota nostra Fabii tpe.
Bucolica ¶ Bucolica quæ dicunt poemata carmine pastorali composita, digne scripserũt Theocritus & Virgilius.
Tragœdia ¶ Tragœdiam, quæ est Heroicæ fortunæ in aduersis cõphensio, primus in lucem Aeschylus ptulit: sed longe clarius illustrauerũt id opus Sophocles atq; Euripides:
Thespis Thespis autẽ genere Atheniẽsis primus inuenit Tragœdiã: Ait eniꝫ Horatius: Ignotũ tragicæ genus inuenisse camœnæ Dicit: & plaustris uexisse poemata Thespis. Plato autẽ ĩ Minoe sic Tragœdia uero hic est antiquissima: nec ut pleriq; putant a Thespide, aut a Phrynico sumpsit initiũ. Sed si pscrutari uolueris, reperies tragœdiaꝫ longe antiquius huius ciuitatis inuentum: Hæc aũt ex uniuersa poesi populũ uehementer oblectat: atq; allicit auditores. Tragœdiaꝫ e Latinis scripserũt Accius, atq; Pacuuius clarissimi grauitate sententiaꝛ uerborumq; pondere. Vari Thyestes Græcoꝛ cuilibet cõparari poterat: Scripsit & Medæam Ouidius magno ingenio: qua caremus.
Comœdia ¶ Comœdiã, quæ est priuatæ ciuilisq; fortunæ sine periculo uitæ conpræhensio: primi scripsere Sussarion & Magnes: Secunda Aetate Aristophanes, Eupolis, Cratinus: Tertia Menander. e latinis postea decem: quoꝛ Plautus & Terentius ad nos uenerũt. ¶ Nouẽ uero Lyricorum apud Græcos longe
Pindarus Pindarus Princeps: apud Latinos Horatius fere solus le
Horatius gi dignus: nã insurgit aliqñ: & plenus est iucunditatis &
Poeticæ cõm. gratiæ. Hæc de uario carminuꝫ genere, & Scriptoribus.
¶ Quam uero Poeticæ facultas laudabilis sit & uerecun
Solon carmĩa da Phõꝛ etiam studio liquet: Constat enim Solonem
ex Amplissimo Legum Latore Scripsisse de Salamina

Athenienſiumq rep. ad quinq milia uerſuum: Iambos quoq, & Epodos. Ariſtoteleʒ artis poeticæ duos libros de poetis tres cõpoſuiſſe: Elegias item, & carmina multa ad democritum. Et Platonis etiam nunc Epigrãmata extant. Arceſilauſq Phũs itẽ cuʒ ĩ dicendo grauiſſimus eſſet, & in ſcribendo ſatis exercitatus poeticæ quoq operam dedit. Amplectebaturq homeꝝ maxime ex omnibus: Cuius adeo ſtudioſiſſimus erat: ut ſemp ante ſomnum eius aliquid legeret: Pindaꝝ quoq dicebat eſſe in primis idoneum implere uocem, uerborumq ac nominum copiam ꝓbere. Legimus & Chryſippum quingentos uerſus quotidie ſcribere ſolitum. Scripſit & Cicero noſter Eloquentiæ fons perennis carmina plura: Ait enim ad Lentulum: Scripſi etiam carmina quædam: nã ab orationibus diſiungo me, referoq ad manſuetiores muſas: quæ me maxime, ſicut iam a prima adoleſcentia delectarunt: Et infra: Scripſi etiam uerſibus tres libros de temporibus meis: quos iaʒ pridẽ ad te miſiſſeʒ ſi eſſe edendos putaſſem. Sunt eniʒ teſtes & erunt ſempiternũ meritorum erga me tuoꝝ, meæq pietatis. Patet iis igitur, q̃ laudabilis & ueneranda ſit ipſa poeticæ facultas: Quam quidem ſapiẽtiſſimi, qui de poeticis quicq̃ eloquuti ſunt: primam quandã Phĩam eſſe aſſerunt: Nos .n. ad uiuendi rationes adducit: mores & affectiones edocens: reſq gerendas cuʒ iucunditate præcipiens. Merito ergo poſteriores ſolum poetam ipſum ſapientẽ eſſe aſſeruerunt. Inde Græcoꝝ ciuitates ab ipſo primordio eorum Liberos in Poetica erudierunt: non nudæ utiq uoluptatis, ſed caſtæ moderationis gratia. Summiq oratores ueterum poemata, uel ad fidem cauſarum, uel ad ornamentum eloquentiæ aſſumunt: Libri etiam Philoſophoruʒ ſententiis poetarum referti ſunt paſſim: q & Philomythes idest fabularuʒ amator, eſt aliqualiter philoſophus: quia fabula ex mirabilibus conſtituitur: Ariſtotelis quoq ſentẽtia. Itaq optimi adoleſcẽtuli uelis & equis, ut aiunt hauriẽda ſunt poetaꝝ ſenſa, & eloquẽtia:

Ariſtoteles. De Poetis.

Arceſilaus homeri ſtudioſus

Pindarus

Ciceronis carmina

Poetica prima phĩa.

Poeta ſolus ſapiens

phylomythes Fabula ex quibus

præsertim Vergilii latinoꝝ poetarum principis:qui in-
genio non minor Homero: nam illi maxime accedit:

Vergilii eloquentia

tū rerū copia/tum eloquētia:q̄ nunc breuis/nūc copiosa
nūc sicca/nunc florida/ nunc simul oīa/ interdū lenis aut
torrens est. Sicut & terra ipsa:quæ hic læta segetibus &
pratis: ibi siluis & rupibus hispida: hic sicca arenis: hic
irrigua fontibus.pars uasto aperit mari: Non mortali
ergo sed diuino ingenio ipsam rerū omniū matrem na-

Aeneidos textura.

turā ducem secutus est: ¶Aeneidē ipsam ab Homero
sibi mutuatus est: Errorem primū ex odyssea: Deinde
ex Iliade pugnas. Sed cum apud homerū prius Iliacum
bellum gestū sit: Deinde reuertēti de Troia error conti
gerit Vlyssi: apud Maronē uero Aeneæ nauigatio ꝓces-
serit bella/ quæ postea in Italia sunt gesta: operis ordinē
necessario rerū ordo mutauit. Rursus Homerus. quum
uellet iniquū Græcis Apollinē facere/causam struxit de
sacerdotis iniuria. hic ut troianis Iunonem faceret infe
stam/causarū sibi congeriē comparauit. Nec illud ꝓtere
undum q̄ cū primo uersu ꝓmisisset productuꝝ sese de
Troiæ littoribus Aeneā/ Troiæ qui primus ab oris Ita-
liam fato ꝓfugus/lauinaq; uenit Littora: Vbi ad ianuam
narrādi uenit/Aeneæ classem nō de troia/sed de Sicilia
ꝓducit: Vix e conspectu siculæ telluris in altum uela da-

Historiaꝝ lex

bant læti: Quod totum homericis filis texuit. Ipse enim
uitans in poemate historicoꝝ similitudinē: quibus lex
est/incipere ab rerū initio/ & continuam narrationē ad

Poetarū lex.

finem usq; ꝓducere: Ipse poetica disciplina/a rerū me-

Vlyssis error.

dio cœpit: Et ad initium post reuersus est. Ergo Vlyssis
errorem non incipit ab troiano littore describere: sed
facit eum primo nauigantē de insula Calipsonis/ & ex
persona sua perducit ad Phæacas. Illic in Alcinoi regis
conuiuio narrat ipse quēadmodum de Troiā ad Calip-
sonem usq; peruenerit: Post Phæacas rursus ulyssis na-
uigationē usq; ad Ithacam ex persona ꝓpria describit.

Aeneæ error.

Quem secutus Maro Aeneam de Sicilia ꝓducit: cuius
nauigationem describendo perducit ad Libiam. Illic in

cōuiuio D'dōis narrat ipe æneas usq; ad Sici'iā de troia nauigationem suā: & addidit uno uersu/quod iam copiose poeta descripserat: Hinc me digressum uestris deus appulit oris. post Aphricā quoq; rursus poeta ex persona sua iter classis usq; ad ipsaꝫ describit Italiam: Interea mediuꝫ æneas iam classe tenebat Certus iter. Omne denique opus Vergilianū uelut de quodā Homerici operis speculo formatum est. Locos utriusq; qui uolet cōferat: Acriter enim in homerꝫ oculos intendit/ut æmularetur eius non modo magnitudinē sed simplicitatē & pstantiam orationis & tacitā maiestatem. Qui Vates uenerabilis uarie modo uerba modo sensus figurando multuꝫ latinitati leporis adiecit: Multiplicemq; doctrinā in opere suo miscuit: ut etiā ipsemet asserit: Ipsius enim Maronis epistola/ qua cōpellat Augustum ita incipit. Ego uero frequētes a te lrās accipio: & infra de ænea quidē meo si me hercle iam dignum auribus haberem tuis/ libenter mitterē: sed tanta inchoata res est/ ut pene uitio mentis tantum opus ingressum mihi uidear. Cum præsertim (ut scis) aliaquoque studia ad id opus/ multoq; potiora impertiar. Nec iis Vergilii uerbis copia rerum dissonat quam pleriq; pedibus illotis prætereunt: tanq̄ nihil ultra uerborꝫ explanationeꝫ liceat nosse Grāmatico. Sed nos minime patiemur abstrusa esse Adyta sacri Poematis: arcanorꝫ enim sensuum penetralia recludemus. Dixi.

Aeneidos speculum

Maronis epla ad Augustuꝫ

¶Amicitia quid? Amicitiam morum similitudine maxime contrahi inter bonos tantum. Amicitiam in cōmunicatione & societate consistere. Quantū sit in Amicitia iucūditatis & cōmodi. Amicis quatenus obsequēduꝫ Amicitiā omnibus rebus humanis anponendā. Tit. xi.

Aelium. M. Tullii De Amicitia disputātem expositurus pstantissimi uiri: Quid de amicitia sentiā prius ī mediū ferre cōstitui: quo cognito/ardētius qlibet opus ipsum iucundū simul & utile/audire & itelligere studeat.

Quo in opere Ciceronē nrm Theophrastū maxime imitatum esse cognoscite: Virum quidem in Phia pipatetica modestissimum & doctissimū. Intendite obsecro Res enī erit cognitu necia: & auditu dignissima. Primū uero quid amicitia sit uobis aperiam: Deinde moꝝ similitudine maxime cōtrahi inter bonos tantum: Eamq; in coīcatione & societate consistere. Posthaec quātū sit in amicitia iucunditatis & cōmodi: Postremo amicis quatenus obsequendū: Amicitiamq; omnibus rebus humanis anteponendam.

Amicitia quid

¶Est igitur Amicitia uoluntas erga aliquem bonaꝝ rerum, illius ipsius causa quē diligit cum eius pari uoluntate. Vel sic: Est Amicitia nihil aliud nisi oīm diuinarum humanarumq; reꝝ cū beniuolentia & charitate summa consensio: mutuam nāq; beniuolentiam amicos hr̄e oportet. Inde Chrysippus amorē esse aiebat amicitiæ nodum: Inde etiam legimus, Amicum esse, qui mihi usu uitæ similis pio ac fideli amore coniūgitur.

Amor.

Amicus quis.

Similitudo

¶Similis aūt ꝓpterea qm̄ nihil est, quod ad se reꝫ ullam tam alliciat atq; attrahat: q̄ ad amicitiā similitudo. Hinc Empedocles, Simile appetere simile dicebat: & æqualis æqualem delectat: Et simile simili necio semper amicum est, autore Pbo. Boni aūt tm̄modo similes sibi sunt & amici: nō impbi: cum ii sæpe perturbenē: & instabiles sint. Sapientes uero semp quieti sunt: ꝑturbatione uacantes. Solus ergo bonus, soli bono amicus: Malus aūt nec bono: nec malo unq̄ re uera amicus efficitur Ex conuenientia deniq; cōplexionū & moꝝ inter mortales amor & aīcitia generaē. Quæ quideꝫ uera (ut diximus) ꝓterq̄ inter uirtute præditos esse nō potest. Bonorum itaq; amicitia, similiumq; uirtute, ꝑfecta est amicitia quos sibi inuicem studioꝝ similitudo deiq; timor cōciliat.

Bonus soli bono amicus.

Amicitia unde fit

Aīcitia uana

At Vana est illa: quā utilitas rei familiaris, quam præsentia tantum corporis, quam subdola & palpans adulatio conciliauit. Qui enim sunt ob utilitatem amici: ii simul cum utilitate dissoluuntur: ꝙ sese non mutuo, sed utilitatem amant Vulgi more & Meretricum: qui eos.

amicos esse putant, qui utiles fuerint. Sed reuera negociatio non amicitia est: quae ad cõmodum accedit. Qui uero sunt ob uirtutem amici proximi sunt ad beneficia sibi mutuo conferenda, id enim est & uirtutis & amicitiae. Ad amicum nanq & bonum spectare cẽsent, egentibus opem ferre: q inopi beneficiũ bis dat: qui dat celeriter. Vtq anima una & amicorũ oĩa sunt communia. Quodquidẽ Pythagoras primus omnium dixit: Nã erat conciliãdae amicitiae in primis studiosissimus. Itaq amici est conferre potius, q̃ accipere beneficia: Magisq honestum amicis q̃ alienis largiri: beneficiaq conferre: praesertim in eos, qui indigent: & antea quam illi requirant: q bis est gratum quod opus est, si ultro offeras. Amicos q res optimae parant: aduersae pbant: Nec licet, Sibi diuites esse, amicis pauperes. Cum idcirco amicitiae cõpararentur: ut cõmune cõmodum mutuis officiis gubernet Nec solum nobis diuites esse uolumus: sed liberis, ppinquis, amicis: Ideoq Diogenes aiebat: Manus ad amicos non complicatis digitis extendi oportere. Caeterũ ut neq sine amicis esse conuenit: ita neq nimium multos habere amicos: multis enim uicissim succurrere laboriosũ est: neq ad hoc agẽdũ facultates ipsae sufficiũt. Optie igit Anacharsis melius est inqt amicũ unũ egregium q̃ gregarios multos possidere. Qui.n. multos aicos habẽt & omnibus sese failiariter offerũt: ii nemini amici esse uidenẽ: nisi ciuiliter, quos & placidos appellãt. ¶Congressiões aũt ad aicitiam maxie spectare, & ipsam efficere uidenẽ: Nihil est .n. tam ppriũ amicorũ q̃ cõuersari, simulq uiuere. Neq est ullũ certius aicitiae uinculũ q̃ cõsensus & societas cõsiliorũ & uoluntatũ. Amicitia igitur in cõmunicatione, societateq cõsistit: Itaq si diuturna absentia fuerit, amicitiae quoq uidetur obliuionem efficere: Propterea dictum est: Taciturnitas amicitias complures dissoluit. Propterea quoq Aicorũ praesentiũ & absentiũ aeque meõres debere esse aiebat Thales. Quorũ qdẽ pñtia iucũda est in utraq fortuna: nam leuantur ipsi

Amicorum beneficia

Amici sunt pauci

Amicitia cõsistit societate

Taciturnitas

Amicorum praesentia

dolentes cõdolentibus ipsis amicis:est igitur amicos as-
picere iucundum præsertim ei, qui calamitatibus p̃mit
In prosperis etiam Voluptate affici mur: ꝙ in ipsis bo-
nis una letantur. Verũ dicebat Democritus Amicos se
cundis in rebus adesse aduocatos: In calamitatibus aũt
sua sponte atq; inuocatos.Id uero ꝙ omni tempe diligit
qui amicus est, sinceræq; fidei:isq; p̃cipue in aduersis re
bus cognoscit:in quibus quicquid p̃statur, totum a con
Beniuolentia. stanti beniuolentia ꝓficiscitur:Constanti aũt, quia beni
uolentia aĩcitiæ quidem est similis: non tñ est amicitia:
Amicitiæ uinculum. fit enim beniuolentia & ad ignotos, & latens: Amicitia
uero nõ fit.Cuius sane uinculum potens est & ꝑualiduꝫ:
neq; ulla ex parte uiribus sanguinis inferius. Q uãtique
est sine anima corpus:Tanti est sine amicis homo: Nã
sine illis,omnis cogitatio tædium, omnis opatio labor,
omnis uita tormentũ foret:Et sine amicoꝝ solatio uiue
re,esset mori:nihil enim æque oblectat animũ q̃ fida &
dulcis aĩcitia:Hinc secũdus Phũs ab Hadriano Cæsare
Amicus quid. interrogatus,quid esset amicus:Respondit,desiderabile
nomen:infelicitatis refugium: amãda felicitas. Sũmum
quippe genus felicitatis est hr̃e amicos:ut habeas cui pe
ctus tuum apias:cui arcana cõmunices: cui cordis secre
ta cõmittas.Q ui in ꝓsperis graluletur:in aduersis cõtri-
stetur:solamenq; ferat.Amicitia siquidẽ ꝓpria quadã sua
Amicitiæ bonum. uitate aduersa tempat,tristia iucũda reddit. Vnde excep
ta sapientia,nil melius,nil huberius,nil iucundius: Ami-
citia datum est homini,ex omnibus rebus:quas ad bea-
te uiuendũ:sapientia cõparauit.Ideoq; recte scribit:So-
lem e mũdo tollere uideri: qui aicitiam e mũdo tollunt.
Cum res sit in uita summe neccia:nemo eniꝫ habens cæ-
tera bona sine amicis expeteret uiuere:Et locupletes &
in principatu potestateq; cõstituti plurimum amicis in-
digere uidentur.Q uo nanq; pacto sine amicis custodi-
ri cõseruariq; possent:qui quo magis abũdant,eo magis
periculis subiacent? Fidus uero amicus protectio fortis
Amicus quis. ꝙ Amicus est alter ipse, ut ille inquit. Idcirco qui ueri

Amici sunt/libenter conueniũt:familiariter conuersant: ut q ait Xenophon: quoties uerus amicus aut noctu aut interdiu uocat: nunq nisi negocii excusatione utitur neq pedetẽtim unq̃ paret:sed semp cursim. Qua de re ut alibi legimus. Neq exercitus/neq thesauri sunt regni praesidia:sed ueri amici: quos neq armis cogere/ neq auro parare queas: sed officio fideq parant. Itaq quoniã res humanae fragiles sunt & caducae/semp acquirendi sunt: quos diligamus & a quibus diligamur. Charitate eniʒ beniuolentiaq sublata:oĩs est sublata iucunditas. ¶ Cumq sit pstanda amicis fides/ omnibus uero aequitas: Sit etiã bonoꝝ hominũ/neq ipsos delinquere/neq amicos permittere praua opari: Et amicus si uerus est/ nihil occultat: Debet amicus amicũ monere clam tamẽ: laudareq palam: Est & obiurgatõni semp aliquid blande admiscẽdum:ne iactantiae studio/sed charitatis affectu fieri uideatur:itaq nec aspera sit admonitio/nec sit obiurgatio cõtumeliis/ sed beniuolentiae charitate referta. ¶ Sed nec debet amicus turpia petere & inhonesta:nec illi obseq̃ndum est ullo pacto quum in amicitia quae honesta non sunt postulabuntur: quia religio & fides anteponenda ẽ amicitiae. Quod certe P. Rutilius maxime indicat: Cũ enim amici cuiusdaʒ iniustae rogationi resisteret: Atq is per summã indignatõeʒ dixisset: Quid ergo mihi opus est amicitia tua: si quae rogo non facis? Respondit: Immo/quid mihi tua:si ꝑpter te aliquid inhoneste facturus sum? Et Pericles ille Atheniensis egregius Vir Ingenio bonisq omnibus Disciplinis ornatus/ Quum Amicus eum rogaret: Vt pro re causaq eius falsum deieraret: Eiusmodi ad eum uerbis usus est: Opus est me Amicis commodare: Sed usq ad Aras. Verumtamen ut alii scribunt/ Parua & tenuis uel Turpitudo/ uel infamia/ subeunda est: Si ea re magna utilitas Amico quaeri potest: Rependitur quippe & Compensatur leue Damnum Delibatae Honestatis/ Maiore alia grauiore q in Adiuuando Amico (Si Amicus Est) Honestate.

Amicum monere

Aĩcis q̃tenus obsequenduʒ.

P. Rutilius

pericles

Amicis quatenus obsequenduʒ.

Amicitiam omnibus anteponēdā Socratis dictū

¶ Deniq; ꝙ nihil est tam naturæ aptum/tamq; cōueniēs ad res uel secundas uel aduersas/ quam amicitia. Quæ uidentur utilia/honores/diuitiæ/uoluptates/ cæteraq; generis eiusdem amicitiæ nunq̄ anteponenda sunt. Quod quidem & Socrates edocet: ubi ait: Quidā equos deside rant: aliqui canes: alii aurum: honores alii: hæc equidē paruifacio: nec multū ista me mouent: Acquirendorū aūt amicoꝝ desiderio flagro: quare amicū bonum habere malim q̄ Darii aurum. ¶ Hæc hactenus de Amicitia diximus: ut breuius noscerēt/quanta sit uis illius. quā Lælius Profusius disputādo longe maiorē ostendet. Audienda est igitur attentis auribus ac mente illius tota de amicitia disputatio: Vt quisq; in ea re /& cautior/& diligentior fiat: ꝙ nulla pusilla domus/ quæ multos recipit amicos ut ille inquit. Dixi.

¶ De. C. Lælio: &. C. Fānio: &. Q. Mutio Scæuola. Deīceps Aīcitiæ ꝓcepta seriatī in Lælio descripta. Tit. xii.

Lælius Scipio

Aius Lælius: &. P. Aphricanus ī primis eloqntes fuerūt: quoꝝ quidē extabant olī orationes. Dicēdi aūt laus fuit in Lælio illustrior: qui certe delectabat magis antiquitate/ & uerbis priscis/ q̄ Scipio. Vtq; ex bellica laude aspirare ad aphricanū nemo potest: ī qua ipsa egregiū uiriatico bello repimus fuisse Læliū. Sic ingenii/litarum/eloquētiæ/sapientiæ deniq;/& si utriq; primas/priores tñ deferunt Lælio. Hæc & plura de Lælio scribit Cicero in libro de Claris Oratoribus. ¶ Cur aūt Lælius sapiens ꝓcipue appellatus fuerit: non ab re hic quoq; apiendū mihi esse uidet. Romani quidē quātū uicini agri hostibus adimebāt/partim uænundare/partī in publicū redigere ac egenis ciuibus ꝓ modica pensione utendū tradere cōsueuerunt. Sed cum īcoepissent diuites eas pensiones augere: pauperesq; excludere: Lata est lex: quæ supra quinq̄ginta agri iugera ciuē romanū hr̄e ꝓhibebat.

Lælius cur sapiens

Agri hostium

Iugera .D.

At ea res paucos annos aduersus locupletes auxilio fuit Nam primo subditis ad conducendũ psonis fraus legi fiebat: deinde apte iam p se ipsos diuites ppriis nominibus occupare agros cœperunt. Ita ergo exagitatis hoĩbus neq; militiæ dare nomina, neq; filios extollere cura erat. eoq; processura uidebať res: ut breui exhausta liberoꝝ multitudine seruis ac barbaris: per quos diuites colebant agros: tota Italia compleretur. In hac igitur parte reip. primus .C. Lælius Scipionis amicus succurrere instituit: Sed aduersante locupletum factione ueritus turbationẽ atq; discordiã ciuitatis, ab incœpto destitit: Ob eamq; rẽ sapiens est postea uocitatus. At uero Tyberius Gracchus, ut primuз tribunus plæbis creatus est, eã actionem suscæpit. Hæc Plutarchus ĩ uita Gracchoꝝ. ¶ De Caio aũt Fannio, & Mutio Scæuola Cicero quoq; de claris oratoribus meminit. legimus itaq; ibi duos fuisse .C. Fannios: quoꝝ .C. Fannius Caii filius: qui Cõsul cuз Domitio fuerat: unã orationẽ de sociis & noĩe latino cõtra Gracchuз reliquit: sane & bonã & nobileз. nec unq̃ habitus est elinguis: nam & causas defensauit: & Tribunatus eius arbitrio & auctoritate. P. Aphricani gestus non obscurus fuit. ¶ Alter aũt. C. Fannius Marci filius Lælii gener, & moribus & ipso genere dicendi durior Soceri instituto. Q uẽ soceꝝ, quia cooptatus in Auguꝝ collegiũ non erat: non admodũ diligebat. pſertim cum ille. Q. Scæuolam sibi Fannio minorẽ natu generꝝ prætulisset. Cui tamen Lælius se excusans, nõ genero minori dixit, se illud: sed maiori filiæ detulisse. Is tamẽ Fãnius instituto Lælii panætium audierat: Eius omnis in dicendo facultas: historia cuius non ineleganter scripta perspici potest: quæ neq; nimis est infans: neq; perfecte diserta. ¶ Mutius uero Augur oratoꝝ in numero nõ fuit sed iuris ciuilis intelligẽtia atq; omni prudentiæ genere pstitit. ¶ Fuit eodẽ tpre. P. Mutii filius & P. Crassi oratoris frater. P. Scæuola, Iuris quoq; Ciuilis peritissimus ¶ Reliquum est: ut amicitiæ præcepta seriatim in Lælio

Lælius cur sapiens

.C. Fãnii duo

.C. Fannius gener

Mutius Scæuola

Aĩcitiæ pcepta in Lælio

a Cicerone descripta hic referãtur. Scribit igitur in Læ-
lio. M. Tullius, ut Amicitia omnibus rebus humanis añ
ponatur: q nihil est tam naturæ aptũ, tam cõueniens ad

Amicitia in bonis

res, uel secũdas, uel aduersas. Nec posse nisi in bõis ami
citiã esse. Diffinit inde quid sit Amicitia: inqt enim Est

Amicitia quid

aũt Amicitia nihil aliud, nisi omnium diuinarũ humana-

Virtus

rumq; rerũ cum beniuolentia & charitate summa cõsen
sio. Scribit item q Virtus Aĩcitiã gignit & cõtinet: Nec
sine Virtute Amicitiam esse ullo pacto posse: Ostẽdit &
multas in amicitia ẽẽ oportunitates seu cõmoditates &

Amicitiæ commoda

Fructus tum in prosperis rebus, tũ aduersis. Nam quo
quo te uerteris præsto est: itaq; non aqua non igni non
aere, ut aiũt, pluribus locis utimur q̃ amicitia: Quocirca
& absentes absunt: & egẽtes abundant: & imbecilli ua-
lẽt. Remota autẽ ex natura rerũ beniuolentiæ coniun-
ctione, nec Domus ulla nec urbs stare poterit: Nec agri
quidem cultus permanebit. Quod si minus quidem in-
telligitur quanta uis amicitiæ, concordiæq; sit: ex dissen

Odia

sionibus atq; discordiis pcipi potest. Quæ enim domus
tam stabilis, quæ tam firma ciuitas ẽ: quæ nõ odiis atq;

Amicitia cur optanda

dissidiis funditus possit euerti? ¶Explicat inde, Num pp
ter inbecilitatẽ atq; inopiã, & indigentiã desideranda sit

Amor

aĩcitia: ut in dãdis recipiẽdisq; meritis. Asseritq; amorẽ

Amicitia ab natura

ex quo aĩcitia est nominata principiũ esse ad beniuolen
tiã coniungendã: in qua nihil fictum, nihil simulatũ, sed
oĩa uera esse debẽt. Qua ppter a natura potius q̃ ab in-
becilitate & cã utilitatis orta uideẽ aĩcitia. primum ex ea
charitate: quæ ẽ inter natos & parẽtes: deiñ quũ morũ si
militudo & uirtutis, & pbitatis lumẽ aliquod apparuerit

Virtus

Nihil est enim amabilius uirtute, nihil quod magis allici-
at hoĩes ad diligẽdũ. Vnde & ppter uirtutẽ, quos etiam

Amoris robora

nũq̃ uidimus, quodãmodo diligimus. Confirmaẽ autẽ
aõr & bñficio accepto, & studio pspecto, & cõsuetudĩe

Amicitiæ Dissolutio

¶Narrat postea qbus caĩs aĩcitia dissolui solet: Sunt .n.
plures: nã uel idẽ utriq; nõ expedit: uel de rep. nõ idem
sentiũt: uel aduersis rebus, ul' ætate crescẽte hoĩm mores

mutanť uel honoris cõtentione/ pecuniæ ue cupiditate
Aut quũ aliqd ab amicis/quod rectũ nõ esset postularet
ut scilicet aut libidinis ministri: aut adiutores essent ad
iniuriã:quod quidẽ iniquũ est. Ab amico eniꝫ petere ni-
hil debemus unq̃:quod cõtra fidẽ/cõtra iusiurandũ con
tra remp. esset. Itaq; neq; rogare res turpes/ neq; facere
rogati debemus. Sed ab amicis honesta petamus: Ami-
coꝝ causa honesta faciamus: Neq; expectemus quideꝫ
dũ rogemur : sed studium semper adsit: cunctatio absit
¶His latius disputatis arguit Lælius illos:qui dicebãt fu
giẽdas esse nimias amicitias:ne aliẽis curis ĩplicaremur:
sed aius securitate fruať:q̃ caput est ad bñ uiuendũ. Con
cluditq; nihil esse tam absurdũ/q̃ delectari multis inani-
bus rebus ut honore/ut gloria/ut edificio/ut uestitu/cul-
tuq; corporis/Amico aũt uirtute ꝑdito/ eo q uel amare/
uel redamari possit/ nõ admoduꝫ delectari. ¶Dãnat ẽt
illos:qui utilitatis gratia amicitias appetẽdas cẽsent. Cuꝫ
potius natura ipsa/& uirtutis apparentia sint appetendæ
Nec enim tã utilitas parta p amicũ/q̃ amici aõr ipse de-
lectat. ¶Cõstituit iñ q sint in aĩcitia fines/& q̃si termini
diligendi: itaq; iis finibus utendũ arbitrať:ut cũ emẽda-
ti mores aĩcoꝝ sint:tũ sit inter eos oĩum reꝝ consilioꝝ
& uoluntatũ sine ulla exceptõe cõmunitas. ¶Iubet post
ea firmos & stabiles & cõstantes in aĩcitia eligẽdos:Cu
ius stabilitatis cõstãtiæq: firmamẽtuꝫ fides est:nihil.n.sta
bile ẽ quod infidũ est. ¶Addit ꝑdictis/ ne criminibus aut
inferẽdis delectẽť aĩcus: aut credat oblatis. ¶Sit ẽt cuꝫ
aĩco suauitas q̃dã sermonũ:atq; moꝝ.tristitia in oĩ re &
seueritas absit:nec noui aĩci ueteribus ãnpõãť:ut æqs ue
tulis tẽñros ãnponeř solemus.nõ.n. aĩcitiaꝝ ẽẽ dñt/ sic
aliaꝝ reꝝ satietates. nec tñ noui aĩci aõre digni ꝛpudiã
di sũt:ꝰ uetustas suo loco cõsuãda ẽ. ¶Dẽt itẽ aĩcus supi
or par esse ĩferiori: ut se nũq̃ inferioris ordinis amicis
anteponat Sed illorum augeat opes: Eisq; Honori sit
& Dignitati: Nec inferiores dolere debent: Se a suis
Amicis/aut Ingenio/ aut Fortuna/aut Dignitate supari.

amico petẽda

Amicitias nõ fugiendas

Aamicitia utilitatis

Amoris termini

Amici eligẽdi

Crimina

Sermones noui

Superior Inferior

Turpia

Inimicitiae

Commoda

Ama ut ameris

Honesta

Vita solitaria

Monita

Adulationes

Virtus

Aequales

Acquirendi amici

¶Quum uero amicus ipse turpia infamiā cōtrahentia cōmisit: eius amicitia leuanda est remissione usus: Cauēdumq̧ erit ne non solum amicitiae depositae, sed inimicitiae etiam susceptae esse uideantur. Nihil enim turpius: q̄ cum eo bellum gerere: quicum familiariter uixeris. Quā ob rem primū danda opera est: nequa aīcorum dissidia fiant. Sin tale aliquid euenerit: ut extinctae potius amicitiae, q̄ oppressae esse uideanť. ¶Arguit inde illos, qui amicos cōmodi quidē & utilitatis gratia quaerunt: carent .n. illa naturali & per se expetenda amicitia. q̧ naturaliter in homine situt & se ipse diligat: & alteŗ acquirat: cuius animū cum suo cōmisceat: ut efficiat pene unū e duobus. ¶Damnat etiam qui amicum habere taleȝ uolūt: quales ipsi esse nō possunt. quaeq̧ ipsi nō tribuūt amicis haec ab iis desiderant. ¶Iubet deinceps q̧ nunq̄ nisi honestum & rectū alter ab altero postulet: nā maximū ornamentum amicitiae tollit: qui ex ea tollit uerecundiam. ¶Docet postea sine amicitia uitam esse nullaȝ: hinc etiā immanissimus pati nō possit: ut non acquirat aliquem apud quem euomat uirus acerbitatis suae. Et siquis caelū ascēdisset siderumq̧ pulchritudinē ꝓspexisset: insuauis illi admiratio illa fuisset: nisi aliquē, cui narraret habuisset: Sic natura solitariuȝ nihil amat. ¶Sunt praeterea & monendi saepe amici: & obiurgandi: & haec accipienda amice: quum beniuole fiunt. ¶Damnantur illi: qui & ueritatem aspernantur: & in fraudem obsequio impelluntur Assentationemq̧ & blāditias atq̧ adulatōem recipiunt: qbusquidē nulla pestis in amicitia maior esse pōt: quae tota ueritate ꝑpēdiť: Nec qd turpius q̄ illudi: quod ne accidat lōge cauendū est. ¶Cōcludit inde uirtutē & cōciliare aīcitias & cōseruare. Maxīeq̧ optādū esse: ut cū eq̄libus possis uiuere: qbuscū tanq̄ a carceribus emissus sis cū iisdē ad calcē ut dr̄, ꝑuenire. Et qm̄ res huāae fragiles, caducaeq̧ sūt: semp aliquos acqrēdos, quos diligamus: & a qbus diligamur: q̧ charitate, bñiuolētiaq̧ sublata, ois ē e uita sublata iucūditas. haec & plā in Laelio. M. Tullius.

¶De Duobus Persiis · Titulo Decimo Tertio.

Persius Flaccus Satyricus Poeta Volaterris natus est: Anno Dominicæ salutis Tricesimosexto · Anno uero Tyberii Vicesimo primo · obiit tamen Anno ætatis suæ .xxix · Neronisq; anno .ix. seqnti uero ãno Lucanus poeta in Pisoniana Coniuratõne deprehensus brachium ad secandas uenas medico præbuit · Quæ certe omnia Eusebius memoriæ tradidit. Quintilianus item Libro decimo: & illa scribit: Multum quoq; & ueræ gloriæ: q̃uis uno libro: & Persius meruit. Martialis etiam ad Pudentem. Libro quarto · Sæpius in libro memoratur Persius uno: Quam leuis in tota Marsus Amazonide. Vtq; ipsemet Satyra quinta testatur: & Purpura & Bulla depositis in Morali Philosophia Romæ Cornuto præceptore usus est. Scribit autem illa: Quum primum pauido custos mihi purpura cessit: Bullaq; succinctis laribus donata pependit: & infra: Me tibi supposui teneros tu suscipis annos: Socratico Cornute sinu. & c̃. | persius Satyricus Lucanus persius Cornutus

¶ Fuerat autem longe prius & alter Persius suæ ætatis hominum doctissimus. Crassus enim Orator in prologo Libri Secundi de Oratore Ciceronis ad .Q. Fratrem: sic loquitur Catulo. Id me non modo non hortatur ad disputandum: sed etia3 deterret. Nam ut Caius Lucilius homo doctus & perurbanus dicere solebat: ea quæ scriberet: neq; se ab indoctissimis: neq; ab doctissimis legi uelle: q; alteri nihil itelligerẽt: alteri plus fortasse q̃ ipse: de quo etiam scripsit: Persium non curo legere hæc: fuit enim ut nouimus omnium fere nostroru3 hominũ doctissimus: Lælium decimũ uolo: quẽ cognouimus uiq; bonũ: & non Illitteratum: sed nihil ad persiu3. Sic ego si iam mihi disputandu3 sit de his nostris studiis nolim equidem apud Rusticos: sed multo minus apud uos. Malo enim non intelligi orationẽ meam q̃ repræhendi & c̃. Hæc hactenus de duobus Persiis. | persius uetusti. ·C.Lucilius persius Lælius de.

¶ Cur in Exilium Ouidius ab Augusto missus Tit.xiiii.

VIt Ouidius ab Augusto Cæsare in exiliuʒ missus duplici quidē causa: Et ꝙ amandi ar tē ediderat: Et ꝙ Augustū oculis offenderat Ait enī li.ii.de Tristibus: Perdiderit cuʒ me duo crīa carmē: & error Alterius facti culpa silenda mihi: Nā nō sum tāti renouē ut tua uulnera cæsar: Quē nimio plus est indoluisse semel. Altera pars supest: qua turpi crimine læsus Arguor obscæni doctor adulterii. Et li.iiii.de ponto. Carmina nil ꝓsunt: nocuerūt caria quondā: Primaq; taʒ miseræ causa fuere fugæ: Et li.ii.eiusdē opis ad Macruʒ: Naso parū prudēs artem dū scribit amādi: Doctrīæ pretiū triste migr̄ habet. libro ēt.iii.de tristibus ait: Deniq; nō possuʒ nullā spare salutē Cū nō sit pœnæ causa crueta meæ. Nō aliqd dixi: uiolētaq; lingua locuta est: Lapsa ue sunt nimio uerba ꝓfana mero. Inscia ꝙ crimē uiderūt lūia plector: pctūm ꝙ oculos est hūisse meos. Non eqdeʒ totā possum defendere culpā: Sed partē nr̄i crimis error habet. Nec breue nec tutū est, quo sint mea dicere ca͛u Lūia funesti cōscia facta mali: Mensq; reformidat ueluti sua uulnera tpus Illud: & admonitu fit nouus ipe, dolor. Etq̄cūq; adeo possint afferre pudorē: Illa tegi cæca cōdita nocte decet. nil igit̄ referā: nisi me peccāsse: sed illo præmia pctō nulla petita mihi. Stultitiāq; meū crimen debere uocari: Noīa si factis addere uera uelis. hæc naso. ¶ Vera deniq; Exilii cā fuit illa ꝙ uiderat ipe Augustū cæsarē cū Iulia filia qd turpe agere: ut.n. Suetonius scribit in Caii caligulæ uita: q filius erat agrippinæ filiæ Iuliæ natæ ab augusto: ꝓdicabat mr̄eʒ suā ex icesto (quod augustus cū Iulia filia sua admisisset) pcreatā. q̄cūq; igit̄ aīhac qdam aucupati sūt uana fuerit. Idq; ēt ouidius ipe īnuit ibi ut patuit: & q̄cūq; adeo possint afferre pudorē: Illa tegi cæca cōdita nocte decet. nil igit̄ rferā nisi me peccāsse: ꝟ illo ꝓmia pctō nulla petita mihi. qbus oñdit caū icidisse ī augusti pudēdū facinus. Idq; suetoniūuerba augusti īcēstū cū iulia oñdūt.

Carmen
Error

Oculi

Exilii causa

¶Secundus Sermonuʒ Libellus de Accipiendo Doctri-
næ insigni/ Continet Sermones Quattuor.

¶Medicinæ Laudes: & Patauini Gymnasii. Tit. Primo

ADuertenti mihi dignissime Rector/Docto
resq; præclarissimi/ & maxima & infinita
ualdeq; necessaria Medicinæ commoda hu
mano generi esse: Visum est illi potius q̃
cæteris aliis disciplinis/ summa diligentia/
summa cura/ multis uigiliis/ operam studiumq; impen-
dere. Ea nanq; furorem/ insaniam/ phrenesin/ Sensuuʒ
deniq; omnium morbos curat. Ea sola uigorem homi-
nibus & salutem præstare potest. Ea uiuaces sumus: ca-
remus Langore: Lætitia fruimur & mente sana. Quid
igitur Medicina hominibus dari a Superis melius potu
isset? profecto nihil ¶Plura de hac re/ & Inuentoribus
eius/ nisi apud Doctissimos Oratio haberetur/In medi
um ferrem. Dicerem quoq; Patauinum Gymnasium cæ
teris præstare omnibus:tuʒ loco/ tum ordine:tum lecto
rum doctrina & sapientia/ nisi hoc ipsum pateret omni
um auribus atq; oculis. ¶Sed quid de Rectore ĩ omnes
studiosissimo referam? Cuʒ ita sit uita ꝓbissimus:doctri
na insignis:genere nobilissimus:uirtutumq; oĩum cumu
lo refertissimus? Quocirca illius uestigia doctores alii
& auditores sectantes/ his Moribus degunt omnes/qui
bus Socratem uixisse accæpimus/& Aristidem cogno-
mento Iustum appellatum. Gratulor igitur summo deo
ꝙ huc me contuli: hoc Patauino Gymnasio studui:hoc
& profeci. Laudantur Athenæ omnium bonarum arti-
um Inuentrices: Ibi enim Philosophorum studia uigue
re. Quum auteʒ Patauini Gymnasii Doctores/ Philo-
sophosq; Eximios Mente concipio/ Illis minime inui-
dendum esse Facile animaduerto. Hic enim Rheto-
res optimi. Hic Viri probissimi. Hic omnium Disci-
plinaꝝ magistri: Hic ad humani generis ornamentũ &

Medicinæ commoda

Rectoris laudes

Aristides

Athenæ.

Patauini Gymnasii laudes

Decus plurima Commoda passim reperiuntur: Nam pstantissimus Vicarius noster & uenerãdus: Rector inclytus & q̃optimus: Prior itẽ insignis & sapientissimus Caeteriq; doctores excellentissimi: Non Theophrasto non Aristoteli/nõn diuino Platoni/ nõ ipsi Soloni/ aut Thaleti sapientissimo/uita/moribus/facundia/doctrina/ sapientiaq; ulla cederent. Qua de re ex omnibus terrae partibus nõ ĩmerito huchuc studendi/ discendiq; gratia innumeri confluũt: ut tot tantaq; bona in patriã referãt. Hac igitur fama pculsus ego/ Perusia/Sena/Pisis/Bononia/& aliis cunctis urbibus/ In qbus studia disciplinaeq; uigent/relictis: Vos uos inquã Patauino Gymnasio profitentes adiui/celebraui/colui/ audireq; & dies & noctes conatus sum. Itaq; optatũ finem ex sententia attigi: Viderunt enim & audiere prudentiae uestrae mei diuturni laboris & studii puentu3 & opus. Quam ob rẽ duce3 & auspicem meũ Nicoletum/nulli quidẽ tum antiquorum tum recentiũ Phõrum post habendũ & fama sup aethera notũ: Vosq; alios oro ac obsecro/ubi pbatus su3/ mihi Artium & Medicinae Insignia/ uestra summa auctoritate tradere non dedignemini. Quód uos agere cu3 sit aequissimum/ & mihi pergratum erit: & cunctis debere omnibus: dum uita fruar: non desinam. Dixi

Iuris Ciuilis Praestantia. Titulo Secundo.

Facultas Ciuilis

Voniam Doctores Inclyti/ Facultas Ciuilis honorabilior est/atq; praestantior Medicina teste Philosopho Ethicoru3 primo Et enim sine controuersia & magna est/& late patet/& ad multos pertinet: & summo in honore semp fuit: & clarissimi ciues ei studio & semp praefuerunt: & hodie praesunt. Cum Ius Ciuile sit: quod in legibus senatusconsultis rebus iudicatis: Iurisperitor3 auctoritate: edictis magistratuũ/more/aequitate constat: ut Cicero scribit: Omnisq; lex inuentio & donũ dei sit:

Ius Ciuile qd

Lex quid

ut Digestis de legibus habetur. Meo quidez sedit animo Iuri ciuili potius q̃ medicinæ/alterius ue scientiæ facultati operaz summo studio tradere. Itaq; Perusiæ annos qua- tuor præstantissimos legum doctores/ & Philippum Cor neum/ & Baldum audiui summa cum diligentia. Postea uero tres annos Pisis Bartholomæi Socini doctrinam hausi: Cumq; laborz insigne sumere decreuissem/ a parẽ- tibus reuocatus in patriam urgente causa/ uoto obsequi minime potui. Venio igitur hodie/ ut studii uigiliarũq; testimonia referam: Qua de re Scientissimi doctores. Dignemini etiaz atq; eriã oro/ Iuris ciuilis insigne mihi tribuere: Dignissimi/quibus si ego non possim/Dii pro me gratiam referant: & me hercule referent. Dixi.

¶ De Legum latoribus. Titulo tertio.

Vm nulla in me dicẽdi facultas benignissi- me pater Vicarie/ Doctores eximii/studio sa iuuentus: Et timor hominibus mentẽ cõ siliumq; eripiat/ & membra debilitet: Haud equidem mirz/ si forte huic p̃stantium uiro rum concilio oratione aliqua minime satisfecero. Om- nino tamen cunctos oro ac obsecro attentis auribus di ligenter me audiatis Dicam & eniz breuiter quis nã gen tilium sanctissimis legibus principia olim dederit. ¶ Di uinas igitur leges primus hominũ Moses Hebræis ex- plicuit quas ille a deo accæpisse fatebatur: quo citius po puli ob rei excellentiam legibus obtemperarent. Phoro neus Rex Argiuis: Mercurius Trismegistus Aegyptiis. ¶ Non habentibus leges Spartanis Lycurgus instituit: non inuentione earz q̃ exemplo clarior. siquidem nihil lege ulla in alios sanxit: cuius nõ ipse primus in se docu- menta daret. Dicebatq; Apollinem suarz Legum autorẽ extitisse ut Minos Iouem/ quuz Cretensibus leges dedit. ¶ Solon Vir Iustitia insignis Athenìensibus/ cum nullæ essent leges: quia Regum Libido pro legibus habebatz

Moses

Phoroneus

Mercurius

Lycurgus

Solon

Numa p.

tam præclaras tamq utiles tulit leges: ut si iis ppetuo uti uoluissent: sempiternum habituri fuerint imperiū. ¶ Numa Pompilius Iustitia Religioneq inclytus, omnis diuini atq humani iuris uir consultissimus, qui Romulo successit in regno Romanis iura, leges, ac mores condidit & plures & utiles. ¶ Missi deinde Legati Athenas, iussiq inclytas Solonis leges describere: & aliaꝝ Græciæ ciuitatum instituta moresq noscere. Anno itaq Trecentesimo altero q̄ condita Roma erat, Creatis Decemuiris omisso consulum magistratu, legibus cōdendis opa data est. Ingentiq hominū expectatione ppositis Decem Tabulis populum ad cōcionem aduocauerunt. Et quod bonū faustū, felixq reip. ipsis, liberisq coꝝ esset, ire & legere Leges propositas iussere. Se quantū decē hoīum ingeniis prouideri potuerit, omnibus summis infimisq iura æquasse. Et quia plus polleret multoꝝ ingenia consiliaq: uersarent in animis secū unāquanq̄ rem: agitarent deinde sermonibus: atq in mediū quid in quaq re plus minusue esset cōferrent: Eas leges habituꝝ populū Ro. quas omnium cōsensus nō iussisse latas magis, q̄ tulisse uideri posset. Adiectæ igit̄ postea duæ sunt tabulæ. Itaq Leges decemuirales, quibus tabulis est nomen, in æs incisis in publico pposuerūt. Q uæquidē in īmenso aliaꝝ super alias aceruataꝝ legū cumulo fons omnis publici priuatiq iuris fuere. Paulatī postea antiquæ leges uetustate atq incuria exoluerunt. Nouæ aūt a Constantino Cæsare cœperunt, & reliquis posteris: Erantq pmixtæ atq inordinatæ. Q uaꝝ plixitas, q nimia erat, mirabili breuitate Iustiniano impatore correpta fuit: ut passī uidere licet. Lucius uero Crassus summæ dignitatis & eloquentiæ uir prius: Post hunc etiā Iulius Cæsar Dictator Ius Ciuile ad certum modum redigere, atq ex immensa diffusaq legum copia, optima quæq & necīa, in paucissimos conferre Libros destinauerant. Q uod tamen Iustinianus egit. ¶ Ipsæ deniq Leges Viri Egregii quantum in se & ponderis: & commodi: & honoris habeant

Decemuiri

Decē Tabulæ

Tabulæ duæ

Lex xii. tabuu.

.L. Crassus

Iul. Cæsar

Philosophus ample ostendit his uerbis: Sicut optimum animalium est homo lege fruens, ita pessimuз animaliũ est homo ab lege & iustitia separatus. Et illis: Melius est iudicare secundum leges q̃ propria scientia. De legibus hactenus. ¶ Iam uero operæpretium uideref: ut de huiusce præclarissimæ ciuitatis Perusinæ laudibus ego disſererem: At ne longior esset oratio, silere melius puto q̃ parum dicere: ut ille de Carthagine inquit. Itaq; Clarissimi patres & domini: Cunctos oro exoremq; opto, Tuam potissimum pietatem atq; clæmentiaз Venerande pater Vicarie: ut mihi tandem Cæsarii iuris insignia concedantur. Quo sane Beneficio: dum spiritus reget hos artus cunctis ero & deditus & deuotus cliens. Dixi. Lex

¶ Litteratorũ Catalogo Ascribendi petitio Titulo q̃rto.

CVm moris sit hac urbe inclyta, illustriq; patria nostra, Viri præstantes: qui litteris operam dederint: una cõnscribi: Et ego grammatices, Oratoriæq;, & poetices documenta percæperim: Optarem equidem litteratorum Catalogo iam ascribi: ut quæ exigit Tabellionatus officium & facultas, Hinc hauriam: Vbi ea uiget, & celebratur. Agitedum Patres optimi, obsequimini uoto meo probabili: Ipse etenim uelis & equis, ut in prouerbio est, nitar id exequi: ubicunq; fuero: quod honori & laudi uestro insigni cõllegio possit accedere. Legitur Mediussidius in Platone: illum esse Virum bonum: qui cuicunq; potest, fauere nititur: nocetq; nemini. Si ergo boni estis: ut omnium est opinio: totiusq; Ciuitatis uno id ore canitur Me recipite: Me apud uos degere, conuersariq; passim uelitis, Oro ac obsecro etiam atq; etiaз Patres inclyti. potestis enim. Eo autem peracto, gratiaз cuicunq;, & agere, & habere, & referre pro facultate assidue conari non desinam. Dixi.

¶ Tertius Sermonum Libellus de Magistrati-
bus, Continet Sermones Vnum & uiginti.

¶ De Praetoris Officio: ubi scribitur: Cur Leges cōditae. Q uid princeps cauere debet. Iniustū Iudicem a Cambyse excoriatum. De Iustitiae laudibus. Malos puniendos. Inde de Iureiurando. Titulo Primo.

Equeo mente conceptū, ore proferre sermonē: & cordis laetitiā lingua nō explicat Praetor aequissime. Video siquidē, quanta innocētia, quāta deinceps oībus in rebus tempantia, quāta fide, quāta facilitate, hūanitateq̧, & Iustitia, erga remp. nostrā uti possis: Cū animaduertā te fortē, iustū, seuerū, grauē, magnaīum, largū, bñficū, liberalē fore. Vnde spero te potius optima factu rum q̄ pmissurum, seruando potissimū leges. Cōstat. n. ad salutē ciuiū, ciuitatūq̧ incolumitatē: uitāq̧ omniū qui etā & beatā cōditas esse leges. Sed melius pfecto est ciuitatē regi uiro optīo: q̄ lege optīa: ut inquit phūs. Q uō enī īpabit urbi: q nō pōt cupiditatibus imparē? Refrenet ergo princeps libidinē: spnat uoluptates: iracundiaʒ caueat: auaritiā coerceat: caeteras aī labes repellat. Nisi & enīʒ caput sanū fuerit oīa mēbra erūt in uitio: Vnūq̧ exemplū aut luxuriae: aut auaritiae: multū mali facit. Hic optīe Cicero inqt: Plusq̧ exēplo q̄ pctō nocēt. ¶ Hoꝝ uero nihil in te ueremur ptor illustris: Nā p te fers uirtutes oīs: pſertim iustitiā: sine qua īpossibile est habitari ciuitatē. Hic Cābyses: ut legit: Iniustū iudicē Sisannē excoriari fecit: & sup iudiciariā sellā pellē eius extendit: Filiumq̧ eiusdē Othanē p iudice sedere iussit: ut iniuste iudicare metueret: ne sile facer iudiciū pateret. tūc aūt potissimū iudex īteger ac bonus dr: cū malefacta uindicat: bonoꝝ enīʒ salutē custodit: qui malos punit: Et peccata nō coercere peccatū est. Sed quid demū pstātius q̄ intelligi nos ad iustitiā esse natos? Haec enīʒ pfecta est uirtus: atq̧ ob-

Leges cur

Princeps

Caput

Exemplum

Iustitia

Cābysis iudex

Iustitiae laus

id ipsum/ Iustitia ꝑclarissima uirtutum esse uidetur: qua quidem neq; est Hesperus neq; Lucifer admirabilior. Iñ ꝓuerbio dicerẽ cõsueuimus:iustitia ĩ sese uirtutes cõti net omnis. ℭCæterum quia impunitatis spes: maxiã est peccãdi causa:pœnã semp añt oculos uersari putent:qui peccauerint: ne uno inconuenienti dato:multa contin‑gant:Idcirco castigandum & temperandũ est/ id omne qđ turpia cõcupiscit.Multitudo siquidez necessitati poti us q̃ rationi/ & pœnis q̃ honestati paret. Hinc aduersus inobedientes:& hebetiores ingenio:castigationes pœ‑nasq; instituere legum latores. Vestrum itaq; est:ut uolũ tatem sequatur effectus: Seruando ut diximus innocen tiaz:tempantiam:fidez:facilitatẽ: hũanitatemq; in remp. nostram: Coercendo uoluptates :iracundiã: auaritiam: & cæteras animi labes. Seruataq; uirtutũ regina Iustitia prauos puniẽdo: id defendas: qđ esse optimum sentias. homines enim ad deum nulla uirtute propius accedunt q̃ salutem hominibus dando. ℭSed quoniaz nullũ uin culum ad astringendã fidem iureiurando maiores arcti us esse uoluerũt:quod indicant leges in duodeciz tabulis in‑dicãt sacratæ:indicãt fœdera:quibus & cũ hoste deuin citur fides: Iureiurando ꝓmittes reip. nostræ Mores & Leges/ Institutaq; omnia/ & iura cuncta/seruare tutari/ defendere. Dixi. Malos puniendos Iusiurandum

ℭDe Gubernatorꝫ Reip. Officio: ubi scribitur/quæ sint ꝓpria munera Mg̃ratus. De Iustitiæ laudibus & imagĩe eiusdez. Quales esse debẽt iustitiæ Antistites. Honestis rebus studentes honoribus ꝓsequẽdos: Quid sit iusiurã dũ. postremo Religionis curam habendaz. Tit. secũdo.

Credo equidem Patres optimi admiratiõe uos affici: cũ tot summi uiri/sedeant: Ego maxĩe locũ ascenderim: qui neq; ætate/ne q; ingenio/siz his qui sedent/cõparandus. Oro tñ ac obsecro(& si plus oneris sustuli q̃ ferre me posse intelligo)attente me audiatis:Cum ad

dicendum impedimento sit ætas: & pudor q ornat ætate: Attendite quæso audire eum est operæ ptiū. Quod
aūt in pñtia dicā/nil aliud erit q̄ mgr̄atus officia cōtinēs.
Magistratus munus
¶ Est itaq; ꝓprium munus magistratus/intelligere se gerere personā ciuitatis: Quæ nihil est aliud q̄ cōcors hominum multitudo. Debereq; eius dignitatē & decus sustinere: seruare leges: iura describere: & ea fidei suæ cōmissa meminisse: Vrbis etiā tēpla/uias/aquas/ærariū/uectigalia tueri atq; defendere. Referreq; Leges oīs ad reip. cōmodū. Naz sicut medicina corpori ꝓdest ut aiunt: ita reipublicæ leges. cogitarī quoq; qd utilitas ciuitatis/qdnā cois salus exqrat.
Ciuitas quid
Iustitiæ laus
Seruādo iustitiā ꝑpetuæ cōmendationis & famæ fundamētuz: sine qua nihil pōt esse laudabile: Vnde sicut optimū aīalium est homo lege fruens: sic pessimū aīaluz ē homo ab lege & iustitia separatus. Ex q̄ quidē una uirtute uiri boni appellant̄: Et sine iustitia īpossibile ē habitari ciuitatē:
Iustitiæ imago
Hinc eius imaginē & pictores & Rhetores/forma atq; filo uirginali/aspectu uehemēti/& formidabili luminibus oculoꝝ acerbis: neq; hūilis neq; atrocis sed reuerēdæ cuiusdaz tristitiæ dignitate finxerunt. Per quod ītelligi uoluerūt: eos q iustitiæ antistites essent: oportere ēē graues/sanctos/seueros/incorruptos: cōtraq; imꝓbos nocētes q̄ immisericordes atq; inexorabiles.
Iustitiæ ꝓsides
¶ Cæteꝝ nulla re cōciliare facilius beniuolētiaz multitudinis pñt hi q reip. ꝓsunt: q̄ abstinentia & cōtinentia. Nullū enim uitiū tetrius q̄ auaritia: ꝓsertī in principibus/& remp. gubernātibus: Conciliabit̄ & ciuiū beniuolētia/Si quoscūq; ur̄a magnificētia uiderit honestis rebus/bonisq; studere/eos honoribus ꝓsequet̄: aliter .n. artes q̄s bonoꝝ fontes ēē aiūt/corrūpent̄. Dicerē in hac re plaīne tū diffusa oratio tædiū generet/ꝓtcribo
Continentia
Auaritia
¶ Itaq; Rectores magnifici: hodie magr̄atuz inituri uos hortor ad ea seruāda/& illa cūcta q īstitutis moribus/ & legibus huius inclytæ ciuitatis cōtinent̄: uti & ꝓcedētes defuncti mgr̄atu rite & optime cūcta ad unguē seruauere. Adhibitoq; Iureiurādo (id. n. est Affirmatio religiosa
Iusiurādū qd

quod aũt affirmatiuę quasi deo teste ꝓmittitur:id tenẽdũ est)tota mente reip. onus suscipite: Nihil enĩ est: quod uobis maioris fructus gloriæq; esse possit: Nec qcq̃ ex omnibus rebus hũanis est præclarius aut pstantius q̃ de rep. bene mereri. Nam uerũ decus in uirtute positũ est quæ maxime illustratur magnis in remp. meritis. ¶Et quoniam deorũ ĩmortalium numĩe omnia regi gubernariq; pspeximus:adhibenda diligentia est: ut in cogitatione legis diuinæ/in cultu pietatis in sacrarũ uirtutũ exercitio populus ipse uersetur. Nam quum doctrina minime erit in deorũ templis:intelligimus pire pudicitiam castitatem mori/iustitiã/& omnes obire uirtutes. Dixi.

Cultus diuinus

¶De Officio eorũdẽ:ubi scribit:Ciuiũ utilitatẽ tuendã Totumq; reip. corpus curandũ ne seditio oriatur. Ignobilium uirtutẽ nobilitatis inertiæ pferendã. Appetitus rationi obedire. Rectorũ mores pdesse & obesse ciuibus. Accusatores in ciuitate necios. prauos puniẽdos. Iustitia quid sit & eius partes Religio/ Pietas/ Gratia &c. Tit. 3.

INituris hodie nouum ꝓ Rep. gubernanda Magistratũ Viri pstantes:ꝓ reipublicæ utilitate/ꝓq; illorũ fama & gloria/(quid .n. homini dari põt maius q̃ gloria & laus)q̃dam seruãda apiã:si me diligẽter audiri uidero: Incipiã itaq; ubi cũctos me attẽdere aĩaduerto. ¶Qui cũq; reip. psunt:Duo maxĩe seruare debent. Vnũ est/ut ciuiũ utilitatẽ sic tueanĩ:ut qcquid agũt/ad eã referant/ obliti cõmodorũ suorũ:Nã ut tutela sic ꝓcuratio reip. ad utilitatẽ eorũ/q cõmissi sunt:nõ ad eorũ/qbus cõmissa ẽ geri dẽt. Alterũ uero/ ut totũ reip. corpus curẽt: ne dũ ꝑtẽ aliquã tueãt:reliqs deserãt. Qui .n. parti ciuiũ cõsulũt:partẽ negligũt: rẽ pnitiosissimã in ciuitatẽ inducunt: Seditõẽ atq; discordiã. Quæ oĩa grauis & fortis ciuis ĩ rep. dignus prĩcipatu fugiet/atq; oderit. Totãq; eã sic tuebiẽ:ut oĩbus cõsulat. Hoĩumq; ignobiliũ uirtutẽ psæpe nobilitatis ĩertiæ pferat:ꝙ solus bonus honorandus est.

Ciuium utilitas tuenda

Tota resp. curanda

ignobilium uirtus

Et dū ciuitatis salutem cōseruet/ mortē oppetat potius q̄
deserat illa/quæ dixi. Decetq; in omnibus ratione uti/at
q; orōne prudenter: Idcirco utenda diligentia/ut ne qd
temere ac fortuitu/incōsiderate/negligenterq; agatur. q;
nihil agendum est: cuius nō possit causa ꝓbabilis reddi.
Omniq; in re/quid sit uerum uidere & tueri oportet: nā
falli/errare/labi/decipi/tam dedecet quā delirare/ & mē
te captū esse. Nec agendū est quicq̄: quod dubites æquū
Aequitas. sit an iniquū: æquitas eni; lucet ipsa per se: dubitatio aūt
cogitationē significat iniuriæ. Et quia haud negligendu;
est/ quemadmodum reip. rector sese gerat aduersus ci
ues: puidendū rite primū: ne cui noceat: Deinde ut cōi
Appetitus. utilitati seruiatur. Efficiendu;q; ut appetitus rationi obe
diant: sintq; tranquilli: atq; omni pturbatione animi ca
reant: Inde eni; elucebit omnis cōstātia/omnisq; mo
deratio: Appetitus igit̄ omnes contrahendi/ sedandiq;
sunt: Vt honeste/parce/cōtinēter/ seuere/ sobrieq;: non
turpiter/ nō delicate/ non molliter ab aliquo uestrū uita
Rectorꝫ uita. uiuatur. Nam qualescunq; Reip. rectores fuerint: tales
etiam ciues. Et quæcunq; mutatio moꝝ in principe ex
titerit/eadem in populo sequet̄: quia ut cupiditatibus pri
cipum ut uitiis infici solet ciuitas: sic emēdari & corrigi
cōtinentia: Recta enim uiuendi ratio meliores efficit.
Accusatores. Quocirca etiam Accusatores esse multos in ciuitate uti
le est: Vt metu contineatur impioꝝ ac sceleratorū au
dacia: Nam sunt quidam homines non re/sed nomine.
Verumtamen hoc ita est utile: ut ne plane illudamini ab
Boni. accusatoribus: qd sæpe accidit. Oportet igitur bonos ꝓ
uocare ad uirtutē per præmia: Malos autem per pœna;
Insanabiles penitus extirpare. Nā bonis nocet/qui par
Magistratus. cit malis. Magistratus aūt custos est iusti: Omni ergo ra
tione colenda & retinenda Iustitia est. Tum propter se
ipsam/tum propter amplificationem honoris & gloriæ:
Qui igitur adipisci uerā Iustitiæ gloriam uolent: iusti
Iustitiæ partes. tiæ fungantur officiis: Quæ quidem est habitus animi:
cōmuni utilitate conseruata sua; cuiq; tribuēs dignitatē.

Eius partes Religio: Pietas: Gratia: Vindicatio: Obseruantia: Veritas: Religio diuinorum curam cerimoniaꝫ ꝙ affert: quæ nullo pacto in ciuitate deesse debet: Pietas est per quam sanguine coniunctis: patriæq; beniuolis: officium & diligens tribuit cultus. Gratia est in qua officiorum alterius memoria & remunerandi uoluntas continetur. Vindicatio est per quã uis aut iniuria: & omnino omne quod obfuturum est defendendo aut ulciscendo propulsant. Obseruãtia est: p quã hoĩes aliqua dignitate antecedentes cultu quodam & honore dignantur. Veritas est: per quam dicuntur immutata ea: quæ sunt: aut fuerũt: aut futura sunt. Quæ omnia cum prædictis seruantes Vrbium Præsides: & ipsi gloriam consequentur: & ciues omnes concordia fruentur: quod in una quaq; Ciuitate potissimum. Concordia nanq; simile quid Amicitiæ esse uidetur: sine qua Respublica nulla erit. Vt ergo quisq; magis ac magis ad Reip. salutem inuigilet: Iureiurando (quod inuiolatum sanctumq; esse debet) promittet ea omnia pro Rep. se facturuꝫ: quæ ad totius populi commoda sint: & Patriæ perpetuo profutura. Verumtamen ante omnia curandum erit ut deus uerus iusto ac pio cultu in urbe ab omnibus honoretur: Nam Pythagoræ quoq; pceptũ est. Deo semp qdem cũ laudibus amictuq; cãdido: & casto corpore honores adhibẽdos.

Religio | Pietas | Gratia | Vindicatio | Obseruantia | Veritas | Concordia | Iusiurandum | Dei cultus

Dixi

¶ De Prætoris Officio: ubi scribit. Prauos & impios puniẽdos. Prætorẽ & iudicẽ esse dei ministros. Litẽ non esse progandã. Iustitiam omnibus æqualiter ministrandam. Iram & Auaritiam uitandas Tit. quarto.

Ptatus Aduenis Reip. nostræ Prætor insignis: nulli enim incertum est: semp apud te plus æquitatẽ ualuisse: ꝙ summæ iustitiæ rigorem: Esse optimũ: & sinceꝛ: & fiduꝫ iuris interpreteꝫ: ꝙ nullus tibi improbus dñatur affectus. Itaq; totius noĩe ciuitatis oro: ut solito more &

in hac urbe recte iudices iustitiæ legem custodiens/uel
Impii potius æquitatis:qua semper in bonos uteris/prauos &
impios acriter puniendo:qui sine regētium terrore/sine
Prætor legū seueritate cōtineri nō possūt: Vnde ēt inuiti a præ
tore cogendi sunt ad recte uiuendum. Prætor enim est
dei minister:a quo iustitia iudiciumq; suæ cōmissum est
fidei. Ea igitur exercēda sunt maxima atq; optima fide:
Iudex ne falsa p ueris/aut iniqua pro æquis accipiatur. Iudex
etenim inter homines cōstitutus est/ut recto iudicio &
legū pitia reddat/quod suū est unicuiq;. Ideoq; priusq̄
iudicet/libenter audiat/nec omnia facile credat:ingratq;
illa/e quibus ueritatis fulgor emanet:sic quidē nunq̄ er
lis rabit nunq̄ labetur. Veritate demum repta/cognitaq; iu
stitia illico iudicabit:ne lis prorogetur:ob qd sæpissime
hominum animi odio maximo incendūtur/curis mole
stiis/anxietatibus plenā uitam agentes/ob absumpta liti
gio patrimonia. Quoꝝ certe omniū/plerumq; prætor
& iudex est causa:q iustitiæ locū nō dedit/uerumtū ini
quitati potius adhæsit: uł pretio ductus/uel gratia quadā
& beniuolentia. quod nefas a prætore & iudice pcul ab
æquus est esse debet. Non. n. anteferendus est diues pauperi: non
iudicandum ciuis aduenæ uel pegrino:nō amicus ignoto:Sed quod
æquum est sine alicuius delectu iudicādum/cū iudex sit
iudex ius spirans/Lexq; loquens. ponatq; psonam amici/quā
induit iudicis. Cauendū igitur/ne coruis uenia det:colū
Ira bas cēsura uexet. Est & ira prætori uitanda/qua animus
præcipitatur:cū qua nil recte fieri pōt/cū sit inimica cō
Auaritia silio. Vitetur & auaritia/ne iustitia ne fas & honestū pro
stituantur quo nihil grauius/tetrius/horribilius. Naꝫ uti
litas anteferetur Honestati: & p sonte insons damnatur:
pro pio impius munerū gratia iustificatur atq; absoluit
Nec ullo metu terrore ue aut minis trahi debet ullus ut
iustitiā deserat (pro qua exequēda iam uenit ad nos tua
prudentia) sed forti animo legum sanctitas custodiatur:
Mori. n. præstat q̄ turpia ppetrare. Hæc equidē omnia
prætor insignis/nō alia causa cōmemoro/nisi ut curreti

equo calcar adhibeat. Scimus enim tua egregia pbitate & animi magnitudine patriæ nræ libertate & cõmoda cũcta tutaberis/semp honestum & pbabile seques: quæ prima sunt & potissima in omni rep. Scimus iteꝫ V nis cuiqꝫ nostrũ fidem/pietatẽ/cõsiliũ/operam tuam pstoꝫ fore/& pfuturã. Deniqꝫ ut ciuitatis cõsuetudo seruetur. Iureiurando Dignatio tua pmittet/ ea oĩa totius officii tpe hic seruare: quæcunqꝫ nostris & moribus & Legibus & Institutis continentur. Dixi.

¶De Officio eiusdem: ubi scribit. Ne quid temere fiat. Clæmentia nil laudabilius. Puniendos ad Reip. utilitatẽ referendos. Ius omnibus idem fore. Iram in puniendo cauendã. Incurabiles exterminãdos. Singula cum ratione iudicanda. Nullius personam accipiendã. Titulo .v.

Aetantur omnes tuo aduentu Prætor Magnifice: Mihi uero exultant præcordia: præsagiunt enĩꝫ/qualis in Remp. nostram ftor esse iamdudũꝫ statueris. Nec uerentur quin consiliis & diligentia tutaberis ciuitateꝫ omnem: In quo multũ operæ multũqꝫ studii pones: Cauebisqꝫ ne aliquid cõmittatur: ut aliquãdo dicendũ sit/ non putarã. Hinc illud in primis cõsiderabis/ ne quid temere neqꝫ crudeliter fiat. Quoniã nil laudabilius/ nil magno & pclaro uiro dignius placabilitate atqꝫ clæmẽtia. Quæ tam ita pbanda est: ut adhibeatur reip. causa seueritas: sine qua administrari ciuitas nulla potest. Omnis autẽ animaduersio & castigatio contumelia uacare debet: Neqꝫ ad eius/q punict aliqueꝫ/aut uerbis castigat/ sed ad reip. utilitatẽ rferri. Cauẽdũ etiam ne maior pœna q̃ culpa sit Et ne iisdẽ de cãis alii plectanẽ alii ne appellenẽ qdẽ. phibẽdaqꝫ ẽ maxĩe ira ĩ puniẽdo: nũq̃ .n. iratus/q accedet ad pœnã/ mediocritatẽ illaꝫ tenebit: q est inter nimiũ & parũ. Debent itaqꝫ hĩ q psunt reip. Legum similes esseꝫ quæ ad puniẽduꝫ non iracundia: sed æquitate ducunt.

Placabilitas
Clæmentia
Seueritas
Aĩaduersio
Pœna
Iratus
Præsides reip.
Leges

Scelerati Verum oportet eos, qui curari ac emendari nequeunt, extrudere atq; Exterminare: Quia non Tales sunt: ut ob pudorē obtempenet: sed ob metum: Nec ut a prauis

Inquisitores Bonus ob turpitudinē abstineāt rebus: sed ob pœnā. Oportet item inquisitores ueritatis nō esse inimicos: Et in obscu ris apertis testimoniis uti: ꝙ bonus singula cū ratione iu dicat. Nec ullius psonam accipiet: sed æquo iure nobilē & humilē, potentē & imbecillum si peccauerint corripi

Magistratus et & damnabit. Qui enim magistratu fungitur: Cōmu ni semp utilitati summo studio & prudentia cōsulere de bet. Hinc ait Bias, Magistratus uirꝫ ostendit. Hæc om nia psagiunt mihi pcordia præstantiam tuā in oēs ciues executurā: Merito ergo exultāt, & ciues omnes lætātur Age iam iureiurādo, quod fit deo teste, promittas id age re qd Reip. nostræ, faustū & optimū fore uidebit. Dixi.

¶De Rectoꝝ Reip. Officio: ubi scribit A Magistratu remp. omni cura gubernandā. Omnibus candeꝫ utilita tē cōmunē fore. Prauos puniēdos. Turpia uitāda. Nihil iniuste faciendū. Gloriā ex tribus cōstare. Qui maxīe laudādi: & qui contemnendi. Tit. Sexto.

Visa eiusmodi Viroꝝ præstātiū corona de cretā erā nullo pacto hic orōnem hr̄e Colē di patres: Vbi tam̄ summā in omnibus mā suetudinē esse aiaduerti, mutata sententia lo cum inii: Vt quæcunq; de magistratu prius excogitaueram Cunctis aperirem. Attendite igitur ꝙ

Reip. cura paucis absoluam ¶In Republica Patres optimi: Ante omnia, Omnis Vestra Cura, Cogitatio, Opera poni debet: Quæ quidem Honestis consiliis, Iustisq; factis gubernanda est: Ad quod ideo utendum est Modera tōe, modestia, cōtinētia, tēperantia: q̄ ē Libidinū inimica libidīes aūt uoluptatis cōsectatrices. Debet & unū ēē oī bus ppositū, ut eadē sit utilitas uniuscuiusq; & uniuersoꝝ hoc. n. spectāt leges hoc uolūt īcolum ēē ciuiū cōiūctōeꝫ

Quam qui dirimũt/li morte/exiliis uinculis/damno cõ ercendi: ꝙ nõ licet cuiq̃ sui cõmodi gratia nocere alteri Idq; cõmittere lege naturæ ꝓhibemur: Ea nanque non patitur ut alioꝶ spoliis nostras facultates: copias: opes augeamus:Nec magis est cõtra naturã morbus: aut ege stas:aut quid huiusmodi q̃ detractio atq; appetitõ alieni Intelligendũq; est:ubi turpitudo sit:ibi utilitatẽ esse non posse:ad honestatẽ eniꝫ nati sumus: eaq; sola expetẽda ẽ Ergo ea deliberãda omnino nõ sunt: in quibus est tur pis ipsa deliberatõ:Iccircoq; nihil auare/nihil iniuste/ni hil libidinose/ nihil incõtinenter faciẽduꝫ est. Ac neq; cõtra remp. Neq; cõtra Iusiurandũ ac fidẽ/amici sui cau sa uir bonus faciet:Nã ratio hoc postulat ne qd ĩsidiose/ nequid simulate/nequid fallaciter agaẽ:itaq; scelus absit: In quo gloria esse non potest:Quæ summa & perfecta constat ex tribus:Si diligit multitudo:Si fidem habet:Si cum admiratõne quadã/honore nos dignos putet.Tũc aũt diligit: quum beneficiis illa afficitur: quũq; mouetur ipsa Fama & opiniõe Liberalitatis/Iustitiæ/Fidei. Iustis autem & Fidis hominibus: idest bonis: ita Fides habe tur:ut nulla sit in iis fraudis:iniuriæq; suspicio. Eos uero suspiciunt: Maximisq; efferunt Laudibus: in quibus exi stimant se excellentes quasdam & singulares uirtutes per spicere. Despiciunt eos & contemnunt in quibus nihil uirtutis:nihil animi:nihil neruorum putant: Quam ob rem contemnuntur hi: Qui nec sibi: nec alteri prosunt In quibus nullus labor: nulla industria: nulla cura inest. Maximeq; admirantur eum: qui Pecunia non mouetur Male enim se res habet. Quum quod Virtute effici de bet:id tentatur pecunia. Vt ergo Respublica optime gu bernetur. Vos auteꝫ Gloriam consequamini Patres op timi/Omni studio conari debetis:ut Iustitia:ut Tempe rantia:ut Continentia:ut Fides: ut Charitas in Rempu blicam Nunq̃ a uobis discedant. Sic nanq; eadem erit Vtilitas uniuscuiusq;: & Vniuersorum. Sic uos diliget/ Vos Admirabitur/ Vos Laudibus efferet multitudo.

Praui
Naturæ lex
Turpitudo
Honestas
Aĩcorum gr̃a
Gl'ia ex tribus
Dilectio
Fides
Virtus
Ignaui
Pecunia

Rogo iam/quo promptior quisq; sit ad reip.commodâ non solum seruanda/ Sed etiam multo magis augenda: quo sit etiam pronior ad iustitiæ præcepta obeunda: Iureiurando promittat quilibet pro uiribus secundum Leges & instituta patriæ nostræ & regere & gubernare Ciuitatem. Præterea quia Religione sublata: nec sapientia teneri potest/nec iustitia: autori rerum deo parentiq; cõmuni honos ueneratioq; in ciuitate non desint. Nam scientia est Deum nosse: uirtus colere: in illo Sapientia /in hoc iustitia continetur. Dixi.

¶De Officio eorumdem: Vbi scribit Reip. Rectores fore sapientes. Ciuitas quid sit. Fauere aliis regium esse. Arma p Reip. salute tenenda. Impios exterminandos. Cur principes constituti. Quod iustitiæ munus. Fides quid. Quæ sint tres furiæ Titulo Septimo.

On Equidem sponte mea/ uerũtamen aliorum hortatu huc ueni Viri sapientissimi Vt quæ de publici Magistratus officio legeram/palam eloquerer. Incipiam igitur cunctorum fretus Humanitate. ¶Negat Plato Remp. posse consistere: nisi is/qui imperat habeat Sapientiæ studium. Aut is/ Ad imperandum Eligatur: quem esse inter omnes Sapientissimũ constet. Nam male imperando summũ imperium amittitur. Et loco ignominiæ est apud indignum dignitas. Qua de re gratulor hodie patriæ: Cum electi fuerint Viri prudentissimi/ & Rerum usu Sapientissimi: quales fortasse nunq̃ alias ad regendam ciuitate3. Quamquidem esse dicunt/coniunctionem hominum plurimorum: in quibus sunt alii regentes/alii citeriores/coniuncti inter se concordia: & inuicem sibi opem atq; Auxilium deferentes: iisdem Legibus rectis tamen officia sua temperantes: iisdem mœnibus una degentes: Quorum mens eadem uelit & nolit Cæteras uero/quæ ad hunc modum Ciuitates non erũt constitutæ sanas esse non arbitrantur. Regentium itaq;

Reip. rectores

Ciuitas quæ

Prudentia agendum est: Vt ea cuncta in Ciuitate sint:
quo omnes & pace fruantur: & Legibus iisdem obtem-
perent sibi uicissim opitulantes. ꝙ nihil est tam regium
tam liberale: tam magnificum: q̃ Opem ferre supplici-
bus: Excitare afflictos: Dare salutem: Liberare periculis: Fauere aliis
Retinere homines in ciuitate: Quæ ipsa ut tutior sit ab
improbis & intus & extra Rectores ipsi curare debent
Sed nihil est neq̧ firmius/ neq̧ felicius/ neq̧ laudabilius Arma teneda
Reip. q̃ tenere semper arma: quibus uel tectus ipse esse
possis: uel prouocare improbos/ uel te ulcisci lacessitus:
Non enim uestiũ nitor/ uel argenti/ uel auri/ gemmarũq̧
copia/ hostes aut ad reuerentiã nostram/ aut ad gratiam
inclinant sed solo terrore subiguntur Armorum. Est &
illud omnino curandum: Vt pestiferi & impii homines
ex hominum cõmunitate exterminentur: Nam ut mem Impii excldãt
bra quædam amputantur: si sanguine & tanq̃ spiritu ca-
rere cœperunt: & nocẽt reliquis partibus corporis. Sic
illa in figura hominis feritas & immanitas beluæ a com
muni hominum cœtu segreganda sunt: principes enim
sunt constituti: ut populum foueant & protegant. Qui
ergo non defendit iniuriam: neq̧ propulsat a suis: quũ Principes cur
potest iniuste facit: Et Viri boni splendorem & nomen
amittit. Quod ne in uobis eueniat patres sapientissimi
cauere debetis: Conariq̧ ut æquo iure & summo & in-
fimo iustitia seruetur: Iustitia nanque societas hominũ
continetur: Cuius munus est/ ut quisq̧ cõibus ꝓ cõibus Iustitia
utatur: priuatis aũt ut suis. Cuius etiã fundamẽtũ ẽ fides
idest dictorũ cõuẽtorũq̧ cõstantia & ueritas. Ante omia
tñ uitãdi sunt rẽp. gubernãtibus tres illi effectus: q hoĩes Fides
in oĩa facinora ꝑcipites agũt: ira/ cupiditas libido. Prop Furiæ tres
terea.n. poetæ tres furias esse dixerunt: quæ mẽtes hoĩũ
exagitẽt. Ira ultõẽ desiderat. Cupiditas opes. Libido uo
luptates. Ex ira dissidia/ expulsiones bella cõtra iustitiã
nascũt. ex cupiditate ad cõgerẽdas opes/ fraudes/ latroci
nia/ oĩa scelerũ gñia oriunt. ex libidĩe q̃ utunt ad capien
das uoluptates/ stupra/ adulteria/ corruptelæ oẽs eueniũt.

Denicp ut ad calcem Orationis deueniam: Vestraqp in memoria/ quæ dixi tenacius affigant/ breuius omnia re petam: Curabitis itaqp rectores magnifici ut ciues oms cōcordes sint & unanimes: ut alter alteri opem ferat: ut arma in urbe p cunctorꝝ salute & milites erudití nō de sint: ut impii ac scelerati a bonorꝝ consortio excludant uel exilio uel morte: Vt omnibus æquitas ipsa seruetur: Vtqp a uobis/radix malorꝝ omnium auaritia pcul absit: & ira atqp libido· Sic enim & Reip. cōmodis/& uestræ gloriæ cōsuletis. Ad quæ peragēda Iusiurandū adhibe re non pigeat quenq̄. In primis tamen curabitis ut sum mi & ueri dei cultus in ciuitate celebret: Nā ideo mala oīa rebus hūanis quottidie ingrauescūt: quia deus huius mundi effector & gubernator iā derelictus est. Dixi.

¶De Prætoris Officio ubi scribit acuto homine & calli do opus esse Reip. gubernādæ. Hoīum uitia coercen da. Prætori & Iudici fortitudinē & prudentiā ñcessarias Qui uere iustus. Lex quid. Flagitiosum uirꝝ a Tribunali arcendum. Leges Araneorꝝ telis esse similes. Consulen da esse optima. Leges quando sint utiles· Titulo octauo.

Reip. rector

Emo est/ cui non placeat Virtus & sapien tia tua Prætor amantissime:qp acuto homi ne nobis est opus/ & natura usuqp callido: qui Sagaciter peruestiget: quicquid Reip. nostræ conducat/& præstet: Ad quæ agen da te neminem aptiorem habere possemus: tenes enim qbus rebus utilitas reip. paratur/ augetqp. Qua propter ad eam moderandā usum & Scientiā/& Studium tuum conferas cuncti oramus: Vt te ueruꝫ Reip. rectorē/con siliiqp Autorem publici habeamus. Tua igitur Autorita te nutuqp legum/ut bonos ptegas/ Coerceas hoīuꝫ uitia atqp fraudes/damnis/uinculis/ignominiis/uerberibus/ex iliis/morte mulctando: Nullo terrore/nullis minis exter ritus. Nā & prudētiæ & fortitudinis prætoreꝫ & iudiceꝫ

Sceleratos puniendos

Iudex

oportet esse participes: prudentiæ quidē, quia nō debet uerus iudex quæ determinanda iudicio sunt, ab alio discere: Fortitudinis uero, ꝙ pro Seruanda iustitia omnis timor abigendus est procul. Sed ille uere iustus habetur: Qui suis contentus: aliena non affectat: quiqꝫ ab alienis mentem, oculos, manus abstinet. Quod & tu facere solitus Prætor inclyte, Legem: quæ est recti Præceptio, Prauiqꝫ depulsio seruando: ꝙ quasi Dux Vitæ & Magistra officiorum sit. Idcircoqꝫ Pisistratus Atheniensium Tyrannus Solonis licet Aduersarii sui Leges Quas ille Atheniensibus dederat: seruari atqꝫ secundū eas uiuere iubebat. Inter quas Solon ipse, Eum qui nequitia ac flagitiis insignis esset, Tribunali publicisqꝫ suggestis arcendum statuit: Principemqꝫ, si Ebrius deprehensus esset, morte mulctandum. Dicebat etiam Leges Araneorum Telis esse simillimas: Illis nanqꝫ siquid leue & imbecillum inciderit, inuolui ab eis, atqꝫ contegi siquid maius aut grauius perrūpi ac perire: Aiebat itē consulenda esse, non quæ suauissima, sed quæ optima essent: Animum ac Rationem ducem sequendo. Quæ uitia quantum a tua Prudentia absint, Nemo est qui nesciat. Nullæ enim in te nequitiæ: nulla flagitia, nulla crapula dephensa est unq̄. Legesqꝫ infimis ac summis æq̄s esse uoluisti semper: Velisqꝫ etiam apud nós idem oro. Deus enim ac Legum latores nō soli iuuare ciuitates possunt: sed qui multitudinem agunt: in quācūqꝫ sententiam uolunt. Ii nanqꝫ si recte rem administrēt, Deus ac leges utiles sunt: Sin aūt male, nihil prosunt. Quæso itaqꝫ iure iurando uti & consuetū est apud remp. nostrā, pollicearis ea omnia ꝓtegere, atqꝫ defendere, & seruare, quæcūqꝫ nostri Mores, nostræqꝫ Leges & Instituta maiorum admonent ac iubent Dixi.

iustus.
lex quid.
pisistratus.
Solonis leges
Leges araneoꝝ telæ
Consulendū quid
Leges quādo utiles

¶De Officio eiusdem: ubi scribit. Sapientes naturaliter alioꝝ rectores. Nihil utile esse, quod sit iniustū. Aequo iure oēs regēdos. Appetitū rationi obedituꝝ. Tit. ix.

HOrrore quodã/ & stupore ingenti afficior tanti uiri præsentia & āplitudine ciues optimi: Qua ꝓpter unde incipiā nec scio nec uideo: Verum ubi omnino aliquid dicendū est/ne frustra uenisse huc uideamini/si attentos aīaduertero/pauca de multis differam. Adeste igitur Tu potissimum Prætor insignis: ad quem tota mea se uertet oratio: Quippe Reipublicæ nostræ rector aduenis iure optimo: omnes enim ratione & intellectu uigētes naturaliter Domini sunt/& Rectores aliorum. quos ordinare non ordinari oportet: idest regere & non regi. Susciperecꝫ onus officii: quod se putēt sustinerꝫ posse: Vt tua prudentia facit: quæ nisi cognosceret & doctrina & moribus & consilio ꝓfuturā se huic ciuitati nullo pacto huiuscemodi onus susciperet. Cogitabis ergo qđ utilitas ciuitatis/quid communis salus reip. postulet: idcꝫ ante omnia: Nam principia maxime ualent ad consequentia. Illudcꝫ semp ante oculos habeto/nihil nec expedire nec utile esse /quod sit iniustum. Quotiescꝫ sententia ferenda est/semper secundum legem feratur: quoniaꝫ id demum est iustum/quod legitimum sit: quod uero fit contra legem/id est uiolentum. Omnis itacꝫ adhibenda est cura meditatio diligētia/ ut æquo & pari iure omnes regant̄. Tum in Rep. ea uelis: quæ tranquilla & honesta sint: ut ꝓberis & ab his q̄bus cū & apud quos uiuis. Cogitatio in uero exq̄rendo maxīe uersef: Inde curādū est ut cogitatōe ad res q̄optimas tua utaf̄ excellētia: Appetitūcꝫ ratōī obedientē ꝓbeat: quo nihil est ad officia cōseruādā/accōmodatius: Ad summā ne agā de singlis/coēm totius ciuitatis cōciliatōeꝫ & societatē amare tueri/ fuar̄ debebis: sic tibi laus & gl̄a nobis uero sūma felicitas erit. hortor igit̄ atcꝫ obsecro dignatō tua iuriurādo adhibito ꝓmittat ea cūcta ĩ reip. nr̄æ salutē & cōmodum seruar̄. q̄ nr̄a iura municipalia/ diuīa hūanacꝫ cā cōstituta iubēt. uitabit aūt periuriū eo nāqꝫ puocat̄ deus ad īdignatōeꝫ & irā: utcꝫ inuocātes nom̄ eius ptegit: & defendit ita illud contemnentes obhorret. atcꝫ persequitur. Dixi.

Sapientes dn̄i a'iorum

Principia

Appetitus

¶Prætoris concio Accepturi Praturæ insignia. ubi scribitur: Iustum qd. Perturbationes fugiendas. Contumeliā repellendā. Pecuniā cōtemnēdā. ꝓpulsandā iiuriā Tit. x.

Licet potuerim ego, Prætor adire alias urbes Magnifici domini: uolui tñ hanc cunctis ꝓponere, tum regi copia, tum ciuium clarissimorum frequentia. Itaq; dabo operā ut & amicos, & iuuentutē, & maxie remp. consilio & prudentia q̄plurimū adiuuē. Bonos & utiles amore prosequar: Malos & inutiles odio: id enim ē uiri magnanimi punire sontes multitudinē cōseruare, in omni fortuna recta atq; honesta retinere. Qua de re debitum unicuiq; reddam, quod cuiq; conuenit tribuens: id nāq; iustū appellant. Ad quascunq; res aptissimus ero, in iis potissimum elaborabo: In cūctis omnibus Præstans, (quæ in mea sunt potestate) iustitiam, fidem, liberalitatē modestiā, temperantiam, Fugiam uero motus animi nimios, rationi non obtemperantes, idest perturbationes: quia quæ cum aliq̄ ꝑturbatione fiunt: neq; ea constāter fieri possunt: nec ab his, q adsunt approbari. Præterea ꝙ obiurgatōes non nūq̄ incidūt, necia: id agam: ut ira ꝓcul absit: grauitate tñ adiuncta: aut seueritas adhibeat: & cōtumelia repellat. Pecuniæ quoq; cupiditas a me lōge aberit: ꝙ nihil ē tā angusti animi tāq; parui q̄ amare diuitias: nihil honestius, magnificētiusq; q̄ pecuiā cōtēnere: si nō hēas, si habeas ad bñficentiā liberalitatēq; cōferre. Iniuria nemini per me fiet: qm̄ fortes & magnai sunt hēndi: nō q faciūt, sed q ꝓpulsant iiuriā. Semp deniq; aliqd ad coē reip. uræ utilitatē afferā, & mores & leges & instituta ciuitatis uræ inclytæ ꝓ uiribus tutās custodiens atq; obseruans etiam iniuratus. Dixi.

Iustum

Perturbatōes

obiurgationes

Pecunia

Iniuria

¶Eiusdem Concio: ubi scribit̄ omniū cōmodis cōsulendū. Prauitati nō parcendū. Leges cur factæ. Iustitia qd. Iusiurandum ad quid pertinet. Titulo Vndecimo.

Ognita mihi iampridem huius urbis & ciuitatis inclytæ præstantia incundæ præturæ desiderium attulit Sapientissimi domini:aduenit tandem optata dies: qua quidē ex animi sentētia ostendere possim: quanta in rē publicam uestram charitate semper affectus fuerim: Ea enim ratione huc me contuli:ut non solum huic ciuitati præsim: sed etiam prosim. Ac quantum in me fuerit omnium cōmodis cōsulam. Itaq: prudentia humanitate & innocentia prætoriam dignitatem ornabo:Eoq; animo:eo cōsilio :ea ratione munus & officium meum administrabo:ut obsit nemini:prosit omnibus: At prauitati non est uenia danda:nec illorum cuiquam quæ uituperabilia sunt:q; non est crudelitas apud deum punire sontes:sed pietas. Legesq; ideo factæ sunt:ut earum metu humana coerceatur audacia: tutaq; sit inter improbos innocentia:& Iustitiæ locus non desit. Quæ certe habitus est tribuens unicuiq; suam dignitatem:Deo religionem Parentibus obedientiam: Paribus concordiam: Minoribus disciplinā: Sibi ipsi castimoniam: Itaq; summum bonum est in terris iustitiam colere: quæ uirtus apud me semper potissima fuit: & esse debet apud omnes: secus enim nulla quies: nulla pax: nulla salus Reip. esset. In dicendo iure seueritate utar: quā scilicet neq; gratia: neq; odium mutare possit. Cui & grauitatem adiiciam:& facilitatem in audiēdo. E meis uero comitibus nemo erit: quem quæstus ullus: aut priuatum commodum a recto possit auertere. Nec aliquid mihi gratius erit unq̄: q̄ ut uestri mores/uestræ leges/ & instituta seruentur uel iniurato. Verum ut maiorum consuetudinem & nos sequamur:adhibebimus iusiurandum: in quo sane non qui metus/ sed quæ uis sit debet intelligi: nam pertinet ad iustitiam & fidem: Qui igitur iusiurandum uiolat: is fidem uiolat. A quo scelere semper Alienus fui/& ero semper.

Dixi

prauitas

Leges cur

Iustitia quid

Iusiurandum.

¶ Concio eiusdem: ubi scribit: In iudiciis aspiciendam esse nullius gratiam: sed æquitatē. Iracundiam pellendā: quæ Tria iuris præcepta. Ab auaritia abstinendum. Iura iuenti comites. Tit. xii.

Nil mihi profecto iucundius hoc tempore euenire potuit priores optimi/q̄ publico munere uestra in urbe fungi: quoniā in ea est summa tēperies/summa rerum omnium affluentia/summa uiarū & domuum species: & quod præcipuum magna inter ciues cōcordia: quā quidem seruare totis uiribus semper enitar: Nam in iudiciis nō grām/non metum/non ullum cōmodum non meam/non alienam opinionem/sed iura leges & æqtatem respiciam: ut a recto nunq̄ recedam. Nec me transuersum traxerit quispiā/iuris & æquitatis inoffensam formulam seruātem. Supplicium de aliquo sumpturus (Mortales. n. pcipites labuntur in uitium) iracundiā lōgius pellam: cum impossibile est indignātem opari bona. Vacabo igitur omni perturbatione/ut tranqllitas adsit/Honeste uiuam: Alterū non lædā: Ius suum unicuiq̄ tribuam: Quæ tria sunt iuris pcepta/cuilibet ubiq̄ seruāda/ptori maxime ac iudici. Et q̄uis omnes expetimus utilitatem/ad eam que rapimur: (quis. n. est q utilia fugiat: aut quis potius/ qui ea studiosissime non psequatur) Ego tamen ab omni auaritia alienus ero. Nam siq pp suum emolumētum spolient aut uiolent alios societas hominum/comitasq̄ euertat necesse est. Ad quam seruandā id faciā: ut leges/ ut mores/ut istituta reip. uestræ ad unguē omnibus summis & infimis æque seruentur. quod sane & iuramento pmittā: Cuius sunt comites ueritas iudiciū & Iustitia ut fiat cū ueritate/ut discrete/ut de re iusta & licita Dixi.

Iudignans

Iuris pcepta tria

uramenti comitates ustitiæ

¶ Eiusdem Concio: ubi scribitur. Curanda esse, quæ cōmodo sint reip. Ciuiles discordias tollendas. flagitiosos puniēdos. prætoris domesticos nulli obfuturos. Iniusti

tia & Iustitia quid pariant. Temperantia quid sit. Ab ira
cauendum. periurium quid. Tit. xiii.

VEllem mihi eam inesse facundiam Magni-
fici domini: qua possem mei in hanc ciuita-
tem pectoris uotum/ studium/ & uoluntatē
ostendere: est enim eorum quodlibet summū.
Verum qd uerbis explicare nō possum/ re &
effectu in dies magis ac magis ostendero. Nam curabo
maxime id exequi: quod & gloriae & emolumēto acce-
dat huic inclytae Reip. & mihi honori maximo. Qua
ppter omnes intelligent me ut custodem non ut tyran-
num/ ut hospitem non ut exploratorem uenisse: & publi-
ce & priuatim omnibus satisfacientē: ut optimi Praeto-
Discordiae. ris fungar officium: Inde ciuiles discordias aut imperii
maiestate tollam: aut praetorio edicto ad tempus sopire
cogam. Siquis uero a flagitiis non abstinebit impunitus
Domestici. non erit. Erunt & mihi domestici omnes huiuscemodi/
ut bonis omnibus placere potius q̄ displicere possint:
Nulli enim conuicium facient: nullam humilitatem con
temnent: Tam Diuiti q̄ Pauperi ad me aditum patefaci
Iniustitia. ent: quo iustitia praesto sit omnibus semota iniustitia: Ea
Iustitia nanque seditiones/ inimicitias/ contentionesque parit. Iusti-
tia uero concordiam & amicitiam. Constatque profecto
iustos ad agendum esse sapientiores/ meliores/ potentio-
resque q̄ iniustos: quod iustitia uirtus animae est: Iniustitia ui-
tium: itaque si iusti simus/ quaestus qui per iniustitiam con
Iniusti. parantur respuemus: & illaesi a superis erimus. Iniusti au-
tem diuitias parabimus: sed etiam apud inferos poenas
dabimus eorum: quae hic iniuste cōmiserimus uel nos uel
Tēperantia. nati natorum. Vtar & Temperantia/ cū sit illa ornatus qdam
& a uoluptatibus cupiditatibusque qbusdam: ut perhibent
abstinentia. Nec ira me ulla praecipitabit: immo omnia
summa cum mansuetudine exequar. Sic enim ego meae
Tranquilitati & quieti/ uestraeque omnium Paci & aequi-
tati rectius consulam. Vestri etiam mores & leges & in-

stituta/cum optima sint/a me in omnibus & singulis cu-
stodientur. Quod & iureiurando promittere/me non
pigebit: Nec unq̄ periurium idest iuramenti transgressi Periurium
onem committam. Dixi.

¶ Concio Eiusdem: Vbi scribitur. Rectoris præsentia
tutandam Ciuitatem. Quod est Aequum iudicandum.
Dei ministros esse Prætorem & iudicem. Principatum
pdesse debere populis. Iudicandū sine personaꝝ accep-
tione. Ab muneribus abstinendum. Tria iustitiam impe
dire. Periurium quando committitur. Tit. xiiii.

SIcuti nauis gubernator sui pn̄tia est illius sa
lutis causa/ suiq; absentia perditionis eiusdē
priores inclytæ: ita quidem rectoꝝ in ciui- Rector
tate/cuius ē semper grauissima & maxima
gubernatio. Si enim affuerit/illam tutabitur
& fouebit: Si erit absens/a prauis ea & improbis oppri-
met. Ne igitur id reip. uestræ amplissimæ euenire pos-
set/placuit dn̄o n̄ro ut huc Prætor accedere: Quo autoꝝ
uniuersæ ciuitati cōsuleret: Neq; enim ciuitas/ neq; ho- Ciuitas
mo unq̄ felix erit/nisi & cū prudētia & cū iustitia uixerit
Quod ut uestræ reip. minime desit/ Audiam ego om-
nes æquo & benigno animo: & quod iustuz/quod æquū
est indicabo: ꝙ nō sine causa gladius præfertur: Dei mi- Gladius
nister est p̄tor & iudex ad iniquoꝝ punitionē instructus Prætor
Non me delectabit iniquitas/nō cupiditas ulla accendet
Nanq; pdesse debet populis principatus/nō obesse: nec Principatus
dn̄ando p̄mere/sed consulere/ ptegere/ fouere. Bonusq;
iudex sicut nocere cuilibet nescit: ita pdesse oībus nouit Iudex
Iudicia igitur sine psonaꝝ acceptione suscipiā: Nec stu
debo auferr̄ alteri/quod mihi accedat: Nec iustitiā mune
re aliquo ductus opprimā: Muneꝝ nāq; acceptio uerita
tis p̄uaricatio ē: Ideoq; excutiā manus meas ab oī muner̄
hoc ē nō auaritiæ gr̄a nō laudis adulatō/ nō reruz oblatō
(iis enī; tribus cōtra iustitiā hūana uanitas militat) a bo

no & æquo me auerterét: sed cunctis idez & æquus fuero: ut publicæ utilitati deseruiam. Illud ergo in primis curabo: Vt uestræ sanctissimæ leges/uestræ cōstitutōēs inuiolatæ seruentur. Cum sint omnes honestæ iustæ & secūdū naturā & secundū patriæ cōsuetudinē/nullo priuato cōmodo sed cōmuni ciuiū utilitate scriptæ. Cumq̄ iurato mihi dicenda sententia fuerit/meminero semper cauere periurium: quod quidem quoties iureiurādo promissa non seruātur committi solet. Dixi.

periurium

¶Sceptri Assignatio: ubi scribit: quibus est resp. cōmittenda. Nulla cā ab æquo discedendū. Causis quattuor amore: odio: timore: auaritia: iniustitiam cōmitti. Concordiam seruandā in rep. Iniuriam propulsandam. quibus causis defensiones prætermittuntur. Tit. xv.

Rectores qnā

Voniam Prætor inclyte: illis reip. gubernacula sunt cōmittenda: qcunq̄ custodire leges possunt: & ciuitatis officia: maxime gaudemus oēs prudentiā tuam ad nos uenisse cūcti eni nosciimus: quāta in illa præstantia: quāta autoritas: quāta sapientia: uirtus atq̄ iustitia regnet. Speramus igit̄ reip. nr̄æ optime cōsultū fore: q te prætorē sortita fuerit. Q ue non aīcitia: nō odiū: non terror ullus: nō auaritia aliqua poterūt ab recto & æquo auertere. His enim causis sæpe æquitas uiolat̄: sæpe innocentia lædit̄: Amore: dum amico: uel ppinquis placere cōtendimus. Odio/dum cōtra aliquē aduersari molimur. Timore/dum alicuius metu potentis/ ueritatē loqui pauescimus. Cupiditate dum alicuius præmio muneris corrumpimur: A qbus uitiis aliena dignatio tua æquo iure omnibus cōsulet. Conabit̄q toto pectore ciuitatis nr̄æ cōcordiam/qua nil melius reip. cōseruat̄: Im pbos puniendo. iī nanq̄ dirimūt cōem humani generis societatem. Estq̄ iniustitiæ genus/si nō propulsatur iniuria ab his: quibus infertur: quum quis potest id agere. Nec est in minori uitio/q̄ si parentes/ aut amicos/aut patriā de

Iniustitiæ causa

Iniuriam ppulsandam

fereret. Prætermittūt aūt defensiones ab aliqbus: aut ne-
gligentia: aut pigritia: aut inertia. Aut suis studiis: qbus
dazue occupatōibus sic īpediūtur: ut eos: quos tutari de-
beant desertos esse patiant. quod genus hoīum est ini-
qssimuz. Vt ergo totius patriæ nrā: & saluti & cōmodis
cōsulat sapientia tua: Sceptruz hoc iustitiæ & æquitatis
Regimen fausto feliciq; omine accipito

Défensio cur prætermittitur

¶ Assignatio Sceptri: ubi scribit. Ignauū prohibendū ab
rep. Sapiente omnia bene curatur. Reip. cōmoda con-
seruanda. Sceleratos puniendos: Probos colēdos. Iusti-
tiæ bonū. Iracundiā cauendam. Sine personarum accep-
tione iudicandum. Tit. xvi.

Epicurus ille prætor illustris Ignauū prohibe-
bat accedere ad remp. q rudes homines, &
ueritatis ignari, illā administrare sine mete-
ratōe, cōsilio nō possunt. Sapiens aūt, cum
acute uideat, celeriterq; discernat, sufficien-
ter rem omnē curabit. Bene igitur patriæ nrā successit:
q te puidum, sagacē, acutum, plenumq; rationis & con-
silii prætorē accæpimus. A quo ppterea nihil iniquū, ni-
hil indecorū, sed æqua omnia & honesta in nrūm quēli-
bet expectamus. Obseruabis eniz bonū & æquūz, idest
utilitatē & æquitatē, in singulis rebus recte diiudicās cau-
sas: sineq; personar. acceptione uel distinctione cuilibet
ius suuz tribuens. Et quia maius dedecus est parta amitte-
re, q̃ omnino nō parauisse: Conabit prudentia tua reip.
nrā, quæ nunc habemus, quietē, pacē, concordiā, & alia
bona & cōmoda: seruare, tutari: defendere. Quodquidē
fieri nullo pacto poterit: si improbor. scelera impunita
erunt: Si q̃ quisq; pessime fecerit: tam maxie tutus erit:
Nec hi colentur: qui ornati erunt modestia: tēpantia:
ac ipsa iustitia: Quæ uirtus oīum est dña & regina uirtu-
tuz: q eius officia ptinent ad hominū utilitatē: qua nihil
hoī debet esse antiqus. In rbus itaq; dubiis pstantia tua
cauebit ne absolutū ferat iudiciū; q graue est in re dubia

Ignauus
Rudis
Sapiens

Parta

Iustitia

Iracundus

certam ferri sententiā. Cauebit & ab iracundia: qm̄ iracū dus iudex iudicii examen plene cōsiderare nō ualet: cū furoris caligine p̄ssus uidere nō possit quid decorū uel indecorū sit: quid æquum aut iniquum. Nec est persona in iudicio obseruāda, sed causa: sic enim scriptū est: Nō accipias personā in iudicio. Et iterum: Non misereberis pauperis in iudicio: Nam qui cōsanguinitatis uel aīcitiæ fauore, siue inimicitiarū odio iudicium puertunt: sine du bio in Christum qui est ueritas & iustitia peccare noscū tur. Quod facinus, quoniam a tuo sanctissimo pectore procul abfuisse semper agnouimus: Idcirco iam puris istis manibus tuis Sceptrum hoc accipias: quo potestas Onus & imperium totius Reip. nostræ tibi traditur & conceditur: Vt oēs & iudices & ptegas & defenses. Dixi.

Persona in iu dicio.

¶ Sceptri assignatio: ubi scribit: Iustitiā reuocandā. faci nora expianda. Vniuersos sine discrimine iudicandos. Lucri cupiditatem fugiendam. Tit. xvii.

Erebatur Sapiētia tua p̄ror iustissime, ma iori & digniori ingratui p̄esse: Cū doctrīa cōsilio, eloquētia excellat. Verū sūma illius erga nos charitas & beniuolētia, ciuitatem hāc Veliternā cūctis p̄posuit aliis: ut saluta re uniuersi & optabile regimē haberemus tu. n. euersam sublatāq; iustitiā nobis reduces: teterrimū iniquorū faci nus expiabis: Quo circa cōferet tibi deus felicitatē uirtu tē, diuturnitatē: quo sis aduersus ipios rectissimus iudex: quorū scelera hactenus innocētiā minus tutā uidimus: q̄ īpune facinora cōmittebant. Per te ergo nr̄æ reip. iusti tia restituet, uniuersos sine ullo discrimīe iudicātē q̄ nō cupidus, nō auarus, nō tenax: sed oī lucri studio rmotus q̄ semp īops ē qcūq; cupit: ab oī uolūtate & cā fallendi alienus. Sublato igit ex urbe nr̄a oī malo nā pietatis ge nus ē ī hac re ēē crudelē: aureū seculū (ut poetæ uocant) idest iustū ac pacificū tp̄is orietur. Idcirco age iā Sceptrū hoc manu accipito: quo ciuitatē r̄gas & modereris Mi nois more: is enim Iouis sceptro utebat, idest Iouis do ctrina, qua ciuitates moderaretur, ut Plato scribit.

Aureū seculū

Sceptrum Minois

¶Assignatio Sceptri: ubi scribit̃ e ciuitatibus claris opti mos eligẽdos ad Mg̃ratus. Delicti pœnã nõ omittendã. Sapientiæ bona. Quinã Iustitiæ ministri. Tit. xviii.

Egyptii prætor hũanissime e/ciuitatibus clarioribus uiros optimos eligebãt: quos iudiciis præficerẽt. apud eos. n. iudicia non casu fiebant/sed ratione quia existimabãt rite facta/multum uitæ mortalium ꝓdesse. Et

Aegyptiorum iudices

punire nocentes: Auxiliũq; ferre oppssis ad ꝓhibẽda scelera optimam uiã putabant. pœnam uero delicti/aut pecunia aut gratia tolli existimabãt cõfusionem uitæ cõis fore. Sapienter illi quos quidem & Sũmus pontifex in te prætorem imitatus est: quia elegit eum ex urbe roma: Qui prudentia/modestiaq;/ & temperantia/ & iustitia cunctos exuperat: Aduertens prudentem & iustum uirũ scire/quæ erga deum & homines agere atq; dicere debeat: Ex sapientia duce negocia recte atq; bene ꝓcedere: q; ut sol oculorũ/sic sapientia lumen est cordis humani. Sed primus sapientiæ gradus est/falsa intelligere: Secundus uera cognoscere. qui gradus ambo in te maxime uigent: quoniam acutissime uerum a falso discernis. Itaq; ꝑ tuã prudentiã malitia oĩs abolebit̃: ut conuertat̃ unusq̃sq; ab uia sua mala/& nequissimis affectionibus: Docebitur q; iustitia: quã ꝑfidi abiecerunt: q; amara sunt uitiosis/& male uiuentibus præcepta iustitiæ. Sed ubi ius rõq; ꝑit/illic habitãdũ nõ ẽ: Iustitiæ uero ministri sunt ipsi sapiẽtes: q lites dirimũt: discordias sedant: iras cõponũt: homines q; hoĩum utilitati cogũt inseruire. Quæ oĩa executurũ Dignationẽ tuã/nemo est/q nõ arbitret̃. Iudicabit. n. illa oĩuz causas nõ casu/sed rõne. puniet sontes & improbos: fauebit oppssis. Delicti pœnã aliquo modo tolli nõ sinet. Discordes ad pacẽ reducet. Iratos cõponet/oĩ cupiditatis ac fraudis suspiciõe remota. Trado igit̃ hilari fronte/libẽtiq; aĩo Sceptrũ hoc/tã digno/tãq; ꝓstãti uiro/patriæ nostræ tutori ac patri.

Pœna

Prudens

Sapientia

Iustitia

Iustitiæ ministri

¶ De Regentiū Rempublicā Officio: ubi scribit: Qui ad Magistratū assumi debent. In Senatus collegio concordiam fore. Iustitiam seruādam. Diligentiā pro reip. salute adhibendā. Cui opitulandū. Quinam Magistratū adipiscant. Quales iudices eligant. Leges seruandas & iniustitiam repellendā/ sic enī ciues p patria salute mortem obibunt. Iurisiurandi religionē custodiendā. Periuros in Aegypto capite mulctatos. Tit. xix.

Aegyptorum iudices

Rectores q̄les

Um ad Magistratū assumi debeant Senes Prudentes/ & publici amatores boni/ atq in hoc ipso p experientiam cōprobati magnifici dni: Laudo eorum prudentiam: qui eiusmodi elegerunt. Quo circa ad uniū omnes oro ac obsecro: ut ante oīa e uestro collegio odiū atq simultas & inimicitiæ tollant. Nihil enim concordi collegio firmius ad remp. tuendam. Quod Liuius Salinator & Claudius Nero Consules declarati intelligentes/ statim deposito acerrimo odio in amicitiam redierūt: Ne forte dissidētibus ipsis/ patria cuius charitas summa esse debet/ incōmodi aliquid & calamitatis subiret. Agite quæso & uos unanimes sitis ad cōmune cōmodū & reip. salutē tutandā/ oī ambitōe deposita. Sic.n. nullæ inter uos merūt seditiōes/ sed sūma trāquilitas. Nec uos muneribus corrūpi oportet/ ut iustitia cūctis seruet: quæ auro uiolari solet: ppter quod pauper nō solū audiri cōtenit sed et reprobat: & reus nullā ptimescit culpā: quā redimere nūmis existimat: quod ne fiat/ oīo cauere debetis. In cōsultatōibus & iudiciis ab odio aīcitia/ ira/ atq mīa uacuos esse decet: qm haud facile aīus uerū puidet: ubi illa officiūt. Diligēter pspicietis/ qd in quaq re uerū sincerūq sit: qd cōsentaneū cuiq: qd cōseqns: q cuiusq rei sit causa: q paruus Error in principio maximus est in fine. Hinc Sapiens nunq̄ Potentium iras prouocabit: Sed Declinabit Non aliter q̄ in nauigando Procellam. Debent & illi omnes qui remp. gubernāt & mode-

Concordia

Salinator Nero

Iustitia

Iudicia

Potenti iræ

rantur id agere:ut eaꝝ rerum copia sit:quæ sunt necessariæ. Debent & ciuiū commoda defendere,non diuellere. Debent & in Rep.defendenda cōferre multū studii, multū operæ, multū ēt facultatū si opus fuerit.ē & paci semp cōsulendū:quæ nihil habitura sit insidiaꝝ. Tribuendū cuiq; p dignitate: Id enim est iustitiæ fundamētū. Illudq; maxie officii est: ut quisq; maxie opis indigeat: ita ei potissimū opitulari. Quod contra fit a plerisq;:nā a quo plurimū sperant,ei potissimū inseruiūt. Vtq; ciuitas hæc nr̄a optime regi possit: Curate obsecro:ut his, qui habent a natura adiumenta reꝝ gerendarū,abiecta omni cunctatione magistratū adipiscant̄,ad reip. commoda seruāda atq; augenda:aliter enim omnia in peius ruent. Vestri aūt iudices sint,non stulti,nō impbi: Nam stultus per ignauiam ignorat iustitiam: impbusq; p cupiditatē corrumpit ipsam,quā didicit ueritatē. Grauiusq; lacerant̄ pauperes a prauis iudicibus q̄ a cruentissimis hostibus: Nullus nanq; prædo tam cupidus in alienis,q̄ iudex iniquus in suis.qui sæpe cupiditatis causa,aut differt aut puertit iudicia:quū enim iudicat,non causam sed dona considerat. Iustus aūt iudex recte iudicās statherā in manu gestat in utraq; lance iustitiam & misericordiā habens: Sed p iustitiam reddit peccati sententiam: p misericordiā peccantis tempat pœnā:ut quædam p æquitatē corrigat:q̄dam uero p misericordiam indulgeat. Igit̄ sic Reip.capessenda uobis est cura:ut leges imutabiles pseuerēt: iniustitia maloꝝ turpissimū repellat̄. Quod si fiet Nos ciues amabimus patriam, parcebimusq; senatui: Et licet chari sint parentes,chari liberi, propinq̄,familiares quoniam tamen omniū charitates patria una complexa est: pro ea nemo bonus dubitabit mortem oppetere, si ei sit profuturus. Vti & Menœceus egit:q Oraculo edito largitus est patriæ suum sanguinē: Nam quū resciuisset p Thyresiā Vatē Thebas semp fore liberas:& nūq̄ posse capi:si illic ipe occubuisset, Vbi caucrna & cubile draconis erat: Libens gladio incubuit clam patre: ut mor-

Reip. cura

Cui opitulādū

Resp. quibus tradenda

Iudices q̄les

Iudex iniquus

Iudex Iustus

Patriæ charitas

Menœceus

Epilogus te sua libertate: patrie daret. Multi ergo Menoecaei simi
les e nostris ciuibus erunt: si uos rectores magnifici cu
rabitis, uti iam diximus, In uestro collegio concordiam
esse omni fugata seditõe: nec munere aliquo iustitia de
Consilium prauabitur. Si optime consultabitis: Nam cõsilium scien
tia est, inspiciendi quaenam & quo pacto gerentes utili
ter operemur. Si rerum copia necessariarũ in urbe affu
erit. Si ciuium & reip. commoda defendentur: si unicui
q pro dignitate tribuetur: maximeq egenti fauebitur. Si
deniq sapientes rerum gerendarum curã in magistratu ac
cipient. Si iudices pbi, non impbi fuerint: quo iustitiae
locus nõ desit: Tũc tunc patriae charitas cũctis aliis a ci
Iusiurandum ue quolibet pponetur. Vt ergo haec oĩa p cõmuni bo
no seruentur: Iureiurãdo se quisq astringat. Quod oli
Periuri Aegyptii ueluti religiosam rem magni aestimabant: Vn
de periuri capite mulctabanẽ: ut qui & pietatẽ in deos
Fides uiolarent: & fidem inter homines tollerent: maximũ uin
culũ societatis hũanae. Sed qnto magis christianis iusiu
randũ inuiolatũ esse debet, & periuriũ caueri dicerem,
nisi prudentioribus oratio habenda esset. Dixi.

¶De Officio eorũdem: ubi scribiẽ. Sapientiae studiosos
& usu peritos, non Vulgũ insipientẽ reip. pponendos.
Et q sint imperio digni. Qualis iudex eligẽdus. in con
silio doctos adhibendos, uel usu peritos. Bene merẽtes
de rep. & honestis artibus imbutos merito honore affi
ciẽdos. Quid prudẽtia sit. Quid sapiẽtia. Religionis cul
tũ in urbe nõ defore. Finẽ rei cuiusq ĩspiciendũ. Reip.
cõseruatoribus ĩ caelo locũ cõstitui. Quot ex piurio ma
la eueniũt. Titulo. xx.

Phĩ rectores
Isi Phĩ, idest sapiẽtiae Studiosi, & Veritatis
suspiciendae cupidi, ciuitatibus dñentur pa
tres optimi: nõ erit ciuitati, & hominũ ge
Vulgus neri requies malorum ulla. Phũs aũt Vulgus
esse non põt: quin etiam necesse est ab eo
philosophãtes uituperari: ut Plato scribit. Non poterit era

go uulgus remp. gubernare: cũ neq̃ scire, neq̃ sciat se cõgnoscat: Sapiens uero acute uidet, celeriterq̃ discernit. Quam pessime igitur faciant illi: qui studiosis omissis & idiotis & illitteratis dumtaxat reip. onus cõmittũt: Ecclesiastes ostendit: Legitur enim ibi Rex insipiens perdet populum suũ. Ostẽdit & Vegetius de re militari ita scribens: Nullus est, cui sapientia magis cõgruat, q̃ principi: cuius doctrina omnibus debet ꝓdesse subiectis. Cicero quoq̃ sic: Non est enim cõsilium in Vulgo, non ratio, non discrimen, non diligentia: Quocirca & Hieronymus sanctus inquit, nihil enim impudentius arrogantia Rusticorum qui garrulitatem autoritatem putant: & parati semper ad lites in subiectum sibi gregem tumidis sermonibus tonant. Et Claudianus: Asperius nihil est humili cum surgit in altum. Sed quid Aristoteles? Rogatus is, Quo differrent Docti ab indoctis, Respondit quo uiuentes a mortuis. Gloriosa est enim scientia Litterarum: quoniam quod primum est in homine mores purgat: quod secundum, uerborũ gratiam subministrat. Qua de re optime Strabo inqt: Omnes idiotæ & doctrinarũ expertes quodammodo pueri appellandi sunt Qui ergo stultus est & imprudens ut Vulgus ipse, qd sit bonũ ac iustũ & qd sit loqndũ nescit. Maturi certe Senes & studiosi habẽt iudiciũ & unusq̃sq̃ bene iudicat, q̃ bene cognorit. Qua propter qui meliores sunt, ii subditis imperent: Nam hominibus impare neq̃ factu difficile est si qs prudẽter id agat. ¶Hæc ĩ mediũ attuli prẽs ãplissimi ut ciuitates illæ, qbus omnino insipientes non sapiẽtes dominant̃, a praua cõsuetudine diuertãt. Velitq̃ eiusdẽ Platonis sentẽtia seniores ac sapiẽtiæ studiosos reip. curã gerer̃. Nã Senatũ maiores nr̃i appellarũt qa in senibus esset cõsiliũ, ratõ sentẽtia. Cuiusqdẽ Platõis sanũ consilium Ciuitas hæc magna ex Parte seruat: Nam licet idiotæ etiam Ad Reipublicæ regimen admittantur recipiuntur Tamen & Sapientes: Quibus ut illorum Ducibus Res omnes prospere Succedunt: q̃ ipsi Pru

Sapiens
Rex ĩsipiens
Princeps
Vulgus
Rustici
Huilis ĩ altum
Docti ĩdocti
Impio digni
Sermones in rep.
Senatus cur

Prudenter dentes agenda dicendaq; cognoscunt. ¶ Iudex etiã eli-
Iudex qualis gẽdus ingenio bonus/prudens/multos homines/ & bo
nos & malos expertus. Iniqui enim iudices errant in ue
ritate sententiæ: dum intendunt in qualitatẽ personæ: &
exhulcerãt sæpe iustos/dũ improbe defendunt iniquos.
Alior₂ consiliũ ¶ Nec uero alienum erit ad ea eligẽda quæ dubitationẽ
afferunt/adhibere doctos homines/ uel etiã usu peritos
Et quid iis de uno quoq; genere officii placeat exquirer.
Maior enim pars eo fere deferri solet/quo a natura ipa
deducitur: Aliorumq; iudicio pmulta nobis facienda/ &
non facienda/& imitanda & corrigenda sunt. ¶ Debe-
Ciues honorãdi qui tis etiã Rectores inclyti colere/ & aliquo digno hono
re afficere eos ciues: quor₂ uita pspecta in rebus hone-
stis/atq; magnis est: de rep. benemeritos aut merentes.
Quo quisq; libentius uirtuti operã impendat: nam ho-
nos & præmiũ alit artes. Et quo audentius ubi opus fue
rit/p patriæ salute omne piculũ subeat. Si enim uirtute
doctrinaq; inclyti huius seculi ciues/ culti & honorati
non fuerint: Minores postea & ab uirtute & doctrina
uelut a lupis agnæ abhorrebũt: & merito: Cur nanq; stu
Spes uirtutis diosi efficiantur: si pluris ignaui habẽtur q̃ ipsi? Quisue
est tam ineptus/ tam ociosus/ut aggrediat facere aliquid
frustra: Ex quo nullã utilitatem nullum cõmoduũ speret
Danda est igit operã: ut cuiq; pro dignitate satisfiat: Nã
Prudentia sic in ciuitate prudentia rer₂ expetendar₂ fugiẽdarumq;
scientia uigebit: Et sapientia quæ est intelligentia uel ad
Sapientia bonũ rectũq; faciendũ: Vel abstinentia delictor₂ facto
rumq; improborum: Et rer₂ diuinar₂ humanarumq; scien
tia: In qua continet: deor₂ & hominum cõmunitas/ &
societas inter ipsos. Quæ duæ uirtutes nullo pacto aliq̃
in ciuitate erunt: nisi ear₂ studiosi fuerint ab Reip. recto
ribus merito affecti honore. Id igit etiam atq; etiam re
peto (ne Resp. sine prudentium consilio ruat): Doctor₂
& sapientum ingenia fouenda esse: Cũ sit ut etiã Lactan
Docti tius inquit: Plus mom̃eti in paucioribus doctis: q̃ in plu-
ribus imperitis. iis omissis ad ea quæ restant/pergamus.

¶Cōmeatus & urbis munitio cogitanda est uobis prio res sapientissimi pacis tempore: Et in ocio tractanda qa tunc male quæritur quando necessaria iudicatur: ¶Speculæ præterea belli temporibus oportunis locis statuendæ. Exploratores ad psentiendos futuros hostium motus destinandi: omniaqꝫ impigre prouidēda, quæ ad cōmissæ reip. salutem pertinere uidebuntur. ¶Illudqꝫ ante omnia, quoniam exorabiles conuertibilesqꝫ dei sunt, si sacrificiis uotis, libationibus placentur: ut ueri dei cultus in urbe nostra continue uigeat. qꝫ Religione sublata, nec sapiētia teneri potest nec iustitia: ppea phūs inquit, oportet in ciuitate aliquos esse, curam deoruꝫ habentes, idest sacerdotes. Quod si fiet, pro nostra Rep. augenda custodiendaqꝫ pertinax ipsius dei indulgentia semper excubabit: Nec in difficultatibus solum dei reminiscendum est: sed etiam in rebus secundis assidue: Nec solum in magnis rebus sed etiam in paruis semper ab īmortali deo initium faciendum: quod & cyrus ille quamuis a catholica fide alienus agerē solitus, ut Xenophon scribit. ¶Præterea quoniam magnas uoluptates, maximaqꝫ bona præbet obedientia: agendum est ut ciues omnes magistratui sint obedientes. Siquis autem in magistratu fuerit & errarit, alius Cyri sententia eius loco constituatur. Danda igitur opa est, ut futuri sitis q̄ optimi: Nam labi & errare, nescire & decipi, & malum & turpe ducimus. Nec decet principem se bonum pstare duntaxat, uerum etiam pro subditis diligentiam gerere, ut & ipsi q̄ optimi sint futuri. ¶Cumqꝫ finis sit optimum cuiusqꝫ rei, qꝫ ab eo pēdent cætera omnia, iccirco Solonis quoqꝫ philosophi sententia, omnis rei oportet inspicere exituꝫ, quo sit eua sura. Idqꝫ solum bonum iudicandum est: quod honestuꝫ sit: secus enim contra remp. fiet: quæ debet esse charissima. Vitandum etiam in reip. rebus agendis, nequis inuidiæ metu reticeat quod sentit: fabii more, qui patrie saluti nullius rumores præponebat. ¶Demum quo sitis ad tutandam Remp. alacriores, sic habete, ut Ciceronis uer

Cōmeatus

Speculæ

Religio

Magistratus

Princeps

Finis

Reip. conseruatores

bis utor: Omnibus qui patriam conseruauerint adiuuarint/auxerint/certum esse in caelo diffinitum locum: ubi beati sempiterno aeuo fruantur. Colite igitur iustitiam & pietatem: quae cum magna in parentibus & propinquis tum in patria e maxima: de salute cuius optimae sunt curae. Curat autem quisq; maxime/id quod maxime diligit Sed quid magis q̃ patria diligendu; profecto nihil: Itaq; sũma diligentia conari debetis; Ut mansuetudo/& pietas/& innocentia/& aequitas/& tẽperantia/ & fides nostra in urbe morentur. ¶ Reliquum est/quoniam iureiurando promittetis omnia reip. iura custodire atq; defendere/ut caueatis ab omni periurio. Nam propter id fit homo similis proditori: propter id nutriuntur fraudes deceptiones/simulationes/& iniustitiae: propter id opprimuntur pauperes: uexãtur uiduae: pupilli & orphani fraudantur. Dixi.

Periurium

¶ Deliberat Senatus an pontificis legato aduenienti dona mittantur. Ti. xxi.

Sententiae Suasoriae.

Solebant olim Romani dando potiusq̃ accipiendo externorum beniuolentiam sibi allicere Ciues optimi: hinc non solum officii gratia illis aduenientibus obuiam iret sed in urbe ipsa & hospitium q̃ optimu; & rerum necessariaru; copiam parare: quae illis publice praeberentur: & queq̃ pro dignitate donis honestare. Quod quidem (ut alios taceam) in legatis masinissae regis apparuit: in singulos enim dona collata sunt: Nec in legatos tantum/sed in comites etia;. Pyrrhus quoq; Epirensium Rex Romanorum legatis ad redimendos captiuos castra sua petentibus quo honoratius exciperentur: ipse cum ornatu equitum extra portã occurrit. Quibus sane exemplis impellor optimum factu credere/aduenienti legato rectores iudicem/praetoremq; simul/p̃cerum comitatu stipatos extra portam occurrere: hospi

Romani liberales

Pyrrhus in Ro.

tium moliri condecens: uictum parare pro facultate. Sic
enim gratior apud pontificem sũmum, apud Cardinali-
um coetum nostra ciuitas erit: & legato praesenti potissi
mum. Is namque officii erga se collati non imemor ubi, ũ
que reipub. nostrae fauere auxiliarique poterit, uigil erit &
promptus. Nam quis est tam demens, cui non sit explo
ratum passim & cõtinue priae nostrae iminere aerũnas?
Quas equidem eiicere ceruicibus nostris haud facile
nos poterimus: Ni sũmi uiri patrocinium nostrum su- Amici
sceperint. Optime eniz historicus ait: praesidia regni nõ
aurum non arma: uerum amicos esse. PARS, ALTE- Liberalitas
RA. Laudanda est liberalitas Viri praestantes: sed quae
circa uires erogata fuerit. Saepenumero memini, quod ẽ
consultum non legatis modo, uerum & priuatis homi-
nibus actum fuisse. Tunc autem aerarium pecunia afflu-
ens: Nunc uero temporum culpa, nec aureus inest: nec
Quadrans. Egenti ergo reip. aes alienum conflandum
esset: quo munera legato darentur: Quod certe iniquũz
esset & stultũ. Itaque suadeo, parandum dumtaxat hospitiũ
publice: Addunandumque magistratu legatum ubi aduene-
rit comitato proceribus urbis. Illique nunciata pace cum
gratia, inopiae nostrae difficultatem aperiẽdo, promptos
reip. animos ad ei munera danda significabunt: uerum
egestate seposuit nunc uotum exequi non ualere. Idque om
nibus summo dolori accedere. At cum alias, quae nunc
omissa, liceat emendare Venia ab illius & humanitate
& Claementia exorabitur: offereturque patriam nostram
... uiribus paratam ad libita Dignationis suae: Dixi.

¶QVARTVS Sermonuꝫ libellus de fide publica. De Gratiaꝝ actiõibus: Cõtinet Sermões.xxiii

¶Fides publica prætoris optimi. Tit.i.

Vm inclytus & generosus uir Ioãnes baptista rõanus Ciuis q̃ optimus uelitetna in urbe prætor æquissimus/fortiter/iuste/modeste/prudenter/magistratum suum per ãnum gesserit: Eo etiam abnuente uoluimus ueliterni priores fidem præsentibus litteris gestorum suorũ omnibus facere: eo enim aĩo/ea mente/consilioq; & labore sũmo pro reip. nostræ salute inuigilauit: ut nihil supra in nostrum potuerit cõmodum fieri. Nam puniendo mansuetudine/iudicando æquitate/gubernando moderatione & diligẽtia maxima/profusaq; liberalitate utebatur. Vnde uelitemorum omnium animos ita sibi asciuit: ut omnia pro eius cõmodis onera subire quisq; non solum non renuat: uerum maxime optet. Gratias igitur omnipotenti deo/sũmo pontifici/nostroq; benignissimo protectori Iu. sancti petri ad uincula Cardinali/atq; eius ipsius uirtutibus agimus: & habere non desinemus. Assiduis etiam precibus Deum exorare conabimur: Vt qualem prætorem ostendimus/Reipublicæ nostræ iugiter habere contingat. hæc uelitris Anno christianæ salutis. M.cccclxxxiiii. pridie calendas Nouembres.

Fides publica Notarii diligentis. Tit.ii.

Vicunq; has uiderit litteras animaduertat: inclytuꝫ omniq; uirtute ornatum Ioanneꝫ palinum Choranæ urbis ciuem nostra in ciuitate uelitetna Semestre maleficiorum officium tam oportune/tam diligenter/tã placide executum esse. Vt in eius præconia laudum referenda disertissimi eloquentia opus esset. Est eniꝫ ad omnes res aptus/patiẽs/liberalis/modestus/temporibus callidissime seruiens. Itaque merito has sibi litterulas per ce

leberrimum uirum Dominicum Ciuem Alatrinatem/ & iam nostrum/nostræq; reip. scribam fecimus exarari Veliterni priores: Magnoq; nostræ reip. sigillo muniri. Anno christiáæ salutis. M.cccc.lxxxxiiij. Idibus Noué.

¶Fides publica prædicatoris egregii. Tit.iii.

FIdem facimus Veliterni priores hæc inspecturis: qualiter Reuerendus theologiæ magister Stephanus ferrariensis ordinis beati Dominici. Anno præsenti. M.cccclxxxxv. sanctissimæ quadragesimæ tempore/ Veliris q optime/q̃ diligentissime/q̃ acutissime prædicauit: adeoq; honeste uixit: & rite & decentissime passim apd̃ nos sese gessit: q̃ præsenti quidez sæculo Veliternis omnibus/eius insignis & grata memoria nunq̃ delebitur. Itaq; nos probitati suæ obnoxios reddimus: Atq; ut summæ facundiæ summæ uirtutis eius appareat testimoniuz/ hæc nostro perpetuo & antiquo sigillo notari fecimus. Velitris Aprilis tertio Idus

¶Fides pu. Grati prædicatoris: Tit.iiii.

PAteat/constetq; omnibus: quotquot p̃ntes litterulas uidere contigerit: Vti. D. Ant. de. P. dignissimi . D. . . ni. I. Cardinalis sancti petri ad uincula . icarius ueliternus in spiritalibus/ testimonium p̃bet/præstantem & reuerendum patrem Magistrum paulum ordinis minorum hoc ãno. M.cccclxxxxv. Sanctissimæ quadragesimæ tempore prædicasse: & plurimorum confessionem audiuisse Velitris in cathedrali ecclesia beati clæmentis. fuisseq; oĩbus adeo gratos/salubrisq; etiaz eius sermões mellifluos & uitã sanctissimaz: q̃ eius sane digressu non paꝝ ueliterna ciuitas condolet & tristat̃. Sũma nanq; uir laude dignus: & quo p̃stantiorẽ pluribus ãnis nec uidimus/nec audiuimus Christi p̃conẽ. Q ui aũt hæc asserit testimoniũ perhibet: proprioq; sigillo impressit Aprilis pridie Idus.

Ignissime pater & dñe/Cum prius multa propter & maxima in me beneficia excellentiæ tuæ deberem: ulterius tamen onus accessit. habuimus enim Velitris tua agente benignitate diuinæ scripturæ præconem peritissimum quidem/Episcopum lauellensem/omni uirtute & doctrina exhuberantem: omni honore & laude dignissimum. Qua de re non solum dilectus sed amatus/cultus & ueneratus fuit a cũctis. Nec iniuria. Virtus & enim allicit omnes ad se amandum: nec tantum pñtes: sed quos etiam nunq̃ uidimus. Multos antea diuersis tẽporibus insignes & eloquentissimos uiros palam concionantes habuit nostra ciuitas: sed qui magis omnibus satisfecerit neminem præter laudabilem & eximium lauellensem Epm. Quid nam igitur tuæ benignitati pro tanta gratia precer ac optem ignoro: nisi ut Deus bonorum autor omnium tua uota sanctissima secundet ubiq̃. Viue & uale sapientissime Domine/Meæ sũmum decus honor/spes/tutela/& laus pñiæ. Velitris. M. cccclxxxxv.

Fides pu. Disertissimi prædicatoris. Tit. vi.

Apientissime pater & Dñe/ Sæpius prædicatum est apud nos apte/distincte/ornate/facundeq̃ etiam: Vt uero pñti ãno uix unq̃: lauellensis enim Eps sanctarum uirtutum præcones omnis excelluit. Quocirca nostra in urbe Nomenq̃ decusq̃ eo pacto adeptus ẽ ut diutius eius memoria ueliternis animis cõmoretur. Agimus igitur gratias ĩmortales Amplitudini uestræ: q̃ talẽ tantũq̃ uirum nostram in patriam miserit. Cuius p fecto ciuibus quanta sæpissime de uestra benignitate retulerit/eam plurimum laudans: in primisq̃ de sũma ĩ nostrã patriam beniuolentia/ nullo pacto exponi posset. Itaq̃ pro eiusmodi meritis iugiter in uestræ salutis grãm

deum orare non desinemus. Cōmendamus interim plurimum sapientiæ uestræ Iauellensem Epm: Cum uir sit tanta uirtute/facundiaq; ornatus/ Viue & uale nr̄æ pr̄iæ/ Nr̄i cleri portus/& aura. Velitris. M.cccclxxxxv. Aprilis idibus.

¶ Gratiarum Actio conuiuis habenda. Tit. vii

Egitur Magnifici Dn̄i: Euandrum arcada susceepto in hospitium hercule/maximo quidem gaudio/sūmaq; hilaritate affectu3 esse: hercules.n.heros/Euandri humilem domū ingredi/co'ereq; etiam dignatus erat/haud aliter meo dn̄o hodie accidisse cōspicio uiri egregii. Tota enim mens eius/animusq; exultat: & domus/ut ita dicam ridere passim uidetur. Cum tanti uiri hoc suu3 quasecūq; contubernium adire dignati fuerint: Cōuiuioq; interesse: in quo certe ciborum apparatus nō optimus/ministriq; non satis idonei affuerūt. Non defuit autē meo Dn̄o uultus hilaris & iucundus: nō læta frons/benignusq; animus. Quæ sane omnia(& si cætera desint)potissima in conuiuio requiruntur. Siquidē inter amicos non ciborū elegantia regifico luxu apparata: Verūtamē uultus ipse iucūdus/benignusq; animus(quæ pfecto hic minime defuerūt)inesse debent. Itaq; eius animum præstātissimi uiri conspiciētes/facile tali cōuiuio ueniā tribuetis. Dixi.

¶ Actio Gratiarum Comitantibus & officiosis habenda. Tit. viii.

SI cuncta mei corporis membra uerterentur in linguam: & omnes artus humana uoce resonarent: non propter id penitus uestræ satisfieret benignitati Venerādi patres/& optimi ciues. Semper enim uestra i me grā/urā beniuolētia/urā charitas pmpta fuit: quotiescūq; oportuit uel me ul' meo℞ aliquē celebrari & honestari. Qua de re prius īcipiēt colūbæ uitare turres/&

feræ antra:pecora herbas,& mergi aquas, q̄ meritorum obliuio meum subeat animum. Cumq; ego nec in præsentia,nec ēt unq̄ tanti esse possim,ut tot meritis satisfacere queam:Superos oro ac obsecro ut & mihi & cunctis agnatis & affinibus item meis concedant, posse urum cuilibet debita præmia reddere. Oro ēt ut Vestræ humanitates æquo animo ferant prandiolum,qualecūq; parauimus.:Considerentq; non res appositas,sed mētem potius & animum nostrum erga omnes & singulos merito benignissimum. Scitæq; nos ipsos,nostraq; bona siqua erunt,perpetuo cuiusq; uestrum oportunitati & cōmodis parata esse. Dixi.

¶Gratiarum Actio Comitantibus & officiosis habenda. Tit. ix.

SIquis ingenio facili, copioso, suaui, esset: & ornatus in loquendo, facilis in explicando, potens in persuadendo Viri pstantes: Nullo quidem pacto posset ille tāto officio gratias agere: quāto in me hodie usi estis. Quo modo igitur ego id exequi potero, Cuius sermo ieiunus est, neq; habens uim persuadendi, neq; subtilitatem argumentādi. Quali certe hoc in loco in pñtia mihi opus esset. cū uestrū quilibet promptissimus fuerit, ad me cōmitandum & honorandum, hac in re mihi longe gratissima. Deniq; quoniam ipse non possum nec agere gras decenter, neq; referre aliqua uia: Dii referant. Ego habebo semper: q; uestri imemor haud unq̄ ero: Nec quisq̄ arguet me ingratum sui non meminisse. Vos ergo uelitis ut nullam rem, neq; tam magnam neq; tam paruam putetis: quæ mihi aut difficilis aut parum me digna uideat: Omnia quæ uestris in rebus agam, non laboriosa mihi, sed honesta uidebuntur. Nam & uos omnia reliquistis, quum uestra opera uti uolui. Dixi

¶Actio Gratiarum conuiuis habenda nuptiarum tempore. Tit. x.

On minus interdum oratorium est, tacere q̄ dicere patres optimi: Aequius itaq; esset me hic silētio uti q̄ oratione. Quid enim laude dignum exprimere ualeo deficiens orādi usu assiduo: qui ut legitur uni rei deditus & ingenium & artem saepe uincit: Impulsus tamen, & ura benignitate fretus hic adsum: Vbi ni mihi uere constaret uestras humanitates Matrimonii totam materiā q̄ optime nosse, aliqua dicere nō refugerē. Nūc ergo alio tēdam praeclarissimi ciues non liuii, non ciceronis facundia, nō graeci poetae homeri, qui cunctis eloquentiae partibus exemplum & originem dedit, posset digne ac plene uestris humanitatibus agere gratias, considerata grata societate & omnium beniuolētia erga hodiernum sponsum. confugio igit̄ ad summi dei clementiam oroq;, ut tum patrui mei q̄ optimi sacerdotis, Canonicię reuerendi Leonardi, tum charissimi patris nomine, tum mei dulcissimi fratris hodierni sponsi, dignet̄ oībus grās referre, & digna p̄mia. Cumq; pn̄s conuiuiū non amplum, non afiluens, non lautum, non diligenter paratum fuerit, uti decebat a uestrum quolibet ueniam petimus, Vestro cōmodo nos, nostraq; omnia: & omni loco, & omni tempore offerentes. Dixi.

¶Gratiarum Actio comitantibus & officiosis habenda per clericum nouo beneficio honestatū. Tit. xi.

Egerā uiri sapientissimi, Diuinae legis caput esse primum: Deum nosse: Soli obtēperare: solum colere: Nec posse quenq̄ rationē hominis optinere: qui parentē, aiae suae deū nescitret: quod ē summū nefas. legerā quoq; inutilē eē deo: qui fide ac deuotiōe careret: At q̄ deū honorauerit, hoc affici p̄mio: ut sit in aeternū bea

Deum noscēs

Deus honorandus

tus:sitq apud deũ/& cũ deo semper. Vt ergo deum cõgnoscerem/illiq obtemperarem/ rationemq hominis optinerem/& fide ac deuotione magis afficerer/quo essem in æternum apud deum beatus/ad Sacerdotiuz mẽtem & animum direxi:non autem lucri & auaritiæ causa/ut multi solent: Sed tamen quia & sapiens & iustus & cæteri rebus his indigent/quæ neccessariæ sunt ad uitaz scribente philosopho: Iccirco beneficium hoc a pientissimo domino mihi collatuz libentius accepi: sed eo animo/eaq mente/ut ex hoc ipso egentibus portionez suggeram: hæc hactenus/ne quis me habendi cupiditate duci existimaret. Reliquum est/Vestris gratias agere prudentiis/cum tam erga me officiosæ benignæq fuerint: Sed cum dicendi mihi facultas desit/fateor me id implere non posse: Assero tamen mei ipsius ante me oblituz q̃ meo pectore tanta benignitas & humanitas excidat: Et prius anima hæc in auras ibit/q̃ gratia uestri meriti uana fuerit. Dixi.

Diuitiæ necessariæ

¶ Actio Gratiaz per eundem habenda. Tit. xii.

T si omni gñe litteraz peritus essem/& in eloquendo facilis & comptus uiri clarissimi: haud unq̃ id efficere possem/ut tanto cœtui tanq digno satisfacere ualerez. Omnino tamen uoti mei rationem ostendere non pigebit. Erit autem huiusmodi. Quoniam iustus ac sapiens nemo est/nisi quẽ dñs præceptis cælestibus erudiuit/Et quisquis rectum uitæ iter tenere nititur/non terrã debet aspicere/sed cælũ: Et deo seruire cælesti/nõ ad corpus referre omnia/sed ad mentẽ: non huic uitæ dare operã/sed æternæ: Iã multis elapsis mensibus decreueraz ego uiã excogitare: qua & iustior/& sapiẽtior/& deo gratior fierẽ: itaq nihil potius mihi occurrit/q̃ religiõi/idest

Iustus
Sapiens

Deo seruiẽduz

sacro ueri dei cultui, me penitus tradere. hac re igitur toto animo ꝑnus ad sacerdotiũ uenire, constitui: nulla impulsus argenti uel auri cupiditate, sed mera in deum ipsum omnium patrem & dominum pietate: Quod ut mihi ad corporis & animæ salutem accedat, pedibus & manibus, corde & opere nitar. At diceres, Si nulla rerum cupiditate moueris ad dei cultum, cur nam beneficio gaudes: hinc illud respondeo, quod & philosophus scribit. Virtutem ad beatam uitam minime sufficere: quoniã ea corporalibus bonis, exterioribusq; indiget: Et miser atq; infelix erit sapiens, siue doloribus afficiatur, siue inopia & cæteris huiusmodi incõmodis ꝓuatur. Ego autem solo uictu & uestitu contentus reliqua omnia pauperibus impertiar: Non enim me latet ecclesiarum bona pauperũ patrimonium esse. Aperta sacerdotii mei, acceptiq; beneficii ratione pr̃es inclyti: Iam ad gratiarum actionem uenire operæ ꝓtium esset: Nam uideo cunctorum animos oĩ honore meo & cõmodo mirifice exultantes: Video mei honoris grã, sine mora unumquenq; ad beneficii possessionem accipiendam, me comitatum esse. pro quibus meritis ut referatur gratia, non est opis nostræ: Me tñ uestrum fore mancipium in omne tempus polliceor: Nam prius flumĩa in fontes supino cursu redibunt q̃ gratia uestri meriti possit a me abire. Dixi.

Diuitiæ necessariæ sunt

Ecclesiaꝝ bõa

¶ Gratiarum Actio habenda per eundem. Tit. xiii.

CVm solus homo præter cæteras animãtes rectus corpore ac statu sit. Reuerendi patres: ut ad contemplationem parentis sui excitatus esse uideatur. Ideoq; sermonem solus acceperit, ac linguam cogitationis interpretẽ: ut enarrarẽ maiestatẽ dñi sui posset: q; dei timor solus ẽ: p quẽ uita ipsa substinet: mũitur: gubernatͬ: Solusq; etiã Deus ẽ, qui æternæ uitæ præmiũ largitͬ: Visũ ẽ mihi

Homo cur rectus

Lingua cur.

Dei timor

& honori & commodo corporis & animæ fore, si ad contemplationem ueri dei accederez: Cuius eucharistia & ordo sacerdotalis gratia & uirtutē nos fulciūt. Sed qa altari seruiens altaris oblationibus uiuere debet: Ne ego egestate p̄ssus lucra sæculi in christi militia quærerez, beneficium præsens honestioris uitæ gratia cōsecutus fui: Et quāuis nemo tam prudens, tam circūspectus esse potest, ut non aliquando labatur: Conabor tamē uerus dei cultor esse: Cuius quidem sacrificia sunt: Māsuetudo animi & uita īnocens, & actus boni. Cæterum animaduertens Ego maxima erga me uestra officia, beneficia, merita, & honores, sūmum deum oro, Exorenq; opto: ut & cunctis & singulis digna præmia reddat E, diuerso āt & me & meos omnes, ac domum, & quicquid inest, uestris prudentiis offero ac trado, ita quidem ut uoluntatē sequatur effectus. Dixi.

Labens

Dei sacrificia.

¶ Actio Gratiarum per eundem habenda. Tit. xiiii.

Etiam oratoria uirtute eminentissimus Reuerendi patres & Domini, Vestro in me officio dignas agere grās nō ualeret. Quāto minus igitur Ego: in quo nulla eloquendi facultas, nulla narrandi iucunditas, nulla īgenii hubertas, nullum mentis acumen inest: Deniq; ne penitus ingratitudinis arguar: In primis Deo ipsi optimo maximo gratias ago: qui uenerabili Sacerdoti patruo meo dignissimo Archip̄sbytero mentem & animum inspirauit: ut hoc ipsum Beneficium mihi renueret & largiretur. Inde uero eidez Archip̄sbytero: quoniam huiusmodi animi sui conceptum est executus. Rogoq; sūmum deum continue illi concedat ut plurimis maximisq; muneribus me afficere ualeat. Ago etiā grās pientissimo Dño Cardinali, q nr̄æ certissima salus priæ: Cū is patrui mei hōestissimæ uolūtati & desiderio obste qui sit dignatus. agimus idē & uenerādo pr̄i uicario nr̄i

Cleri maximo ornamento:qm̄ mihi summo studio/cuiaq; diligenti collati in me beneficii possessionē tradidit Postremo & uobis aliis sacerdotibus reuerēdis/Vobisq; ciuibus praeclarissimis:Omnia enim a uobis in me ꝑfecta sunt:quae meum cōmodū/quae ad honorē/quae ad dignitatē ꝑtinerent.Itaq; dei numina rogo/ut mihi/& meorum cuilibet dent & concedant posse digna praemia uestrae humanitati reddere.Dixi

Gratiarum Actio Electi praeceptoris Senatui populoq; mittenda.Tit.xv.

PRudentissimo Senatui populoq; Veliterno Antonius Mācinellus.Accepi hodie V.D.litteras:quibus plectis cognoui quāta in me beniuolentia illae afficiantur.Nullis enim praecibus/nullo ambitu praecedēti sponte electus sū & confirmatus publicus litterarii ludi praeceptor.Quod sane mihi longe iucundius/q̄ si ultro id petiissem.itaq; perpetuo tātiin me officii memor/talis ero ut nullius unq̄ ingratitudinis argui possim.Conaborq; in cōmunicandis doctrinae praeceptis sūma uti facilitate/sūmaq; diligentia:Ad eaq; tradenda promptus occurram.parentis loco succedam.laboris patientissimus libenti animo/fidoq; pectore/siquid in me doctrinae fuerit/Venientibus tradam.Quantoq; sciendi cupidiores uidero/eo promptior ad docendum.Stipēdii uero/ut ī līis patet/cōditiones accipio libētissimae.Valete priae certa salus.Haec Velitris.xv.cal.Iul.M.cccc.xciiii.

¶Actio gratiarum Electi praeceptoris.Tit.xvi.

SEnatui:p opuloq; Fulginati Ant.Mancinellus.Nonis Octobribus litterae.V.D.mihi perlatae fuerunt:quibus quidem publicus uestra in urbe amplissima ludi litterarii praeceptor designatus erā.placeret urbs.Ager/Ciuitas:itaq; perlibenti animo istuc aduolassem:

nisi pria me iampridē irretiuisset. Die. n. quintodecimo ante Calē. Iul. me Senatus populusq; Veliternus praeceptorem elegerunt: Cum triduo prius Venetiis rediens, eo appulissem. Conferunt autem propterea mihi Aureos octoginta Cuilibet argenteos decem a Carolo cognomen sortitos, ānumerantes. Conditionem accepi libentius, q̄ in patria: Et si mihi Venetiis adhuc moranti Sibnicenses Dalmatiæ populi Venetos aureos Centū cū domo & schola obtulissent. hæc hactenus. Reliquum ē ut. V. D. gratias agam, & habere non desinam, eo maxime, q̄ me id etiam non petentem inter candidatos ultro elegerunt. Quod munus icirco longe gratissimum Non enim is solum gratus esse debet: qui accæpit beneficium: uerum etiam is, cui potestas accipiendi fuit. Dolore inde afficior Voto inclytæ ciuitatis obsequi nō ualere. At ubi primum occasio dabitur alias, Velis & eqs ut aiunt obsecuturum cognoscite. Interim uiuite, Valeteq; felicissimi semper. Velitris Octauo idus Octobris. M. cccclxxxxiii.

Gratiarum Actio Electi præceptoris. Tit. xvii.

INclyto Senatui, populoq; Velitemo Antonius mancinellus. Aristoteles ille philosophorum sūmus dicere solebat Amicis atq; discipulis: Aspectū qdē a cōtincti aere lumē accipere. Animum autem a disciplinis liberalibus. Rogatus etiam, quo differrent docti ab indoctis: quo inquit uiuentes a mortuis. Cum itaq; magnificentiæ Vestræ, id curare non desinant: ut iugiter atq; assidue insignis Veliterna Ciuitas præceptorem habeat: unde pueri atq; adolescentes animi lumen: hoc est prudentiam bonorum malorumq; scientiam: & sapientiam humanarum diuinarumq; rerum cognitionē haurire possint: habeanturq; uiui non mortui: idest sagaces & prouidi: non demētes, non stulti. Laudandæ sunt maxime: quid enim Ciuitati cuiq; honori est, atq; saluti: nisi

opti morum/studiosorumq; ciuium coetus? profecto nihil. Curabo igitur: ubi me tali prouinciae praeesse decreuistis: Siquid in me uirtutis/doctrinae ue fuerit id omne summa diligentia omnibus impertiri. Omnisq; labor & omne studium mihi oblectamento erit: dũmodo me audientibus prodesse ualeam: ipsisq; proficere. Ad quod ego quidem manibus & pedibus (ut in prouerbio est) noctu atq; interdiu nitar: Eroq; idem minimis: Idemq; sũmis. omnes & enim pari amore prosequar: in omnes pari diligentia utar. Et quia Vrae placuit benignitati me potius q̃ alium quenq; scholasticorum disciplinae adhibere gratias ago etiam atq; etiam tanto officio/tantisq; me nitis: Nec unq̃ obliuioni tradam: quot quantaq; ego a Senatu populoq; Veliterno hactenus beneficia multis p̃teritis annis habuerim. Itaq; paratus ero: dum uita fruar: pro tali seruitium quoq; non solum fortunae bona efficere. Mercedis deniq; docendiq; operae & laboris conditiones promptissimo pectore annuo atq; recipio: nil enim mihi gratius esse potest: q̃ & Ciuium/& magistratuum obsequi desiderio atq; menti. Deum quaeso optimũ/Maximum/tum mihi tum reip. nostrae felix/faustũq; fuerit. Valete iam: Viuiteq; fortunatissimi patres optimi/patriae decus atq; praesidium. hac. Velitris. xii. Cal. Iulias. M. cccclxxxxvii.

Responsio Electi praeceptoris Docendi onus ineuntis. Tit. xviii.

MAgnificis/Sapientissimisq; pacis conseruatoribus Oruietino populo praesidentibus Ant. Mãcinellus. Prouidẽtiae Vrae litteras (quae. vi. Maii Cal. Oruieti scriptae fuerãt) Maii quarto nonas ĩ p̃ria recaepi. Quibus sane plectris/aduerti oblatos mihi p ãnũ Aureos Cẽtũ/& domum/& scholam/& hypodidascalum/Aduenarumq; discipulorum mercedem. Quocirca istuc accedere quãprimũ sũmo studio conabor/nõ tñ mediusfidius stipẽdio ductus q̃ tũ sũma ĩ me Oruietenae Ciuitatis in

clytæ meaq; in illā beniuolētia. Erit aūt accessus ad idus iunias/uel citius si fata dabūt/& iter. E patria ultima qde; Maii hebdomada Romā uersus migrabo: ubi paulum moratus/habitoq; tutiori comitatu/me Oruietu; cōferā. Nulliq; tædio fuerit meus serior aductus: Quid eni; re fert mense citius uel serius uenisse? pfecto nihil nihil in quā:q amissi mensis usurā diligentia mea resarciā. quod certe re ipsa pbauero. Cū & æstu/& hyeme uno eodēq; modo p discipulorum profectu laborare non desinā. Inte rim uero Valete omnes Patriæ Decus. Hæc Velitris Quarto Nonas Maii. M. CCCC. XC. VIII.

¶ Electi Præceptoris Responsum/ Stipendii conditio nē annuentis. Tit. xix.

INclytis pacis Conseruatoribus/ Oruietino populo præsidentibus Anis Mancinellus. Platonis sententia est: In primis Iuuenū curam suscipiendā: ut q̄ optimi uiri fiant: Nec esse diuinius aliquid: de quo homines consulere queant: q̄ de sui & suorum eruditione. Itaq; nulli rei maiorē diligentiam adhibere debeat prouidus/q̄ ut filiū & scium & optimum reddat: q; scientia duce negocia & recte & bene pcedunt. Scientisq; officium est/ non diui tis/de unoquoq; consulere: Ignorantia aūt malorum omnium fere causa est: & uituperāda inscitia/ & stolidus ha bitus. Nemo igitur felix erit/nisi & sapiens & bonus fue rit: sic enim cunctos & amicos & familiares habebit: uti lis nanq; & bonus erit. Insipienti uero nec alieni/neq; p pinqui sunt amici. beneq; nati/si bene etiam nutriantur/ ita demum ad uirtutē peruenient. Vt ergo inclytæ ciuita tis Oruietinæ pueri/his imbuantur: quæ iuuenes sapiant Viriq; & sibi/ & patriæ consulere possint: Iure optimo instituere maiores: ut tum scientiæ/tum uirtutis hac urbe insigni/ stipēdio publico præceptores iugiter haberent. Quod quidē Vestra item summa prudētia exeq uolens

Me/licet eruditorum minimum/āno superiori electum
præsenti quoq; adiecta etiam stipe irretiuit. Cum enim
florenos Centum & quinquaginta: cuiq; decem fluenti-
nis grossis ānumeratis: priori munere exequēdo/& do-
mum/& hypodidascalum/Externorumq; discipulorum
mercedem/habuissem: adiecti sunt quattuor & quinqua-
ginta/ea quidem ratione: ut ego omnium curā sub mea
qualicunq; disciplina studio incumbentium geram: ex-
terniq; omnes: nulla mihi ab eis tradita stipe/doceantur
Ipse uero conditiones litterarum. M. V. omnes animo
per libenti Accipio: eoq; maxime/q alter etiam diuer-
so ludo discipulorum partem conductus quoq; (ne tur-
ba infantium adolescentium studium impediret) prima
docebit clementa: Daboq; pro uiribus operam/Necui
mea quantulacunq; docendi facultas defuerit. Singulisq;
diebus mecū proficient: Valete iaz patriæ lumen. hæc
Oruieti nonis maiis. M.cccc.lxxxxviiii.

Responsum Electi præceptoris/non ualentis eligen-
tium uoto obsequi. Tit.xx.

Agnifico & illustri Senatui/populoq; fulgi-
nati/Ant. Mancinellus: Calendis Iuniis/ho-
ra diei ter. ii/. D. V. litteræ mihi platæ fue-
runt: quibus quidem litterarii ludi præce-
ptor fulginiæ designabar. Solet enim ciui-
tas uestra inclyta id curare assidue/ut eius pueri atq; ado-
lescentes/uiri euadant. quod certe probandum maxime:
Plato etenim illos arguit: qui omni studio pecuniis cu-
mulandis incunbunt: filios autem quibus eas relicturi
sunt negligunt. Existimatq; insaniam esse: curasse primū
ut filii ex matre generosissima nascerentur: deīde/ut am-
plum illis patrimonium relinqueretur; eorundem uero
educationem negligere. hinc cæteris omnibus præter-
missis omni studio niti quisq; debet: ut q sapientissimi
eius filii euadant. Ad quod item & Aristippus hortatur:

Melius enim esse dicebat/mendicum euadere/q̄ imperitum:q illic pecuniis ;hic eruditione est opus /Illud autē in primis summo quidem mihi dolori accedit:q nec olim quinquennio iam praeterito inclytae ciuitatis uestrae optatis obsequi potuerim minime:nec in praesentia. Calendis enim maiis hora secunda diei magnifici Oruietini conseruatores pro altero anno me ultro confirmauere: Additis priori stipendio florenis Oruietinae monetae liiii. Dederāt enim mihi priori anno florenos. Cl. & domum contubernii mei: & scholam: & hypodidascalum aduenarumq scholasticorum mercedem: Exceptis eorum subiectis ex comitatu:praesenti uero/q mihi filius est annorum.xix.aptusq erudiendis pueris/florenos illos.liiii.addidere:hoc adiecto.ut externi omnes quot quot mea sub qualicunq disciplina studium impenderint/absq mercede aliqua/edoceantur: promiserunt etiam illi/qui anno praeterito hypodidascalus meo in ludo fuerat/florenos.liiii.qui iam domi suae/non mecum ut olim docet.iis igitur causis conditionem accepi:& q filius quoq lucraretur:& q alter conductus etiam/laboris pene dimidium mihi demeret.fulginiam mediussidius me libentissime conferrem/si liber essem. Nam uix dicere possem/q̄ mihi urbis situs/Ciuitatisq comitas placet. Sed cum non liceat pacta reuocare/ Oruieti futuro anno superis annuentibus immorabor. Cui sane tertio idus Iunias Initium fuerit. Siqui ergo fulginates pueri/ Adolescentes ue Oruietum peterent:illis operam meam polliceor/ac propriis filiis:maximo enim fulginatū quenq amore prosequor: Optoq id semper agere: qd illis & cōmodo/& decori accedat. Valete iteriq insignes prīae pceres:haec Oruieti Calē. Iuniis. M.cccclxxxxix.

Inuitati/ānuētisq pceptoris petitio. Tit.xxi.

a Ntonius Mancinellus illustribus fulginatum prioribus/Quarto nonas maias. V.

D. litteras accepi: fuere quidem gratissimæ: quod ali-
quando Inclytæ Ciuitatis uoto obsequi ualerem. De-
creueram functus hic docendi officio, Romam pete
re: ubi alias quinquennio publice sum professus: si for-
te omnipotenti placuisset. nil enim opto unquam mihi eue-
nturum nisi quod ille optimum fore præuiderit: Accipio
igitur dei numine oblatam conditionem: At illud agen
dum censeo: nequis interciperet, Oruietini præsertim: q
hactenus me in futurum annum idcirco minime confir
marunt: quod pestis hic insuit: non tamen ea: quæ unquam me
ab docendi cura abstraxerit. Iam uere extincta est: fru-
sticari attamen solito more posset: quod absit. Ne igi-
tur aduersari possit comuni desiderio ullus, quampri-
mum. V. D. mihi respondeant: ut nexus priori fœdere,
futuro expediar. Quod autem docendi stipendium da-
ri mihi optarem: illiusmodi fuerit Contulere hoc anno
mihi Oruietini florenos. CCiiii. idest aureos Centum
& triginta sex: cuilibet Caroli argenteos decem annu-
merantes, nulla dempta portiuncula. Soluerunt & scho-
læ pensionem: intus in qua & ipse habito: sic enim disci
puli magis proficiunt. Stipendii portionem pro rata
mense quoque dederunt: illorum etiam mensium, quibus
ob pestem superiori anno extra Oruietum fueram: de-
betur enim: ut scitis ex lege, Si uero Senatus, populusque
fulginas mihi stipendium conferet florenorum. CCx.
nulla dempta portiuncula: Donarintque & uindemiæ
mensem hoc est a septembris medio ad octobris idus.
tunc enim in romanis bibliothecis discipulorum gratia
& profectu uersari soleo: quo antiquis codicibus euolu
tis Aeneida, Valerium maximum, Martialem, Solinum
Persium, & huiusmodi: quorum quidem paraui iam no
uas interpretationes: ubi oportuerit emendare facilius ualeam.
Quod certe Oruietini et concesserunt: Ipse & Ciues & ad-
uenas sine mercede ulla iugiter & diligenter edocebo: affe
ctent tamen ex prio more Munuscula. hypodidascalum ipse ducam

est enim filius mihi tali officio assuetus/atq; idoneus. Pręterea docendi munere hic quarto idus iunias defunctus ero:itaq; illuc intra iuniũ me cõferrẽ. Valete patrię certa salus & decus. hæc oruieti Tertio nonas maias. MD.

ℭCõmendatio pristini Clientis. Tit. xxii.

GAudet animus/gestiunt membra omnia/ Dignissime Domine præsentia tua: Illa. n. priuatus ego mærore assiduo & acerbo luctu conficiebar. Nunc autem e contrario lætitia omniq; iucunditate affluere uideor. Conspicio nanq; meæ spem/decus tutelam/auxiliũ ui tæ. Quocirca uelit oro Dignatio tua Ioanni baptistæ/ cuius olim fuerat amantissima/pristinum locum/ soli atq; grati ani/gratam consuetudinem reddere. Quod si fiet/ ut spero/cunctis me beatiorem putauero. Agedum igit Charissime domine protege/custodi/foue/complectere/ puerum tuæ deditum deuotumq; fidei/beneficiorum & gratiæ perpetuo memorem. Dixi.

ℭCõmendatio pueri. Tit. xxiii.

SAlue pater/& gaude/ Munuscula duo hæc suscipiens fronte hilari/& res & meipsum: Careo nanq; parente/quo genitus:itaq; me dignatio tua inter Clientulos eius habere uelit:semper enim illi deditus fui: tanta ĩ ea uirtus/sapientia/& clæmentia/& benignitas elucet. Si ergo tot meritis Viro fulgenti/qualis tu ipse pater optime dilectus ero:nihil mihi certe optatius unquam euenire potuerit. Vale & salue Diu/nostri memor. Dixi

¶Quintus Sermonum libellus de quarundam cele bratione Solẽnitatum continet Sermones.XI.

¶Quadragesimæ initiũ:Causæ:& cõmoda.Tit.I.

QVonia; hoc patres egregii tempore Apostolus cecinit:Ecce nunc tempus acceptabile:Ecce nũc dies salutis: quo uehementius Vestræ humanitates pietati/hoc est diuino cultui dare operam ualeant: De hoc ipso Salutis tẽpore Initiu;/causas/& cõmoda breui aperiam:Qua de re quæso aĩaduertite.Illud aũt imprimis: Quadragesimæ tẽpus/modũ eẽ luctus & pœnitẽtiæ.poenitentẽ uero dum ad Christũ conuertitur:a tenebris ad lucem trãsire:Incipit deniq; sequenti Dominica:quã qui dẽ canitur.Inuocabit me:& ego exaudiam eũ.Veꝝ hac feria Quarta ieiuniũ inchoatur:quia legitur/Christũ eadẽm feria Ieiuniũ suu; cœpisse.Siue quoniã quarta ætate Salomon Templum ædificauit:Nosq; quasi fundamẽtum illius templi/Quod e nobis construitur/iacimus ieiunando:quo in Paschate ipsius dñi templum esse possimus.Sunt & qui aliam causæ rationem afferre contendunt.Tris.s.dies fuisse additos/pro tribus illis quattuor tẽporum:qui in quadragesima locũ optinent.Quartum q; pro uigilia paschatis:qua ieiunare debemus.¶Ascribitur Quadragesimæ tempus pœnitentiæ:Cuius sane fructus/Ieiunium uigiliæ/Corporalis spiritalisq; Elemosyna:Aliaq; misericordiæ opera:ut oratio.Aliæ item contemplationis species/fletus/lachrymæ¶Nec illud a mysterio uacat/Sex & quadraginta diebus nos ab ieiunii sũmo initio usq; ad pascha in abstinentia esse: post enim Babylonicam captiuitatem ãnis sex & quadraginta domini templum fuit ædificatum.Vnde & nos post Babylonisquoq; captiuitatem idest confusionis uitiorum/quadraginta sex diebus per abstinentia;/bonaq; opera nos ipsos deo templum ædificamus.Vtq; numerus quadra

Quadragesima quid.
Initium
Causæ

Cõmoda.

Dies.xlvi.

ginta sex diebus per abstinentiam/bo naq; opera nos ipsos deo templum ædificamus. Vtq; numerus quadraginta dierum: quibus saluator ieiunasse cognoscitur, impleatur: Gregorii papæ institutionibus Dies quattuor præcedentis hebdomadis recipiũtur. ¶Hoc uero tempore ieiunium incohamus usq; ad pascha sequentes/non autem eo quo christus ipse ieiunium egit: quia in quadragesima israel populum repræsentamus: qui ãnis quadraginta eremum coluit: posteaq; illico pascha celebrauit. Vel q; homines uerno tempore natura ipsa ad libidinem cõmouentur: ad quam frænandã uiri sagaces tale ieiuniũ instituerunt. Itaq; magis ab uitiis q̃ a cibis ieiunare oportet: licet & ciborum abundantia fomenta sint uitiorum. Sed quid prodest tenuari abstinentia corpus: si animus intumescat superbia? Quam laudem merebimur de pallore ieiunii: si inuidia liuidi sumus? Quid uirtutis habet uinum non bibere/& ira atq; odio inebriari? Tunc demum p̃clara est abstinẽtia/tunc pulchra atq; magnifica castigatio corporis: quum est animus ieiunus ab uitiis. p ieiuniũ nanq; uitia prosternuntur: uirtutes augentur: humiliatur caro. hinc Eua q̃diu abstinuit, uirgo fuit. ubi uero ieiuniũ uiolauit/in miseriã corruit: libidinis corruptiões persensit: de paradiso expulsa fuit. ¶Porro in quadragesimæ missis illud repetitur: humiliate capita uestra deo: quoniam tali tempore Dæmon maxime nos aggredit. Vnde deum suppliciter exorare/nosq; etiam illi humiles reddere, debemus. Et quia tentator ille potentissimus est: cum non sit potestas ulla sub cælo, quæ ei ualeat comparari: Et sapientissimus/q; multa uidit: Crudelissimus uero/q; non miseretur: homo autem infirmissimus & ignorans. Ideo uestras ad unum hortor/moneo, precor humanitates/ad animas instituendas debere hoc tẽpore concionibus sacris/& diuino mysterio operã tradere: Quod certe qui faciẽt ad æterna gaudia per sæculorum sæcula perducentur. Dixi.

Initium

Ieiunium quale sit.

Ieiunii bona.

Dæmon ĩ nos

¶ De pentecostes nomine: Tempore. Causa. Tit. ii.

Enerãdi patres & domini: Cupiens hoc i loco aliqua enarrare: secus nõ ualeo, quin trepidulus ordiar: quod etiam oratoribus optimis euenisse legimus. Fretus attamen diuino præsidio, paucis orationez absoluam, hodiernæ Solemnitatis materiaz tractans. Pentecoste igitur apud hebræos, ut pascha celebre festum erat: quod sane quinquagesimo die a paschate celebrat. Vnde & nomen adsumpsit: pentecostos enim quinquagesimus dicitur. Fuit etiam pentecoste uectigal athenis: Nauigantes enim soluebant quinquagesimam partez ex omnibus mercibus. Celebratur autem in pentecoste Solenitas de aduentu Spiritus sancti: palam nanq descendit tunc in discipulos: fuitq id miraculum & argumentũ quod iudæi calũiari non potuerunt, uti resurrectionem & ascẽsionẽ calũniabantur. De hoc uero Spiritus sancti aduentu idem agere non ualuerunt: q ex omni natione ad diẽ festum conuenerant: uideruntq spiritum sanctuz palam in discipulos descendentem: qui illico linguis omnibus loquebant. Q ua de re Introitus incipit: Spũs dñi repleuit orbẽ terraz: idest Ecclesiã: quæ dicitur orbis terraz. Vt enim extra orbẽ terraz nil uiuit: sic extra ecclesiam spiritaliter uiuit nemo. Dixi pterea & pascha & pẽtecostẽ hebræos celebrauisse, uti & nos celebramus: sed alia rõne q̃ illi. Ab ipsis nãq pascha celebrabat: qm̃ eo tpe ab ægyptiaca seruitute liberati fuerunt. Nos uero qa p christũ redẽpti sumus: Illi pentecosten: quia tunc legez sumpsere: Nos tamen, quia spũm scũm accæpimus: quo qdẽ medio frui æterna uita possimus. ¶ Celebrat ẽt hodie ab Veliternis Eleutherii Martyris natale: hoc ẽ huius migratio sæculi: tũc. n. natus ẽ deo, & cælo ad gloriã ea natiuitate, quæ tendit ad uitã æternã: quã posse adire meritis nr̃is, & pontiani & Eleutherii, & Gyraldi orõne itercedẽte Veliternis oĩbus Amicisq ẽt cõcedat. Dixi.

Pentecoste
Pentecostes
Spũs sanctus
Ecclesia
Pascha cur.
Pẽtecoste cur.
Martyrum natale.

¶De Martyre Eleutherio Tit.iii.

Vi omnes animo uirtutes penitus comphen disset,(ut Cicero inquit)omnia quæ facer uel let facillime tractaret.Ego uero Sapientissimi patres,Cum non solum uirtutes omnes, sed minima quæq; me fugiat:Quid?Quid inquam expri mere possem huiusmodi cœtu dignum?Certe nihil:Cõ fisus tandem cælesti gratia,unde quidem omnium reru magnarum principia duci debent:Diui Eleutherii lau des attingam breui.Multa enim de uirtute illius dici pos sent:Multa de magnitudine animi:de grauitate:de con stantia:Quæ omnes docti atq; sapientes sũma,& sola bona esse dixerunt:Multa insuper de eius probitate in dustria,aliisq; uirtutibus:quæ neq; dare neq; eripere for tũa cuiq; potest:Multa de laude gloria,& æternitate eius dem referri:quibus certe maiora homini dari non pos sunt:Vnde & Cicero inquit:nihil esse in uita magnope re expetendum,nisi laudem atq; honestatem:Multa ite sũma de pietate omnium uirtutum fundamento: Nihil enim est aliud,nisi uoluntas grata in parentes.& iustitia aduersus deos.Verum ne tædio sit oratio ea õia uobis cõsiderãda relinqmus. De iis hactenus.Quid autẽ Eleu therius interpretetur benignissimi domini:Strabo Geo graphus uolumine nono his uerbis aperit.Tũc Eleuthe rio,idest liberatori ioui templum construxerunt:& cer tamen gymnicum coronatum designauere,Eleutheria idest liberatoria ludos ipsos uocitantes.Non iniuria igi tur huiusmodi nomen impositum sancto fuit.primo.n. sese abi fera potestate eripuit & liberauit:Iis uero quos ad ueram fidem conuertit.Postea item nos ipsos & om nis quotquot ad eius templa se rite conferunt:Vti iam per Xystum pontificem patuit.Deum itaq; oro ac ob secro omnipotentem,eius Eleutherii pcibus,nostroq; merito,æterna nos gaudia lõgo post tempore uiser det & concedat.sed iam quod reliquum est attendite.

Quæ Miranda dedit quondam Eleutherius:en nunc

Bona quæ

Laus.

Pietas.

Eleutherius.

Eleutheria

Expediam/referens qui genuere prius.
Ingenuus genitor:genitrix est Antia dicta:
Bis decimo autumno pontificalis erat.
Spiritus immundus sancta uirtute fugatur:
Langorem imodicum sanat/& omne malum.
Felix centurio diui conuertitur ore:
Bis centum comites id simul efficiunt.
Aeneus apposito lectus tibi non nocet igni:
Non oleum/Sulphur crate calente nocent:
Feruenti euadis pingui & sartagine missus
Ardorem furni tu quoqꝫ uincis ouans.
Per te corrhebor coluit cœlestia præses:
Carceribusqꝫ cares tempora longa cibis.
Bis duo quadrupedes per te superantur acerbi:
Ad te conueniunt montibus ultro feræ.
Torua leæna tibi fuerit cum missa theatro:
Tumqꝫ leo sæuus/mitis uterqꝫ fuit.
Tu febrem purgare uales:tu regna polorum
Usqꝫ colis gladio Martyr amore pio.
Annua qui celebrant demum Eleutheria/possint
Te duce sydereos scandere sancte polos. Dixi

¶In Eiusdem Natali die/De Beatitudine/Et uitæ malis. Tit. iiii.

Eleutherii sancti laudes/Venerandi & benignissimi patres: Miracula iteꝫ atqꝫ iterpretationē alias diximus:hodie uero æternæ beatitudinis aliqua breui expediam:ut eam cūcti adire totis uiribus enitamur. Beatitudo igitur ut Boetius inquit/ Status est oīum bonoꝝ aggregatione pfectus:quæ quidem sine clara dei uisione haberi nō pōt:ut alii scribūt. Tantaqꝫ est in ea lætitia:qꝫ potius Sācti uellēt apud inferos esse/& deū uidere:q̄ in cælesti pria sine illo potius itē esse in pœnis/& deum uidere q̄ extra pœnas/& dei usu non frui: Eam ergo lætitiam Quis hominum uiuens passim & continue/oīqꝫ studio Beatitudo

Vitæ mala

& labore acquirere non conetur: & hanc uitam contemnat: de qua certe Aurelius: Vita hæc uita misera. uita incerta/laboriosa/imunda/malorum domina/superboruꝫ regina/erroribus plena. quam diuitiæ iactant: paupertas deiicit: Iuuentus extollit: Senectus incuruat: iisq; omnibus malis Mors furibunda succedit. Beatus ergo Eleutherius/ hæc omnia cernens atq; intelligens Beatitudinis gloriam uirtute adiuit. Ad quam quidem nos etiam omnes omnipotentis gratia Vitæ huiusce meritis præcedẽtibus martyreq; orante ducat. Dixi.

Diui Gyraldi Epi ueliterni Vita atq; Miracula. Tit. v.

Mundus cur.

Voniam Reuerendi patres & domini idcirco Mũdus factus est/ut nascamur: Ideo nascimur/ut agnoscamus factorem mundi ac nostri deum: Ideo agnoscimus/ut cõlamus: Ideo colimus/ut ĩmortalitatem pro mercede laboruꝫ capiamus: quia maximis laboribus cultus dei constat. Ideo præmiis ĩmortalitatis afficimur/ Vt similes angelis effecti sũmo patri ac deo in perpetuum seruiamus Diuus Gyraldus Veliternus Episcopus Gallicæ gentis insigni prosapia natus/ut deum agnosceret/coleretq;/& propterea ĩmortalitate afficeretur: atq; angelis similis effectus deo patri perpetuo seruiret: Natura admirabilis & exqsita doctrina Monasteriũ adiit: ubi a monachis in prẽm electus. Eius deinde fama illectus Gregorius pontifex sũmus Veliterno Clero episcopum statuit. Ieiunabat autem assidue: orabatq; indefessus. Erat sedulus elemosynaꝶ largitor: Viduaꝶ & orphãoꝶ tutor Aegrotãtiũ re & uerbo diligẽs cõsolator. Vt iis sanctissimæ uitæ opibus deo gratior fieret: illiq; cohæreret. Cuius rei uoti cõpotem extitisse Miraculoꝶ uaria genera quibus refulsit/nobis Indicant. Legistis enim Eius imprecatiõe hostiũ plurimos plũbea grandine Glandium formã referente/(quod passim in agro adhuc uidetur)

Gyraldus

Plumbea grando.

oppssos. ¶ Viduæ filium amissos tauros/(nam dormiẽti matri sanctus oñderat)inuenisse. ¶ Ardentes cæreos in sepulcro sub dio & aere positos uentis procacibus & imbrium copia decidente magis ac magis accensos. Tauri Carei

¶ Benedictum bubulcum furore affectum/quoscũq; obuios morsibus lacerantem/a Clericis tandem ante Gyraldi sepulcrũ appositum Dæmonũ uexatione liberatũ. Furiosus

¶ Petrum Alberici Veliterni Episcopi cocum/os quod dam in gutture natum & defixuz gerentem Gyraldi meritis illud ex gutture in eius ipsiuspalmam euomuisse:qd qdem pueri membra oĩa imitabatur. ¶ Cæcũ uiꝝ/q prius uiderat/uidendi usum recuperasse. ¶ Mulierem priuerno Oriundã Cisternam Castellũ habitantẽ & paralyticã apud Diui sepulcrum corporis & aĩæ salutem recæpisse Cocios. Cæcus. Paralytica

¶ Captiuos et Veliternorum duos ferreis uinculis astrictos Gyraldi numine solutos: Quæ uincula hodieq; in eius sacello pendentia cunctis patent. Nostra etiam tempestate pro diuersorum sanitate mẽbrorum & hominũ & animalium cæterorum diuersa uotoꝝ munera ante sacratissimi corporis sepulcrũ conferri atq; suspẽdi ab his qui sani effecti fuerint/passim uidemus. Quod nr̃æ patriæ ciuibus maximæ & iucunditati & saluti accedit. Cathenæ

¶ Dormiit aũt in dei gratia septimo idus decẽbris. In cuius sanctæ memoriæ recordationẽ hodiernũ diez celebramus: Vt suis meritis & precibus ab omnibus corporis & animæ periculis liberemur: Sitq; hostium terror: Spes & subsidium patriæ. Et nos etiaz eius sanctissimæ uitæ uestigia imitantes/iccirco enim sanctorum memoria celebratur/Demus operam totis uiribus/Ne a nobis iustitia/patientia/ fides/ innocentia/castitas/ abstinentia unq̃ abesse possint: Quoniã dei cultus constat abstinentia cupiditatum ac libidinum: patientia doloris ac contemptu mortis. Qui autem deum negligunt ea spernentes semper miseri sunt futuri. At qui colunt/semper beati erunt: q iustis ĩmortalitas/Iniustis pœna æterna proponitur: Dixi. Dormitio Dei cultus

¶Pontiani Martyris Vita atq; Miracula. Tit. vi.

Vmma dicendi ui, pluribus artibus studiis q; collecta, mihi patres optimi opus esset: ut hoc solẽni die auditu digna exprimerem Martyris. n. pontiani diem natalem celebramus: qui nr̃æ patriæ, nostrorumq; omnium portus & aura: custos & propugnaculum: tutor atq; præsidium, iugiter in nostrum cõmodum & salutem, diligenterq; excubat. De cuius uitæ sanctissimæ operibus, non ab re fuerit pauca, e multis referre. Adeste igitur. Nã et si uis illa dicendi deest. Diuus ipse dicenda dictabit.

¶Fuit is Calphurnio patre natus, romanus Ciuis: anno ab urbe condita. Dcccc. lxxiiii. liberalibus artibus erudi tus: ueri dei cultor piissimus: itaq; a teneris dæmones ab humanis corporibus effugabat: leprosos, diuersisq; mor bis oppssos sanctissimæ crucis signo curans. Quocirca ad apostolicæ dignitatis apicem assumptus ieiuniis, ora tionibusq; assiduis operam impendebat. Meritorum fa ma illectus Alexander imperator sæuissimus in Christi seruos, pontianũ ante ipsius tribunal sisti præcepit. Quẽ ubi nullis pcibus, nullisq; minis a catholica fide retrahe re ualuit, exulare in sardiniam cum beato hippolyto uel ut alii scribunt philippo præsbytero coegit: Ibi tandem Christi iesu diuinus pco multos idolis deditos ad Christi fidem conuertit. Cæci enim uidebant: Mortui resurgebãt: Ideoq; furore pcitus impator pontianum diuersis affectũ suppliciis obtruncari iussit: In Sardinia igitur Tertio decimo calẽdas decembris martyrio coronatus apostolicam sedem ãnis nouem mẽsibus quinq; diebus duobus tenuerat. quam ãno Christi iesu ducentesimo tricentesimo sexto inierat. Eius deinde corpus naui im positum Beatus fabianus pontifex in italiã duxit: Viaq; appia ĩ Callysti Cœmiterio sepeliuit. lõgo post tpe una cũ eleutherii epi ac martyris compe põtiãi reliqæ apud Tyberiæ oppidulũ trãslatæ fuerũtab uelitna urbe distã

milibus passuū decē:/a Chora quī ora Nymphis uno uł circiter a Norbis tribꝰ. Quo postea diruto uelterniꝰ clerus & populus sctōꝝ corpora petierūt: Curruꝗ̄ festa frōde auratisꝗ̄ palliis ornato ut Velitras deferrēt impo suerunt. Nymphaeus autem Choranusꝗ̄ populus(Nam & ipsi eadem optabant) maxime obstiterunt. Cumꝗ̄ nullo pacto boues curru alligati moueri possent/ Veli ternī ipsi uoto rem pegerunt: polliciti enim sunt marty rum festa uti & christi natale quotānis celebrare/si bo ues ue'iternam urbem adissent. confestim igitur eo cur rum traxerunt. Ipsorumꝗ̄ martyrum corpa sub altari marmorea quadam arca inclusa Canonici posuerunt Quartus inde Alexander pontifex quidem sūmus in stituit Veliternum populum dominicis diebus sancto rum martyrum altare uisere et uenerari Canonicis ibi dem missam solemniter celebrantibus: Qua ueneratio ne sanctus oblectatus Miracula plurima saepe osteudit uerum e/multis aliqua referam/In primis autem Cleri cum quendam graui febre affectum pontiani numine i uocato liberatum esse. Clericum alterum ultra ānum re num dolore maximo uexatum eiusdem martyris ope conualuisse/Multos etiam diuersis febribus & morbis ꝑssos ante pontiani aram orationibus actis incolumes redditos. Canonicum quempiam nocte media in cho ro uigilantem orationibusꝗ̄ uacantem/In subterraneuꝫ postea locum columnis adhuc muniuꝫ & camuris aedi ficiis adeuntem/& ad loci limen profectuꝫ luminis splē dorem uidisse: quem pati non poterat. Audisseꝗ̄ ingen tem populi tumultum: ibi enim orabat. Timore itaꝗ̄ dū ctum ex eo loco aram maximam petisse. Deo tandem agente illorum animas/qui in coemiterio sepulti erant sancti meritis ac ꝑcibus e purgatorio emissas/ibi mar tyri sanctissimo gratias agere/ꝙ eius ope aeternam glo riam tunc adibant cognouisse. Iure igitur ac merito san ctissimi pontiani martyris anno quoꝗ̄ maiorum more natalem celebrare singulisꝗ̄ dominicis diebus ad eius

aram puri accedere debemus q eius ipsius meritis ac precibus ab omni perturbatione corporis & animæ liberari uti iam patuit facile possumus. Dixi.

¶Blasii Martyris Vita.atq; Miracula.Tit.vii.

Elebrantibus hodie Blasii Martyris solēnē memoriā; Venerandi patres: iure illius miranda gesta referri debent: ut ea rite imitantes cœlestia regna tenere ualeamus. Adhibete igitur faciles aures. adhibete benignam mentem: breui nanq; negociū explicauero: Blasium optimi patres mansuetudine.sanctitateq; pollentem. Christiani in Sebaste oppido palestinæ syriacæ regionis episcopum elegerunt. Is autem postea Diocliciana persecutione speluncam adiit: ubi solitariam uitam egit: Auibus ei uictum ferentibus: ferisq; plurimis mansuete assistentibus.quarum quidem siquæ ægrotarent.ad eum cōtinuo uenientes pristinam ualitudinem referebant. Ab regionis autē præside missi milites ad uenandum/ubi Blasio assistentis feras capere non ualuerunt: stupore affecti sūt & præsidi.quod acciderat.explicarunt. Misit/itaq; milites.ut caperetur: Noctu tamen Christus oīpotēs Blasio ter apparuerat/dicens: Surge Blasi.mihiq; sacrificium offer. Pergēs igiť cū militibus cōtinue diuia mysteria enarrabat/multa mirabilia perpetrans/Inter quæ: puerū quēdam moribundum imposita gutturi manu (in quo piscium spina transuersę hæserat) liberauit. Lupus etiā mulierculæ ablatū porcū Blasii iussu rettulit. Vbi uero urbē adiit carceri tradiť iussu p̄sidis: Sequēti luce corā eodem ductus (q illius deos dæmonia appellarat) fustibus ē cæsus denuoq; ī carcerē trusus. Mulier aūt/cui porcū lupus reddiderat/porci caput & pedes/cādela paneq; additis/scō tulit: qđ sumens edit grās illi agēs: hortāsq; ut quotānis noīe eius in æde sacra cādelā offerret. sic.n.agens cōmoda plurima cōsequereť. Eductus iterū carcere (q ad gētilium deos inclinari nollet) e ligno suspēsus ē iussu p̄sidis: corpusq; ferreo pectine laniatū: exin carceri reddi-

tur: Iterũq; ꝑsidi relatus (ꝙ pstaret ĩ christiana religione, spneretq; gẽtilẽ) in stagnũ deiectus ẽ. Crucisq; signo A q̃ uti arida terra stetit. Ingressi uero i lluc uiri septuaginta submersi fuere. Ipse deniq; angeli monitu exiens, ut laboris coronã acciperet iubẽte ꝑside obtrũcatur oĩpotẽti supplicãs ut q ad ipsius patrocinia gutturis morbo cõfugerent: exaudiret. qua de re uox cælo reddita ẽ, ita fore. hæc aũt oĩa, Anno christianæ salutis. cc. lxxxviii. legimus cõtigisse, Reliquũ est Sapiẽtissimi, ut & nos ẽt Blasii martyris grãz cõsequamur: siue ad gutturis sanitatẽ: siue ad greges, armẽta ue ꝑpria custodiẽda: siue ad tolerãdos pro æterna uita labores, ut ipse fecit: Blasiũ ueneremur Blasio supplicemus: eius q̃dem sancta uestigia, & exempla ubiq; & rite sequentes: p elemosynam: p ieiuniũ & uigilias: p continentiam tum cibi, tũ potus, tum sermonis, tũ somni, tũ uestium: magis ornatũ mentis quærẽdo q̃ corporis. Mentis. n. ornatus est: Charitas, fides, humilitas, bonitas, patientia, pax, & iustitia. Dixi.

¶ Sãctissimi Nicolai Epi Vita: atq; Miracula. Tit. viii.

Nicolai Epi sacrũ Natale celebrantes Sapiẽtissimi p̃res, & Dñi: Eiusdẽ uitam sanctissimã paucis ĩ mediũ ferre conabimur. Adeste igit̃ æquo aĩo: Intẽtiq; aĩs dicẽda insigni te. parentibus Epiphanio & Ioãna, cũ diuitibus tũ sanctissimis orit̃ pataræ Nicolaus: ea q̃dẽ lyciæ urbs, puĩciæ minoris asiæ, finis pãphiliæ. ¶ Is autem quo primũ die lauaret̃, in pelui stetit. Quarta, & sexta feria semel dũtaxat hubera sugebat: illa. n. ab iuda traditus hac uero iudæis crucifixus ẽ Dñs. Adolescẽs scripturæ sacræ studiosissimus: ꝙ errorꝝ mr̃ ignorãtia maxime sacerdotibus euitanda est: Quumq; ei amplissimũ p̃rimoniũ esset: in dei laudem & gloriã uertere nitebat̃. ¶ Itaq; nobili uicino suo, & paupi: trisq; filias etiam uirgines habenti: ueneriq; daturo: quo saltem & turpissimo quæstu alerentur: Aurũ pãnis inexũ nocte concubia clã intulit per fenestram. Quo mane reperto tradidit ille filiarum

Pater.
Mater
Stetit.
Ieiunia

Pauperis filiæ

maximam nuptui ægit idem secundo: ægit & tertio nouissime tandem cognitus (fugere enim solebat illico iactis in domum aureis) orauit illum necui talia dum ipse uiueret aperirentur. ¶Electus denique Myrrheæ ciuitatis Episcopus inscius & inuitus: Oportet enim Episcopum sobrium, prudentem, pudicum, Irreprehensibilem esse: ita q; humilis in pontificatu uiuebat: Orationibusq; inuigilans & frequenti ieiunio corpus suum macerabat: tollit enim Ieiunium, & cohibet culpam: quocirca eo cælum acquiritur. Mulierum consortia exhorrebat: quia omnis caro concupiscit: illecebrisq; ad mortiferas animæ trahit uoluptates. Viduarum & pupillorum negocia uelut & sua curans, rapinam exectabatur: Terrena nanq; supellex supernæ felicitati comparata pondus est, non subsidium. ¶Affecta prouincia fame, a nautis qui triticum naui in portu habebant, exorauit modios centum: qui diuisi egentibus, biennio tum uictui, tum sementi fuere satis. Nautæ uero ubi frumenta emptoribus mensi sunt, nihil deesse numero inuenerunt. Tradidit autem spiritum Creatori Anno salutis trecentessimo quadragesimo tertio. Indeq; tumulatus ē arca marmorea: ubi a capite olei & a pedibus aquæ fons longo tempore emanauit. Turcæ deniq; Myrrheam ineuntes Nicolai urnam aperuerunt: Ossaq; oliuo natantia reperta, in Barion urbem (que ante ut legimus Iapyx dicebatur, a dædali filio. a quo & Iapygia regio calabriæ iuncta) reuerenter attulerunt: Anno quidem Christi Millesimo, Octogesimo septimo. ¶Tanti uero numinis extitit. ut & nautis periclitantibus inuocatus opem attulerit sæpenumero. Quumq; uir quidam ab iudæo pecuniam mutuo accæpisset: iuratus in Nicolai sanctissimi ara Cumprimum posset rediturum; Diutius deniq; eam retinens ab iudæo sæpe ut restitueret orabatur. dumq; restituisse assereret; in ius accitus, baculum auro infuso Creditori tribuens: quo iurare coactus periurium euitaret: Iurauit plus satis etiā reddidisse: præstito iuramento baculum ab eodem resumpsit. Re-

Episcopus

Frumentum

Tumulus

Barion

Iudeus

diens uero domuz uersus/in biuio constitit: ubi somno grauatus corruit: Currusq eum impetu fluens oppssit/ baculũ auro plenũ effringẽs. Iudæus ide id rescicẽs eo ac cessit: noluitq auz sumere: nisi defũctus ille Nicolai me ritis ad uitam reuocaretur: asserens si id fieret: sacrũ baptisma subiturum. statim igitur ille reuixit: Iudæusq sacri baptismatis gratiaz fide meruit. ¶ Iudæus alter Nicolai miraculis credens/illius imaginẽ domi habebat: Cui quidem longius abiens/res omnis minitando tamen/iugiter cõmendabat ingens nisi cuncta seruasset: uerberibus & flagris afficiendam. Venerunt/fures: cunctaq exportarunt imagine solum relicta. Rediens ille imaginez dire flagellat: qua de re diuidentibus bona furibus Nicolai imago astitit flagellata. illis quærentibus/quisnam eẽt respondit Nicolaum esse Christi seruũ: Cui bona Iudæus: quem depilauerant: cõmendarat minitans uehemẽter/nisi illæc asseruasset. flagellauit igitur/q rapi omnia siuerat: itaq nisi q̃ primum reddita fuissent: eos propediem punitum iri. his moniti atq territi fures cũcta iudæo illico retulerunt. Indeq & ipsi meliores effecti: & Iudæus Christi fontem ingressus: Baptismo eteniz pœna omnis: quæ pro peccato debetur: penitus tollitur. ¶ Vir quidam filii nomine lr̃as ediscentis/Nicolai natalem solemniter celebrans/conuiuium Sacerdotibus apparauerat: Venit spiritus ille humãi generis hostis acerrimus/apd ianuam habitu peregrini cibaria petens: Iussit itaq pater filio/q̃ primum illi uictus exhiberetur. accurrit puer: neminemq inueniens/ulterius prosecutus est illum: ubi uero in compitum appulit: eum malignus spiritus anxit: habet enim Diabolus mille nocendi artes: nec ulla potestas est super terraz: quæ comparetur ei. Quod pater accipiens lecto puerum collocauit ingemens uehemẽter: ubi quidem in Nicolaum uersus/illa dicebat: hoccine est meæ in te pietatis præmium Nicolae sanctissime/ hoc ne: his dictis atq eiusmodi pluribus/surrexit puer incolumis & illæsus. ¶ Vir nobilis Nicolaũ sæpe orauerat: uti

Iudæus alter

Discipulus.

Filius

ã/ſſimo omnium creatore filium ei exoraret: pollicebat
ꝙ filium ad ipſius ædem cũ aureo ſcypho ducturũ. Na
to filio atq adulto/ Scyphus efficitur: quem tamẽ/(pul
cherrimus enim erat.)penes ſe habere decreuit. itaq al
terum neq minoris conflari fecit. Nauigãtibus inde ad
diui ædem iubet filio pater/uti priori ſcypho aquam af
ferret. Volens igitur obſequi puer in mare cum ſcypho
decidit nuſq apparens. pater deinceps uotum perſoluens
ad Nicolai aram peruenit: ibi ſecundum obtulit ſcyphũ:
diſſiluit tamen ille ex ara tanq̃ eiectus: Idem ſecundo/
Idem & tertio accidit. Mirantibus id cunctis aſtantibus
aduenit cum ſcypho puer exultans & lætabundus: narra
uitq ſtatim ſubmerſum a/nicolao exceptum eſſe. Quo
circa pueri pater haud mora utrunq Scyphuz benigno
Filius. numini obtulit. ¶Beatiſſimi Nicolai meritis filium quo
q diues quidam habuerat: hac re igitur diuo ſacelluz do
mi ſuæ dicauerat: ubi ſane quotãnis ſolemniter Nicolai
Natale celebrabat. Captus deinde filius eſt clam patre:
Regiq in obſequium datus. Sequenti ãno dum diui ſo
lemnia ſolito ritu a/parentibus celebrantur: puer ipſe cũ
aureo ſcypho regi aſſiſtens/ſolitæq celebritatis haud i
memor/ ingemiſcebat. Cuius cauſam ubi rex intelle
xit: Agat inquit Nicolaus tuus ut uolet: tu hic eris: Illico
poſtea repentino turbine domum concutiente puer cũ
ſcypho rapitur: Anteq Nicolai fores/ubi parentes ſole
mniã celebrabant appoſitus/non ſine parentum & co
gnatorum gaudio ſũmo. Poſſem & plura Sapientiſſimi
patres beatiſſimi Nicolai/tum priſca/tum hodierna re
ferre miracula: Verum ne tædio longa eſſet orõ alias ſi
licuerit/enarrauero. ¶Illud autem prætereundum min
Miracula cur. me cenſeo. Siquis forſitan peteret: Cur deus miracula fa
ciat: reſpondi debere: triplici cauſa: primũ ut alicuius ſan
ctitatẽ oſtendat: quẽ uitæ meritis ꝓponat aliis in uirtutũ
exẽplar: uti de Nicolao & aliis ægit: Secundo ut fidẽ ap
probet/ut gẽtes credãt. Tertio uero ꝓp ꝑdicatæ ueritatis
cõfirmationẽ: qua certe rõne miracula/ſignaq facta ſunt

apostolis pdicantibus/uirisq; apostolicis. Caeterq;/q; no uit deus mutare sententiam/siquis nouerit emendare delictū: Nicolai sanctissimi Vita nobis ducatū pstet/ut illū ieiuniis/orationibus/pietate/doctrina/humilitate/ pudicitia/abstinētia/Cōtinētiaq; imitātes omissis flagitiis/Vna cū illo Angelo chorys interesse/pñtemq; dei uultū cernere ualeamus: q; finis hoīs est ipsa beatitudo: quæ qdez in dei uisione cōsistit: repletq; aīam bonis omnibus: Nec est aliud æterna uita/nisi cognoscere ue Deum incomprehensibi'em spiritum. Dixi.

¶Gloriosæ Mariæ uirginis semper/Assumptio cur celebranda. Tit. ix.

T iure & merito sapientissimi patres: anno quoq; huius emodi celebritatem/ Senatus/ populusq; Veliternus/& colit & ueneratur. hodie enim semper gloriosa Virgo Maria cælos ascendit: ubi cum christo regnat in æternum. hodie nobis omnibus eius agentibus meritis & salus & uirtus/honor & gloria aucta fuit. Merito igit omnis orbis/nostraq; ciuitas inclyta potissimum/gaudere/iubilare/exultare/lætari debet. Beatamq; uirginez egenorum profugium/laborantium portum & auram/hymnis & dignis præconiis laudare/extollere/uenerari. hæc enim illa est: quæ post Christi filii sui/redemptorisq; nostri abscessum/Virgo sancta corpore ac mente permansit. quam Angelus Gabriel intactam custodiuit quā Ioānes apostolus uirgo uirginem seruauit. Hæc illa est: cui angelus multo cum lumine astitit: cui etiam inquit. Aue: regina mūdi/Me filius tuus ad te misit: qui te genitricem reuerendam expectat: itaq; die tertio cælestia regna ascēdes. Oēs autē apostoli ad te prius conuenient: in quorū conspectu spiritū deo reddas: qui & tibi funeris exequias celebrabunt. Hæc illa est: quæ Cacodæmonum superbiaz sua humilitate contriuit. quæ deū & hoīem pepit. Cui etiam expiranti Iesus oīpotens cum angelorum/sanctorumq; cœtu affuit: Huiusmodi uerba dicens: Veni electa

mea/te in throno meo ponam/ꝙ speciem tuam concu-
piui. Hæc illa/cuius angeli exequias celebrarant: Cui cæ-
lorum uniuersæ curiæ congratulabantur. quam omnis
cælestis ordo colit & ueneratᷓ. cuius aĩa ad cælos usq; ab
angelis. cuʒ hymnis & laudibus sublata fuit. Hæc dei ge-
nitrix: cui cælorum militia cum suis agminibus obuiam
fuit/ineffabiliq; lætitia exultauit. Non ab re quideʒ: quæ
enim nobis ãnua celebritas/illis omnibus facta est con-
tinua. Nam & si in Vallis iosaphat medio/quæ uallis est
inter syon & oliueti montem posita/ Mariæ sepulcrum
mõstratur/ubi etiam in eius honorem ædes miris lapi-
dibus strata/gloriose tamen cum corpore ipso ad cæle-
stia regna precessit. ubi cum Christo beata imortalitate ue-
stitur. Vt enim fuit præ cæteris gratiæ plena/ita & glo-
riæ esse debuit. Ne quæ merito præ omnibus sancte ui-
uentibus donata est gratia/morte minueretur. Ipsa nãq;
fuit: quæ filio e/purissimo sanguine suo corporea mem-
bra dedit. Ipsa quæ noueʒ mensibus utero portauit: quæ
peperit: quæ pãnis inuoluit. quæ lacte pauit. Ipsa quæ ie-
sum uehementer dilexit. coluit/primaq; adorauit. Ipsa er-
go dignissima cum filio regnare/cum corpore etiaʒ ad
cælum assumi. ꝙ putredo & uermis humanæ est oppro-
brium conditionis: a quo certe Mariæ natura excipitur:
quam Iesus de ea assumpsisse probatur. Itaq; & nos eam
laudare & uenerari quotquot ãnis hac maxime luce co-
nemur. Cum illa sit/per quam omnis maledictio soluta
fuit: per quam cælestis benedictio uenit in munduʒ. Cuʒ
illa sit: quæ pro nobis peccantibus assidue intercedat Re-
gina misericordiæ. Ad quam profecto confugientes/ab
omni morbo/ab omni peste/ab omni corporis animæ-
q; periculo tuti esse ualemus. Inuocabimus ergo glorio-
sæ Mariæ tutum præsidium: quo filii sui gratiam hac ui-
ta mereamur: Altera uero sempiternum gaudium con-
sequamur. Dixi.

¶In Mariæ Virginis Assumptione Exultandum pluribus quidem causis.x.

SI hodie cunctis ueliterna in urbe, uiis plateis, domibus, pueri, Iuuenes, uiri Seniores, Nuptæ, uiduæ, uirgines, gaudent, lætantur exultant, Optimi patres & domini: Nullus profecto, nullus indignatione aliqua affici debet. Verumtamen toto pectore unusquisque conari, una cum angelis sanctorumque coetu, Beatæ Mariæ summi dei matris optimæ ad cælestia regna assumptionem summa lætitia, debitisque obsequiis celebrare. Contulit nanque sacrata Virgo hominibus perditis sempiterna dona: Redemptorem scilicet: quem sacratissimo utero portauit. Frequenter etiam inter seculi ærumnas miseros homines aspicit & tuetur. Pro nobis iugiter ad dominum filium suum Orationes & preces dirigit. O gloriosa genitrix: cuius uisceribus fuit cæli, terræque autor commissus. O felicissimum puerperium, lætabile angelis, expectabile sanctis necessarium perditis. Tu ergo beata gloriosaque Maria laudabilis inter omnes mulieres: Tu ad fontem pennis uitæ, Tu ad paradisi amœnitates & trahis & ducis errantes. Tu gentium mater: Tu dei genitrix. Tu nutrix. Ex te natus, qui te creauit. A te gestatus, qui te formauit. Tua suxit hubera, quæ ipse impleuit. Senatum igitur populumque Veliternum, oro ac obsecro, ut magis ac magis gloriosissima dei mater aspicias & defenses: quo tuam ualeat assumptionem singulis annis maiori cum gaudio celebrare: Deoque patri, & creatori nostro gratias agere: qui tanto nos amore prosecutus est: ut propter nos homo fieret: propter nos uariis & acerrimis cõtumeliis afficeretur. Exultemus itaque una omnes festum Virginis solemne cum hymnis & laudibus celebrantes Veliterni ciues, Reipublicæ patres optimi. Dixi.

¶ Immaculatæ Virginis Assumptio deuotissime hilariterq; celebranda.xi.

AScendi locum Magnifici domini/summa qua i beatam dei genitricem Mariam Virginem intemeratam/pietate & ueneratione afficior. Adeste igitur: & quæ in hodiernæ celebritatis decus & laudem narrauero/æquis benignisq; auribus audite quæso. Beata gloriosaq; Virgo/cuius hodie festa colimus/diuinis est efferenda præconiis: Nam hodierno die gloriosa migrauit a corpore: ubi cu3 senatoribus cæli intra paradisi curiam conuersatur. Ascendit enim multis circundata sanctorum agminibus cum laudibus & canticis spiritalibus. Solaq; est: quæ interemit uniuersam hereticam prauitatem. Sola post deum/ nos omni in ueritate confirmat. Sola meritis suis & p̄cibus auxiliatur. Perseuerantes igitur unanimiter in oratione & charitate meditemur mãdata dei. quo uidelicet æternæ uitæ gaudia & nos intrare possimus: ad quæ beata uirgo feliciter hodie introiuit. Quæ dei genitrix electa/dedit cælis gloriam/terris domini pacem/fidem gentibus/finem uitiis uitæ ordinem/moribus disciplinam. Quicquid etiã maledictionis infusum erat per euam illam/Mariæ abstulit benedictio. iis itaq; meritis/iure Senatus populusq; Velliternus/ad unum/per singulos annos hunc diem expendat in laudem/& cum gaudio celebret deuotissime. q̄ hic est dies ille/præclarus: in quo exaltari super angelorum choros immaculata mater & uirgo meruit. De qua natus est ipse deus & homo/saluator hominum perditorum. de qua etiam cunctis misericordia omnibus perfluxit & gratia. Dixi.

¶ SEXTVS Sermonum libellus/de Religione: de Incarnatione/de Natali Christiano: Cõtinet Sermones Septem.

¶ De Sacro Deorum imortalium Cultu Causæ. De Incarnationis ratione quædam. De Natalis tempore Christiani aliqua. Tit. I.

SVSCIpere debet onus officii qlibet: quod se putat sustinere posse. Qua de re Sapientissime prætor/Iudexq; æquitate pollens/priores optimi/Vosq; alii Ciues magnifici/horreo in pñti aliquid dicere: Cum nullus in me dicendi ornatus/nulla sit orandi facultas. Verum ne silentio tempus omne prætereat: de sacro deorum imortalium cultu: Deq; Incarnationis ratione: & natalis tempore filii dei quædam paucis expediam: si diligenter attendi uidero. ¶ Duplici quidem causa Solemnia festa/Deorumq; cultũ Maiores instituerunt: Vt scilicet hominibus/qui natura ipsa laboribus ꝑmuntur inumeris/laborum remissiones concederentur. Vt etiam diis ipsis honorem homines redderent: Debet enim uenerari quicquid excellit. Dei autẽ est eximia quædam præstansq; natura: ut ea debeat ipsa per se/ad se colendam allicere sapientem. Quapropter deum uenerari/& colerẽ debemus: eoq; maxime/ qđ dei prudentia Mundus administratur. & illa consulitur rebꝫ humanis: Cuius profecto numini parent omnia: De cultu hactenus. ¶ Cæterum præcipua ratio Incarnationis filii dei/fuit redemptio humani generis lapsi: Venit enim filius hominis/quo saluum faceret/quod perierat: Nam si homo ad imaginem & similitudinem dei factus in suo honore mansisset: Creator mundi Creatura non factus esset: Aut æqualis deo patri dei filius formam serui non accæpisset: Immensa igitur charitate deus/ut seruum redimeret/filiũ tradidit. Indulgẽtiæ qdẽ & grãæ fõtẽ: q p ꝓphetas oẽs illumiator & doctor hũani gñis prædicabat

Festoꝝ causæ

Deus uenerandus.

Incarnationis ratio.

qui uirtus dei: qui ratio: qui sapientia eius & gloria. qui i uirginem delapsus carnem spiritu sancto cooperante indutus est: Nam quod homo est, esse Christus uoluit: ut & hō possit esse, quod christus Agamus itaq oī cura deposita Redemptori nostro gratias, quae merito, & haberi & agi debent. ¶ Anno autem ab urbe condita Septingentesimo Quinquagesimo secundo: Imperii uero Augusti Octauii anno secundo post Quadragesimū Christus Dn̄s in Bethleem natus est. Quo certe anno Caesar Augustus ab oriente in occidentem, a septentrione in meridiem, ac per totum oceani circulum cunctis gentib⁹ una pace compositis Iani portas tertio clausit. Quibus diebus transtyberim olei fons ex terra manauit: per diem integrum largissimo riuo fluxit: Gentibus denotāš Christi gratiam: Cuius quidem aduentum pax illa secuta est. In cuius etiam ortu Angelus quidam Pastoribus illa inquit. Nuntio uobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia natus est uobis hodie Saluator in ciuitate Dauid. Exultantes inde angeli plures una canebāt Gloria in excelsis deo: & in terra pax hominibus bonae uoluntatis. Quibus auditis pastores fide & pietate affecti, Christum natum illico quaesiuerunt relictis ouibus suis. Inueneruntq Infantem positum in praesepio. Inde reuersi ad gregem Deum maxime celebrantes. ¶ Cuȝ pastoribus igitur & Angelis exultantibus pro tam amplissimo munere iam suscepto nos etiam gaudeamus: Neq enim fas est, locum esse tristitiae, ubi natalis est uitae: Iesus autem Senatum populumq Veliternum nutu suo augeat & defendat: Vtq olim in pace natus, pacem Christianis omnibus uelit esse, pn̄tia bella gallica occultas peccatorum punitiones Auertens. Reliquum est praetor illustris, Iudex aequissime Iustitiam diligens, obhorrens iniquitatem: Vosq alii Ciues amplissimi, ut Veliterni Senatus nomine Vestris humanitatibus gratias agam: hilari enim frōte huc cōuenistis, quo simul omnes Christi Saluatoris natale cum sūmo gaudio celebremus. Pu-

Christi ortus.

Iani portae
Olei fons

Angelus

Gloria in excelsis.

blici autem ærarii quæstor/ꝗ minime qua decuit rerum copia uestras Dignationes acceperit/ueniam poscit:haud enim uoluntas/haud animus defuit:sed tẽporis oportunitas Gallici belli tumultu ut nostis. Dixi.

¶Dies festos tripliciter a fidelibus uenerandos. Corde. ore:& ope. Inde de Natali Christiano aliqua. Tit. ii.

On capiunt angustiæ pectoris mei:non ĩfirmitas ingenii substinet Viri Clarissimi: Quod hoc solemnissimo die dicẽdũ par esset. Fretus deniq; Cœlestiuꝫ ope/De Sacrorum dierum cultu/& natali Christiano paucis ea expediam:quæ audisse neminem ut puto pœnitebit:dum me diligenter audierit. Animaduertite igiť: ¶Tripliciter a fidelibus Corde/ore/& opere uenerandi sunt festi dies. Corde/ut unusquisq; cogitatõe rerꝫ malarum abstineat:Et memor sit dei altissimi/ beneficiorũ ꝗ eius. Nam ideo nascimur/ut ipsum factorẽ rerꝫ omnium contemplemur/idest mente cernamus/colamus/& ueneremur. Qui nos ideo generauit:ut ei seruiamus. Seruire autem Deo nihil est aliud/ꝗ̃ bonis operibus tueri/& conseruare iustitiam. Iccircoq; soli animantium ad cæli aspectum erecti sumus:ut sũmum bonum nostrum idest ĩmortalitatem quæ est regni cælestis hæreditas:in sũmo deo esse credamus. Et ideo Religionem soli capimus:ut ex hoc sciamus humanum spiritum non eẽ mortale:ꝗ Deũ/qui est ĩmortalis desiderat/& agnoscit. Nihilq; prodest hominem esse fictum/ut recto corpoř spectet in cælũ:nisi recta mẽte deũ cernat:& Cogitatio eius in spe uitæ ꝑpetuæ uerseť. ¶Ore aũt ut malis uerbis abstinendo/Deum ipsum oremus/laudemusq; simul. Susceptisq; beneficiis gratias illi agamus:tunc eniꝫ nihil aliud est agendum:nisi in hymnis/psalmis/& Canticis spiritalibus deo uacandum. Nam ideo sermonẽ solus homo præter cæteras animantes accepit/ac linguam cogita-

Corde q̃uo.
Nati cur.
Seruire deo.
Recti cur.
Immortalitas.
Religio cur nobis.
Ore q̃uo
Sermo cur
Lingua.

stionis interpretem: ut enarrare potestatem Domini sui possit. Qui pater ideo appellatus est: quia nobis/ & multa & magna largitur. Dominus ideo/ quia castigandi & puniendi habet maximam potestatem: Itaq; amare eu3 debemus: q filii sumus. Et timere/ q serui. Solus pr̃ uocandus est: q creauit. Solus dominus nuncupandus q regit. ¶ Opere tande3/ ut malis operibus abstineamus/ uisendo templa & sacras ædes: diuinaq; audiendo. Auditus enim nobis ideo datus est: ut dei doctrinam pcipere possemus. Itaq; si uoluptas est audire cantus & carmina: Dei laudes canere & audire sit iucundissimum. Impandumq; aĩo est: ut tunc uoluptatibus abstineat: quum in illas omnis turba procubuit. Nam irreligiosa cõsuetudo est: quam uulgus per sanctorum solẽnitates agere cõsueuit: populi enim qui deberent officia diuina attendere (Cum sacrificium sit laus & hymnus: cultusq; dei cõstet abstinentia cupiditatum atq; libidinum/ patientiaq; doloris) Saltationibus & Tripudiis inuigilantes cantica etia3 indecentia efferunt/ honesti & decori omnino imemores: Maronisq; etiam & Tibulli gentilium poetarum obliti. Quoru3 alteri canitur/ In primis uenerare deos. Alteri uero illud: Omnia sint operata deo. Quem quidem debemus omnes amare/ q pater est: Vereri/ q dominus honorificare/ q beneficus. Metuere/ q seuerus. Qua de re/ Spes omnis uitæ/ ac salutis/ in sola dei Religione sit posita. ¶ Sunt igitur fragilia contemnenda/ ut solida consequamur: Spernenda terrena/ ut cælestibus oneremur/ Tẽporalia fugiẽda/ ut ad æterna ueniamus. Erudiat ergo se quisq; ad iustitiam: firmet ad continentiam omnium uirtutum fastigium: præparet se ad agonem & certamẽ: Instruat ad uirtutem. Vt si forte aduersarius indixerit bellum/ nulla ui nullo terrore/ nullis cruciatibus ab recto & bono diuellatur. Verum & solu3 deum rectus cognoscat: abiiciat uoluptates. quarum illecebris anima sublimis ad terram deprimitur. Teneat innocentiam: psit q̃ plurimis. Vt possit deo iudice pro uirtutis suæ meritis/

Deus pater.
Deus Dñs.
Pater.
Dominus.
Opere qũo.
Auditus cur.
Vulgi ĩpietas.
Sacrificiu3 qd.
Deus amãdus.
Religio
Quid agendũ
Cõtinentia:

uel coronam fidei/uel præmium īmortalitatis adipisci. Docent enim diuinæ litteræ non extingui animas: sed aut pro iustitia præmio affici/aut pœna pro sceleribus sempiterna. Nec & enim fas est/Aut eum/qui sceleratus in uita feliciter uixerit/effugere quod meretur. Aut eum qui ob iustitiam miserrimus fuerit/sua mercede fraudari Quocirca semper ita uiuamus: ut rationem nobis reddendam arbitremur. Imitemurq; uiros sanctos: quorum iccirco Solēnia celebramus: Vt eorum gesta recolentes conemur eos/quantum possumus imitari. ¶Potissimu; uero Christi Iesu ueri dei & hominis præcepta seruantes. Qui cum superius esset: descendit ubi homo erat: Vt eum reuocaret unde ceciderat. Et uerbum caro factū est: Vt deus & homo inter homines esset. Vnde crastina luce pro hominum redemptione inter bouem & asinu; collocabitur/Creator a creatura genitus: In cælo cū patre sublimis & incorruptus/In terra cum mře & in p̄sepio humilis & corruptibilis. Quem ipsum ut genuit/mox adorauit. Dixi.

Animarum remuneratio

Martyrum festa cur.

Christus cur natus.

¶Natali Die Iesu Christi gaudendū eē/& sanctificādū. Cur dei filius anni fine uoluit nasci: Cur in dominica: Cur nocte. De Tribus missis celebrandis. De Sacris Vigiliis: De uigiliarū & Orationis fructu. Tit. iii.

Cur Deus factus est homo

Magnus ab integro seclorum nascitur ordo:
Iam redit & Virgo/redeunt Saturnia regna:
Iam noua progenies cælo demittitur alto.
Occidit & serpens: & fallax herba ueneni
Occidit. assyrium uulgo nascetur Amomum.
Aspice uenturo lætentur ut omnia sæclo.
Mater aue sūmi Virgo īmaculata tonantis:
Virgo pari numen reddens mortalibus astra.

¶Vtinā mihi hodie Sapiētissime p̄tor: Iudex æqssime: Priores magnifici: uosq; alii ciues īsignes/pisistrati facūdia exhiberet̄· q dicēdo/tm̄ ualuisse traditus ē ut ei athe=

Pisistratus.

nienses regium imperium oratione capti permitterent.
Pericles Aut pericles essem: qui sub Anaxagora praeceptore, sūmo studio ppolitus liberis athenarum ceruicibus iugū seruitutis imposuit. Sic enim ego ualerē forsitan Vestras apud Dignationes inclytas, digna aliqua enarrare. Verū & si nulla in me dicendi facultas: caelesti tamen gratia fretus, humanitatumq; uestrarū praesidio, quaedam memoratu dignissima de Natali dominico in ipsius diei cōmendationem breui aggrediar. Dicam siquidem Cur deus factus est homo. Natali die Iesu Christi gaudendum esse, & sanctificandū. Cur dei filius Anni fine uoluit nasci: Cur in dñica: Cur noctu. De tribus missis celebrandis. De sacris Vigiliis: De uigiliarū & Orōnis fructu Adeste igitur. ¶ Exultant mihi praecordia, & membra oīa saliunt Clarissimi Dñi: recurrit nanq; Mantuani poetae illud: Iā noua pgenies caelo demittitur alto: Aspice uentu ro laetentur ut oīa seclo. Illud Ecclesiae militantis: Crastina die delebitur Iniquitas terrae: & regnabit sup nos saluator mundi. Illud Exodi: hodie scietis, quia uenit Dñs: & mane uidebitis gloriam eius. Illud beati Hieronymi: hodie uerus sol ortus est mundo: hodie in tenebris seculi, lumen ingressum est.
Deus cur hō Deus factus est homo: ut homo deus fieret. formam serui Dñs accepit: ut seruus uerteretur in dñm. Caelorū habitator & cōditor habitat in terris: ut homo colonus terrae migraret ad caelos. Quanta ergo laetitia, quanto gaudio, quanta hilaritate humanum genus affici debet hodie: Cum redemptorem Dñm nostrum Iesū Christū sequenti aurora uisuri simus! Oportet itaq; esse nos sanctitate puros, pudicitia mundos, honestate nitidos: ad sacras aedes frequentius conuenire: confessionem delictorum purissime agere.
Sanctificandū esse.
Gaudendum quomodo.
Vtq; redemptoris natiuitate Angeli sanctae Trinitati congratulantur: Nos quoq; & illi congratulari. Non quidem ebrietatibus: non impudiciciis: nōn ludis & alea: casu ue tabulae blassemiis & periuriis: Vt pene per totum terrarum orbem praua consuetudo solet: Gentiles romanos imitans

Nam Saturnalibus eodem mense pueri nucibus ludebant: & alea Viri. Quod sane Epigrāmatū scriptor ostēdit. Cum ait: Ne aleam sectaretur. Carminibus se operā impendisse. Nos uero Christiāi ueræ salutis, ueræ fidei docti & periti ab luce ad tenebras, a tenebris ad lucem sequimur aleam legibus uetitam. Cumq; ecclesia cantet: Te deum laudamus: ut indicetur, exultare nos cum angelis, & congratulari redemptoris natiuitate: Cantet etiā Benedicamus Domino: Illudq; moneat sanctificamini hodie, & estote parati: quia die crastina uidebitis maiestatem dei in uobis: Dum luditur totam noctem, Quasne laudes, Benedictiones, Sanctificationes agimus? Nō iniuria igitur illud efferre possum: O stultas hominum mentes O pectora cæca. ¶ Christus autem in fine anni uoluit nasci: quo se ostenderet, ultima mundi ætate uenire. Sexta feria conceptus, Dominica natus. Sexta feria crucifixus, Dominica resurrexit. Vt qui Sexta feria plasmatum perdiderat, Sexta feria liberaret. Et quia dixerat, Dominico die, fiat lux: eodē uenit oriens ex alto: ut nos illuminaret. ¶ Noctu uero is natus est: ut se sub carne latentem uenire significaret. Vel ad illustrandam noctem & tenebras nostras: habitantibus enim in umbra mortis, lux orta est eis. ¶ De Missæ quidem officio, illud prætereundum minime: Quod Thelesphorus papa instituit Redemptoris natiuitate debere cantari tris Missas. quo pateret: Christi ortum trium tempum patres saluare. Patres inquam ante legem, sub lege, & post legem. Prima deniq; media nocte canitur: q; qui ante legem fuerant: non fuere aliqua lege illuminati: Secunda uero diluculo: q; sancti patres. & prophetæ, qui fuere sub lege scripta, aliquantulum dei cognitionem habuere: uerum non quanta habetur hodie. Tertia autem Missa hora clari diei tertia celebratur: quoniam illuxit nobis dies redēptionis nostræ. Prima igitur Missa est de æterna genitura: de patre scilicet sine matre. Secunda de promissione antiquis facta: de genitura scilicet a matre sine patre.

Saturnalia.

Christus cur āni fine natus.

Cur Dominica natus.

Cur noctu.

Missæ cur tres

Prima.

Secunda

Tertia

Prima

Secunda

Tertia

Vigiliæ aut.

Ieiunandum ē Vigilandum.

Deo nil latet.

Vigilandi & orandi fructus.

Vnde cantatur, lux fulgebit, non fulsit, aut fulget. Tertia est de Veritate nobis exhibita: quæ de utraque agit. Vñ de canitur, puer natus est nobis, Isaiæ capite nono. ¶Si quis adhuc peteret: quam ob rem Dies Solēnium dierū præcedentes, Vigiliæ appellantur: & in eis Ieiunium facimus: Respondetur, uigilias dici: q olim diebus solēnibus Deo nocturna agebantur officia: Populus autem totam diuinis laudibus noctem in ecclesia uigilabat: uti & nunc maxime fieri solet: Vbi saluatoris nostri iesu, Antonii magni, luciæ ue Natale aduenerit: Sed quia lusores Cantoresq simul eo conueniebant: Turpibus cantilenis potionibus, fornicationibusq inuigilare cœperunt: propter ista, multaq alia non decentia, quæ fiebant: huiusmodi uigiliæ interdictæ fuerunt. Institutumq inde eaꝝ loco Ieiunia fierent: quæ sane adhuc retinent officii nomen: uigiliæ nanq, non ieiunia nuncupantur. Ieiunandum igitur, & honeste in sacris ædibus uigilanduꝫ utiq est: ut propterea mundi ac puri filium dei digne aspicere & suscipere mereamur. Beati eniꝫ sunt serui illi: quos dominus inuenerit uigilantēs. Neq debemus aleæ pernoctare turpibusq appellere animum: nulla sūmi tonantis habita reuerentia fandi atq nefandi memoris. Mente atq ratione cuius omnem Mundum administrari & regi censent philosophi magni & nobiles. Eoq; magis ad uirtutem cuiq nitenduꝫ est: & scelera fugienda: q nil deo latet: nihil deo clausuꝫ est. hinc Zeno interrogatus, lateret ne deos homo male operans, ne cogitans quidē, inqt. ¶Vigilādo deniq, ieiunādo & Orādo timor oīs excutit: fiducia nascit: Caro macerat. Vitia tabescūt. Charitas roboratur. Recedit stultitia: accedit prudētia. Mens acuitur: Error obtundit. Criminū caput Satanas gladio spūs uulnerat. Quid igitur hac utilitate magis necessarium? Quid istis lucris cōmodius? Quid hac felicitate beatius? ¶Cæterum q excellentia tua benignissime præ tor sūma cum hilaritate & regifico luxu, Senatum populūq uelæternum accepit: in imensæ memoriam charita-

tis/& dominici laudem & gloriam natalis: Totius nomi ne Ciuitatis huiusce Veliternæ grãs tuæ agimus ampli tudini infinitas. Cũq referri non possint: Deum quæsu mus oĩum creatorem/uirtutũq memorem: & pietatis: ut Magnificentiæ tuæ æterna frui uita longo post tempor ad uotũ cõcedat: Tribuis enim quod cuiq cõuenit: es iu stus/prudẽs/fortis/publici amator boni: Quocirca Veli ternis omnibus concordiam & amicitiam Paris. Dixi.

¶ Religionis autores primi. Cur Dii ex hoĩbus facti: De um timendũ & Venerandũ. Iræ effectus. Iusti & pfecti Viri officia. Natali christiano sobrie/pie/& caste uiuen dum. T ii. iiii.

Eloquẽtissimi cuiusq facũdia mihi hodie opus esset uiri q̃ optimi: quo urĩs oĩo auribus satis fieret. Non enim mediocri uir ingenio id un q̃ pstare poterit: Si tamẽ beniuolos mihi/ attẽ tosq uidero: ea certe in medium feram: quibus uolupta te non minima urę afficientur aures. Nam religionis/ auctores primos: Cur Dii ex hoĩbus facti: Deũ timẽdũ & uenerandũ: Iræ effectus: Iusti & perfecti uiri officia: Natali christiano sobrie/pie & caste uiuendum paucis aperiam: Vt Deum ipsum continue pura/integra/icor ruptaq/& mẽte & uoce ueneremur. Adeste/fauete q & atq etiam oro: & quæ dicam animaduertite. ¶ Cælũ Sa turni patrem iustum & benignum uirũm/& astrologiæ non imperitum/Primum regem fuisse Eumerus histori cus ait: a quo Cælites deos sacrificiis primo cultos: & in de Cæli cognomen habuisse. Didymus uero aliter: scri bit enim Melissea cretensium regem/primum diis sacri ficasse: Nouosq ritus sacrorum/& pompas introduxisse Sed nimirum hi omnes/qui olim colebantur/ut dii: ho mines fuerũt: & iidẽ primi ac maximi reges. Eos aũt aut ob uirtutẽ/quia pfuerãt hominũ generi/ diuinis honori bus affectos eẽ post mortẽ: Aut ob bñficia & iuẽta: qbus humanã uitã excoluerãt: ĩmortalẽ memoriã consecutos:

Cælus rerum primus.

Cælites.

Melisseus rex.

Dii ex hoĩbus

Deus ueneran dus quis ignorat.¶Cæterũ quia sine religione idest summa
pietate:quæ nihil aliud est,quam dei parentis agnitio &
Pietas qd. notitia: Vita hominum stultitia,scelere,īmanitate com-
pletur.Sempiternus deus & dies & noctes timendus:tu
tissima enim res est,Nil timere præter deum:a quo ho-
minum uitæ consulitur,& prouidetur.Nam mente con
silioq̧ diuino ,omnia hoc in mundo ad salutem omniũ
conseruationemq̧ administrãtur,& regunt. Quiq̧ de-
um honorauerit,hoc afficietur p̄mio,ut sit in æternum
Sacrificia cultoris dei. beatus:sitq̧ apud deum,& cum deo semper. Veri autẽ
cultoris dei sacrificia sunt,Mansuetudo animi,& uita in
nocẽs,& actus boni.Qua de re absit ab eo Ira idest cõ
Iræ effectus. motio mentis ac perturbatio:quæ hominẽ sapientem &
grauem non decet.Siquidem quum in animum cuiusq̃
incidit,uelut sæua tempestas tantos excitat fluctus,ut sta
tum mentis īmutet:ardescant oculi:os tremat:lingua ti-
tubet:dentes concrepent:Vultum maculet nunc suffusus
Iusti uiri officia. rubor,nunc pallor albescens. Quicunq̧ igitur sanus iu-
stus perfectusq̧ homo esse uoluerit,& deo charus,Iracũ
Virtus quid. diam temperet(Nam uirtus est iram cohibere,cupidi-
tatem compescere:libidinem refrænare)opes non ad-
miretur:Alienam mulierem sancte uideat:Nihil omni-
no appetat:non inuideat ulli:Nõ fastidiat quenq̃: Sit hu
milis,misericors,beneficus mitis,humanus:paxq̧ in anĩ
Religio ex qbus est. mo eius perpetua uersetur.hæc est enim religio cælestis
non quæ constat ex rebus corruptis:sed quæ uirtutibus
animi:qui oritur e cælo.Et hic uerus dei cultus est:ĩ quo
mens colentis se ipsam deo immaculatam uictimam si
Caste uiuendũ stit.¶Qua de re,quia crastina die tenebrarum caligo
minuetur:lux fidelium & credentium oculis reddetur
Syderum conditor,omniumq̧ redemptor Mariæ uirgĩ
nis hubera sugget:Vt digne cum eo gloriari possimus
in cælis,Saluatorem expectantes sobrie pie caste uiua-
mus.Dixi.

¶Christianæ Incarnatōis: Religionisq̧ institutæ causa Cur nati homines: Quid eis agendū ut beati cum deo habitent Tit.v.

T si patres optimi/Exilis ingenii medio- critas tenues admodum fruges parit: ape- riam tamen facultate qua ualeo/Christia- næ Incarnationis: Religionisq̧ institutæ causam: Cur nati homines: Quid eis agē dum ut beati cum deo habitēt. Intendite quæso. ¶Deus filiū suum labi iussit e cælo: ut Religionem dei sanctam transferret ad gentes/idest ad eos/qui deum ignorabant Doceretq̧ iustitiam: quam perfidus ille populus abiece rat. Itaq̧ per incarnationem filii dei(qua hominis ani- mā corpusq̧ suscæpit)saluamur. Vt ad illa/ q̄ credimus puenire ualeamus. Totū nāq̧ hoīnē assumpsit dei filius ut totum beatificaret: Et peccatū generis humani dele ret. Quocirca & maxima & admiranda caritas dei pa- tris/quū proprio filio non pepercit/uerum pro nobis omnibus tradidit illū: aperuit ianuam regni cælorum. Omni itaq̧ cura deposita redēptori nostro gratiæ/qua- les possumus agi debent. Nā quis tam durus/tam inhu- manus/tam ferreus sit: qui deum non diligat: a quo tātū se diligi conspicit: Nulla enim maior causa fuit aduētus domini nisi ut ostenderet Deus dilectionē suam in no bis. Itaq̧ natus est Christus salutarem mundo afferens fidem: uere petra medio rerum posita: ubi comminuere tur/qui offenderet: qui crederet saluaretur. Vere ignis ar dens: quem qui sequitur/illuminatur: qui tentat exuritur Ipse est christus christianorū caput: saluator bonorum/ malorum punitor: Iudex omnium: qui formam secutu- ris uerbo & opere statuit: ¶Cæterum q̧ est conditor re ctorq̧ mundi deus/ Ideo recte ac uere Religio cōstitu- ta est: autori enim rerum/parentiq̧ cōmuni honos ue- neratioq̧ debetur. Falsa igitur est illa sentētia: qua putāt terroris ac metus gratia Religionem a sapientibus insti

Deus cur hō factus.

Religionis causa.

i

homines cur nati.

tutam: quo se homines imperiti a peccatis abstinerent. Cum hac conditione gignamur: ut generati nos, Deo iusta & debita obsequia praebeamus. hunc solum noverimus: hũc sequamur. hoc uinculo pietatis abstricti deo & religati simus: Vnde ipsa Religio nomen accepit: Inutilis est enim deo, qui fide ac deuotione caret. Nec iustus ac sapiens ullus est: nisi quem dominus praeceptis caelestibus erudiuit. Quapropter id hominis officiũ est in eoq; solo summa reruz, & omnis beatae uitae ratio cõsistit: ut sciat quo ritu, quoue sacrificio, deum coli oporteat. Quandoquidem propterea facti & inspirati ab eo sumus: ut caeli deum pura & integra mente coleremus. Quisquis ergo rectuz uitae iter tenere nititur, Non terram debet aspicere, sed caelum: non ad corpus referre omnia, sed ad mentem: non huic uitae dare operam sed aeternae. Maledicenti benedicto respondeat: Nunq̃ ipse maledicat: ne uerbum maluz procedat ex ore hominis: qui colit uerbum bonum. Nec mentiatur unq̃ decipiendi aut nocendi causa: Virtus est eniz bonum facere: malum effugere: Quare inter summas Hominuz quidem uirtutes, innocentia numeratur. Et homo, qui scientiam boni ac mali habet, abstinet se a nocendo, etiaz cum incommodo suo: Vt perfectus & purgatus hinc exiẽs, cuz deo habitet. Deponitq; omnem malam cogitationez de corde suo: Nihil enim deo clausum est: interest animis nostris, & cogitationibus cũctis. Ideoq; mala omnia rebus humanis quottidie ingrauescũt: quia deus huius mũdi effector & gubernator derelictus est. Inde supbis resistit: humilibus autem gratiaz praebet. Quocirca humanitate & castitate & bonis moribus nixi amemus deum ut amemur a deo, ne propter delicta nostra auertat faciem suam a nobis: & non misereatur. Amabimus autem deũ: si in hoc imitabimur: ut uelimus prodesse omnibus: nocere nulli. aerũnas & angustias mutua charitate releuemus. Ieiuniis Vigiliis, Orationibus crebris insistere debeamus. Ipse enim Diuina uoce instruit nos, & monet: Dominũ deum tuum adorabis: & illi soli serueis. Dixi.

Religio unde

hominis officium

uirtus quid.

Dẽo patent omnia

Mala cur

Deus quõ amabitur

¶De Tempore & causa Incarnationis: Dominicique Natalis. Et quid homo (quo sit dei amicus) agere, uitareq; debet. Tit. vi.

ET humanarum & cælestium disciplina rerum, sublimisq; dei gratia hoc in loco dicturus indiget sapiẽtissimi uiri: Secus enĩ digna aliqua enarrare non poterit. Qua de re summi patris & opem & dexteram inuoco: Vestrumq; omnium benignã mẽtem, & aures opto. ita nanq; audentius de Tempore & causa incarnationis, Dominiciq; natalis Sermonem fecero: ostendẽs qd homo (quo sit dei amicus (agere, uitareq; debet. Attendite diligenter: Vani nanq; sunt omnes: in quibus dei scientia nulla subest. ¶Legimus a principio mundi ad christi incarnationem, quinq; annorum milia centumq; nonaginta nouem præteriisse annos: Legimus ẽt tria dumtaxat millia: Annosq; nongentos & sexaginta. Vbi igitur tẽpis plenitudo aduenit: misit deus filium suũ factum ex muliere, factum sub lege: ut eos, qui sub lege erant redimeret: ad regnaq; cælorũ reduceret. Post lapsum siquidem primorũ parẽtum, humanũ genus p longissima tpum spatia, sub diuina indignatione pmansit. xp̃s ergo uerus deus & hõ malis oĩbus fidẽ dedit. ¶ Nã regnãte Herode in iudæa: apud Romanos iam mutato reip. statu impatore Cæsare Augusto, & p eũ orbe terre pacato, Natus est xp̃s in Bethleem iudæ: hõ manifestus ex hoĩe uirgine. deus occultus ex deo patre: sic. n. pphe ta prædixerat: Ecce uirgo in utero cõcipiet: & pariet filium: & uocabit̃ nomẽ eius Emmanuel: quod est interpretatũ nobiscũ deus. Ad cuius diuerso mõ pfectionẽ indicandã, ut oñdatur patri æqualis, dicit̃ filius. Vt oñdatur patri p oĩa similis, dicitur imago. Vt oñdatur immateri aliter genitus, dicit̃ uerbũ: Nã uerbũ solus filius accipit̃. Qui pp liberãdum a morte æterna hoĩem, factus ẽ hõ. Nãq; si homo nõ peccasset: Virgo nõ pepisset. In quo sane dei charitas in nobis apparuit: qm̃ filius suum uni

Incarnationis tempus

Christi natale

Emmanuel

filius
imago
uerbum
Deus cur hõ.

genitum misit in mundum:ut uiuamus per eum.ꝙ omnes sub peccato nascimur:& per unum solum/qui sine peccato natus est:liberamur.hinc ait ipse: Ego sum mũdi lux:qui me sequitur:in tenebris non ambulabit. ¶Vt ergo dei filium humani generis saluatorem sequamur ab omni peccatorum & cupiditatum malarum labe mũdemur:eius beneficioꝝ solemnitatibus/festis/& dicbus statutis memoriam celebrantes. Ipse enim fons nostræ beatitudinis:ipse omnis desiderii est finis. Bonum &.n. nrũm/ de cuius fine inter philosophos magna cõtentio est/nullũ est aliud/q̃ illi cohærere.propriusq; dei cultus & uera religio/& recta pietas/& tantum deo debita seruitus illa est: Diligere dominum deũ tuum/toto corde/tota anima/tota mente tua:& proximum tuum tanq̃ te ipsum. Qui autem non colit deum/ miser est: quia deo priuatur. Quã uero antiquus sit/in sacrificando dei cultus: Duo illi fratres Cayn & Abel satis indicant: Quorum maioris deus sacrificiũ reꝓbauit: minoris aspexit: Cor enim contritum & humiliatum deus non spernit. Non uult ergo sacrificium trucidati pecoris/ sed contriti cordis:Cum uera sacrificia sint opera ipsa misericordiæ:quæ quidem non ob aliud fiant: nisi ut a miseria liberemur. ac ut propterea beati simus. Itaq; immolemus deo sacrificiũ laudis:& reddamus altissimo uota nostra: ꝙ præmia bonis factis/peccatis autem supplicia sunt cõstituta. Quocirca beatum non faciũt uitiosæ ac mortiferæ uoluptates:nõ opulentia libidinum incitatrix:non inanis ambitio:nõ caduci honores: quibus illaqueatus animus humanus æterna morte damnatur. Sed sola innocentia/sola iustitia/cuius legitima &digna merces est immortalitas: quã statuit a principio deus sanctis & incorruptis mentibus. Quæ se ab uitiis & ab omni labe terrena integras/inuiolatasq; cõseruant. Proinde uniuersos oportet:qui sapientes/qui homines merito dici uolunt. fragilia contẽnere:terrena calcare: humilia despicere. Vtq; possimus cum deo beatissima necessitudine co

[Marginalia: quid hõi agendum. | bonum hõis. | Dei cultus proprius | Deus amãdus | Sine deo uir | Cultus antiquus | Cor nostrũ. | Sacrificia uera | Quæ uitanda | Immortalitas | Quæ uitanda]

pulari: cuiusquidẽ gratia cunctis hoībus apparuit: impie tatem secularia desideria uitemus: sobrie, iuste, & pie uiuentes: expectantes beatã spem, aduentũq; gloriæ magni dei & saluatoris nr̃i IesuChristi: q semetipsum pro nobis dedit: ut nos ab omni iniquitate redimeret: populumq; bonorum opum studiosum mundaret. Dixi.

¶Cur nam Christi Iesu Natalem: Cur Dominicũ diem: Cur Martyrum festa celebramus. Titulo septimo.

QVid hodie patres inclyti palam dicerẽ cogitanti mihi, illud occurrit: Qua de re Christi Iesu Natalem: Cur Dñicum diem: Cur aliorũ Martyruз festa celebramus, ostendere. Quo circa & mentẽ & aures intendite. ¶Erant homines dei patris inimici omnes: Christus aũt dei & hominũ mediator, ut nos illi reconciliaret e cælo in terram descendit. Caput etiam spinis opposuit: Manus & pedes clauis obiecit. Vt deo homines copularet a mortis contagione, & obligatione peccati liberãs. Hinc & Iesus græce latine saluator dr̃: quia cunctis gẽtibus salutifer uenit. Queз quidẽ uenisse elemẽta oĩa testata sunt: Deum.n.hũc cæli esse cognouerũt: quia ꝓtinus stellaз misere. Cognouit mare, ꝙ eius plantis se calcabile ꝓbuit. Cognouit terra eo nanq; moriente cõtremuit. Cognouit sol etiam, quia lucis suæ radios abscondit. Saxa & parietes agnouerunt quia tempe mortis eius scissa sunt. Infernus agnouit: qa quos tenebat mortuos reddidit. Memores igitur Christi aduẽtu hoiem deo r̃conciliatũ, anno quoq; illius Natalẽ dieз merito celebramus, & ueneramur. ¶Ab ecc̃lia uero institutũ ẽ, dñicuз diẽ christianæ meõriæ dedicandũ, eo maxiẽ ꝙ dies ille dieꝝ oĩum primus fuisse legit̃: Eritq; seculi huius ultimus. que nulla ꝓcessit, nec ulla nox sequet̃. Eo die & cælũ, & terrã, & angelos deus creauit. Boni ĩ cælo glorificati sunt: mali uero expulsi. Eo factus est hõ Christus. Eo destructis ĩferni claustris: sctõrum

Christus cur in terram

Iesus idest Saluator

Elementa deũ nouerũt neisse

Natalis dies cur celebrat̃

Dñicus dies cur celebratur

animas inde eripiens surrexit a mortuis: Et mors interi tum/ & uita cœpit initium. Qua ꝑpter non solum in paschate diem hunc celebramus: uerū etiam p singulas quasq́ꝫ hebdomadas ipsius diei imaginē frequentamus: Eo die mortuorū resurrectio fiet: reddentq́ꝫ unicuiq́ꝫ secundum opera sua ꝑmia. Eo die Spiritus sanctus in linguis igneis missus est ī Apostolos. Eo deniq́ꝫ erit initiuꝫ & continuatio sine fine laudum dei/ & domini nostri Iesu Christi. Merito igitur uniuersa Sabbati gratia: & antiqua illa festiuitas populi Iudæorum diei huius solemnitate mutata est. Illi in Sabbato seruile opus nō faciebāt: Nos item Dominico die seruile opus nō facimus: quia uitiis & peccatis non seruimus: qui enim facit peccatuꝫ seruus est peccati.

Martyrum Solemnia cur

Martyruꝫ præterea solemnia celebramus tanq̄ sanctorum hominū dei: qui sane usq́ꝫ ad mortem sacrorum suorum corporum/ ꝑ ueritate certarunt: quo falsis Religionibus uictis/ Religio uera cunctis hoībus aperta esset. Deus uero eos homines & Martyres fecit: & sanctis suis Angelis cælesti honore sociauit: Vt ea celebritate & deo uero de illorū uictoriis gratias agamus: & nos ad imitationem talium coronarum atq́ꝫ palmarum eodem inuocato in auxilium ex eorum memoriæ renouatione adhortemur. Quæcunq́ꝫ igitur adhibētur Religiosoruꝫ obsequia in Martyrum locis/ ad ornamenta sunt memoriæ: non sacra sunt uel sacrificia mortuorum tanq̄ deoruꝫ. Veluti prisci illi exstimabant: qui beneficiis excellentes uiros in cælum fama sustulerunt. Hinc enim Aesculapius/ hinc liber dii sunt habiti. ¶ Absolutis quæ proposueram/ omnes ad unum moneo: Nihil deo aduersante tutum esse: Et serpente uicino nullaꝫ esse securitatem. Quam ob rem fuganda sunt uitia/ cunctaq́ꝫ scelera: Iniustitia maxime atq́ꝫ Impietas: Et diuina præcepta seruanda Christo dicente: Si diligitis me/ mādata mea seruate. Dixi.

¶Septimus Sermonum Libellus, de Sacro Baptismo, Continet Sermones Septem

¶De Sacramentis septem ecclesiæ. De Ioannis & Christi Baptismatis differentia, & uirtute. Et quibusnam liceat Baptizare. Titulo primo.

Vidnaꝫ Viri Egregii de baptismi sacramento dicendum esset: exequi nullo pacto mei facultas ingenii posset: itaq; sermoneꝫ paucis expediam. Nam breui de Sacramentis septem ecclesiæ: De Ioannis & Christi baptismatis differentia & uirtute: Et quibusnam liceat baptizare, differam. Nouæ legis & gratiæ Sacramenta dicunt septem: Baptismus: Confirmatio: Eucharistia: Pœnitentia: Vnctio extrema: Ordo: Coniugiuꝫ. Ex iis baptisma remedium contra peccatũ præbet: gratiamq; adiutriceꝫ confert. Chrisma spiritus sanctificationem adhibet. Coniugium dumtaxat in remediuꝫ est. Eucharistia & Ordo gratia & uirtute nos fulciunt. Baptismus intrantium est Sacramentum: Confirmatio pugnantium: Eucharistia progredientium. Pœnitentia est errantium, & deficientium: Matrimonium incontinentiuꝫ: Extrema Vnctio exeuntium. ¶Christi autem Baptismum Ioannes suo baptismate prænuntiauit: qui certe omniuꝫ primus baptizasse legitur: Verum in Aqua non in Spiritu. Ipse eniꝫ ait: Ego baptizo uos in aqua in pœnitentiam: nam sola corpora abluebat: A peccatis uero nõ mũdabat. ꝙ erat in pœnitentiam, nõ in remissionem, uti Christi baptismus. Ioannes enim baptizans, homines uocabat ad pœnitentiã, & pœnitere docebat. Vnde scribit: Veniebãt ad Ioannẽ ĩ Iordanẽ confitẽtes peccã sua. In quo baptismo pctoꝶ remissio nõ dabat: q data est in Christi baptismate. Vtilis deniq; Ioannis baptismus erat: ꝙ homines usu Baptizandi præparabat ad Christi Baptisma. ¶Quodqdẽ solis sacerdotibus ẽ traditũ eiusq; misteriuꝫ

Sacramenta septem

Ioannis baptimus

Christi baptismus

Ioan. baptũs

Baptizare quibus liceat

nec ipsis Diaconis licet iplere absq; episcopi uel præsbyteri uenia: nisi iis procul absentibus ultima lãgoris cogat necessitas. Quod etiam & fideles laicos minime decet: Nec mulier q̃uis sancta audeat baptizare, nisi necessitate cogente. Cum igitur christi baptisma in peccatorum remissionem fuerit institutum. & gratiam præbeat: Iure & merito hodie Iulius infans illud accæpit: Iure & merito cuncti nos etiam tanto illius bono lætari debemus. Dixi.

¶Quid sit Baptisma: Eiusq; Forma: & causa institutionis. Tit. ii

Voniaꝫ uiri clarissimi in conuiuio sermones habendi sunt, non anxii: sed iucundi, & quadam cum uoluptate utiles: ex quibus ingenium nostruꝫ uenustius & amœnius fiat. Non ab re hoc in loco, Quid sit baptisma: eiusq; forma: & causa institutionis edisserã. Quæso igitur animaduertite. ¶Baptismus est aqua diluendis criminibus sanctificata per uerbum dei. Vel, baptismus est ablutio corporis exterior facta, sub forma præscripta uerborum: Si enim fiat ablutio sine uerbo, non est ibi sacramentum. In duobus ergo consistit: uerbo, & elemẽto. Cætera uero ad eius solemnitatem ptinere dicuntur Est q; huius sacramẽti materia duplex: Remota, quæ est aqua propinqua, quæ est in aqua ablutio. Celebratur. n. d sacramentum in aqua tantum, nõ alio liquore: quia sicut aqua sordes corporis ac uestes abluit: ita baptismus maculas animæ, uitiorumq; sordes emundando abstergit: Vel ideo: quo nullum inopia excusaret: ut cõmunis materia baptizãdi apud omnes inueniret᷑. Quod sacramentuꝫ aqua significauit: quæ de latere christi exiuit: uti & sanguis alterius sacramenti signũ fuit. Non igitur alio in liquore, nisi in aqua baptismus consecrari põt. ¶Eius autem forma est illiusmodi: Ego te baptizo in nomine patris, & filii, & spiritus sancti. Nec sufficit uerba corde

Baptismus qd

Materia duplex

Cur in aqua tantum

Baptismi forma

Fides ubi cõnsistit

cogitare: nisi uocaliter exprimantur: Nam in uocali expressione uerborum/pfecta fidei professio significatur: quae quidem & in uerbo/& in corde consistit: Inde Augustinus ait: Detrahe uerbũ/aqua quid erit nisi aqua? Accedit uerbum ad elementum & fit sacramentum. Baptizandi uero tertio mergi debent: Et tam si semel dũtaxat immergãtur/uerũ baptisma accipiunt. Et qui semel immergit/non peccat: nisi ecclesiae consuetudo obsistat: uel hoc modo tantum debere fieri asserat. Nan in trinis immersionibus personarum trinitas/& triduum sepulturae christi: Et in una potest diuinitatis singularitas designari

fides ubi consistit.

Baptizandi immersio.

¶Causa deniq; institutionis baptismi est innouatio mẽtis: ut homo/qui per peccatuz uetus fuerat: per baptismi gratiam renouetur. quod certe fit uitiorum depositione/& collatione uirtutũ. Tunc enim fit quisq; nouus homo quum abolitis peccatis/ornatur uirtutibus. Ablutio peccatorum feditatem pellit: uirtutum appositio decorem affert. hinc in Ezechiele Deus ait: Aspergam super uos aquam mundam: & mundabimini ab omnibus immunditiis uestris: & dabo uobis cor nouum/& spiritum nouum: Interior itaq; munditia res est huiusmodi sacramẽti: Quocirca christus cum primuz adolescere coepit/in Iordane flumine tinctus est ab Ioanne propheta: Vt spiritali lauacro peccata non sua: quae utiq; nõ habebat: sed carnis/quam gerebat aboleret. Vt quemadmoduz iudaeos suscepta circuncisione/sic etiam gẽtes baptismo idest puri roris pfusione saluaret. Prõptissimo igitur animo pr̃es inclyti sacri baptismi fontẽ adir̃: liberisq; nostris id bonum cõferre debemus: quo medio peccatis abolitis & mundatur/& renouatur homo. Dixi.

baptismi causa

baptismi uirtus

christus cur baptizatus

¶Modus & Ordo sacri baptismatis Tit. iii:

Optarem hodie summi historici facundiam & eloquentiam q̃ optimi ciues & dñi: Cuius nomen & gloria Gaditanum aegit: uti ab ultimo terrarum orbe eius uisendi gratia Romaz peteret. Optarem inq̃ illius facundiam: Quo uestris me

dicente prudentiis satisfieret: duram nanq; capi prouinciam: Verum & si illa deest, orationis tædium breuitate rependam: paucis nanq; de modo ipso, & ordine sacri baptismatis disseram. ¶ Itaq; ante omnia sacerdos puerum tenere per latera, uersaq; in aquam facie debet immergere: Idq; in humilitatis & reuerentiæ signum. Aliquis etiam qui, baptizatum de sacro fonte suscipiat adsit: q; spiritalis regeneratio, quæ fit per baptisma, quodam modo generationi corporeæ assimulatur: in qua certe paruulus nutrice indiget, & pædagogo. Ille autem ut baptizatum in fide nouitium de his, quæ christianæ sunt uitæ, edoceat: Augustino illa præcipiente: Vos ante omnia tam uiros q̃ mulieres, qui filios in baptismo suscepistis: admoneo: ut cognoscatis fideiussores apud deum p illis extitisse: ideoq; semper eos admonete, ut castitatem custodiant: iustitiam diligant: charitatem teneant. Thoma uero doctore, spiritales hodie patres ad ea minime ualde obligantur: q; ut plurimum qui baptizantur, parentes habẽt christianos: qui sane filios diligentẽ instruere possunt. quod si illi neglexerint, saluti spiritalium filiorum ipsi impendant. Qui autem de sacro fonte puerum suscipit, & unus & plures esse ualent: Nam cum omnibus spiritalis cognatio contrahitur. Eritq; ille secularis non religiosus aut monachus: & fidelis non infidelis. Isq; baptizati pater spiritalis uocat: & ut pater est diligẽdus. ¶ Eorum deniq; ordo, quæ sunt ad sacramenti baptismatis solẽnitatem secũdum coẽm ecclesiæ cõsuetudinem adhibẽda: est ille. q; ante omnia puer exufflatur: ut diaboli uirtus exterior expellatur: & interior expellenda significetur. Postea uero crucis signum & in pectore & in frõte fieri debet: ut se pellendum dæmon intelligat, tam ex occulto cordis, q̃ ex apto confessionis. Tertio sal in ore ponitur: ut per typicum salem, sapientiæ sale cõditus iniquitatis fetore careat: ne peccatorum uermibus putrefiat ulterius: sed magis illæsus ad maiorem gratiam pcipiendam seruetur. Sal ergo significat: q; per baptismum sapi

entiæ sapor pparatur: fetorq; fomitis restringitur. Quarto nares & Aures saliua tanguntur: ut ei nares apiantur/ ad odorem notitiæ dei accipiendu3: & aures ad dei mādata audienda. Quinto in pectore & in scapulis fit inūctio: ut unctionis gratia ad deum amandū/ ad bonaq; opera facienda significetur. Sexto fit unctio Chrismatis in uertice post baptismu3: ut christi regni baptizatus priceps/a Xpo christianus uocari possit. Eiusmodiq; inunctio fit in capite: q sapiētis sensus in capite eius. Per caput ergo anima designatur: quæ p baptismum imputribilis/redditur ad contēplandum æterna. Chrisma enim ex oleo lucēte/cōseruantiq; balsamo cōficitur. Septimo baptizatus cādido uestimēto induitur: quod innocentiā christianaq; puritatem significat: quæ quidē post ablutas ueteres maculas studio sanctæ cōuersationis immaculata seruari debet: ut ante christi tribunal eadē repsentetur. Vnde Ambrosius: Accepisti post baptismum uestimenta candida: ut esset indicium/q exueris uoluntatē peccatorum: & indueris innocentiæ casta uelamina. Nouissime ponitur in manibus Cæreus: ut sit lucerna pedibus eius uerbum domini: & lumen semitis eius. Debent igitur (nisi necessitas repugnarit) prædicta oīa dum aliquis baptizatur/rite celebrari. Quorum etiam/qcunq; baptisma sumpserunt/nō immemores esse decet. Sic enim sacri baptismatis sortiētur effectus: quibus certe originalis actualisq; culpa deletur: pœna remittitur peccato debita: sancti spiritus gratia/uirtutumq; copia conferuntur Propter quæ oīa noster Lælius īfans præsenti luce baptisma & iure & merito sumpsit. Dixi.

Saliua

Vnctio

Chrisma

Caput anima.

Vestis alba

Cæreus

Baptismi effectus

¶ Baptismi Sacri Tres effectus. Tit. iiii.

Enerādi Pres & dñi/Licet ego indignū me atq; ineptū/ad ea/quæ in psentia mihi mandant/esse animaduertam: Obedientiæ tamē grā mādatis obsequi p uiribus nitar: dūmodo uræ benignæ aures audirē nō dedignent

Baptisma qd

Deletio culpæ

Remissio pœnæ

Collatio gr̃æ

Angelus Tinotia

Votum in filios

Dignamini Obsecro/ Paucis nanq; de Baptismi Fructibus siue effectibus sermo fiet. ¶Cum igit̃ baptismus seu baptisma/(utrunq; enim dicitur)sit aqua diluẽdis criminibus sanctificata p uerbum dei: Tres inde effectus emanant.¶Primus/Deletio culpæ dictur:baptismo sed enim tollit̃ omnis culpa/tam originalis q̃ actualis: hõq; in pristinã innocentiã restituitur q̃tum ad aĩam:Idq; diuinæ gratia liberalitatis. ¶Secundus effectus Remissio pœnæ appellatur: baptizato nanq; pœna omnis peccato debita remittitur. Vnde & Augustinus de baptismate inquit:Quicquid ab homine dictum/factum/& cogitatum est:totum aboletur/& quasi non factum habetur. ¶Tertius uero effectus Collatio gratiæ uocitatur: quoniam sancto & sacro baptismate Spiritus sancti gratia/sanctarumq; uirtutum copia homini datur. Merito igitur Viri præstantes gaudendum est & lætandum/ & exultandum quoq;/ut facimus in eiusmodi sacramenti collatione. ¶Iis omissis quoniam uestræ benignitates dignatæ sunt prompto animo hilariq; fronte in Baptismate Mariani Filioli Congratulari præstantissimo Viro Iurisq; Consultissimo PetroPaulo:Ego eiusdem nomine Gratias Ago omnibus/ Omnipotentis Numina Rogitans/ ut Egregio ac Sapienti Viro Angelo Mariani Auo: Ipsiq; PetroPaulo patri/ Cunctisq; suæ Domus Nepotibus ea præmia posse reddere concedant: Quæ quisque exoptat & mente uoluit. ¶Nouissime autem ad te Vir inclyte PetrePaule me uerto: illa quidem cum Propheta Canens: Sit Vxor tua sicut Vitis abundans in lateribus Domus tuæ: Filii tui sicut Nouellæ Oliuarum in circuitu mensæ tuæ. Benedicat tibi Dominus/ ut uideas bona omnibus diebus uitæ tuæ: & uideas Filios filiorum tuorum. Fiat Pax in uirtute tua: & abundantia in turribus tuis. Amen. Dixi.

¶De Baptismi necessitate: An scilicet teneantur omnes ad baptismi susceptionem: Et an quis sine Baptismate saluari possit. Tit. v.

DEceret potius uiri praestantes, me aliorum sermones audire, q̄ hoc in loco uerba facere. Ne tamen clarissimi uiri lucidi uoto deesse, repugnareq; uidear: De baptismi necessitate, An scilicet teneantur om̄s ad baptismi susceptionē: Et an quis sine baptismate saluari possit: breui expediam. ¶Postq̄ igitur baptismatis institutio facta ē, & palam omnibus significata. baptizari tenentur omnes. Augustino dicente illud de fide ad petrum: firmissime tene, & nullatenus dubites, exceptis illis, qui p Christi nomine suo sanguine baptizantur: nullu; hominem accepturu; uitam aeternam: qui nōn hic fuerit per poenitentiam fidemq; conuersus: & per sacramentu; fidei & poenitentiae, idest per baptismum liberatus. Tantae autem dignitatis est baptisma, ut etia; in utero sanctificati baptizari debeāt. Idq; propter obedientiae bonum q deus praecepit omnes renasci aqua: Ait enim christus Nicodemo Ioannis tertio: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto: non potest introire in regnū dei: Et propter humilitatem, q unusquisq; debet se iudicare peccatore;: & christi redēptione indigere. ¶An autem quis sine baptismate saluari possit, Beatus Thomas ample ostēdit: ubi ait: baptismi sacramentū dupliciter posse alicui deesse: Vno modo & re, & uoto: quod illis cōtingit: qui nec baptizantur: nec baptizari uolūt. Quod manifeste ad sacramenti contemptum ptinet: qui tales salutem cōsequi non possunt. Alio modo re, sed non uoto: sicuti quu; desiderat aliquis baptizari: sed casu aliquo anteq̄ baptismum suscipiat, moritur. qui certe sine actuali baptismo salutem consequi potest. Qua de re Theologi Tria baptismata esse dicunt. primum flaminis idest spiritus sancti: quo baptizantur hi: qui baptizari uellent,

Baptizari tenentur om̄s

An quis sine bapt. saluetur

Baptismata tria flaminis

Fluminis
Sanguinis

ut dictum est, & nō possunt. Secundū fluminis idest aq̄ de quo loquimur. Tertium sanguinis: quū quis baptizari aqua nō ualens, patitur p Christi fide: & moritur p confessione eius. Cui pfecto cæli ianua apitur. Horum tamen unū est sacramentū fluminis seu aq̄: Alia uero duo minime, licet salutem conferant. Cum igiť sine baptismatis sacramento ad uitam æternam cæli ianua nullo pacto aperiatur: Optime uir insignis lucidus homo religiosissimus Pomponio filio forma præstanti, & optima indole puero, pcedente tempore ad summū gloriæ cumulum puenturo, baptisma contulit. Quem opto deus omnipotens & illustrem & longæuū & sapientem, patreq́ optimo meliorem esse uelit. Dixi.

¶ An sit Differendum, uel Celerandum Baptisma. An etiam peccatores sacrum adeuntes Baptisma, teneantur peccata sua confiteri. Titulo Sexto.

Sicui tacendum potius q̄ loquendum esset Viri egregii: Mihi equidē multo magis: qꝛ & puer & rudis rerū notitia careo. Verum ubi omnino dicendi onus subire oportet & si inuitus id ipsum subeo: Vestras oro ac obsecro humanitates ut ipsæ nunc attentis me auribus audiant: paucis enim expediam, an sit differendū, uel celerandum baptisma: An etiam peccatores sacrum adeuntes baptisma, teneantur peccata sua confiteri. Itaq; dicimus baptizādos uel pueros esse, uel adultos. Si pueri, nullo pacto differendum erit baptisma: primo quidē, qꝛ maior instructio, pleniorue cōuersio in eis nō expectatur. Secundo pter mortis piculum: Cui certe alio remedio q̄ baptismatis sacramēto succurri non potest: Quibus pueris baptisma pdest pter offerentium & ecclesiæ fidem. Si uero adulti fuerint: nō statim ut conuertunť, est eis sacramentū baptismatis cōferendū: sed differri oportet ad tpus aliquod, pter ecclīæ cautionē: ne forte deci

Pueri citius baptizandi

Adulti fius

piatur/cōferens ficte credētibus sacramentū. Vñ de con secratōe distinctōe q̃rta habenť illa: Iudæi/ quorũ pfidia freq̃nter ad uomitum redit: si ad leges catholicas uenire uoluerint: Octo menses inter catacuminos ecclīæ limē introeant: & pura fide uenire noscanť: Hāc demū baptismi grām mereanť. & illa: Iudæis ad baptismū uenientibus indicēda est pœnitētia & abstinētia .xl. dierũ. Secūda dilatōis ratio ē/ eorũ utilitas: q baptizanť: aliquo enim tpīs interuallo indigēt: quo de fide plenius instruanť: in hisq̧ excerceanť/ quæ ad christianā uitā ptineant. Tertia ratio ē/ Sacramēti reuerentia: ob quā oliz adulti baptizabantur duabus pcipuis solēnitatibus: Paschate scilicet & Pentecoste. Potest tam̄ pdicta omitti dilatio/ aut necessitate/ duz baptismū cupiens esset morti expositus/ uel psecutōi/ uel naufragio: Aut baptizādus pfecte instructus in fide/ & ad baptisma idoneus appareret. Ad illud deniq̧ An peccator ipse baptismū adiens pccā sua cōfiteri debeat. aduertendū ē/ duplicē esse pccōrũ cōfessionē: Vnā quæ fit deo interius: & hæc anī baptismū requirť: ut hō pccā sua rmīniscens iis doleat: Nō. n. pōt nouā incohare uitā nisi eum pœniteat ueteris. Alia uero est cōfessio pccōrũ exterior: quæ fit sacerdoti: eaq̧ anī baptismū ne quaq̄ reqritur. Vñ Ambrosius: Dei grā in baptismo gemitū nō requirit: nec plantū: nec etiā opus aliquod: sed solā fidez: & omnia gratis donat. Diximus hactenus in pueris nō esse differēdū baptisma: In adultis attam̄ differendū nisi mortis necessitate urgente: Diximus etiam baptizando peccatori/ prius interiorē confessionez deo ipsi faciendā: quo eum prōrũ pœniteat. Sapienter igitur uir eximius oiq̧ uirtute ornatus Antonius Pizellus Ioanni frācisco filiolo/ in quo quidē eminētis ingenii iam nūc apparēt igniculi spesq̧ in liberali uultu pingēs/ sacrū baptisma/ & nom̄ hodie cōtulit. quod oliz apud Gētiles romanos/ & nono & octauo die fiebat. Erat. n. nūdina romanorũ dea a nono die nascētiū nūcupata: q Lustricus dicebať. Nā lustricus dies erat: quo infātes lustrabantur

Iudei fius

Confessio duplex

Antonius Pizellus Ioānes franc.

Nundina

Lustricus dies

& nomen accipiebāt:sed is tunc maribus nonus: Octa-uus fœminis. quoniam pythagorici numerum parē fœminam uocabant:mareꝫ imparem. Dies autem eos potissimum capiunt:qui septenarium subsequntur:ꝙ septimus dies cum in cæteris, tum ad umbilicum infantibus nuper editis periculosus esse consueuit:nā septimo die plerisꝗ resoluitur. Dixi.

¶An Iudæorum, & Infidelium pueri, sint inuitis parentibus baptizandi. Tit. vii.

Cum timor hominibus mētem, consiliumꝗ eripiat: & membra debilitet inclyti patres, & domini: Nil mirum, si ego adolescentulus, & omnium rerum magistro usu deficiens, huic præstantium uirorꝫ concilio minime satisfecero de baptismo dicturus. De cuius ampla materia unum illud in medium feram: An iudæorum & infidelium pueri sint inuitis parentibus baptizandi: Vnde quæso aīaduertite. ¶Si forte illorum filii ratōnis usuꝫ habuerint:quantum ad ea, quæ sunt iuris diuini uel naturalis, incipiunt suæ potestatis esse:ideoꝗ propria uoluntate inuitis parentibus Baptizari possunt. Si uero nondum liberi usum arbitrii possederint: baptizari non debent. ꝙ id nunquam fecit ecclesia ratione duplici. Vna propter fidei periculum:si enīꝫ pueri nondum rationis usum habentes baptismum susciperent: quum perfecti ætate essent:facile a parentibus induci possent:ut quod inscii quondaꝫ suscæperant: omnino relinquerent:quæ res in fidei detrimentum uergeret. Alia uero, ꝙ iustitiæ naturali repugnat: filius nanꝗ est aliquid patris:qui primo a parentibus non distinguitur secundū corpus, quā diu in matris utero continetur. Et ubi egressus fuerit:antequam liberi usum arbitrii teneat:sub parentum cura, uelut sub quodam spiritali utero consistit. Nam donec puer rationis usuꝫ non habet: ab irrationali non differt

Filius in potestate p̄ris

Quocirca uti bos/ uel equus est alicuius:ut eo quuꝫ uo luerit/secunduꝫ ciuilia iura utatur:ita etiam naturali iure sicut filius anteꝙ rationis habeat usum/sub parentũ cura consistat.Non debet igitur inuitis parentibus alicui bap tisma dari. Ipsiq; et infideles Adulti nullo modo cogen di sunt ad baptismum:ꝙ ii minime sunt inuiti saluandi/ sed uolētes:quo sit integra iustitiæ forma.Possent & plu ra de baptismo dici uiri pſtantes: Verum absolutis/quæ proposueram/ne tædio ullo afficiamini/Orationi fineꝫ impono. Dixi.

¶Octauus Sermonum Libellus/De Corpore& Sanguine Christi:De presbyteris & Sacerdotibus De missæ mysteriis Continet Sermones Septem.

¶De Corpore/& sanguine Christi in Cœna Dñi.Ti.I.

MOris ē uiri Amplissimi/anno quoque hodi erna luce/ Vestras apud humanitates/ de Sacramento corporis Dei omnipotentis Iesu Christi pro nobis oblati/ sermonem haberi: Quod quidem parduum est/& hu mano ingenio minime assequendum. Horrebā itaque tanti pōderis subire onus: Nec unquā ad id sporte mea uenissem.Iussus aũt prouinciam hanc adire/coactus tā dem inuitusq; adii:fretus maxime omnipotentis diuina grã/cunctorumq; uestrũ benignitate.Vnde adeste quæ so:Et quæ dicam hilari uultu attentisq; auribus aīaduer tite.Paucis enim absoluam/ Quare dñus noster corpis sacramentum post cœnam discipulis dedit:An uerum christi corpus/& Sãguis in altari sit.Quare sub alia spe cie sacramentũ dñs celebrauit: celebrandũq; ita instituit Qua de re etiam/sub duplici specie sumitur:cum sub al terutra totus sit christus: & cur aqua uino admisceatur. Vbinam accidentia illa fundentur:Et cur post sacramē tum baptismi/Confirmationisq; eucharistiæ sacramētuꝫ

Eucharistiæ Institutio

sequatur. Incipiam igitur. ℂSacramentum instituit dñs: quum post typicum agnum corpus suum & sanguinem discipulis in cœna porrexit: Idq; post alia dedit: ut hoc unũ altius memoriæ discipulorum infigeret: ab ecclesiaq; deinceps frequẽtaret. Nunc autẽ potius ab ieiunis sumi oportet: ut reuerentia singulari discernatur ab aliis cibis: quod dñs apostolis/ p quos ecclesiam dispositurus erat/ disponendum & docendũ reliquit.

In specie Panis & uini

ℂIn specie aũt panis & uini/quã uidemus: res inuisibiles idest carnẽ & sanguinem honoramus: Nam panis est usitatus ante uerba sacra: ubi uero accessit consecratio: De pane fit Christi caro: De uino sanguis. Constat igitur uerum Christi corpus & sanguinẽ in altari esse.

sub alia specie

ℂCæterum sub alia specie tribus de causis tradidit Christus carnem & sanguinem/ & deinceps sumendũ constituit. Vt fides scilicet habeat meritum: quæ est de his/quæ non uidentur: Ne abhorreret aĩus/ si cerneret oculis carnem crudã & sanguinem sumere. Ne etiã ab incredulis religioni insultaretur: si cruor occisi hoĩs biberet: Iis ergo causis in similitudinẽ accipimus sacramentũ.

Sub duplici specie

ℂSub duplici uero specie sumitur Christus/quãuis sub alterutra totus insit: quo ostendatur totã humanã naturã assumpsisse: ut totam redimeret: Panis enim ad carnem refertur: Vinum ad aĩam. Ideoq; duplici specie celebrat: ut aĩæ & carnis susceptio in Christo utriusq; liberatio in nobis significetur. Valet enim ad tuitionẽ corporis & aĩæ quod accæpimus. Nã Christi caro p salute corporis: Sanguis uero p aĩa nr̃a offertur. Nec dicit sacramenta duo/sed unũ debẽt: sub utraq; & .n. idem sumitur specie.

Aqua Vinum

ℂAqua tam admiscenda ẽ uino: qm̃ ea significat populũ: q sane p Christi passionẽ redẽptus. per Vinum uero christi intelligitur sanguis. ℂIn quo demũ subiecto fundentur accidentia illa quæ remanẽt: Species/ Sapor/& Pondus: Fatendũ quidẽ in nullo: Verum sine subiecto existere: Nam ibi nulla nisi dñici corporis substãtia atq; sanguis ĩest: q illis minime afficitur accidẽtibus. nõ .n. xp̃i corpus ĩ se talẽ hẽt formã: sed qlis ĩ iudicio apparebit

¶Sequit̄ aūt Eucharistiæ sacramētū post illud sacri baptismi, & illud cōfirmationis: q̄ p baptisma mūdamur: id .n. ad remissionē ualet. Per Eucharistiā i bono cōfirmamur: Baptismus æstus uitiorū extinguit: Eucharistia spiritaliter reficit. Hinc optīe dicit̄ Eucharistia bona grā, seu gratitudo q̄ in hoc sacramēto, nō modo est uirtutis & grāæ augmentū: sed ille totus sumit̄: q est Fons & origo totius grāæ. quare quicunq; religiose gustauerit: corruptionē nō uidebit. ¶Absolui Egregii p̄res, q̄cunq; pollicitus eram de sacramēto altaris: Reliquū est, ut corruptionē uitar̄ possimus, illud idē r̄ligiose puraq; mēte assumer̄ Quod certe fiet, Confessione Pœnitentiaq; p̄cedētibus delictorū. quisq; igit̄, sese ad tantū Sacramētū sumēdum p̄paret, expurget, accingat. Dixi.

Eucharistia post baptisma

Eucharistia quid dicitur

¶De Sacerdotii Institutōne: Ac de Præsbyteris. Tit. ii.

NOn possū Venerādi & āplissimi dn̄i patres itē egregii, secus ager, qui i p̄ītia horrorē afficit̄: pueri .n. ita bn̄ sentire nō p̄nt, ut senes hoc ē iudicar̄: Et ea q̄ scimus sunt minima pars eorū, q̄ ignoramus. Nec ego dūtaxat: uerumtamē alius q̄libet lōge horresceret: Nā primo de Oratore Tullius ita scribit: Vt enim quis optime dicit: ita maxīe dicendi difficultatē, uariosq; euentus orationis, expectationēq; hominū pertimescit. Fretus autē uestra huāitate breui de sacerdotii institutōe, ac de p̄sbyteris aliq̄ explicabo. Sermōes &c .n. inq̄rēdi secūdū illorū materiā de q̄bus sunt, ut ph̄us īquit. ¶Sacerdotalis Igitur ordinis īstitutō ab ueteri lege p̄ricipiū sūpsit: Dn̄s .n. leḡr p̄cepisse Moysi: applica frēm tuū Aaron ad te cū filiis suis d̄ medio filiorū Israel ut Sacerdotio mihi fūgat̄. Vnxit ergo Moyses Aarō i maiorē sacerdotē: filios uero illius i minores. ¶Ante legē ēt sacerdotes fuisse legī: Vn̄ melchisedech iustus sacerdos dei altissimi extitit cui d̄ecias ex oībus spoliis abrahā tāq̄ sacerdoti p̄soluit.

Sacerdotii Institutio

Erant autem multi minores sacerdotes/ quos Canones appellabant: Vnus tam̄ summus sacerdos. ❡Dauid ite3 Vigintiquattuor sūmos sacerdotes instituit: quibus omnibus unum ꝓfecit: quē statuit principē sacerdotum. In

Apostoli

nouo etiā testamento Christus maiores & minores sacerdotes constituit. Duodecim quidē Apostolos quum dedit eis potestatem consecrandi dicens: Hoc facite in meam commemorationē. Et Septuagintaduos Discipulos. Apostoloꝝ itaq uices maiores optinēt sacerdotes/ idest Episcopi: qui dicūtur summi: Discipuloꝝ uero mi

Petrus

noꝝ Præsbyteri. Petrum aūt quasi in summū sacerdotē elegit: ei præ omnibus Claues regni cæloꝝ tradens: Maxima igit̄ ueneratōe colendi sunt Sacerdotes Viri am

Præsbyter qd

plissimi. ❡Cæterum Præsbyter græce/ latine senior interp̄tatur: nō modo ꝑ ætate/ uel decrepita senectute: sed propter honorem & dignitatem/ quam acceperūt. Senectus enim uenerabilis est: & Cani sunt sensus hominis. Vnde & Dominus inquit Moysi: Congrega mihi septuaginta uiros de senioribus Israel. Non ergo propter decrepitam ætatem/ sed propter sapientiam Præsby

Sacerdos usi

teri nominantur. Sacerdos uero a sacrificando est appellatus: quia consecrat & sacrificat. Vnde etiam dici potest sacerdos quasi sacra dans uel sacer dux/ ut ait Beda. Ii autem Sacerdotes Christi uicem gerunt: du3 pro peccatis obsecrant: & per pœnitentiam reconciliant peccatores: Medii enim sunt inter Deum & homines. Quapropter honorādi sunt sacerdotes ob eoꝝ autoritatē & potestatē: quod & Salomon ī scō spū cōstitutus testat̄ & docet: ait. n. Ex tota aīa tua time deu3: & sacerdotes eius sanctifica: & iteꝝ: honora deu3 ex tota aīa tua: & honorifica sacerdotes eius. Hæc hactenus: Iam uero ad grāꝝ actiones uenire decet. Itaq noīe reuerēdi sacerdotis in cuius grā3 cōuiuiū celebrastis/ īnumeras oībus ago grās deū obsecrās illi cōcedat cūctis & singlis referr̄ posse cumulatissimas. Siq forte cōuiuii apparatus minime fuerit qualis esse debebat/ ueniam poscit: Non eni3 uos uti externos: uerūtam̄ ut aīcissimos & faīliares accæpit. Dixi·

¶De missa Mortuorum secunda Feria celebranda. De Missæ temporibus. De iusto Monacho: cui mortuo eucharistiæ oblatio profuit. Et de Paschasio, cui defuncto Episcopi orõ quietem tribuit. Titulo tertio.

Voniam Benignissimi patres & dñi: Hesterna luce de Sacerdotibus aliqua dicta fuerunt: hodie pauca de mortuorum missa secunda feria celebranda breuiter enarrabo & quanq̃ me puerũ silere, audireq̃ potius deceret: Vos uero sapientissimos dicere atq̃ eloqui. Nã pueri adolescentuliq̃ nõ possunt esse prudentes: cũ prudentia sapientiã reqrat atq̃ experientiã, quæ tpe indiget Nolit tam iccirco uestra benignitas mea uerba despicere: dicam sed enim relatu digna: primumq̃ de missæ tẽporibus. Celebrat̃ .n. hora tertia, sexta, & nona: qm̃ missæ celebratio memoria est passionis Christi. Tertia aũt, qa hora illa crucifixus est linguis iudæorum: Et spũs sanctus sup Apostolos eadem uenit. Sexta quia tunc manibus militum crucifixus & imolatus est. Nona, qm̃ eo tpr̃e ĩ cruce pendens emisit spiritum. ¶Cantatur autẽ secũda feria p defunctis, ut illis adhibeamus angelorum suffragia: qui prima feria creati sunt. Vel ut alii uolunt qm̃ prima feria refrigeriuz mortui habent, qui purgatoriuz tenent: statimq̃ in secunda ad poenas redeunt & laborẽ. quã dere ut eorum occurrat̃ laboribus, missa p eis secunda feria celebratur. Neq̃ negandum est, ut asserit Augustinus, defunctorum aĩas pietate suorum uiuentium releuari: quum p illis sacrificium mediatori offertur: siue elemosynæ in ecclesia fiunt. Vt aũt gregorius scribit, defunctorum animæ quattuor modis soluũtur: Aut oblationibus sacerdotum Aut precibus sanctorum: Aut charorum elemosynis. Aut ieiunio cognatorum. ¶Sacræ uero hostiæ oblationẽ plurimũ defunctis pdesse, exẽplo oñditur. Recitat enim idẽ Iustum monachũ suũ morientẽ tris se habere occultos aureos indicasse: qua ppter cũ tribus illis eiusdẽ corpus

Missæ ipsa

Missa pro mortuis

Deseruitis elemosynæ dẽtur

Defunctorum animæ

Missa pro defuncto

Iustus monac.

eo iubente in latrina sepultum. Veruntamen cuidaꝫ ex fratribus p̃cepisse triginta continuos dies mane quoqꝫ p iusti anima hostiam in altari consecrare atqꝫ offerre. quibus absolutis Iustum cuidaꝫ monacho germano suo apparuisse: a quo interrogatũ qui se haberet: respondisse hucusqꝫ male: iam bene/ ꝙ eo die cõmunionẽ recepisset. ¶Orationes quoqꝫ in purgatorio morantibus longe ꝓdesse is idem ostendit: Narrat eniꝫ Paschasium/ qui uir miræ sanctitatis & uirtutis extiterat/ in balneis post mortẽ moratuꝫ ad ægrotantiuꝫ qdem obseq̃a. Et a germano Capuano Ep̃o illic repertum: a quo rogatũ quid ibi esset/ respondisse: Iccirco eum locũ supplicio sibi cõstitutũ: q̃m cum suo tempore duo fuissent summi Pontifices electi/ conuenissetqꝫ tandem eccl'ia in unuꝫ/ ipse tamen alium ꝑtulit. Posthæc ep̃m orasse/ ut ꝓ eius salute oraret: tuncqꝫ certior esset/ an exaudita ipsius oratio fuerit: quum eodem rediens/ eum nõ inuenisset. Quod ita accidit. Sancta igit̃ & salubris est cogitatio ꝓ defunctis atqꝫ oratio ut a pœnis soluant̃. Ad quod exequendũ uestrum quemlibet hortor ac obsecro: Pietas .n. atqꝫ misericordia uirtutum potissima est & regina. ¶Possem ulterius de hoc mysterio uenerandi patres plĩma nõ spernenda afferre: sed quia notissima uobis oĩa esse nõ dubito/ ad grãꝫ actiones me uertã. Agit itaqꝫ ur̃æ huaĩtati reuerẽdus Sacerdos canoĩcusqꝫ modestissimus Clæmẽs nr̃ grãs ĩmortales: Cognoscit .n. lætissimo uultu & hilari fronte uos huc cõuenisse ĩ eius ipsius honorẽ & laudeꝫ: hinc sese oĩbus & singulis suaqꝫ oĩa offert: nec unq̃ desinet debere cunctis. Nã eius aĩus erit in uos/ liberosqꝫ uestros: quẽ uos esse uultis/ & quĩ esse debet. Dixi

Orationes ꝓ defuncto Paschasius

¶Religio qd sit: Vñ dicat̃: Quænã in religiõe idest dei cultu pio requirant̃. De Cõmunionis uel Eucharistiæ fructibus. De Sacerdotis autoritate & moribus. Tit. q̃rto.

SI mihi Natura uel Studiũ Eloquẽtiæ uim Demosthenis/ copiã Platonis/ Iucũditatẽ Isocratis tribuissent uiri clarissimi: uix eqdeꝫ dicẽdo

ueſtras apud huāitates ſatiſfacere poſſem: Cum inſit oībus diuinaꝝ humanaꝝq̧ reꝝ ſcia-ſapiētiæ munus. Verum ne amici uoto repugnans amicitiæ uinculuꝫ/ cuius eſt idē uelle atq̧ idem nolle/diſſoluerē: Quid religio ſit: Vnde dicat: Quænā ī religione ideſt dei cultu pio req̄ rant: Iñ uero de cōmunionis uel eucharīſtiæ fructibus: De ſacerdotis autoritate & moribus/ q̄dam memoratu digna r̄ferre cōſtitui. Qua de re me diligēter audire nemo abhorreat: non mei tm̄ gratia/ q̄tum uenerandi Sacerdotis canoniciq̧ piētiſſimi Iānutii ueteris amore: qui mihi eiuſmodi ꝑuinciā tradidit. ¶Eſt autē religio ſumma in deuꝫ pietas/ſummus honor & cultus: hac.n. conditione gignimur/ut gn̄ati nos deo iuſta & debita obſeqa ꝑbeamus: hunc ſolum nouerimus: hunc ſolū ſequamur: hoc uinculo pietatis obſtricti deo & r̄ligati ſimus: Vnde ipſa religio nom̄ accæpit: qa p eaꝫ uni deo r̄ligamus aīas nr̄as ad cultum diuinū uinculo ſeruiendi. ¶In quo quidē cultu tria r̄quirunt: Fides/Spes/ Charitas: In fide qd credendū: In ſpe quid ſperandū: In charitate qd ſit amāduꝫ: Eaq̧ maior eſt omnibus: q.n. diligit & credit & ſperat: Qui aūt nōn diligit/q̄uis bona plurima faciat/ fruſtra laborat. Iis apertis Eucharīſtiæ fructus iam conſequunt. ¶Qm̄ igitur id ſacramentū ad tuitionē corporis & aīæ ualere certū ē: Naꝫ Chriſti caro ſub ſp̄e panis ꝓ ſalute corpis: ſanguis uero ſub ſpē uini ꝓ ſalute aīæ offert: deuote coīcātes multa cōmoda conſequūt: ꝑcipue tm̄ ſeptē. Quorum quidem primum dicitur Gratia: quia in eo ſacramento continetur Chriſtus: a quo omnis eſt gratia. Secunduꝫ Remiſſio: remittunt nanq̧ per idē peccata omnia uenialia: Quæ ad pœnam obligant temporalem: Quocirca moriens aliquis Venialia tantum habens Purgatorium adit. Tertium Satiſfactio: pro peccatis & Enim Satiſfacit: Cum Nihil ſit in Sacrificiis Maius. q̄ Chriſti Corpus & Sanguis: Nec ulla Oblatio ſit Hac Potior: Cum Omnes quidem Præcellat & Superet. Ideoq̧ Mente puriſſima eſt ea omnipotēti

Amicitiæ uinculum

Iannutius uetus

Religio qui'

Cur generati

Religio unde

Fides

Spes

Charitas

Hoſtia

Calix

Gratia

Remiſſio

Satiſfactio

chriſti corpus & ſanguis

Defensio domino offerenda: Quartum Defensio: defendit utiq; id sacramentum ꝓseruando a peccatis futuris. Nam pec

Peccatũ quid catum est quædam mors spiritalis aĩæ/per hoc autem q; Christo coniungit p gratiam roborat ac munit spiritalẽ uitam hominis: Et in quantum est signum passionis christi/per quam uicti sunt dæmones/repellit ipsorum impugnationem.

Releuatio Quintum Releuatio: s.n. homo post deuotam cõmunionem rueret in peccatuꝫ/facilius ab illo surgeret/q̃ si ante illud non comunicasset: quia p sacram cõ munionẽ aĩa roborat̃ & munitur. Ideoq; facilius est forti resurgere q̃ debili.

Cibatio Sextum Cibatio: cibat utiq; id spiritaliter animam: sæpeq; miraculose reficit ipsum corpus.

Glorificatio Septimũ Glorificatio dicitur: q̃to.n. magis aĩa ꝓficit & crescit in gratia/tanto copiosiorem gloriam ꝓmeretur. Eucharistiæ deniq; sacramentum nemo potest conficere/nisi sacerdos: qui rite fuerit ordinatus. Est enim offi

Consecratõ cium cõnsecrandi ex autoritate. Ad præsbyterum ergo ptinet Sacramentum corporis & sanguinis Dñi in altario dei conficere: quod certe non in merito consecrãtis sed in uerbo pficit̃ Creatoris/& in uirtute spiritus sancti potestas nanq; consecrandi Eucharistiam pertinet ad Characterẽ sacerdotalis ordinis: qui character indelibi

Sacerdos consecrans lis est oĩno. ¶Bonus autem sacerdos conficit sacramentũ ad suã & assistentium utilitatem: Malus uero occultus in sui ipsius damnũ tantũmodo: nihilominus ad assistentiũ utilitatẽ/qui deuote audiũt missam. Sed ab ecclesia p̃cisi atq; heretici in suam & oĩum assistentium dãnationẽ Magna igitur est Sacerdotalis dignitas: magna sacerdotibus data est potestas. Venerandi iccirco & colendi sũt

Sacerdotum uirtus ut patres/ut domini: Ipsi uero pro uiribus niti debent nitorem mentis & aĩæ conseruare: & munde & caste uiuere: ut eucharistiæ idest gratitudinis sacramentũ digne cõ

Orationis alæ ficere possint/& dispensare fidelibus. Quotiesq; uoluerit aliquis orationẽ suam uolare ad dñm: duas illi debet moliri alas: Ieiunium & elemosynã: sic enim illa ascendet celerius/faciliusq; exaudietur. ¶Præterea Sapiẽtissimi

patres/quoniam Gratitudinis uirtus/non solum maxi/ma est/sed etiam mater uirtutum oīum reliquarū: Nihil est quod Iānutius nouellus sacerdos malit/q̄ se & gratū esse & uideri: Itaq; scietis eum re ipsa atq; aīo fore gratissimum. Dixi. — Gratitudo

¶De missæ loco/& Tempore/& Modo idest Calice lumine/& Vestibus celebrationi accōmodatis: Et quid nā mystice significent. Tit. v.

Quid in pn̄ti cōuiuio pr̄es optimi potius q̄ missæ mysteria explicarem cogitanti mihi/aliud n̄ occurrit: Cū ur̄æ prudētiæ nulla re alia huc se cōtulerint q̄ nouellæ missæ celebratione: de qua lecirco cognitu optima quædam breui iā eloquar. De loco nāq;/& Tēpore/& modo idest Calice/lumine & uestibus celebrationi accōmodatis edisseram/qd ea significent apiendo: Attēdite igitur. ¶Cum Missa nil aliud sit q̄ cōsecratio Eucharistiæ: Celebranda est oportūo & loco & tp̄e & modo. Non.n. deceret Missam celebrari loco non sacro: quia in sacramento altarii/ quod ī missa cōsecratur/ille continetur: qui est sūme scūs totiusq; nr̄æ salutis causa. Necessitatis uero gr̄a loco ēt nō sacro celebrari pmittunt iura/si affuerit tabula consecrata: cæteraq; sancta mysteria ad id pertinentia non defuerint/habita quoq; ep̄i uenia. Altare aūt christum significat: q pe tra dr̄. quod nisi lapideū fuerit/consecrari nō licet. ¶Tribus aūt horis institutū est celebrari Missam/Tertia/ Sexta/& nona: qm̄ Missæ celebratio memoria est passionis Christi: Tertia igitur celebratur qa hora illa crucifixus ē linguis iudæorū: Et Spūs scūs sup apostolos uenit. Sexta qa tūc manibus militum crucifixus & īmolatus ē: Nona qm̄ eo tp̄e ī cruce pendens emisit spūm. Missæ deniq; sacramētū ad gr̄æ tp̄us ptinet: quod p diē significat: iuxta illud Apostoli: Nox pcessit: Dies aūt appropiquauit. Iōq; celebrari debet artificiali die ab aurora īcipiendo:

Missa quid
Missæ locus
Altare quid
Missæ tēpus
Tertia
Sexta
Nona
missæ tempus

Missæ modus Non autẽ nocte/excepta illa dominici natalis.¶Modus
uero in missa consideratur respectu calicis/luminis/ue-
Calix stium:Itaque lapideo calice pp eius ineptitudinem cele
brare non licet:nec ligneo propter humiditatem:nec ui
treo ꝑpter fragilitateʒ:nec æreo uel orichalceo/qa uini
uirtute ærugine afficerent:ꝗ uomitus prouocari posset:
qua de re calix esse debet/uel aureus/uel argenteus/uel si
Ignis egestas inerit stanneus.¶Sine igne celebrari non licet:
ꝑpter ipsius ignis significatiõe:significat.n. dilectionis
feruorẽ p quẽ christus ꝓ nobis oblatus id sacramẽtũ in
lumen calor stituit.Ignis lumen & calor significant/quod sacramen-
tum ipsum operatur in rite celebrante & digne suscipiẽ
te illuminationis augumentum in intellectu: charitatisq;
feruorem in affectu.¶Neq; ullus celebrare audeat sine
uestibus ab episcopo bñdictis:itaq; sacratæ esse debent/
& honestæ: quibus in aliis ꝗ ecclesiasticis usibus/& deo
Vestes dignis officiis/ nemo uti debet.Sũt aũt eæ sex & episco
pis & præsbyteris communes:Amictus.Alba.Cingulũ.
Stola.Manipulus.Casula. Quocirca sine iis celebrãs lõ
ge peccat:Oportet inde optimos sacerdotes esse & dili-
gentes/ne ab ecclesia instituta pretereant.¶Quædã ue-
ro ex iis quæ in missæ celebratione requiruntur ad in-
carnationem ptinent/quædam ad passionem/ quædam
Amictus ad resurrectionem.Amictus in capite diuinitatẽ huma
nitate amictam repræsentat:Caput eniʒ christi deus est:
Alba cami: Alba camisia uitæ nouitatem significat:quã christus ha-
Cingulum buit docuit & tribuit in baptismo. Cingulum christi iu-
stitiam denotat:iuxta illud propheticum:& erit iustitia
Manipulus cingulum lumborũ eius.Manipulus in leua positus/per
quam uita præsens designatur/indicat christũ in uia por
Stola tasse uirtutum & meritorum manipulum.Stola quæ col
lo sacerdotis incumbit obedientiam notat:quaʒ christus
propter humani generis salutem subiit factus obediens
Casula usq; ad morteʒ.Casula uero/quæ aliis superponitur/xpi
charitatem significat:quæ omnis alias uirtutes excellit.
Eleuatio hostiæ ¶Eleuatio autem sacratæ hostiæ eleuationem christi in

cruce representat: Demissio eius depositionem e cruce: Positio super pallaꝫ inuolutionem in syndone munda: Palla enim syndonem representat. Altare crucem significat: Calix sepulcrum: patena lapidem: quo sepulcruꝫ fuerat clausum. Agnus dei ter repetitur, ad significandum ꝙ nobis petimus, cogitationis, locutionis, & operationis peccata dimitti: remissione quorum æternam paceꝫ adibimus. Missam deniq̄ beatus petrus apostolus primus omnium antiochiæ dicitur celebrasse: Alii post alia addiderunt ad solennitatē, & decorem. Missam præterea die dominico, aliisq̄ celebrandis & obseruandis diebus seculares audire integram debent, ita ut ante sacerdotis benedictionē nō abeant. Audienda est humiliter reuerēter & deuote, ut dei gratiam consequamur. ¶ Et q͞a quo sacerdotes fuerint digniores, eo facilius ī necessitatibus pro q͞bus clamāt, exaudiūtur: Iccirco sacerdos q͞sque id cogitare, id loq̄, id operari debet: quod ad sui & alioꝝ salutē accedat. Nam bonus sacerdos cōficit sacramentum ad suam & assistentiū utilitateꝫ: Malus uero in sui ipsius dūtaxat ærumnā & calamitatē. quod ne fiat cauete etiā atq̄ etiam oro. ¶ Quicquid demuꝫ officii, beneficii, honoris, in lucæ sacerdotis q̄ optimī grām & cōmoduꝫ cōtulistis: Id oē ita est aīo eius impressuꝫ: ꝙ ex amico aīcissimuꝫ fecistis. Qua propter nihil existimetis esse tam difficile, quod pro uobis ei susceptum nō iucundū & facile sit futuꝝ: quod q͞deꝫ re ipsa q̄ uerbo faciet libētius Dixi.

Palla
Altare
Calix
Patena
Agnus dei
Missæ īstitutō
Missa quando audienda
Sacerdotis officium

¶ Eucharistiæ grā: Et q̄re id sacramētuꝫ post cœnā dn̄s discipulis dedit. Exin q̄uo eius est res gemina Tit. vi.

HOrresco prudentissimi patres, dicturus de sacratissimo christi corpore: res. n. est ultra ingenii acumen non modo mei, sed mortalium quorumcunq̄: fretus tamē tonantis ope, apire experiar Eucharistiæ grāꝫ: Et q̄re id sacramentū dn̄s post cœnaꝫ discipulis dederit: Exin q̄uo eius ē res geīa. post hæc ad grāꝝ actiōes me uertā.

Baptisma
Eucharistia

Eucharistia
cur post
cœnam

Res gemina

¶Post sacramentū baptismi & confirmationis sequitur eucharistiæ sacramentum: quoniam p baptisma mundamur: id.n. ad remissionem ualet: Per eucharistiam ī bono confirmamur. Baptisma æstus uitiorꝫ extinguit. Eucharistia spiritaliter reficit: Vnde eucharistia bona grā dicitur: quid.n. melius corpore & sanguine Christi? In hoc etenim sacramento non modo est augumentuꝫ uirtutis & grǣ: sed ille totus sumitur: qui est fons & origo totius grǣ. qua de re quicunqꝫ religiose gustauerit, corruptionem nō uidebit. ¶Exponam modo magnifici Viri Cur dn̄s id sacramentū post cœnam discipulis dederit. Aduertite igitur. Id ideo post alia dedit: ut unū altius memoriæ discipulorꝫ infigeret: ab ecclesiaqꝫ deinceps frequentaret̄. Nūc autem potius ab ieiunis sumi oportet: ut reuerentia singulari discernatur ab aliis cibis: quod quidem dn̄s apostolis, per quos ecclesiam dispositurus erat disponendū & docendū reliquit. ¶Eiusmodi ꝑterea sacramenti gemina est res: Vna.s. contenta & significata: Altera significata & non contenta. Res cōtenta & significata est caro Christi: quā de uirgine traxit: Et sanguis quē p nobis fudit. Res uero significata & nō contenta: est Vnitas ecclesiæ in ꝑdestinatis, uocatis, iustificatis & glorificatis. ¶Decreueram quoqꝫ reuerendi patres exponere, Cur sint duo sumendi modi: Et an christi corpus & sanguis a bonis tantummodo sumi debeat: Veruꝫ ne tædio sim iis omissis ad gratiarum actionem diuertam. fuistis enim adeo prompti faciles & benigni in hac nouellæ missæ celebratione, quo reuerendo fratri leonardo & honori & iucunditati essetis: ut is periculum fortunarum & capitis sui pro uestra salute negligere debeat. Siqꝫ uobis gratiam referre nō possit, habeat semp. Dixi.

¶De Corpore, & Sanguine Christi: an uere in altari sint Q uare sub alia specie sacramentum dominus celebrauit. Cur sub duplici specie sumitur. & Vbinam accidentia illa fundentur. Tit. vii.

Duertens hodie suauissimi patres aliquid ex consuetudine dicendum esse:nō spon te quidē/uerumtamē aliquoruz hortatu & precibus/breui expediam An uerum chri sti corpus & sanguis in altari sit: Ad quid sub alia specie Sacramentum dn̄s celebrauit/&celebran dum instituit:Qua de re sub duplici specie sumitur·cuz sub alterutra totus sit christus·Vbinā accidentia illa fun dentur·Exin ad gratias reuertemur·¶In specie panis & uini quam uidemus/res inuisibiles idest carnez & sangui nem honoramus:panis·n·est in altari usitatus ante uer ba sacra:ubi accessit consecratio/de pane fit christi caro de uino sanguis·Ex iis igitur constat uerum christi cor pus & sanguinem in altari esse·¶Sub alia autem specie tribus de causis tradidit christus carnem & sanguinem: & deinceps sumendum constituit·Vt fides·s·habeat me ritum:quæ quidem est de his/quæ non uidentur:ne etiā abhorrret aius/si cerneret oclis carnē crudā & sanguinē mādere· Et ne ab īcredulis religioni insultaretᷣ/si cruorē occisi hominis libaremus·iis igitur causis in similitudi nem accipimus sacramentuz·¶Sub duplici uero speciē sumitᷣ christus/ q̄uis sub alterutra totus insit: Vt ostēda tur totam humanam naturam assumpsisse:ut totam redi meret:Panis enim ad carnem refertur:Vinuz ad animā Ideo igitur Duplici specie celebratur: Vt animæ & car nis susceptio in christo/utriusq̧ liberatio in nobis signi ficetur· Valet enim ad tuitionem corporis & animæ qd̄ percæpimus·Nam caro christi pro salute corporis/San guis uero pro anima nostra offertᷣ· Nec debēt dici duo sacramenta:sed unum·quoniaz sub utraq̧ idem sumitur specie·¶In quo autem Subiecto fundentur accidentia illa/quæ remanēt:Species/Sapor/& pondus: fatendum est existere sine subiecto:ꝗ ibi non est substātia/nisi cor poris & sanguinis domini:quæ quidem accidentibus il lis haud afficiᷣ:quoniā christi corpus in se talem formā nō habet:sed qualis in iudicio apparebit ·¶In quo iu

panis uinum·

Sub alia specie cur·

Sub duplici specie·

Panis uinum·

Caro sanguis·

Accidētia ubi

Quid uitāduz

dicio ne diuina iustitia impiorũ nũo ascribamur: Cauere debemus ne efferamur ira: ne superbia tumidi simus: ne libidini seruiamus. Alienam mulierem sancte uideamus; Nihil indecorum appetamus: Non alienorum cupidi, non inuidi simus: Verum misericordes, benefici, mites, humani, paxq; in animo nostro perpetua uersetur: p̄sertim in sacerdotibus Christi ministris: quoniam dei donum est integritas animi: Sacrificium laus & hymnus.
¶Præterea benignissimi patres Aduertẽs uenerabilis sacerdos Antiochus eius nouellæ Missæ celebrationem a cunctis sũma cum hilaritate & animo prompto ac læto honestatam, se cuilibet obnoxium reddit & debitorem perpetuum: Oratq; dei numina sibi concedant, ex animi sui sententia in melius uestris in eum officiis posse referre gratiam. Dixi.

¶NONVS Sermonuȝ Libellus de Sponsalibus, & Matrimonio, Continet Sermones Nouem.

¶Vxorem non ducendam. Tit. i.

Aepius cogitanti mihi, quot qualia, quantaue Cõnubio nascantur incõmoda Quinte Fili, Quid enim angustiarum habeant Nuptiæ didici ipsis nuptiis) par esse uisum ẽ dissuadere tibi Cõiugia. Itaq; rem ipsam breui absoluam, Exordium sumens a Catone illo uticensi dicente: Si absque fœmina posset esse mũdus: cõuersatio nr̃a non esset absq; diis. hinc & hieronymus sanctus: mihi crede, corde cum dño habitare non põt, qui mulierũ accessibus copulantur. Quod quidem facile primus homo uer esse oñdit: Is. n. post familiaritatem & colloquȝ dei, unius pomi cupiditate agente fœmina superatus delitii locum perdidit. Est nanq; insani capitis & præcipitis fœmina: inde præcipuum arbitratur, quicquid menti occurrerit: & uoluntas illi pro ratione habetur. Quocirca impudens, inhumana inconstans, intolerabilis, impia

Mulieꝶ conuersatio.

Mulieris cap̄.

Mulieris uitia.

morosa admodū/iurgiosa/iracunda/molesta per diē pꝙ noctem solet esse. Quod etiā de Xanthippe Socratis sapiētissimi uxore accæpimus: Nā cū ī eū prius cōuicia & maledicta iaculata esset: postmodū & sordidis aquis pfudit. Mirantiq; & dicēti Alcibiadi/quænā ratio eēt/cur mulierē tā acerbā domo nō exigeret: qm̄ inqt Socrates: quū illā domi talē ppetior: insuesco ut exterorꝝ quoq; foris petulātiā & iniuriā facilius ferā. Si ergo Socrati ciui/modi fuit uxori: quid aliis/qd tibi euenerit. ℂSiue nobilē siue diuitē nactus fueris: utraq; grauis molestaq; erit: dabit. n. affectus plurimos: Viroq; impabit. Cū nil sit diuite fœmīa intolerabilius: nil nobili arrogātius: Cū dote nāq; Maiores suos/eorūdēq; gesta & supciliū numerat ī tui cōtēptū atq; inuidiā/palā sæpius/corāq; pluribus nulla uiri rōne habita. Qua pp & Martialis inqt: Vxorē q̄re locupletē ducere noliꝫ Quæritis: uxori nubere nolo meæ. ℂSi pauperē plæbeiāq; duxeris: nec utilis tibi/nec digna fuerit. Infelicē nāq; uitā ages/ubi liberos ciuiliter educare nō poteris: puellasq; nuptui tradere ex sentētia: hinc optime Seruus ille apud Menādrū inqt: Quā extreme infelix ē: Quisqs in egestate situs/ q̄rit liberos. Iōq; siqs liberos ob pauptatē nō poterit educare/satius ē ut se ab uxoris cōgressiōe cōtineat. ℂQuicūq; ꝑterea seruitutē q̄ libertatē optauerit: uxori inhæreat. Dicēte Apostolo Iūctus es uxori: nō q̄ras solutionē. Solutus es/ non q̄ras uxorē. i. alligationē q̄ solutioni cōtraria ē. Qui igr̄ seruit officio cōiugali uīctus ē: Qui uinctus ē: Seruus ē. Qui tū solutus fuerit: liber erit: Cūq; libertas ipsa potestas sit uiuēdi: ut uelis: Seruitus in qua nulla felicitas postremuꝫ malorꝝ oīuꝫ/nō mō bello/sed morte ēt repellendū ut adsit felicitas: q̄ ī cōiugio nulla: Vñ phoroneus rex ait Leōtio fratri suo: Ad sūmaꝫ felicitatem nihil mihi deesset: si uxor mihi semp defuisset. Mitioq; in Adelphis: Et quod fortunatum isti putant: Vxorem nunq̄ habui: Metellus item Mario rñdit: (Cum eius filiam dote diuitē/forma nobilem /genere claram/ fama felicem/ ducere noluit)

Xanthipe. Socratis
Fœmīa diues. Mulier nobilis.
Vxor locuples
Vxor pauper.
seruitus ī uxorē
Libertas quid. Seruitus.
Phoroneus rex.
Vxoris carentia.
Metellus ad Marium.

Malo meus esse q̃ suus. Cui Marius: Immo ipsa tua eris
Cicero de uxore. At ille: Immo uirum oportet uxoris esse. Marcus etiam
Cicero post repudium Terentiæ uxorẽ aliam haud uo-
luit dicens: Se pariter uxori & philosophiæ operã dare
Fœmina quid non posse. Est enim nociuum genus fœmina (ut Hiero
nymus ait) & uia iniquitatis: itaq; si cum uiris fœminæ
habitant: uiscarium non deerit Sathanæ. Iccircoq; nup-
Vxorꝝ q̃relæ tæ thalamus, ut ille scribit semper lites habet: iurgiaq; al-
terna: & in illo dormiturminimum. Vbi uxor pomposa
tota nocte ita conqueritur: Illa ornatior procedit in pu-
blicum: hæc honoratur ab omnibus: Ego in fœminarꝝ
conspectu misella despicior: Cur uicinã aspiciebas: quid
cum ancilla loquebaris: & cætera huiusmodi. ¶Si castã
Castæ paucæ quæris: illud admoneo: optimam fœminã esse: quæ rari
or est Phœnice. Qualibet enim negat: nulla pernegat:
Hinc Martialis illud:

Quæro diu totam Sophroni Ruffe per urbem:
Siqua puella neget: nulla puella negat.
Tanq̃ fas non sit: tanq̃ sit turpe negare:
Tanq̃ non liceat: nulla puella negat.
Casta igitur nulla est? castæ sunt mille: quid ergo
Casta facit? non dat, non tamen illa negat.

Summis ac minimis igitur eadem pariter est libido: nec
enim melior plæbeia nobilis: Nec diues inope, & con-
Iulia Augusti tra. Testatur id Iulia diui Augusti filia: nam uulgo pote-
statem corporis sui fecit. Cumq; conscii flagitiorꝝ mira
rarẽtur: quo modo similes Aggrippæ filios procrearet
Seruilia ait: Nunq̃ enim nisi naui plena tollo uectorem. Testaẽ
item Seruilia. M. Bruti mater: Catonisq; iunioris soror:
Ea siquidez cum Dictatore Iulio Cæsare (addita quoq;
Iunia cassii Iunia tertia filia, eadẽq;. C. Cassii uxore) rem habuisse
legitur. ¶Rite igitur Bias quum rogatus esset a quodaz
Biantis dictũ deberet ne uxorẽ ducere: an uitam uiuere cælibẽ: inquit:
Pulchra Aut pulchram duces, aut deformem: Si pulchram, habe
Turpis bis communẽ: Difficile nanq; custoditur, quod multis
placet. Sin turpem habebis pœnã. Neutruz aũt bonum

propter alterutrum īcōmodum:quod neceſſario patiē dum erit ei:qui duxerit. Non eſt igitur ducenda uxor. ¶Vñ & Thales ſapientiſſimus, quum rogaretur, Cur fi lios ñ procrearet:ꝙ filiorꝫ amore non teneretur reſpon dit. Vrgentiq; matri, ut ſe matrimonii uinculis aſtringe ret, adhuc intempeſtiuum eſſe dixit: Emenſa fere iuuen ta: quum illa acrius inſtaret: Iam inquit intempeſtiuum ē. ¶Diogenes quoq; rogatus a quodam: quo tempore du cenda ſit uxor: Iuuenibus ait nondum: ſenibus uero nūq̄ Laudabat etiam, qui uxorem ducturi fuiſſent, & non du cerent. ¶Socrates uero conſulenti utrum melius eſſet, Vxorem ducere, nec ne: Vtrum uis horum inquit ege ris, pœnitentia inceſſet. Id autem uerum eſſe Arius ille indicat: Cum .n. Pacuuius flens Ario uicino ſuo diceret: Amice arborem habeo in horto meo infelicem: de qua prima uxor mea ſe ſuſpendit: poſtmodum Secunda: Iaꝫ nūc Tertia. Illi Arius: Miror te in tot ſucceſſibus lachry mas inueniſſe. Et iterum: Dii boni, quot tibi ſuſpendia arbor illa ſuſpendit. Et tertio: Amice dede mihi de arbo re illa ſurculos: quos ſeram: Timeo igitur Quinte fili, ne & te oporteat arboris illius ſurculos mendicare: quuꝫ iam inueniri non poterunt. Nam quum tibi difficilis, cō tumax, incurabiliſq; uxor, ut Socrati, ut mihi, ut aliis acci derit: Nec ullo pacto Socrates eris: qui moroſam coniu gem, & inſanos liberos nactus, cum eis comiter atq; hu maniter uixit. Tunc arborem illaꝫ fruſtra perquires. Vn de poſtea uelis nolis ferre iugū ſubmiſſa ceruice te opor tuerit. Vti &. Themiſtodi athenienſi euenit: Nam quum ſibi filius matris interceſſione pleraq; iuberet: O uxor ī quit: Athenienſes græcis imperant: Ego athenienſibus: Tu mihi: Tibi filius. Quod idem fere Cato ſenior imi tatus ait: Omnes uxoribus imperant: Nos omnibus ho minibus: Nobis aūt uxores. Itaq; recte lycurgus inter la cedæmonum leges ſtatuit: Virgines ſine dote nubere: ꝙ ſeuerius matrimonia ſua uiri coercerent: quuꝫ nullo fræ no dotis tenerentur. ¶Cumq; Varro de officio mariti

Thales d uxorē

Diogenes de uxore

Socrates de uxore.

Arbor pacu uii.

Socratis liberī

Themiſtoclis uxor

Cato de uxore

Licurgi leges

uxoris uitium scripserit: Vxoris uitium aut tollendum/aut ferēduȝ esse
quiq; tollit uitium/ uxorem commodioreȝ præstare: qui
fert/sese meliorem facere: Nec tollere id nec ferre tu po
natura teris. Natura enim semper est: neq; mutatur. Et hi facili
us curari possunt: qui per assuetudinem: q̄ qui natura in
continentes sunt: Est nanq; facilius consuetudinem quā
naturam mutare: ut in Ethicis legitur: Natura siquidē nō
mulieris in nostra est potestate. Habebis inde uxoreȝ/de qua uel
uoluptas. hic/uel ille/aliquando fiat pater: cum mulier ad uolupta
tes ꝓpensior sit: Et modeste uiuere præsertiȝ iuuenibus
purpurissus nō sit iucundū. Qua de re in facie purpurissus & cerussa
cerussa apponuntur: quorum alterum ruborem genarum/labio
mulierum rumq; mentitur: Alterum candorem oris & colli. Est.n.
affectus. impudicissimus mulierum affectus: Vnde semper in gē
mis/semper in lapidibus/semper in ornamentis extrin
secis gloriam ponunt: Vt oculi uirorum aurum contem
plantes & gemmas/tandem figantur in faciem: quo faci
Curuca lius incitent ad libidinosa incēdia. Alienos itaq; ut curu
Cuculus ca/pro tuis filios educabis: Cuculus eniȝ in curucæ nido
(ut aiūt) pariens illius oua esu absumit: Curuca inde cu
custodes culi oua: ut sua: fouet & excludit/ & educat. ¶ Diceres aūt
custodes aderunt: quos quidē uinolentia/ mollities & pi
gritia minime decent: quoniā ridiculum esset/ custode
indigere custodem. Ab illis ergo incipiet: mulier nanq;
decipi malū ē unico potius oculo contenta fuerit/q̄ uiro uno. Decipie
ris igitur: quod primo incōmodum: iterum stultum: Ter
uxoris lis. tio turpe. quid enim turpius quam illudi? ¶ Et cum nulla
fere causa sit: in qua Litem fœmina mouere non soleat:
nunq̄ profecto quies apud te erit integra/uxore iugiter
obstrepente: Totiusq; uiciniæ dicta factaq; inuito etiam
referente: Siq; audire nolueris/silentium ue indixeris fu
rore concita intonante. Ediuerso nec ipsa propriæ do
uxoꝝ querelæ mus secreta uiciniæ unq̄ tacebit: ut illæ in apuleio: Qua
rum una inquit: At ego misera/primum patre meo seni
orem maritum sortita sum: dein cucurbita caluiorem: &

quouis puero pusilliorem: tum cunctam domum seris & catenis obditam custodientem. Suscipit alia: Ego uero maritum articulari etiam morbo complicatum, curuatumque, ac per hoc rarissime venerem meam recolentē sustineo: detortos & duratos in lapidem digitos eius pfricans: fomentis olidis, & pānis sordidis, & fœdis cataplasmatibus manus has tam delicatas adurens: Nec uxoris officiosam faciem, sed medicæ laboriosam personam sustinens. Ideoque non iniuria Cato senior dicere solitus: Tribus in rebus per omnes uitæ suæ partes pœnitentiam egisse. Primum si mulieri quicq̄ arcanum aliquando credidisset. Secundum, si aliquo naui traiecisset, quo pedestri itinere sibi pficisci licuisset. Tertium si qua dies ei per incuriam inanis effluxisset. ¶ Adde ulterius, quod inuita obstanteque coniuge nil donare, nil uendere, nil emere nil deniquae agere sine felle poteris. Saluaque socru desperanda tibi concordia: quod expertus aliūde testimonia non exquiro. ¶ Si p̄tera filios tibi sors dederit, aut probos, aut improbos: omnino perenni luctu non carebis. Dicente Socrate Alcibiadi illa: Inuenies non nullos homines: q filios uotis exoptāt: At quū filios adepti sunt: ī calamitates doloresque maximos incidunt. Nam plerique cum nati per omnem ætatem improbi perseuerent: uniuersam uitam mærore conficiunt: Qui uero probos filios nacti: aduerso quodam casu illis orbantur: hinc nihilominus q̄ superiores illi miseri sunt: ut prorsus eligerent nunq̄ se filios genuisse. Quod sane. Q. hortēsius orator temporibus suis romanæ eloquentiæ ornamentum, uerum esse non ibit inficias. Nam filium potius in tormento animi, quā in uoluptatibus reponebat: Cum eius impietatem suspectam & nequitiam inuisam hr̄et. Clariquoque generis, magnæque dignitatis uir fuluius, auxilium Senatus implorauit: ut suspectus in parricidio filius, & ob id latens, per triumuirum conquireretur. Qua dere iussu Patrum conscriptorum comprehensus est.

Catonis penitētia

Vxoris obstaculum

Filiorꝫ luctus.

filiorū luctus.

Q. hortēsius.

Fuluius

Qui patrem traxit·
Parētū honor
·Q· Martius

Parentes
Filii
Paulus æmilius

nihil est oīnō prospetum

Vtq; in Ethicis legitur: Qui trahebatur a filio/sistere iu bebat in ostio: se &enim patrem eousq; traxisse dice bat. Hæc ii passi fuerunt: cum dicente philosopho: ho nor parentibus ut diis tribui debeat. ℭQuintus aūt mar tius Rex superioris catonis in consulatu collega filium summæ pietatis/magnæ spei: & quæ nō parua calamita tis accessio fuit: unicum amisit: q̄ misera igitur eius ppe tuo uita fuerit/tuteipse expendito: cuȝ parentes diligant filios/ut aliquid sui. Sed quid Aemilio paulo euenit? Nō ne duos ei egregiæ indolis filios fortuna abstulit: quorū alter triumphum patris funere suo quartuȝ ante diē pre cessit: Alter in triumphali curru prospectus/post diem tertium expirauit: Nihil enim quicq̄ homini taȝ prospe rum diuinitus datum: quin admixtū sit cōiugatione qua dam mellis & fellis: ꝙ ubi huber/ ibi tuber. ℭAfferrem in hac re plura: ni passiȝ &/tu Quīte fili nostra quoq; in urbe tetriora conspiceres. quibus omissis ut aliquando finem orationi imponam: Illud tantum etiā atq; etiam moneo: quo liberior/tuoq; iure nō alieno uiuas: Et quo Vxorum iurgia/lites/imperia/multiloquium/perfidiam uites: filiorumq; aut mortes/aut calamitates: coniugia ue lut Aspidum/Canis ue rabidi morsus effugito. Dixi.

ℭVxorem Ducendam esse. Tit. li.

Matrimōnii causæ

COntendūt plurimi/Vxorem ullo pacto du cendaȝ minime: Ego uero longe secus edis seram: si attentos aduertam. Adeste igitur Viri præstantes. Triplici quidem causa Ma trimoniū rē esse utilē sapientissimi censent: Prima est/Susceptio prolis: Nam genitalē corporis par tem/(quod nomen ipsum docet) nulla alia causa nisi effi ciendæ sobolis accæpimus: Et duo sexus generandi cau sa sunt instituti. Qua de re Deus Coniugium inter pri mos parentes instituit: quibus benedicens ait: Crescite/ & multiplicamini/& replete terram. Quod item & Ze

no asserens in rep.sua/ Vxorem ducturum sapienté pro creandorum liberoruȝ causa/inquit. Qua etiam ratione ductus Cato senior Solonii scribæ filiolaȝ duxit uxoré: quod cum Cato filius ægretulisset: accersitis sociis prem conuenit ueniamq̧ deprecatus est: siqd in euȝ parauisset quo subiratus ac dolens ei nouercaȝ induxisset. Cui Cato meliora dic inquit fili charissime: omnia sane tua/iucunditate me quadam afficiunt: Et quod tibi succenseaȝ nihil est. Sed huius rei cõsiliũ cæpi: Cũ multos mihi quidem natos/patriæ uero tibi psimiles ciues relinquere cuperem. Ex illis itaque nuptiis Catoni filius ex matris cognométo Salonius ortus ẽ. Alter uero natu maior/Prætor designatus patre uiuo extremum obiit uitæ dié/egregios de iuris disciplina libros relinquens: unico tantum filio superstite: qui satis uæhemens orator fuit: multasq̧ orationes ad exéplũ aui scriptas reliquit. Salonius uero genuit. L. Catonem: &. M. Catoné: is. M. Cato tribunus plæb. fuit: Ex eoq̧ natus est. M. Cato prætorius & philosophus: qui se bello ciuili uticæ ĩteremit. Patet igitur optimum fuisse Catonis cõsilium: nisi enim uxorem alterã accæpisset: in eius familia tot tantiq̧ uiri pstantes/& Cato iunior/non fuissent. ¶Socrates etiam sapientissimus plis gratia Xanthippen uxorem habuit. Dicentiq̧ Alcibiadi non esse tolerabilem tã morosam/ait: An uero tu non toleras clamore perstrepentes anseres! Illo dicente At mihi oua pullosq̧ pariunt: Et mihi ait Xanthippe filios gignit. ¶Aristoteles quoq̧ & Nicomachum puerũ/ & puellã ex qua Herasistratus natus ẽ medicus insignis/ liberos suos reliquit: Recte igitur Claudianus: Nascitur ad fructum Mulier prolemq̧ futuram. ¶Secunda Matrimonii causa/post primi parentis peccatum instituta fuit Vitatio.s.fornicationis. Vnde Apostolus/propter fornicationeȝ unusquisq̧ hæreat uxori. Est itaq̧ laudabile cõfugium: quod ni esset/Christus ipse nuptiis haud interfuisset: quas etiam miraculo cõmendauit Aqua in uinum conuersa. Est enim coniugium signum spiritalis cõiun-

Zeno de uxore
Cato cur maritus.
Solonius
Cato uticẽsis.
Socrates cur uxorem.
Aristotelis liberi
Herasistratus.
Mulier cur nascitur
Matrimonii causa secunda
Xp̃s nuptiis interfuit
Coniugiuȝ qd

Vxor diligenda est
Cõiugii causa tertia
Solitarii uita
Senatus de Maritis
Consules qui digniores
Matrimonii molestiæ
Vitiũ cuilibet

ctionis:qua inter se coniuges iungi debent. Vnde Aurelius Augustinus admonet, Viros diligere uxores, uti se ipsos. Tertia causa est:quoniã ut Genesi legit: haud bonum est hoiem esse solum. Hinc & Phũs in Ethicis docet, homines subire cõiugium, non solũ pcreationis, sed eorũ etiã gratia, quæ ad ipsaʒ conferunt uitã: officia nãq̧ continuo sunt diuisa: atq̧ alia uiri alia sunt uxoris. Opeʒ itaq̧ sibi mutuo ferunt: res pprias in coĩ ponentes. Et solitario difficilis est uita: siqdem nõ facile est per se ipsũʒ continue operari: qm̃ imbecillis est: nec p se potest sine hoĩe uiuere: Vnde societatẽ appetit, ut uita coĩs ornatior fiat & tutior. Præterea qm̃ Soboles ciuitati necessaria est: Cuius seminarium quoddã est coniunctio maris & fœminæ, rite Senatus populusq̧ Romanus ad plem populi frequentandam præmiis atq̧ inuitamentis usus fuit: Tunc enim antelati sunt quibusdam in rebus qui uxores, quiq̧ liberos haberent, senioribus neq̧ liberos neq̧ uxores habentibus. Nam sic priori ex consulibus fasces sumendi potestas fiebat: non q pluris annos natus esset: sed q pluris liberos q̃ collega, aut in sua potestate haberet: aut bello amisisset. Sed si par utriq̧ numerus liberorũ erat: Maritus præferebat: Si uero ambo & mariti & patres totidẽ liberorũ fuissent: tũc q maior natu erat prior fasces sumebat. Quis ergo coniugia nõ amplectat: Cuʒ & ciuitas sine matrĩoniorũ frequẽtia salua esse nõ possit: Et maritis honor & dignitas maior insit! Recte iccirco Metellus Numidicus in censura, populuʒ ad matrĩonia capessenda exhortabat. ¶ Et licet nõ nullas plerumq̧ in matrimonio molestias esse dicant: Scito illas & paruas & leues, facilesq̧ toleratu esse: maioribusq̧ eas emolumentis & uoluptatibus deleri. Easdemq̧ ipsas neq̧ omnibus, neq̧ naturæ uitio: sed quorundam maritorũ culpa & iniustitia euenire: Nec omnia mortali uiro ad uotum in uita succedere facile est: q̧ unicuiq̧ dedit uitium natura creato, ut ille inquit. Nec etiam quicq̃ difficilius, q̃ reperire, quod sit omni ex parte in genere suo pfectum.

Itaq; sine uitio aliquo non solum mulier, sed uir ipse qui dem a quo uirtus dicitur, difficilis est inuentu ¶ Cæterũ q; Bias ille dixerit: Aut pulchraʒ duces, aut deformem: Si Pulchram habebis communem: Sin Turpem, habe bis pœnam: Non est igitur ducenda uxor. Respondeo, si formosam duxero, non habebo pœnaʒ: Sin deformẽ nõ habebo cõmunem: Ducẽda est ergo uxor. ¶ Quod autem aliqui dicant: Vxores maritis imperitare: falsum ostẽdam. quoniam Augustinus ait: Ordinem esse natu raleʒ in hominibus: ut seruiãt fœminæ uiris. Et Ambro sius illud: Mulierem cõstat subiectam esse dominio uiri: & nullam autoritatẽ habere. Et Isidorus illud: Fœminæ dum maritantur, ideo uelantur: Vt nouerint se semper uiris suis subditas esse debere, & humiles. Sed q; aliquã do imperent: inde est: q; mulieres multæ multis uiris ad multa præstãtiores, ut plato ait. Ne ergo tibi uxor impet te uituʒ præstabis. ¶ Vbi uero impudicæ mulieres argui solẽt: audi hieronymuʒ: Quod nõ licet fœminis, æque nõ licet uiris: & eadem seruitus pari cõditione censetur Et Apostulum: Vir potestatem sui corporis non habet, sed mulier: Nec mulier sui, sed uir eius. Siquis igitur ho norabiles nuptias, & cubile immaculatũ quærit: sequoq; & castum & pudicuʒ uxori exhibere debebit: Sic enim secunda matrimonii causa uitatio fornicationis hincin de seruabitur. Nec ob aliam causam Deus, cum cæteras animantes suscepto fœtu maribus repugnare uoluisset: solam omnium mulierem patientem uiri fecit: Scilicet ne fœminis repugnãtibus libido cogeret uiros aliud ap petere: eoq; facto castitatis gloriaʒ non tenerent. Seruã da igitur fides ab utroq; alteri ẽ: Exemploq; cõtinentiæ docenda uxor, ut se caste gerat: Iniquũ est enim ut id exi gas: quod ipse præstare nõ possis. Et uxor quum in tale incidit matrimoniũ prauo exemplo concitata, aut imi tari se putat: aut uindicari. Cauendum ergo ne occasio nem uitiis nostra intemperantia demus: Nam fere in hoc iustitiæ summa consistit, ut non facias alteri, qcquid

Bias.

Fœinæ uiris seruiant.

Cõiũx uterq; castus sit.

Cur sola mulier pgnãs recipit uirum.

ipse ab altero pati non uis. Illudq; te nõ fugiat/nec tantũ alienis toris/quos attingere nõ licet: Verum et publicis uulgatisq; corporibus abstinendu3 deum pcepisse. ¶Et qñ potissima causa in matrimonio procreatio prolis ut patuit: Quo filii robustiores pcreentur/ Socratis illud Platonici obseruandũ censemus. Præcipit nanq;/ut mulier ab uicesimo ætatis anno incipiens/usq; ad quadragesimũ pariat. Vir aũt postq̃ acutissimũ sui cursus uigore3 transierit annos sane triginta: Inde usq; ad annos quinq; & quinq̃ginta pcreet. Ciuitasq; uniuersa precabit. ut ex bonis meliores/ex utilibus utiliores nascant. ¶Præterea q; educatio eruditioq; bona seruata/ingenia quoq; bona efficit: patribus & primo & maxĩe deus præcipit: ut nullius rei maiorẽ curã/custodia3q; suscipiant/q̃ natorũ: Statim ergo a primis annis pueri honestis iocis assuefiant: Nã si minus decẽtibus assuescant: nunq̃ legitimi/probiq; uiri euadere poterunt. ¶Cũq; gloria patris/filius sapiens: Et nõ parui sit apud deũ meriti bene filios educare: parentesq; longe honorabiliores sint: q liberos erudiendos curant his: qui solu3 genuerũt. q; hi uiuendi tm/ illi etiã bene beateq; uiuendi autores sunt: Imitari Catonẽ seniorẽ debemus. Quĩ sane filiu3 cumprimũ per ætatẽ intelligere potuit/Lr̃is erudiuit. Et licet Chilonẽ gratiosissimũ seruu3 suũ grãmaticũ hrẽt: qui compluribus ludũ pueris apuerat: Ipse tam̃ lr̃ar̃ pceptor fuit: Ipse leges edocuit: Ipse excercẽdi corpis magister/nõ modo iaculãdi/tractãdi arma/& eqtandi/sed et pugno dimicãdi/& calorẽ & frigus tolerãdi ac rapidos gurgites & asprimos fluuios intrãdi artes ostẽdit. Ab uerbor̃ quoq; turpitudine pñte puero sic temperauit: quasi uestalibus Virginibus Arbitris locuturus esset. Vt ille in uita quasi quoddam speculum intuens/ ab operum simul & sermonum turpitudine penitus se auerteret. Themistocles etiam Filium suum Cleophantum in Equestri Facultate strenuum ita effecit: Vt Equis rectus insisteret: Rectusq; ex Equo iacularetur: Cæteraque pmulta stupenda pficeret.

Mulier anni .xx.
Viri s ãni .xxx.

Filior̃ cura

Filii docendi

Cato filium docuit

Verba turpia

Themistoclis filius

Aristides quoq filium suum lisymachum in omnibus: quæ preceptores ulli profiterentur, optime atheniensiu omnium eruditum euadere uoluit. Pericles item uir magnopere sapiens duos filios educauit, paralum & Xanthippum: quos ipse tum in equestri peritia, tum in musica, tum etiam in certaminibus, præ cæteris atheniẽsibus instruxit. ¶Si probos, inde casu aliquo amittemus: Eundem Catonem imitari conducet: qui filii sui optimi uiri & quem tam studiose erudierat: mortem modice sapiẽterq tulit. Aut Periclem ipsum atheniensium principe qui intra quadriduum duobus mirificis adolescentibus filiis spoliatus, his ipsis diebus nec uultu nec habitu mutato caput solito more coronatũ gerebat: ut nihil ex uetere ritu ꝑpter domesticu uulnus detraheret. Aut Anaxagora: qui audita filii morte, nihil inquit mihi inexpectatum aut nouum nuntias: Ego enim illum ex me natum sciebam esse mortalem, Responsum profecto sapientissimum: Vt enim mori nemo solet: qui non uixerit: ita ne uiuere quidem aliquis potest: qui non sit moriturus. Et qui aliquem queritur mortuum esse: queritur hominem fuisse. Omnes etenim eadem conditio deuinxit cui nasci contigit, mori restat. ¶Illud aũt in primis admoneo: ut non immortales tibi filios dari, sed bonos & illustres optare uelis. Si tamen improbi fuerĩt: nõ propterea crucieris: Verũ fortunæ tela aduerso pectore semper excipias: & dura atq aspera ferẽdi sciẽtia redde mollia: q magna & præcipua uirtus est patiẽtia, hoc est accidentiũ malorũ platio. ¶His igitur animaduersis, multa in coniugio bona esse: filiorũ prolem & uoluptatem: fornicationis effugia: mutuam opem: Maritoq & patrũ honorem, dignitatem, præstantiam: mulierem domestica gubernantem, uiro subiectam, & obsequẽtem: Quis adeo stultus est & insanus, ut tot tantisq commodis carere potius q̃ tot animo frui & uti uelit: Nisi qui solitudinem, orbitatem, generis interitum, Alienum hæredem optauerit! Dixi.

Aristidis filius

Periclis filius.

Filiorũ luctus consolatio

Catonis tolerantia.

Periclis patientia.

Anaxageræ responsum.

Consolatio.

Quales filii.

Patientia qd

Epilogas

¶In Sponsalibus De Anulo Cur in digito/ qui minimo uicinus est:manu praecipue sinistra: Et de Quattuor necessariis sponso & sponsae. Titulo tertio.

Pus equidẽ/ Magnifici atq; insignes optimiq; almae urbis Conseruatores:Egregii celeberrimiq; Doctores: Vosq; ciues gnosissimi:Opus inquã mihi hodie esset/ uel Pisistrati facũdia/ uel periclis:Sic .n. ualerẽ forsitã uestras apud dignatões insignes digni aliqd enarrare. At ꝙ ea minime eloquẽtia mihi tradita est:rẽ paucis expediã. Vbi nãq; de Anulo dixero cur ĩ sinistra ferẽ: Vestris ego prudentiis,Eximii doctoris. D.Dominici de Bonis Auguriis Sponsae prĩs nomine/grãs agam: Posthaec de q̃tuor sponso uel sponsae necessariis. Intendite q̃so:¶Cõmunis qdem assensus Anulũ in digito: q minimo uicinus ẽ: & manu ꝑcipue sinistra/gestandũ esse ꝑsuasit:qa neruus qdã e corde natus usq; ad digitũ manus sinistrae minimo ꝓximũ pergat:illicq; desinat/implicatus caeteris eiusdẽ digiti neruis. Ideoq; uisũ ueteribus/ ut digitus ille/anulo tanq̃ corona circũdaret. Quo certe anulo utriusq; cõiugis aõr cõiungi solet. ¶Veteres praeterea nõ ornatus/sed signãdi causa anulũ secũ circũferebant: Vñ nec plus habere q̃ unũ licebat:nec cuiquã nisi libero:Iccirco ius anulorũ famuli nõ habebant:Imprimebaẽ aũt sculptura materiae anuli/siue ex ferro/siue ex auro foret:Et gestabaẽ ut qsq; uellet/quacũq; manu: quolibet digito. Postea uero usus luxuriantis aetatis signaturas pretiosis gemmis coepit insculpere. Hinc factũ est: ut usus anulorũ exemptus dexterae quae multũ negociorum gerit:in leuam relegarenẽ: quae ociosior est:ne crebro motu & officio manus dextrae pretiosi lapides frangerenẽ. Electus aũt ipsa leua manu digitus minimo ꝓximus quasi aptior caeteris: cui cõmẽdareẽ Anuli ꝑtiositas. Minus .n. officii gerit: & ideo seruando Anulo magis accõmodatus. ¶Plura de Anulo dicerem/nisi fastidio essem: Veniam iccirco ad grãs

Dñicus augur.

Anulus in quo digito

Veterũ Anuli

Anuli in sinistra

actiones: Sed cũ uiderim uestras humanitates hilari frõte, & læto uultu, animoq; & mẽte pmptissimis cõuenisse: ut honestissimæ puellæ Clarissimi uiri .D. Dominici filiæ Sponsalia honorarẽt: quo pacto gratias agere ualeam, nec scio nec uideo: Cõfugiendum igit̃ ad summi dei clæmentiã atq; opez. Vnde oro ac obsecro etiã atq; etiã Deus ipse uestris officiis digna p̃mia referat: Cõcedatq; benignis spõsæ parentibus, eiusdezq; germaĩs q̃optimis grãm plĩmam: qua media uestrũ omniũ animo ac mẽti facere satis possint. q certe offerunt postremo sese, suaq; oĩa uestrũ cuiq;: nec unq̃ desinent debere cũctis. Adeo nanq; summa reputãt uestra officia, ac potius pietatẽ: q; nulla unq̃ delebit obliuio. ¶ De sponsis etiã aliqd dicere operæpretium est: pluribus tam̃ omissis, illa qdem huic matrimonio inesse cognoscite: q̃ in optimis esse debẽt. Sunt. n. quattuor illa quæ in eligendo marito spectari solent: Virtus, Genus, Pulchritudo, Sapientia: Itez quæ in eligenda uxore quattuor: Pulchritudo, Genus, Diuitiæ, Mores. Quocirca alter ab altero coniugali amore ita amet: Veluti a. C. Gracchio sua Cornelia: & a Porcia suus Brutus amatus erat. Deus autẽ omnipotens bñdicat utrique: Crescere faciat, & multiplicet eoꝝ sobolẽ. Dixi.

Quattuor spõsis necessaria

¶ Sponsalia quid sint: Vnde dicantur: Quãdo contrahi possunt: Et qualiter. Et an ea contracta per Parentes efficaciam habeant. Titulo quarto.

Theophrastus

Theophrastus suo eloquẽtissimus tp̃re ph̃us semel apd̃ Atheniẽsez populũ uerba facturus, deturbatus uerecũda destitit. Multo maxie igit̃ rudis ego dignissimi ciues rubor̃ & uerẽcũdia nũc afficerer, apd̃ tãtuz clarissiõꝝ hoĩuz cœtuz dicturus: Nisi me cognita cuiusq; summa in oẽs hũanitas ad ea q̃ pposui enarrãda exhortaret̃. Itaq; Sponsalia qd sint: Vñ dicant̃: Q ñ contrahi possunt: Et qualiter. Et an ea cõtracta p parentes efficaciã habeant,

Sponsalia qd

paucis exponam: Attendite præcor. ¶ Sponsalia qdem sunt futurarum nuptiarum ꝓmissio: a Spondeo dicta, qd est promitto. Proprie enim Sponsalia stipulationū spōsionumq; contractus dicebāt: Nam qui Vxorem ducturus erat, stipulabatur, eam in matrimonium ductum iri: Qui daturus erat, itidem spondebat daturū. Tum quæ ꝓmissa erat, Sponsa appellabāt: Qui spopōderat ductum Sponsus. ¶ Ea uero ante septennium contrahi minime possunt: Ratio est: quia consensus in hoc requiritur: qui interuenire nō potest: nisi ab alterutra parte illud intelligāt: quod inter eos agit. Quā rem ætatis puerorū ante septenniū īfirmitas nō admittit. ¶ Hæc eadē uel absolute uel sub conditione contrahi ualēt: Absolute qnque modis: Nuda uidelicet promissione: ut quū uir dicit Accipiam te in meam: Et mulier accipiam te in meum, Datis arris sponsalitiis, ut pecunia uel huiusmodi aliquo Anuli subarratōe, Interueniente iuramento: Dationeq; fidei. Si uero Sponsalia contrahantur sub Conditione: Aut honesta conditio est: Vt si uir dicat: Accipiā te in meā, si placuerit meis parētibus: quod si erit tenēt spōsalia: secus minime. Aut ē conditio inhonesta: nō tamē contra matrimonii bona: ut si uir dicat: Accipiam te in meam, si furtis meis cōsentias: quæ conditio habeē pro nō apposita: ualēt enim sponsalia: ac si absolute facta essent. Si autem est conditio cōtra matrimonii bona: ut si uir dicat: Accipiam te in meam, si uenena sterilitatis ꝓcurare uolueris: tunc sponsalia tenēt minime: Conditio nāq; contractū corrumpit: qū est contra ipsius naturā. ¶ Contracta deniq; Spōsalia ꝑ parētes efficaciā nō hñt: si illi, de qbus agitur nō cōsenserint. Vñ in Genesi legit: Vocemus puellā, & quæramus ipsius uolūtatē. Necesse est igit maris & fœīæ itelliger uolūtatē priusq̄ ipi parētes talia exeqnt & contrahāt. Quæ, qdē oīa in pñti rite fuata fuisse cūctis patet & liqt: Ideoq; oremus oēs bono sideē, felici auspicō, faustoq; oīne spōsalia hæc futuro cōiugio īitiū dederit: ut pulchra & optīa ꝓles iñ fruticet &

Sponsa
Sponsus
Qñ contrahi possunt

Quomodo Contrahuntur

Sponsalia per parentes

oriatur: Viuantq; ppetuo Felicissimi simul. ¶Praeterea uidens ego uiri praestantes cunctorum animos summa laetitia affectos ob haec amantissimorum fratrum Antonii & Georgii/qui forma diuitiis moribus praestantissimi/Sponsalia: quae omnes summo studio celebrastis: Eorum nomine gratias ago omnibus imortales/ offerens uestris omnibus uotis & cōmodis parata esse/ quecunque habet. Dixi.

¶Matrimonium quid sit: Quae eius instituendi Causae. Quae matrimonii bona. De tribus pueris/ & quinque facibus/& de Nucibus in antiquorum nuptiis. De Anulo cur in digito sinistrae minimo proximo. De Sponsis quorum cuilibet quattuor sunt necessaria. Tit. v.

Aiores natu in Conuiuiis olim/ ad Tibias egregia supiorum opa carie comprehensa cātabant: quo ad ea imitāda iuuenes ipsos redderet alacriores. Hodie uero praestantissimi uiri/omissa priscorum cōsuetudine breui expediā. Matrimonium quid sit: Quae eius instituendi causae: Quae Matrimonii bona: De tribus pueris/ & quinque facibus/ & de Nucibus in antiquorum nuptiis: De Anulo cur in digito sinistrae minimo proximo: De Sponsis/quorum cuilibet quattuor sunt necessaria: Attendite quaeso. ¶Matrimonium est legitima cōiunctio Maris & Foeminae: indiuiduam uitae consuetudinē retinens: diuini & humani iuris cōmunicatio. ¶Fuit autē Matrimonii causa instituendi triplex: Prima est causa plis de qua in Genesi legitur: Et benedixit eis dicens: Crescite & multiplicamini/ & replete terrā. Hic et Augustinus ait: Deus marē & foeminā ppagādi gnis causa nuptiali castitate cōiunxit. Secunda uero adiutorii causa: de qua ibidem etiā dicitur: Nō ē bonū hoiēm esse solū: faciamus ei adiutoriū simile sibi Tertia denique Incōtinentiae causa. Vñ dicit Apostolus: Qui se nō cōtinet/nubat. ¶Eius quidem matrimonii bona triplicia quoque esse dnr: Fides/ Proles/ & Sacramentum.

Maiorum conuiuia

Matrimonium quid

Matrimonii causae

Matrimonii bona

In fide attēdit:ne post uīculū cōiugale cū alio uel cū alia
coeat. In ple/ut ad naturæ cōseruationē amāter suscipia

Matrimoniū qd significat

tur:religiose educetur. In sacramento/ut coniugiū nō se
paretur: Matrimonium nanqꝫ significat christi despon

Adulteria uitanda.

sationem cum ecclesia:quam nunq̄ dimisit. Nec causa ꝓ
lis alteri coniugatur:Nam ut Augustinus ait:Sic nō sunt
facienda adulteria etiam uoluntate filios generandi:quē

Adulteriu3 qd

admodū nec furta uoluntate pascēdi pauperes sanctos.

Pueri tres.

Est aūt adulterium alieni tori uiolatio/uel proprii detur
patio. ¶Patrum & matrum pueri tres olim adhibeban
tur in nuptiis:unus/qui face3 præferret ex spina alba:qa
noctu nubebant:Duo/qui nubentem teneret. Spina aūt
nuptiaru3 facibus auspicatissima qm̄ inde fecerint pasto

faces quinqꝫ

res/qui rapuerunt sabinas:ut autor est Massurius. ¶Plu

impar nūs

tarchus uero in ꝓblematis scribit:ꝙ quinqꝫ faces in nup
tiis accēdebant:quas cæreos appellabant. Nuptiis enim
numerus impar conuenientior atqꝫ aptior habebatur:

quinarius numerus

Nam impar omnino scindi non potest. Vnde si diuida
tur/semper cōmune aliquid relinquit. Ex omnibus uero
imparibus numeris/quinarius potissimum nuptialis est
Tria enim primū imparis locum tenent: Duo aūt paris

dei quinqꝫ

ex quibus tanqua3 mare & fœmina quinarius cōmiscet
numerus. An magis/ꝙ deos quinqꝫ precari eos putabāt
qui matrimonio cōiungerentur. Ioue3 adultum:Iunonē
adultam: Venerem:Suadelam:& in primis Dianam:quā

nuces cur.

etiam in partu & doloribus mulieres inuocabāt. ¶Spar
gebantur & nuces in nuptiis:hinc ait ille:Mopse nouas
incide faces:tibi ducitur uxor:Sparge marite nuces. Fe
cit aūt eas nuptiis religiosas/ut aiūt:tot modis fœtus mu
nitus. Illæ enim gemino proteguntur operimento:pul

Anulus in pigito.

uinati primum calycis:mox lignei putaminis. Volūt alii
quia cadendo tripudiū sonum ue faciāt/nuptiis fuisse re
ligiosas nuces. ¶Cōmunis uero assensus Anulum in di
gito:qui minimo uicinus est:& manu præcipue sinistra
gestandum esse persuasit. ¶Cum neruus qda3 ecorde na
tus usqꝫ ad digitum manus sinistræ minimo ꝓximu3 per
gat:illicqꝫ desinat implicatus cæteris eiusdem digiti ner

uis. Ideocꝫ uisũ ueteribus: ut digitus ille anulo, tanꝗ corona circundaretur: Quo quidem anulo utriusqꝫ coniugis amor cõiungi solet. ¶Cæterum, quia nihil est remuneratione beniuolentiæ, nihil uicissitudine studiorũ, officiorumqꝫ iucundius: Eximii utriusqꝫ iuris doctoris Dñi Ioannis Baptistæ hodierni sponsi nomine gratias ago omnibus, quales merito agi debent. Cum uestræ prudẽtiæ has suas nuptias magna caterua & nobili honestauerint. ¶Reliquum est ut ostendam: illa quidem huic matrimonio inesse: quæ in optimis esse debent. Sunt enim qttuor illa: quæ in eligẽdo marito spectari solent: Virtus Genus, Pulchritudo, Sapientia. Itẽ quæ in eligenda uxore qttuor: Pulchritudo, Genus, Diuitiæ, Mores. Quo circa alter ab altero coniugali amorẽ ita teneat: ueluti a .C. Graccho sua Cornelia: & a Porcia Brutus suus. Annos uero iisdẽ, uobiscꝫ oĩbus felicissimos omnes ad senectutem usqꝫ: Liberos plurimos atqꝫ optimos & locupletes Superi ipsi concedant. Dixi.

Sponsis necc̃ia quattuor

¶Conuiuium quid. Prisci conuiuii consuetudo. Cõuiuarũ numerus. Cõuiuii res quattuor necessariæ. Cõuiuarũ sermones & lectio. Quid ciborũ uiniqꝫ uarietas noceat. Tit. vi.

CVm mei exiguas ingenii uires animaduertam Colendi patres: omnipotentis gratiam piæcꝫ Virginis opem imploro. Non enim Gorgias sum leontinus: qui se ad oĩa: de quibus quisqꝫ audire uellet: esse paratum denunciabat. Disseram igitur Quid cõuiuiũ: Quæ prisci conuiuii consuetudo: Qui cõuiuarũ numerus. Quæ res cõuiuio necessariæ: Qui cõuiuarum sermones & lectio: Quid ciborũ uiniqꝫ uarietas noceat. Intendite oro perdiligenter. ¶Cõuiuiũ Maiores nominauerunt accubationẽ epularẽ amicorũ: qa uitæ coniũctionẽ haberet. Quod idẽ Græci tũ Symposion .i. cõpotationẽ: tũ Syndipnon idest cõcœnationẽ uocãt. ¶Solemni autem cõuiuio pꝛæter cognatos & affines nemo ĩterponebatur: ut siqua iter

Conuiuium
Symposium
Syndipnon

necessarias personas querela esset orta, apud sacra mensæ, & inter hilaritatem animorum, fautoribus concordiæ adhibitis, tolleretur. Inuitati ad cœnam Iuuenes diligenter quærebant: quinam ei conuiuio essent interfuturi: ne senioris aduentum discubitu præcurrerent. Sublataque mensa priores consurgere, & abire patiebantur. Ex quibus apparet, cœnæ quoque tempore quam parco & quam modesto sermone iis præsentibus soliti sint uti. Maiores natu in conuiuiis ad tibias egregia superiorum opera carmine comprahensa pangebant: quo ad ea imitanda iuuentutem alacriorem redderent. Lege Didia iubebatur, ut non soli, qui prandia cœnæ suæ maiore sumptu fecissent: sed etiam qui ad eas uocati essent, atque omnino interfuissent, pœnis legis tenerentur. Imperari etiam cœpit, ut patentibus ianuis pransitaretur, & cœnitaretur: ut sic oculis ciuium testibus factis Luxuriæ modus fieret. Fœminæ autem cum uiris cubantibus sedentes cœnitabant. Mensam uacuam tolli non sinebant: sed omnino quum aliquid etiam superesset. quia urbanum, atque elegans putarent comprimere, atque inhibere appetitum: & iam quum uoluptate perfrui liceret; Minus enim quod abest cupiunt: qui præsentibus atque paratis abstinere consueuerunt. Vel seruorum gratia: qui certe non ita gaudent: si accipiunt: quam si participes fiant: quod mensam sibi cum dominis communicatam esse putant. Vel quia nihil sacrum inane ac uacuum esse decet: Mensa uero sacra est. In Græcorum autem conuiuiis post cœnam olim circunferebatur Lyra. Cuius quum se imperitum Themistocles confessus esset: est habitus indoctior. ¶ Præterea. M. Varro in Satyris Menippæis dicit Conuiuarum numerum incipere oportere a gratiarum numero: & progredi ad musarum: idest proficisci a tribus, & consistere in nouem. Vt quum paucissimi conuiuæ sunt, non pauciores sint quam tres. quum plurimi, non plures quam nouem. Nam multos inquit esse non conuenit: quod turba plerumque est turbulenta: Sic Varro edocuit: In nostro uero conuiuio & si conuiuarum numerus ingens

Iuuenes in conuiuio

Maiores natu in conuiuio

Conuiuii Lex

Conuiuii Ianuæ

Conuiuarum numerus

fuit/nullæ tamē dissensiones interuenerunt: qua de re & diis grās ago/& uestris huānitatibus:quæ ita se gesserūt/ ut summa hic pax & beniuolentia nō defuerit. ¶Ipsuȝ deniq; conuiuiū cōstat ex rebus quattuor:& tunc est oībus suis numeris absolutū. Si belli homūculi collecti sūt Si lectus locus. Si tempus lectuȝ. Si apparatus nō neglectus. Quæ certe oīa & hic affuisse quis neget? ¶Nec loquaces aūt cōuiuas/nec mutos legerē oportet: qa eloquētia in foro/& apud subsellia: Silentiū uero nō in cōuiuio sed in cubiculo esse debet. Hinc legimus Theophrastū illi q in cōuiuio penitus tacebat/dixisse: Siqdem imperitus es/ prudēter facis: Sin uero peritus stolide. Sermōes igiē ad tempus habendi sunt: nō super rebus anxiis aut tortuosis: sed iucundi atq; inuitabiles/ & cū qdam illecebra & uoluptate utiles: ex qbus ingeniū nrūm uenustius fiat atq; amœnius. ¶Dominuȝ uero cōuiuii esse oportet/non tam lautū q̄ sine sordibus: Et in cōuiuio legi nō oīa debent: sed ea potissimuȝ quæ simul uitæ utilitatibus conducant/ & delectent. ¶Illud ulterius etiam atq; etiā moneo/ ita esse uitandā ciboꝝ uarietatem/ut uaria solēt uina uitari. Quis enim ambigat eū: qui diuerso uino utitur: in repentinā ruere ebrietatē? Qui uero simplicē cibum sumit: facile quo succo uel corpus eius iuuetur/uel grauetur/usu docente cognoscit: & ita fit: ut noxa cuius causa dep̄hensa est/facile uitetur. Qui autem multiplici cibo alitur: diuersas patiē qualitates ex diuersitate succorum: Hinc morboꝝ scaturigo: q ex repugnātiuȝ sibi humoꝝ discordia nascūtur. quin etiam nō omnia simul cōcoquūtur: sed alia celerius/tardius alia: & ita fit/ut digestionum sequentium ordo turbetur. Verū ideo uaria uina uetanē: qa potus ut natura leuis mox altū petit: & cerbrū quod in uertice locatum est ferit fumi calentis aspergīe & calore tam diuerso q̄ subito consilii sedē sauciat. Hæc protuli ut apud omnes cōstet cibi & uini uarietatē corpori atq; menti obesse: Simplicem uictum utriusq; saluti conducerē. De Matrimonio quoq; aliqd dicere oporteret

Conuiuiuȝ ex quattuor rebus

Conuiuarum sermones

Dñus cōuiuii

Lectio qualis

Ciborum uarietas

Vina uaria

Cibus simplex

Cibus multiplex

Varia uina

sed cuꝫ alias multa de eius materia uestræ audierint prudentiæ ne longiori sermone tædio illæ afficiantur/silere cōstitui: Vbi aliqua de gratiarum actōibus dixero. Itaq; Spōsi noīe sanctū ueri dei numē etiā atq; ēt oro/ dignetur uestris in eum meritis & officiis dignas rferre gratias: Cuꝫ ipse non ualeat: Et si agere & habere dum uiuet nunq̄ desinere possit. Dixi.

¶De Priscis Nuptiarum moribus: ubi illa narrantur: uidelicet: Nuptiæ unde dnr. Pudicitiæ simulacrum. Pueri tres nuptæ comites. Cur cærei quinq; in nuptiis. Cur nuces. Cur maritus uxori noctu coniungi solet. Cur sacramēto ignis & aquæ nuptiarum fœdera sanciunt. Cur Vini usus oliꝫ fœminis interdictus. De sacello Viriplacæ deæ. De auspicibus & paranymphis & pnuba. Cur limen nō tangebatur a nuPta. Cur Thalassii nomē repetebatur. Cur oliꝫ uxores nihil coq̄bant. Cur cingulo noua nupta pcingebatur. Cur postes lupino adipe ungebantur. Curnam tris asses ad uirum nupta ferret. Titulo .vii.

IMmortalis Ingenii beatissima hubertas dicturo mihi opus esset Viri pstantes: ut memoria auditōneq; digna eloquerer: Cū hic sit uirorum cœtus & eloquentium & sapientissimorum: Quibus quideꝫ nec Theophrastus diuino eloquio præditus satisfaceret. Quid igitur faciam: ubi omnino mihi etiā inuito dicenduꝫ est: Nisi ut Summi & ueri dei auxilium/uestrarumq; attentionē aurium placidam & benignam exorem! Attendite quæso: Nam de priscis nuptiarum moribus ea referam: quæ audiuisse forsitan non pigebit: Illud autē in primis unde dicātur nuptiæ: Incipiā igitur. ¶Legimus Magnifici uiri nuptias a nubo dictas: Obnubit enim caput operit: unde & nuptiæ a capitis optione: Flameo enim amicta erat nubens ominis boni causa: q; eo assidue utebatur Flaminica idest flaminis uxor: cui non licebat diuortium facere.

Nuptiæ unde

Flameum

Ideoq potissimũ fœminæ in nuptiis uelabantur:ut nos-sent se semp Viris suis subditas esse debere & humiles. ferebat etiam noua nupta sub amiculo corollam de floribus Verbenis/ herbisq; a se lectis. Dicebanť & nupta uerba ab Antiquis.quæ uirginẽ dicere nõ licebat. Plautus. Virgo sum:nondũ didici uerba nupta dicere. ℭPudicitiæ signum Romæ colebať: quod nefas erat attingi: nisi ab ea/quæ semel nupsit. Habent & enim locũ maledicti crebræ nuptiæ. Hinc quæ uno cõtentæ matrimonio fuerant: corona pudicitiæ honorabanť. ℭPatrũ & matrum pueri tres adhibebanť in nuptiis: Vnus q facẽ ꝑferret e/spina alba:qa noctu nubebant. Duo q nubentem tenerẽt. Facem ipsam in honorẽ Cereris ꝑferebãt. Spina autẽ nuptiaꝝ facibus auspicatissima/ quoniã inde fecerint pastores:q rapuerunt Sabinas.ut autor est Massurius. ℭPlutarchus uero in Problematis scribit:quinq; faces in nuptiis accendi solitas:quas cæreos appellabant ꝙ nuptiis numerus impar conuenientior atq; aptior habebať:nam impar omnino scindi non potest: Vnde si Diuidatur semper commune aliquid relinquit. Ex oĩbus uero ĩparibus numeris/ qnarius potissimũ nuptialis est. Tria enim primũ imparis locum tenent: Duo autez paris. Ex qbus tanq̃ mare & fœmina qnarius cõmisceť numerus. An magis/ꝙ deos qnq; ꝑcari eos putabant: q matrĩonio cõiungerenť: Iouem adultũ:Iunonem adultã: Venerem: Suadelam: & in primis Dianã:quam ẽt in partu/& doloribus mulieres inuocabant. ℭSpargebantur & Nuces in nuptiis: Hinc ait ille: Mopse nouas incide faces:tibi duciť uxor:Sparge Marite nuces. Fecit aũt eas nuptiis religiosas (ut aiunt) tot modis fœtus munitus. Illæ enim gemino ꝓteguntur operimento:puluinati primum Calycis: mox Lignei putaminis. Volunt alii: Quia cadendo Tripudium Sonumue faciant/ Nuptiis fuisse Religiosas Nuces. ℭSed qd est ꝙ Maritus Primo & oliz & nunc Sponsæ nõ in Luce/sed in Tenebris iungitur. An quia cum pudet:ꝙ adit q̃ coeat/alienam putat.

Nupta uerba

Pudicitiæ signum

Pueri tres

Fax

Cærei quinq;

Impar nũs

Quinarius numerus

Dei quinq;

Nuces

Cur nocte coeunt

An quemadmoduꝫ Solon scripsit: Sponsam malo Cy-
donio degustato thalamum ingredi solitam: ut primus
complexus nihil triste/aut iniucundum haberet: Sic Ro-
manus legis lator: Siquid absurduꝫ/ac deforme corpori
Spōsa cur nō. statiꝫ traditur. — aderat/occultauit. ¶ Institutumqꝫ etiam est: ut iam pactæ
sponsæ/non statim tradantur: Ne uilem habeat maritus
Aqua & Ignis cur. — datam illico: quam suspirauit sponsus dilatā. ¶ Aqua asp
gebatur noua nupta: siue ut casta puraqꝫ ad uirū ueniret:
siue ut ignem (nam facem in honorem cereris ut dixi-
mus præferebant) atqꝫ aquaꝫ cum uiro communicaret:
hoc est res illas: quibus consortia copulātur. Vel potius
sacramento ignis & aquæ nuptiarum fœdera sanciūtur:
ꝙ fœtus animantiū calore & humore corporentur/atqꝫ
animentur ad uitam. Cum eniꝫ cōstet omne animal ex
anima & corpore: Materia corporis in humore est: ani
Ignis. Aqua — mæ in calore. Ignis autem quasi masculinum elementuꝫ
est: Aqua quasi fœmininum: Alterum actiuum/ Alteruꝫ
patibile ¶ Vini usus oliꝫ romanis fœminis ignotus erat
Vini usus — ne.s. in aliquod dedecus prolaberētur: hinc itaqꝫ institu-
Oscula mulierum. — tum fuerat: ut Mulieres cognatos ore oscularētur/ne bi-
bentes laterent: sed domesticorum cōgressu redargue-
Metelli uxor — rentur. Qua de re Egnatius Metellus uxorem ꝙ uinuꝫ
furtim bibisset percussam interemit: idqꝫ factum non ac
cusatore tm̄/sed etiaꝫ repræhēsore caruit. unoquoqꝫ exi-
Vinosa mulier — stimante optimo illam exemplo uiolatæ sobrietatis pœ
nas pependisse: Et sane quæcunqꝫ fœmina uini usuꝫ im
moderate appetit: & uirtutibus omnibus ianuaꝫ claudit:
& delictis aperit. ¶ Quoties uero inter uirum & uxorē
Viriplaca dea — aliquid iurgii intercesserat in sacellū deæ Viriplacæ: qđ
erat in palatio: ueniebant. & ibi inuicem locuti/quæ uo-
luerant: contentione animorum deposita concordes re-
uertebantur. Dea nomen hoc a placandis uiris assecuta
Auspices: — fertur. ¶ Interponebantur & nuptiis Auspices: quoniam
apud antiquos/non solum publice sed etiam priuatim/
nihil gerebatur/nisi auspicio prius sumpto. Verum qui
præerat huic rei pro parte uiri/a/græcis paranymphus/

a nostris Auspex dicebaẽ: Hinc Lucanus: Contenta est auspice Bruto. Et Plautus: Vltro ibit nuptũ: non manebit auspices. Vtq; auspex ꝑ parte uiri: sic & pronuba ꝑ parte mulieris adhibebaẽ. Dicta eo ꝙ nubẽtibus præest. Sed cũ apud Christianos auspicia minime captenẽ: adhibenẽ Sacerdotes: q & ꝓnubi a nostris uocanẽ. Pronuba uero nuptiis adhibebaẽ: quæ semel nupserat: auspicii causa: ut singulare matrimoniuʒ. ¶Nubentes puellæ limen non tangebant: ne Vestæ idest numini castissimo dicatum locũ calcantes/sacrilegiũ cõmitterent. Lucanus Translataq; uetat cõtingere limina planta. Sponsaʒ uero introducentes pellem substernebãt: Ipsa colum secũ inferebat & fusuʒ. ¶In Nuptiis item Thalassii nomẽ crebro repetebaẽ/ominis causa: fuerat. n. Thalassius Vir quedaʒ rebus bellicis strenuus/ꝓclarus & optimus: ad quem captis Sabinis Virgo egregia specie a suis clientibus capta ducebaẽ clamãtibus nequis eam auferret Thalassio ferri. Reliqua igitur multitudo Thalassii honoris causa/bonis ominibus ac uotis puellã ꝓsecuta ad Thalassiũ deduxerunt. Ex illo qm̃ nuptiæ felices fuissent/solemne permansit/ut quemadmodũ Græci Hymenæum: ita Latini Thalassium ominis causa in nuptiis noiarent. ¶Vxores oliʒ nec molere nec coquere ꝑmittebant: ueteris memoriam fœderis colentes: Nam post filias Sabinis raptas: facta pace & societate inita in fœdere noiatim exceptũ est/Vxorem uiro Romano nec molere/nec coquariaʒ facere. ¶Cingulo noua Nupta ꝓcingebaẽ: quod uir in lecto soluebat: factum ex lana ouis: ut sicut illa in domuʒ sublata cõiuncta inter se sit: sic uir suus secũ cinctus uinctusq; esset: id Herculano Nodo uinctum Vir soluebat ominis gratia: ut sic ipse felix esset in suscipiendis liberis ut fuerat Hercules: qui Septuaginta liberos reliquit. Legimus etiam Cestum Veneris Cingulum fuisse quo ad honestas Nuptias utebatur: & quo Venus Martem/& ab illa mutuata Iuno Iouem/sibi conciliabant: aquo Incestum dicitur: Quod a sacrato illo Veneris Cingulo

Auspex
Pronuba
Limen non tangebatur
Pellis
Colus
Fusus
Thalassius
Vxores non coquæbant
Cingulum nuptæ
Cestus uenerii
Incestum

Balteus non fuerit uinctum. Erat autem Balteus discolor: quem Venus circa pectus gerebat: In quo quidem amores: In quo cupidines: In quo illecebræ: In quo blandæ suadelæ: In quo deniq; omnia amatoria lenocinia ac ueneficia: q̃ q̃tumcunq; prudentis delinirent mente; inerant: ut Homerus scribit.

Postes uncti ¶Nuptaȝ quoq; mos erat, simul ueneràt ad mariti limen, Postes añt q̃ ingrederentur, laneis uictis ornarent: oleoq; perungerent: Inde uxores q̃si unxores ut Seruio placet. Plynius uero sic: Masurius palmaȝ

Lupi adeps lupino adipi dedisse antiquos tradit: ideo nouas nuptas illo perungere postes solitas: nequid mali medicamenti

Ambrotanū inferretur. Ad quod ẽt effugandum Ambrotani quoq; ramum, si puluino subiiciat̃ ualere aiunt: Nam eius herba efficacissima est cõtra omnia ueneficia, quibus coitus

Asses tres inhibeatur. ¶Solebant etiã ueteri lege puellæ asses tris ad maritum uenientes afferre. Atq; unuȝ, quem in manu tenerent tanq̃ emendi causa marito dare. Alterum queȝ in pede haberent, in foco larium familiariũ poner̃. Tertium quem in sacculo cõdidissent, cõpito uicinali solere resonare. ¶Absolutis uiri clarissimi quæcũq; de priscis nuptiarum ritibus legerã: quoniam uestræ humanitates Tyberii Nuptias officiosissime celebrarũt: Ouidii Poetæ Carmen Sponsi nomine referam.

Hæc mihi semper erunt imis infixa medullis
 Perpetuusq; animæ debitor huius ero.
Spiritus & uacuas prius hic tenuandus in auras
 Ibit: & in tepido deseret ossa rogo:
Quam subeant animo meritorum obliuia nostro:
 Et longa pietas excidat ista die. Dixi.

¶Matrimonium quando fuerit institutum: Et an id errore aliquo impediatur. Titulo octauo.

.L. Crassus
Ucius ille Crassus Orator dignissimus, insignisq; Phũs, consortes amicos alloquens apud Ciceronẽ, inquit: In uobis aĩaduerterei soleo: & in me ipso sæpissime experior: ut exalbescaȝ in principiis dicendi: & tota mẽ

te atq; omnibus artubus cōtremiscam. Nil mirum ergo si eiusmodi pallor & tremor honorādi patres & dñi me inuadent: cū rerum doctrina cū eloquentia desint: quales hodie necessariæ uestras apud dignatōnes forēt: apd quas ego iussus dicere breuiter enarrabo: Q ñ matrimonium fuerit institutū: Et an id errore aliquo impediatur. Qua de re Intendite obsecro. ¶ Matrimonii quidē Institutionē deo inspirante Adam significauit, atq; explicuit: quum dixit, ut Geneseos secundo habet. Hoc nunc os ex ossibus meis: & caro de carne mea. Et paulo post: Quam ob rem relinquet homo patrē suū & mrēm: & hærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una. Quibus sane uerbis, tria matrimonii bona explicuit. Bonū uidelicet inseparabilitatis: quum dicit: ꝑpter hoc relinqt homo patrē & matrē: idest cohabitationē patris & matris. Et bonum fidei: quum dicit: Et hærebit uxori suæ: nō alienæ supple. Et bonū plis: quū dicit: Et erunt duo in carne una: supple unius pueri procreandi. ¶ An aūt Error aliquis impediat matrimonium iamiam expediam. Naꝫ alius est personæ error: Alius Fortunæ: Alius Conditionis: Alius qualitatis. Exempli gratia: Mulier uolens contrahere, errat circa personam, cum qua contrahit: quando putat esse illum: qui non est. Vt si putat esse Antonium, & est Iulius. Errat circa eius fortunam: si putat esse Diuitem: & est Pauper. Errat circa eius condicionem: si putat esse Liberum: & Seruus est. Errat circa eius qualitatem: si putat esse bonum: & est malus. ¶ Primus Error impedit matrimonium: quia impedit Consensum ex parte errantis respectu personæ cum qua contrahit: Quum enim Martha contrahit cum Iulio: non putans illum esse Iulium: sed Antonium: non cōsentit in Iulium, sed in Antonium. Quia sicut non possunt amari, nisi cognita: Sic non potest esse consensus in personam incognitam. ¶ Error autem Fortunæ & Qualitatis Coniugii Consensum non excludit: Quia Error ipse, nō est, nisi respectu eoꝝ: q̄ sunt accidentia matrionio:

Matrimonii institutio

Matrimonū bona

Errores

Personæ error

Fort. & qualit. error.

Ideoq error circa talia matrimoniũ minime impedit.

Condit. error ℭConditionis error cõiugalem cõsensum euacuat: Solus ergo personæ, uel conditionis error matrimonium impedit. ℭHæc de Institutione & erroribus matrionii dicenda hactenus occurrerunt: Reliquuʒ est, ut uos certiores faciaʒ pñs Tyberii matrionium, uiri quidem omni in re prudentissimi nullo errore cõtractum fuisse, sed omni iure legitimum esse: Quapropter alter alterũ diliget sicut seipsum: seruabũtq etiam sibi uicissim fidem: sine qua nihil rectum nihil honestuʒ esse potest. ℭCunque uestræ humanitates ipsius Tyberii nuptias honestauerit eius nomine gratias ago omnibus, quales agi iuř ac merito debent: Ipse uero quotiescunq referre poterit perlibenti animo referet. Nunc agit & habet: dumq uiuet habebit semper. Postremo summi & pientissimi dei numẽ oro uelit Tiberio ex hoc matrimonio filios concedere quot Masinissæ regi olim concesserat: Legimus .n. hunc ad Centesimum peruenisse annum robore senectæ admirabilem: reliqsseq filios quattuor & quinqginta. Dixi

ℭMatrimonium unde dicitur: Volentibusq illud cõtrahere cõfessionem in primis adeundam. Titulo .ix.

Atrimonium celebrantes Sapientissimi uiri, de eo aliquid intelligere opæpretiũ esse mihi uidetur: Ideoq Sponsi precibus nõ arrogãtia nõ spõte motus, Cæteris huiusce Sacramẽti omissis, Duo tantũ paucis absolũã: Illa uidelicet, Vnde matrioniuʒ dicit: uolentibusq illud contrahere cõfessioneʒ in primis adeundã. Res qdẽ erit & auditu & scitu digna: itaq aĩaduertite patres optimi ℭDicit aũt Matrimoniũ, qsi mřis muniuʒ idest officium: Matris .n. officiũ est suscipe filios, susceptos alere, & nutrire. Vel qsi mřem muniens: qa p ipsuʒ ple munit Vel qsi mřem monens, ne .s. derelinquat uiɋ. A matre uero potius q̃ a patre denominat: q eius officium ma-

Matrimoniuʒ unde dicitur

gis apparet in mr̃e/ q̄ officium uiri. ❡Volentes deniq̧ matrimoniũ contrahere: ante omnia confiteri oportet: Contrahentes enim in peccato mortali/peccant morta liter: Iccirco & Augustinus scribit: In omni susceptione sacramenti post baptismũ/necessariã esse unicuiq̧ confessionẽ: si crediderit se peccasse. Icirco ẽt Thobiæ sexto legitur: Tu aũt quũ acceperis uxorẽ/ingressus cubiculũ tres dies continens esto ab ea: & nihil aliud nisi orõnibus uacabis cum ea. ❡Hæc eadem qcunq̧ seruauerit liberos optimos gignet: & cunctis in rebus agendis dei numina ꝓpitia semp habuerit. Lumen & enim mentis humanæ deus est: quem qui cognouerit/& in pectus admiserit: illuminato corde mysterium ueritatis agnoscet. Remoto aũt deo cælestiq̧ doctrina/ oĩa sunt erroribus plena. Quod ne accidat diuinis ꝑceptis ẽ obsequendũ: uti & nr̃ Lælius egit. Cuius noĩe uestris in eum collatis officiis deum quæsumus digna ꝑmia passim referat: Ipsi aũt Lælio filiorũ numerũ concedat/uti & Herculi quõdam: qui ut legit̃ filos reliquit Septuaginta. Dixi.

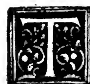
Confessio procedat

Continentia dierũ trium

Deus lumen mentis nostræ

❡Decimus Sermonum Libellus/de Laudibus in Funere honoratorũ uirorũ/ Continet Sermones .xxiii.

❡In Funere Pueri: ubi aliq̃ de Senectæ & uitæ longæ incommodis: breuisq̧ uitæ commodis. Titulo Primo.

Ot in uita periculorum genera Sapiẽtissimi ciues: Tot morbi: Tot metus: Tot curæ: toties mors inuocat̃: ut nullũ frequẽtius sit uotum. Natura uero nihil hoĩbus breuitate uitæ præstitit melius: Hebescũt enim diutius uiuenti sensus: mẽbra torquẽtur: Præmoriuntur uisus/auditus/incessus: Dentes ẽt ciborũ instrumẽta deficiunt: Membra cũ uoce tremũt. fit leue Caput: & caluum. Nares ut in infante stillant. Panis inermi gingiua frangitur. Hinc Senex uxori/ filiis/ sibiq̧ ipsi fit grauis.

Vitæ mala

Vita breuis

Senectæ mala

iniquus/molestus. Non cibus ullus non uinū pretiosissimū torpente palato satisfacit. Fit surdus adeo/ ut uix cornua tuba sue audiat. Summa itaq; uoce/& clamore ingēti/ut audire possit/ est opus. Gelato iā corpori minimus sanguis inest/& frigidissimus/sola febre calens. Morborum genus omne senes aggredit & inuadit: quorū pfecto Noīa uix dici possent. Hic enim tergo dolet: Hic lumbis: Hic coxa debilis: Ambos ille perdidit oculos lūscis inuidens. Illius pallida labra alienis digitis cibaria sumunt: Hiatq; solū/ ut auium pulli. ¶Omniū uero morborū dementia pessima. Nomina enim seruorū non noscit: non amicorū uultus: nō eorū quos genuit. Hinc saepe uidimus alienos potius q̄ pprios filios haeredes fieri. ¶Si tamen alicui sensus ipsi constabūt: illa tū demū poena afficitur: ut Filiorum/ut charae Coniugis/ut fratris ut Sororū mortes inspiciat. Animaduertens φ inde domi calamitates & luctus saepius renouari/ ppetuo dolet/gemit/plorat/& lachrymatur. Verum igitur illud est: φ uiuendo miserabiliora patimur: Nam incidentes calamitates & morbi uitam pturbant: efficiuntq; ut cum breuis sit/tamen praelonga uideatur: ita mors est optatissimum aerumnosae uitae pfugiū. Qua de re Cogitantes Iulium honestissimae formae/magnaeq; spei puerū morte media morbis calamitatibus/& aerūnis oībus huiusce uitae priuatum esse: Et illud uerissimū cōfitebimur: φ uitae huius amissio/a malo in bonum est transitus. Et mors ipsa recte uiuentibus mutatio est ad meliora: Nam si semp uixisset homo: semp in miseria fuisset. Quod Thrausi populi Thraciae q̄dam naturalis sapientiae disciplina intelligentes/ Statim editū puerū circūsidunt ppinqui & conploratione psequūtur: recensentes q̄cunq; necesse est illi/φ uitā ingressus sit ppeti humanas calamitates: hoīem fato functum p lusum atq; laetitiā terrae demādant: referētes quot malis liberatus in oī sit felicitate: prudenter illi: Quosqde & nos imitari debemus. Eoq; magis qetiori aīo esse: φ eos seqmur/quos credimus amisisse. Haec ha

Vita longior

Mors

Mors

Thrausi

Non dolendū

etenus: ut Iulii sanctissimi parentes/ aicosq; oms hoc in funere cõsolarer. Q ui certe sapienter dolere debent: q mortuus sine pctõ ad requiẽ deduciẽ ut iã diximus: Hic David paruulũ filiũ/ qa sciebat nõ peccasse/ nõ fleuit. Nec ullo modo dolendũ est eo: quodquidẽ uni accidit: & oĩbus restat. Mors enim sine delectu moꝝ/ sine ordine ac discrimine annoꝝ saeuit: Alii siqdẽ ad senectutẽ pueniunt: Alii infantes rapiuntur: Alii iam robusti intereunt: Alii in primo adolescentiae flore immaturis funeribus extinguuntur. De iis satis. ¶ Reliquũ est uiri Clarissimi/ qa uestrae prudentiae magna cũ charitate atq; frequẽtia/ pompaq; celebri/ Iulii funus ornarũt: ut ego pstantissimi uiri Simonis/ pueri patris/ cognatoꝝq; & affinium noĩe uestris liuãitatibus gratias agam: Deumq; oĩum bonoꝝ causam exorem: concedat illis/ uobis oĩbus adesse posse laetis in rebus & iucundis. ¶ Praeterea q ad funeris pietatem & decus secũduꝝ ciuitatis consuetudinẽ cõmuniter ab oĩbus satisfactum est: Et lachrymis hacteinus caecoq; maerori datum est satis: lugubribusq; expiatõnibus psecuti estis eũ q naturae cessit: Aliud fieri nõ oportet: Nisi ut grã uobis & pax a deo prẽ/ & dño Iesu Christo multiplicet. Et q uolunt abire/ eant felici pede/ eant numinibus & uotis secundis. Dixi.

Gratiaꝝ actio

¶ In Funere Adultae Puellae Virginis: Vbi aliq̃ de laude Virginitatis/ & Continentiae. De Cibi modo. De Luxuriae Damno/ & Castitatis utilitate. Postremo De Vitae huiusce malis. Titulo secundo.

Vidnam potissimũ pñti loco enarrem uiri pstãtes/ q̃ uirginis pconia/ nõ occurrit: Dormiit. n. puella uirgo: Cuiusqdeꝫ uitã & mores a nemine unq̃ satis laudari possent. Nihil aliud nãq; audiebat. nihil aliud loqbatur: nisi qd ad dei timorẽ ptinebat. Nõ garrula erat: sed taciturna: q in multiloquio nequaq̃ peccatũ deesse põt. Erat ẽt eius sermo pmeditatus: beatae siqdeꝫ sunt: q nũq̃ qd fuocare uelint emittunt.

Multilogum

Iurare non didicit: Mentiri Sacrilegium putabat. Viuebat angelice: Parentes pietate maxima diligebat. Peccata sua cognoscebat: Delicta etiam minima deplorabat.

Virginitas

¶ Et ꝙ in foemina præcipue præclara est apud deũ Virginitas & pudicitiæ uirtus: si non aliis peccatoꝝ/ & malorum lapsibus infirmetur: erat in ea honestas admirabilis: & stupenda uerecundia: Mira patientia: Decens incessus: & ueræ pudicitiæ habitus: Erat deniq; omnibus uiuendi forma & regula. Nunq̃ enim uultum ornabat: ut uiris placeret: Nunquam absq; probis comitibus procedebat in publicum. Nunquam basilicas Martyrum & Templa sine matre adhibat.

Continentia

¶ Præterea quoniam Continentia facit hominem deo proximum: ibiq; deus habitat: ubi est continentia: Ieiuniis magis q̃ epulis delectabatur. Vini in quo est Luxuria, parcissima erat: Sic comedebat, ut statim esuriret: ut statim post cibum oraret.

Cibi modus

Nesciebat sine parentibus posse uiuere: & cum sola erat pertimescebat. Non habebat prauorum colloquia: malorum consortia non admittebat. Adeoq; Modesta erat, ut se ipsam nudam uidere non posset: maximeq; erubesceret.

Luxuriæ dãna

¶ Adde ulterius, quia Luxuria consumit Carnem, atq; debilitat: Hincq; citius ad senectutem perducit: & Deum fugat.

Castitatis utilitas

Qui uero Casti sunt: & in Virginitate perseuerant, Angeloruꝫ similes fiunt: Et caste uiuẽtes sunt Dei templum: Iccirco Iulia ipsa & casta & pudica, mente & corpore uirgo ad mortẽ usq; perseuerauit.

Consolatio

¶ Qua propter eius morte dolerẽ, tristari, gemere, flere, nullo pacto debemus. Verum potius deo gratias agere: ꝙ eam dignatus est a seculi huius ærumnis & militia tollere:

Vita quid

Militia siquidem est uita Hominis super Terram: Quasi enim in procinctu & in acie stamus semper ad Pugnam. Qui uero uti & Iulia Caste & Pudice uixerũt Loca adeunt perpetuæ Tranquillitatis & pacis:

Castitas

Castitas .n. Hominẽ cælo coniungit: & ducit ad Regnum. Itaq;

Filia matrem consolatur

clamat nunc illa uoce lugenti. ¶ Si unquam me amasti mater: Si tua hubera suxi: Si tuis instituta sum Moribus:

Ne inuideas gloriæ meæ.putas esse me solã: habeo pro te Mariam dñi matrẽ.Misereris mei:quia ego mundũ reliqui: At ego uestri sortẽ doleo:quos adhuc seculi carcer includit.quos quottidie in acie præliãtes nũc ira/nũc auaritia/ nunc libido/ nũc uariorũ impetus uitiorũ ptrahunt ad ruinam. Quãdiu .n.in ista infirma & uana uita fueritis/in summis malis omnes estis:Si uiuentẽ crederes filiã/nunquam fleres ad meliora migrasse. Hæc illa. ¶Reliquum est uiri clarissimi/quia uestræ.& c̃. Vitæ mala

¶In Funere Viduæ Vbi aliqua de pietate:De Elemosynæ bono:& pudicitiæ.Deq; animæ a corpore exeuntis felicitate.Titulo tertio.

T si uideo sapientissimi Viri/ oculis meis lachrymarũ fontẽ adesse/uenerabilis Antiæ obitu lacessitis:Non tam̃ iccirco mihi silendũ arbitror/cognitis optimæ fœmĩæ uita & moribus.Erat.n. illi sermo in omnibus ita moderatus & parcus: ut malum uerbũ de ore suo nunq̃ exiret. Erat modesta & humilis/ nõ reddens malum p malo/ neq; maledictũ p maledicto. ¶Erat & pientissima ita mediusfidius/ut nõ solũ paupum mater/ sed ancilla uocaret.Infirmis.n. seruiebat:sepulturã mortuis cõferebat: custodiebat orphanos: uiduas & nuptas consolabat.Idq; agebat:ut male de se nemo loqui absq; mẽdacio posset: q; maxĩa cũ uigilantia ab uirorũ uerbis aures r̃pelleret:q; cũ uanis nõ cõuersaretur:q; non ciborũ nobilitas appetitũ moueret/sed fames. Et qa sacrilegiũ putat ebrietas:uinum ei in quo est luxuria/uti uenenũ suspectũ erat.¶Quicquid diuitiarũ habebat: in usus paupũ ab ea cõferebatur: Nã sicut aqua extinguit ignẽ ita elemosyna pctũm. Cæterũ q; deus hoĩem ad uitã nõ nisi p uirtutẽ ac laborẽ uocat:pseuerabat in ieiunio: Plumarũ mollicies sua mẽbra non fouebant.Semp in comitatu suo graues fœminas habuit. Seu uesceret/seu biberet omnia in dñi gloria faciebat. Deũ momentis oĩbus

Sermo qualis

Pietas

Ebrietas

Elemosyna

adorabat. Martyrũ templa secretis celebrabat orationi-bus. Fuit unius uiri uxor annis quindecim: reliquũ uitæ suæ tempus pudicitiæ cõsecrauit:q magni animi signũ & perfectæ uirtutis indicium est/renuntiare expertæ uoluptati: fugere notas carnis illecebras: & calentis adhuc ætatis flammas fidei amore restringere:in iugi ppetuaq castitate uiuere:Nam & si arduum est castitatis iter/magna tamẽ sunt pmia. Adeo deniq continens erat:ut sæpius in ore haberet: Ille meos primus/ qui me sibi iunxit amores Abstulit: ille habeat secum seruetq sepulcro.

Pudicitia

¶Dormiit tandẽ in domino pudicissima Paula/ Anno ætatis suæ ferme quinquagesimo. Quocirca eius est finita mortalitas non uita: uiuit enim nunc uere: uiuetq ea uita perpetuo/quæ mortem nescit. Nam euolauit a corpore tanq̃ a carcere & uinculis/ quibus tenebatur cælestis animus:quoties siqdem sarcina carnis abiecta est:ad suum anima pudica & pura autorem reuolat:apud quẽ uera uita nullis mortis tenebris obscurata cõtinue lucet.

Animæ felicitas

¶Sed q̃uis optimæ mulieris obitu pauperes & cognati longe tristari possint: attamen:q inter electas dei summa pudicitia/summaq pietate connumerabitur & ponetur/tanta eius felicitate gaudendum potius q̃ dolendum cuiq:& modus lachrymis adhibendus:ne inuidi magis q̃ beniuoli animi esse uideatur. Dixi. Reliquum est uiri clarissimi/quia uestræ prudentiæ & c̃.

¶In Funere Nuptæ: Vbi aliqua de uiri honore. De cultus qualitate. De Vitæ nostræ malis:& Incerto hominis statu. De mortis commodis. Titulo quarto.

Vdicarem melius Venerandi ciues silentio uti: q̃ nihil dignum honestissimæ fœiæ laudibus dicerẽ:sed amico obsequi uolens/ pauca de multis afferã:ne audienti fastidium fiat. Seruabat in primis Liuia matrimonium

Maritus

optime & uiro autoritatē suā: totaq; domus ab ea disce-
bat: quantū illi honoris deberet: tanto itaq; honoratior
erat, q̄to uirorū magis uenerabatur. Vir enim caput est muli
eris iure coniugii: magnus ergo Maritis debet honor.
quod qdem Liuia casta exeq̄batur. Nam uiro obsequēs
erat sicuti oportebat in dño. Virum dominū suum uoca
bat. Filios in omni timore domini erudiuit. Torum im Cultus
maculatum custodiit. Immoderatū cultum, nimisq; exq-
situm obhorrebat: ornatum simplicem atq; habitū com- Pulchritudo
mendans. Pallor & sordes gēmæ eius erant: q pulchri-
tudo uana est, & fallax gloria. Erat & miro fidei ardore
succensa. Oculis honesta, & uerbis: Non enim detrahe- Murmurans
bat alicui. Nam qui murmurat Cæli regnum recipere
non potest. In nullos odium gerebat. Non Inuida, Nō
Iracunda erat: sed patiens, modesta, humilis, mansueta,
casta: Qua propter ne castitas in ea periret: neq; hone-
stas deficeret: sollicita fugiebat uirorū consortia: Carnis
& Vini species, quasi caloris fomites & libidinis incita-
menta uitabat. Erat eius sermo pudicus: Incessus hone
stus. Venustus uultus: Lingua Affabilis: Mens omni di Familia
lectione plena. Familiam suam ita Regebat: ut se Ma-
trem magis suorum, q̄ Dominam uederi uellet. Et quo
niam diligit Dominus munda Corda, Omni cura ser-
uabat Cor suum: Cuius Anima Pia & Religiosa Ho-
die Carne soluta est: Itaq; discessit e Mundo multis rē
pleto miseriis. Vbi semper Homo natus de Muliere
incerto statu breui degit tempore. Nunc & enim Diues Vitæ mala
nunc Pauper: nunc Sanus, nunc Languidus: nunc Gau-
dens, nunc Tristis: nunc Videns nunc Cæcus: nunc Ci
uis nunc Exul: nunc Bonus, nunc Malus. Dolore Capi
tis, Stomachi, Epatis, Omniumq; membrorum uexa- Mors bona
tur. Sicq; moritur. Sicq; ad Sepulcrum ducitur. Disces-
sit e Mundo Liuia: Sed Vitam non finiuit: Immo de
Vita ad uitam transiit: De Laboriosa ad Quietam:
De Misera ad Beatam: De Temporali ad Aeternam.

Anima nanq non moriť: nec succūbit per mortē: cū sit
Miseri. immortalis. Veȝ ardebunt miseri in igne æterno semp
Iusti. Iusti aūt in uitam æternā ibunt: nunq̄ amplius corruptiō
nem uisuri. Merito igiť Liuia dicet: Nolite obsecro mea
morte flere: Sed gaudete potius. ꝙ ad regna cæloꝝ, &
ad paradisi delitias iui. Reliquum est & c̄.

In Funere Mariti: Vbi aliqua de Innocēte & Nocen
te. De obseqo in alios. Quo pacto loquendum. De cu
ris uitæ ꝑsentis. De pacis bono & fortitudinis. De filio
rum educatione. Titulo. v.

HAeret uox inclyti Viri: & singultus uerba lo
quētis īpediūt: nemo eniȝ lachrymis doloreȝ
æquare posset: Cum obierit Diomedes ille,
homo innocens, uerax, dei cultor, ab omniq
malo abstinens. Vnde iure ac merito illa dicere potest:
Nulli nocui hominuȝ: Iuste uixi cū omnibus: Malitiam
Inuidia. odium, atq inuidiam, quæ maxima uel sola semina sunt
nocendi a me fugaui. Neq manu tantum, neq lingua,
sed corde quoq custodiui innocentiaȝ. Nec modo ope,
Nocere sed uoto etiam nocere metui: quantum enim ad peccati
rationē pertinet, nocuit & qui nocere constituit. Quæ
cunq uolui mihi facerent homines, illa eadem feci illis.
Nulli unq̄ omnino detraxi: nec aliorum uituperatione
Vita propria. me laudabilem ostendere uolui. magisq uitam meā or
Sermo. dinare didici, q̄ alienam carpere. Diu considerabā, quid
loquendum esset: & adhuc tacens prouidebam nequid
dixisse pœniteret. Mentiri atq iurare lingua mea pror
sus ignorauit. In omni actu atq uerbo quietā & placidā
mentem seruabam. Non quærebaȝ, quod mihi utile es
set: sed pluribus. Ita erat mihi domus sollicitudo: ut ali
quam sæpius animæ uacationē tribuerē. Et quia fidelius
Obsequium. & gratius semper obsequiuȝ est, quod ab amore, q̄ quod
a metu percipitur: Ideo benignitate potius q̄ seueritate
a familia reuerentiaȝ exibebam. Coniugium uenerabile

immaculatum seruaui. Vxori debitum reddidi. facile ex inimico amicum feci. Nec adeo me curis uitæ pñtis inuolui: ut futuræ oblitus essem. Quo in me neq̧ macula neq̧ ruga ante tribunal iusti iudicis appareret. Et q̄uis diues essem: nō tamē superbus/elatus/impius erā. Pax mihi in cunctis cū omnibus: Pax enim est sola uirtus: quæ bonum habet & iucundum. Pax est amoris uinculum/ charitatis cōsortium. Pax bella compescit: iras cōprimit: simultates tollit: superbos odit: humiles amat: discordes sedat: inimicos cōciliat: cunctis placet: a cunctis optatur. Fortitudine eram tali/ut nulla fortunæ iacula timerē. fortitudine spreui diuitias/honores/pompas/& dignitates: Alioꝶ inopiæ bona mea impertii. Et quia ꝓmisit deus ueniam pœnitenti/ iccirco sæpius confitebar. Amabam honesta lucra: nam radix maloꝶ omnium est auaritia q̄ sola terminū nescit. Cæterum ꝙ non est parui apud deū meriti: bene filios educare: & Heli sacerdos offendit deum ob uitia liberorum: ad cōparandam filiis modestiaꝫ/ uirtutē/doctrinam/ impendi operam. & non solum nihil peccando: uerum etiam honesta singula peragendo: manifestum meme filiis exemplar exhibui: ut mea in uita quasi quoddam speculū intuētes/ ab operum simul & sermonum turpitudine penitus se auerterent. Nam parētes qui liberos erudiēdos curant: longe honorabiliores sunt his: qui solum generant: ii enim uiuendi tantū/illi ēt bene beateq̧ uiuendi autores sunt. Demum ꝙ nihil humilius/ nihil uilius/ nihil inuenitur omni iniuriæ passioniq̧ subiectius/ & magis obnoxium caduco hominum corpore/Exii tandem carcerē illum teterrimum contritus corde/& ore confessus/omnibusq̧ sacramētis ecclīæ munitus: itaq̧ cælos adiui: ubi q̄dem molestiæ nihil/ sed omnia quieta & tranquilla aspiciuntur. Tenetis pro me duos filios uirtute præditos: In q̄bus sane splēdet paternus uigor. Vxor igitur pro uno homine duos recæpit. Qua de re date quæso lachrymis & dolori modū: sitisq̧ oms oro ac obsecro Vxoris/ & Senecæ & Lucani filioruꝫ meoꝶ salutis portus & aura. Hæc ille. Reliquū ē & c̄

Pax

Fortitudo

Auaritia

Filii

Parentes

¶In Funere uiri Cælibis:ubi aliq̄ de Cōſolatore. De hu militatis uirtute. De diuitiis ſpernēdis. De ſubeundo iudi cio ante Chriſti tribunal. De cōuiuii parcitate. De legis diuinæ mādatis. De patientis laude. Tit. vi.

Conſolator

On erit optimus alioꝝ cōſolator ſapien- tiſſimi prēs:quem ꝓprii uincunt geitus:& cuius ſenſus elanguēt. redeūt.n. mihi ī mē tez Bernardi iā uita functi cōfabulatōnes/ blanditiæ/ſermo/conſortiū:& ꝙ iis careā pati nō poſſuȝ. Veꝝ ingēti amore/ quo in illū afficiebar ipulſus modū in dolorē q̄ram:ut eius laudibus dignū ali- qd afferā: Qui certe nihil habebat huīlitate pſtātius/nec amabilius:ꝙ hæc ē pcipua cuſtos uirtutū oīum: Et q̄nto humilior qs/tāto ſublimior. Timebat dei potentiā: amā bat pietatē. Quēq diligebat ut frēȝ:lædebat neminē. ſer uiebat oībus. ſolebat & nudū tegerē: alere eſurientē: ſitiē ti potū pbere:īfirmos adire:triſtibus cōdolere:mortuos ſepelirē:nihil apud ſe hr̄e ut ſuuȝ:ſed omnia ſua cū oībus iudicare coīa: Diuitias nō appetebat:ꝙ ille uere pacē hā bet:q nil appetit huius ſeculi poſſidere. Auditū ſuuȝ ma- gis ad bonoꝝ laudē/q̄ ad maloꝝ uituperatōnē accōmo dabat. Sanctū magis eſſe/q̄ uideri ſtudebat. Declinabat a malo/ut bonum faceret:ꝙ oīs homo ducendus eſt ante tribunal Chriſti:ut recipiat unuſquiſq debitam uitæ ſuæ mercedē ſecundū opa/ſiue bona/ſiue mala: Itaq ꝓcul ēē debemus ab uitiis. Nunq̄ illū aut ſupbia extulit:aut Luxu ria traxit:aut ira pcipitauit. & omne tēpus/ in quo ſe nō meliorē ſenſiſſet/id perdidiſſe exiſtimabat. Fecit elemo- ſynas plæbi multas:orans deum aſſidue. Sic fuit religio ſus amatorq pudicitiæ:ut ſæpius cū monachis conuerſa retur & clericis. Victu modico p naturæ neceſſitate cō tentus erat: Hinc procul a conuiuiis eius Phaſides aues craſſæ Turtures/& omnes alites/quibus ampliſſima pa- trimonia auolant. Non ardebat Auaritia: nō auro ſinuȝ expandebat:nam melius eſt rem familiarē minui/q̄ ani-

Humilitas

Diuitiæ

Auditus

Iudiciū cuiuſq

Conuiuium

Rerum diminutio

mæ salutẽ perire. Non homicidiuꝫ fecit nõn adulteriuꝫ: non furtuꝫ: quod ueluti sacrilegium detestabaẽ. nõ falsuꝫ testimoniũ dixit. Honorauit & prẽm & matrẽ. Dilexit ꝓximuꝫ suũ sicut se ipsum: q̃ qdem legis diuinæ mãdata sunt ad æternã uitam possidendã. Doloris acúleos mira patiẽtia substinebat: ꝙ patiens uir prudẽtissimus habeẽ. Patiens
Et qa terra sumus, certe qñq moriendũ est: Vñ rapta est Bernardi inclyti aĩa deo placita, ne malitia ĩmutaret mẽtem eius. Iamq Angeloꝝ consortio fruitur: ꝙ de hostili patria migrauit ad cælum: Absentia cuius dolere uanum est: cum sit oĩbus cõmunis hic casus: q nec primus uideẽ esse, nec solus. Dixi. Reliquum est & c. Mortuus cur

In Funere Vetulæ Matronæ Catharinæ Pasantis Maternæ auiæ meæ: ubi aliq̃ de linguæ honestate. de pudoris utilitate. de uanitate fugienda. de bonis a morte. dolendis. Titulo septimo.

ET si mihi silentiũ dolor impatiẽs: cíues egregii Conabor tñ maternæ auiæ meæ uitã breui & mores afferre. Dormiit. n. Venerabilis illa mulier Catharina Pasantis: q̃ quideꝫ tam sancte, tã grauiter disposuerat uitã suam: ut de ea sinistri aliqd ne fingi qdem potuerit. Cuius lingua a malo procul: ne dolum labia sua loq̃rentur. Lingua
Cuius cogitatõni deus semper occurrebat. Vnde dum uixit debitum honorẽ uiro exhibuit: ita expectabat, ita ultimũ specula baẽ diem: ut se ad eum quottidie ꝓpararet. Nam cuꝫ uita ꝓsens labilis sit & caduca, in ea bona operabatur: ꝙ in futura non licet. Tantæ uerecundiæ fuit: ut uirginaleꝫ pudorẽ uinceret: pudore eniꝫ gloria inuenitur & gratia. Quid referã eius in cunctos clæmentissimũ animũ: in debiles & esurientes benignitatẽ! Quid memorẽ charitatẽ & sedulitatẽ in ægrotãtes: quos miris obseqis & ministeriis fouebat! Tarda erat ad loq̃nduꝫ: uelox ad audiẽduꝫ. ꝓcones sanctos audiebat libenter, & sæpius: ꝙ erat

uirtutibus dedita & perhumana: qua ꝑpter ad eam non aliter, q̄ ad pudoris domicilium & honestatis sacrarium diuertebāt: Fuit igiť omniū in castitate exemplū matronarū. Cuius ꝑces & oratões assidue exauditæ impetrarunt: ut ab humanis ad clarū cæli fulgorē ascenderet: ubi felicissima æuo sempiterno cū pace fruať. Erat.n. incredibili fide, eximia pietate. adde ꝙ aliqñ quū tota ferme ciuitas choreis & laruis operam daret: quū solemnes celebrarenť ludi: ederenturq; spectacula publica: ea sola ꝑter morē muliebris ingenii quis adhuc iuuenis, tum maxime humanis se subtrahebat aspectibus. Erat affabilis, blanda, liberalis, quibus uirtutū gradibus haud dubitandum est, eam in cælum ascendisse: Et a peregrinatione laboriosissima & plena supplicii in patriam, De naufragio in lictus, De bello ad pacem, De morte ad uitā euectam esse. Gaudeamus igiť Catharinā regnare cū christo: ad cuius funus celebrandū tota urbis ciuitas ob eius in omnes merita conuenit: quam omnis inopum multitudo matrē se perdidisse clamauit. Nos dolendi magis sumus: qui quottidie stamus in prælio: & uitiis peccatorum inficimur. Illa uero iam secura & uictrix nos miseriis oībus obnoxios ē cælo cōspicit. Dixi. Reliquū & c.

Vanitas fugienda

Mortis bona

Dolendi

¶In funere Vetuli uiri Petri Pasantis Materni Aui mei Vbi aliqua de morte senibus cōueniente. De cōtinētia. De ocio fugiendo. De septē petitionibus dñicæ orationis. De gaudio seruientiū deo. De filiorū instructione. De diebus & annis uitæ nostræ constitutis. De uitæ Miseriis. Titulo octauo.

CVperem clarissimi uiri gaudio potius q̄ dolore uos affici: omnia.n. quæ secundū naturā fiunt, sunt habenda in bonis: Quid aūt est, tam secundum naturā, q̄ senibus emori? Nam habet illa, ut aliarū rerū ita uiuendi modū & finē. Quem optimū adeptus est hodie Petrus Pasantis paupū hospes illis.n. terrena dabat, ut cælestia tolleret: breuia concedebat, ut æterna recipet. ī oībus deū laudās grās illi agebat:

Senum mors

Cani nanq; Hominis sunt sapia eius. Vnde & caste & pudice uixit:uxore tantum ꝓpria contentus: Nec fecit ut multi solent:q in iuuentute luxuriose uiuunt:sicq; ad senectutem peruenerint/gloriant̃/se cõtinentes esse:tunc eligentes seruire castitati:qñ libido eos seruos hr̃e contemnit:qui certe cõtinentes dicẽdi sunt minime:Et ꝓpterea tales ꝓmiũ non hẽbunt:qa laboris certamen nõ inierũt sed illos uere expectat sempiterna gloria:q fortes fuerũt gloriosa certamina tolerare: Vti & Petrus: q toto uitæ suæ curriculo cõtra luxuriã & cæteras uoluptates durum certamen iniit. Qui fugiens ociũ/semper aliquid faciebat:honesto opere semp occupatus. Quid enim ocium est/nisi uiui hominis sepultura:p quod accendimur sæpius ad luxuriam ad alias uoluptates:ad alia uitia. Dominicam orationẽ iugiter hẽbat in ore ac mente:ꝙ in ea septem petitiones repiuntur:inqbus species omnes orõnis insunt:quibus deuz rogamus ꝑ appetendis bonis/ ꝑ euitandis malis/ ꝑ delendis cõmissis. Tres & enim primæ petitiones ad æternitatẽ/Reliquæ uero quattuor/ ad hãc uitam pertinere uidentur. Recordatusq; Christi in euangelio dicentis:Stulte hac nocte auferetur anima tua a te: quæ autem ꝑparasti/ cuius erunt? Egentibus abundanter præbuit/ omne opus bonuz executus: Hinc & eius mẽs diuino cultui dedita semp fuit: Nã felix & omni dignus beatitudine/ quez senectus christo occupat seruientem: quẽ extrema dies saluatori inuenerit militãtẽ:Cui in paradisi ingressu dicetur: Recepisti mala in uita tua/ nunc autem hic lætare. Cæterum ꝙ ille impleuit cursum suũ/ nunc fruitur corona iustitiæ:& angeloꝝ pane uescetur: ait enim dominus. Ecce q seruiunt mihi comedent: uos autem esurietis. Ecce q seruiunt mihi lætabuntur:uos autem cõfundemini. Ecce q seruiunt mihi exultabunt: uos autem clamabitis ob dolorẽ cordis. Reliquit deniq; uos filios ætate adulta: Vos bonis moribus/Bonisq; artibus institutos:uos honestis diuitiis ac honoribus cumulatos Vxorem uero q̃q̃ uiduã/nihilominus matrem pulcher

Cani

Continentes

Ocium

Pater noster

Deo seruiẽtes

rimæ sobolis/ filiisqꝫ lætantē. Adiiciā q̄ ad id ætatis iam uenerat: ut molesta iaꝫ illi esset longior in corpe mora.

Dies uitæ nr̄æ

Dies.n.uitæ nr̄æ Septuaginta anni: si aūt amplius Octoginta: & qcquid supest labor & dolor inest. Nascit̄ nāqꝫ homo ad laborem & dolorē: Cūqꝫ solutæ corpibus aīæ maneant: felicior illis status restat. q̄ est dū uersantur in corpe: Itaqꝫ nullo pacto flenda ē mors corpalis alicuius nec bonoꝝ externorū amissio: neqꝫ corpis infirmitas ul la: oīa.n.sunt necessaria ut eueniāt: omnia hæc ualde cō munia. & secūduꝫ naturā præsertiꝫ senibus emori. Dixi. Reliquum est &c.

¶In Funere gn̄osi uiri Matthæi: Vbi aliq̄ de misericordiæ bono: & hūilitatis. De supbiæ malis. De opibus misericordiæ. De sepultura. De clæmentia. De Iræ comitibus. De pacis bono. Quid sit cōfessio. Quid uir sine literis. De scripturæ sacræ uirtutibus. Quæ mortis cōmoda. Titulo Nono.

Quænam aures tam duræ: quæ tā sæua præcordia poterūt sine lachrymis Matthæi gn̄osissimi corpis & animæ separatōeꝫ audire? Plorāda siqdem est sanctitas/misericordia/innocētia/castitas: plorāduꝫ ē oms pariter in morte unius defecisse uirtutes. A quo paupeꝝ nemo uacuus unq̄ recessit: illud.n. reminiscebat̄: Beati misericordes: qm̄ miām cōseqn̄t. Nobilis erat gn̄e: sed multo nobilior moribus/uita. doctrina: Et q̄uis supbia cōe sit nobilitatis malū: erat tn̄ Matthæus hūilis nō supbus: q̄ deus ait: Sup quē aliuꝫ reqescā: nisi sup hūilem/& quietū/& tremēteꝫ sermones meos? Supbus inq̄ nō erat: q̄ supbia mr̄ ē & caput oīum uitioꝝ: ab ea.n.descēdit inanis glīa/ inuidia. ira/ tristitia/ auaritia/uoluptas carnis/in q̄ cōtinetur gula atqꝫ luxuria. Cibabat esuriētes: uestiebat nudos: recipiebat & pegrinos: q̄ pauptati/nō nobilitati futuroꝝ btitudo pmittitur cōsolabatur pupillos & uiduas. adibat infirmos. sepelie

Misericordes

Humilis

Superbia

bat defunctos: ista enim sunt opera misericordiæ. Nam quid de nobis erit: si saluator noster clæmens & pius fue rit: nos uero misericordiā ignoremus. Vltimū aūt & ma ximū pietatis officiū est, peregrinorꝝ & paupum sepul tura. Aegros quoq: qbus defuerint qui adsistāt: curādos fouendosq suscipere summæ hūanitatis & magnæ ope rationis est. Ab omni illicito recedebat: ad omne bonū pmptissimus erat: Nec tm̄ corpe abstiñbat, sed ēt mēte seruabat illesā. Erat magnus ī magnis: primus in primis. Iracundus minime: q ab ira nascitur odium, cōtumelia, detractio, susurratio, & iniuria. Martyrꝝ & sanctorꝝ uigi liis ieiunabat: ut sicut ieiunādo cū illis patiebaẗ: ita & in futurꝝ cum eis pariter gloriareẗ. Erat pacificus: q sine pa ce deū nemo uidere pōt. Pax. n. omniū custodia & cura uirtutū est: nulliq dabiẗ uenia, nisi pacifico uiro. Quoti tidie cōmissa flebat: non solū sua: sed aliorꝝ ēt quasi pro pria uulnera. Peccata meditabaẗ, modū & circunstātias peccatorꝝ cōfitendo. Nā confessio est animarꝝ salus, ui tiorꝝ dissipatrix: uirtutū instauratrix: salus, dux, baculus & spes omniū fidelium. Erat & sapiens, & fidus, & eru ditus. Quid enī hō sine litteris reputatur: Quid. n. est? Nunqd nō pecus uel hædus? Nunqd nō bos uel asinus? Nunquid nō equus uel mulus? qbus non est intellectus? Scripturæ potissimū sacræ inuigilabat: Ea siquidē corda illuminat: animū sanctificat: fidem munit: lumen sciētiæ pbet: lætitiā sancti spūs accendit: de insipiētibus sapiētes facit: instruit errātes: sanat ægros: reges humiliat: humi les exaltat: humilitatem, Lenitatem, charitatem, obedi entiam, & mansuetudinem docet: Abstinentiam, casti tatem, largitatem, & uoluntariam paupertatem conser uat: Felicitatem suauitatem gaudium omnibus confert. Ideoq Cogitatio eius in spe uitæ perpetuæ tota uersaba tur: Humana contemnens, Diuina suspiciens, ut sum mum illud bonum, ad quod natus erat posset adipisci. ¶ Possem ulterius etiam de Matthei Virtutibus & Ex cellentia Plurima dicere: Non tamen satis Ad Mate

Clæmentia

Ira

Pax

Confessio

Homo sine litteris

Scriptura sacra

tiæ dignitatẽ/ & ad meritũ personæ suæ. Desiderio cuius merito tenemur oẽs: Sed aduersus mortis duritiã/ & crudelissimã necessitatẽ/ hoc solatio frui debemus: ꝙ reuisuri sumus eos: quos dolemus absentes: Neqꝫ enim mors sed dormitio/ & sõnus appellatur. Ea uero neqꝫ oĩo mala est: nisi male uiuẽtibus: qbus aũt uita ẽ ĩnocenter acta uti & nr̃o Matthæo mors ẽ maloꝝ terminus: felicitatis initiuꝫ: laboꝝ reqes: uictoriæ palma: & deniqꝫ ad parẽteꝫ suuꝫ ciuitatemqꝫ sanctoꝝ recessus: Quo qdeꝫ & nos ibimus Matthæi sanctissimi uitã/ mores/ studia/ imitando. Dixi. Reliquum est & c̃.

Mors

Mors

¶In Funere uenerãdi Ep̃i: Vbi aliq̃ de uitãda iactantia De Ieiunii bono. De uitandis fœĩs. De pastoribus ecclesiæ negligentibus. De orõnis frequentia. De cibi modo. Quoꝝ libri legendi/ & q̃liter. Inimicis cur bñfaciendũ. Qualis Ep̃i uita. De ordine Episcopali. De Vitæ malis. De impiis arrogantibus fortunatis. De peritis Infelicibus. Titulo decimo.

IN iquo Funere Polydori Episcopi scientissimi cõsternatus/ uix equideꝫ loqui ualeo patres optimi. Non quod eius uicẽ doleaꝫ quem scio ad meliora transisse: sed quod desiderio tanti uiri afficiar. Cuius ego in p̃senti nihil laudauero: nisi quod ꝓpriũ fuerit. Animaduertite igitur: Illud aũt in primis: ꝙ & si gñosissimus erat ꝙ patritii sanguinis: & si doctissimus/ atqꝫ eloquẽtia sũmus: siqdeꝫ de lingua eius dulcior melle orõ defluebat: Nulla tñ se gñis nobilitate/ nulla eius doctrina/ nullaqꝫ eloquentia iactabat. sciebat. n. nihil ẽẽ tã piculosuꝫ/ q̃ gloriæ cupiditas ẽ & iactãtia/ tumẽsqꝫ aĩus uirtutũ cõsciẽtia. Nec se cæteris p̃ferebat: nec tñ erat plus æquo hũilis. Multa in ipso grã ĩnerat: moderatũ silẽtiũ: moderatus ĩcessus. Viuebat pane & leguĩe/ & holeribus: q̃ solo sale condiũtur: Canebat & cũ ꝓph ã: Humiliaui ĩ ieiunio aĩaꝫ meã. Naturæ. n. ardorẽ crebris ieiuniis frãgebat. Testes eoꝝ oĩuꝫ/ q̃ secũ duxere uitã. Tãtuꝫ uero sibi ieiunii assumebat:

Gloria

Ieiunium

quãtũ ferre potuisset: In ieiunio sed.n.haud ẽ pfecta uir
tus: sed cæterarũ uirtutũ fundamẽtũ & scãtificatio/& pu- Ieiunium
dicitia: sine qua nemo deũ uidebit. Hinc adolescẽtiã suã
nulla sorde maculauit: pudicitia cæterisq; uirtutibus/ut sa
pientia/fortitudine/iustitia/hũilitate/mansuetudine/abun-
dãs: Fœĩæ uultũ eius nesciebãt: nã ut ille q ignẽ tetigerit
statĩ aduriẽ: ita uiri tactus & fœĩæ sentit naturã suã: & di Fœmina
uersitatẽ sexus intelligit: q fœĩæ arcana mẽtiũ acuto mu
crone pcutiũt. Tales ẽt comites hẽbat: quorũ cõtubernio
nullã cõseqreẽ infamiã. Desideriũ suũ Christus erat: om
niq; diligentia seruabat cor eius: ut absq; lapsu & uulneẽ
trãsire posset. Iccirco erat ei cellula p paradiso: ibi uaria
scripturarũ poma decerpebat: iis sibi utebaẽ delitiis. Co
hortabaẽ ad studia clericos oẽs: egẽtibusq; suggerebat:
nã diuitias lutũ putabat: hñsq; uictũ & uestitũ/ iis gaude-
bat diuitiis. Siquid plus hũisset/illud paupibus erogabat:
Nã magna ẽ btitudo p paruis magna rcipere: æterna p Beatitudo
breuibus: p mortuis semp uiuẽtia. Mirabãẽ oẽs icredibi
lẽ abstinẽtiã/cõsciã/hũilitatẽ: ego aũt nil ita stupeo: q̃ ho
norẽ & glãm se ita nihilifaceẽ potuisse. De regno Chri-
sti/de futura btitudie & glã sæpius assistẽtibus pdicabat:
arguẽs qdẽ negligẽtes ecclẽiæ dei pastores: ob quorũ in- Pastores
curiã perit oĩs decor christiani populi: quũ neq; in legis ecclesiæ
diuinæ cogitatõe: neq; in pietatis cultu: neq; in sacrarũ
uirtutũ exercitio laborarẽt. Tũc.n.rectorũ doctrĩa saĩtas
ẽ: quũ doctrĩa ipa pariter & uita cõsentiũt. Rectorũ quo Rectores
q; ẽẽ dicebat: ut laborãtiũ sudorẽ nossent: ut lapsis manũ
porrigerẽt: ut errãtibus iter oñderẽt. Ipseq; nullius psonã
accipiẽs/ quãtũcunq; potẽs esset uel nobilis/ si peccasset
corripiebat eũ. siqdẽ nõ ẽ crudelitas p deo crimĩa puni
re/sed pietas. Amabat scientiã scripturarũ/ne uitia carnis
subiret. Assueuerat ẽt ad orões & psalmos nocte cõsur- Orare
geẽ: mane hymnos caneẽ. Tertia/sexta/nona hora/stare
in acie qsi bellator xpi: accẽsaq; lucerna reddeẽ sacrificiũ
uespertinũ. sic dies trãsibat. sic eũ nox inueniebat laborãtẽ.
Oroni lectio/lectõi succedebat oro. Nec unq̃ cibũ sine Cibus

lectione sumebat: quotiesq; uesceretur meditabať/ q᷑ sta tim ei orandū/ illico & legendū esset. Post sanctas uero scripturas doctoꝝ hominū uolūia legebat: illorumq; dū taxat libris/ illoꝝ oblectabať ingeniis: in quoꝝ scriptis pietas fidei non uacillaret. Cæteros ita legebat: ut magis iudicaret/ q̄ sequereť: Magnæ nanq; prudentiæ est/ auruꝫ in luto quærere: Errata rep̄hendebat/ facienda edocens.

Inimici

Nec solū amicis/ sed inimicis ēt beneficia cōtulit: qñ.n. inimicis uostris beneficia imptimus/ eoꝝ malitiā nostra bonitate supamus: & mollimus duritiā: iratumq; animū ad beniuolentiā flectimus. Imitabať itaq; deū prēm: qui solem oriri facit super bonos & malos: pluitq; sup iustos & iniustos. Nunq̄ petens/ raro accipiebat rogatus. beatius.n. est magis/ dare q̄ accipere. Et episcopi gl'a est pauperꝝ opibus ꝓuidere: uti & ignominia est omniū sacerdotū ꝓpriis studere diuitiis. Honorabat clericos/ ut & sibi a clericis honor deferreť. Forma erat fideliuꝫ in sermone/ in conuersatione/ in caritate/ in fide/ in castitate.

Episcopus

Oportet .n. ep̄m irrep̄hensibilē ēē/ & sine crimie q̄si dei dispensatorē. Nā qūo alteꝝ rep̄hendet quū ipse/ q potestatē accæpit/ ut doceat: sit rep̄hendi dignus! Ipse p̄dicabat: ipse hortabať: Ipse cōmonebat omnes: q᷑ Ep̄i uita

Ep̄i uita

forma debet esse clericoꝝ: ut hac in mortali uita uiuēdi

Ep̄alis ordo

modū & exēplum ab eo sumāt. Nā Ep̄alis ordo & primus & p̄fectus in cunctis est eccl'iæ gradibus: Ipse.n. ordinat sacerdotes: Ipse leuitas: Ipse subdiaconos: Ipse lectores: ipse ostiarios: ip̄e fossarios. Ipse fabricæ dei p̄est. Ipse quod unusquisq; facere dēt/ oñdit. Ipse ligat: ipse ligata soluit. ipse claues regni cæloꝝ habet. Huic summa a cunctis clericis: atq; ab omni populo deferēda reuerētia ē. Hic p omnia dei similis est: si hūilis/ si bonus/ si & p fectus fuerit: Qualē sane fuisse Polydoꝝ Episcopū uere scītū/ uno ore oēs ad unuꝫ p̄dicāt: Itaq; suis meritis/ sua optima uita/ iā assumptus ē in regem ap̄loꝝ & martyꝝ:

Vitæ mala

relicta seculi huius statōe male fida: Vbi oīa plena piculis/ oīa plena sunt laq̄is: ubi incitāt cupiditates. insidiātur illecebræ: blandiunť lucra: damna deterrēt: nec semp ue

tacia sunt ora lauādū:ubi sæuit odiū.ubi quottidie bel-
la insurgūt:morbi inuadūt:naufragia absorbēt. Vbi ēt in
eccl'ia impitissimi quiq; florēt. Et qa nutrierūt frōtis au-
daciā, & uolubilitatē linguæ cōsecuti sunt:dū nō cogitāt
quid loquāt,prudētes se & eruditos arbitrant:maxieq; si
uulgi fauorē habuerint. Et ecōtrario uides eruditū uiruʒ
latere in obscuro:& psecutiones pati,& nō solū in popu
lo grām non hre:sed inopia & egestate tabescere. Hæc
aūt fiunt:qa nō est in pñti meritoꝝ retributio,sed in fu-
turo. Quocirca iam Polydorus, quē lugemus in terris,
in cælo regnat:itaq; repudiāda sunt iā lamenta:cōprimē
di gemitus: & ab oculis abstergēdæ sūt lachrymæ. Ne no-
stro incōmodo,nostraq; iactura dolere potius & inuide
re gloriæ eius uideamur. Dixi Reliquum est & c̄.

Imperiti

Eruditi

¶ In Funere pii reuerēdiq; sacerdotis: ubi aliq̄ de bonis
eccl'aꝝ. De clerico negociatore. de sciā diuinæ legis. de
p̄sbyteri sermōe. de salutari sacrificio. de honesta cōuer
satōe. qd sit castitas. de orōnis tempe. de Inuidiæ malis.
luxuria qd sit:& q̄ eius mala. de puro animo sacrificantis
De obedientiæ bono Titulo. xi.

Lachrymis ora mea rigāt optimi ciues: uoceʒ
singultus occupat: qs.n.siccis oc'lis recordet li
beralitatē,doctrīæ cumulū,nitorē līguæ,acum
īgenii reuerēdi sacerdotis ātiochi: q ut nudus
& leuis ad cælū uolaret, solo uictu & uestitu lætus, egēti
bus manu ꝓpria necc'ia exhibebat:sciēs eccl'aꝝ bōa pau-
pꝫ primoiū ēē:sacerdotūq; domos debēr oībus ēē coēs
hic eius mēsulā paupes & pegrini nouerūt. altariq; fuīēs
altaris oblatōe cōtētus,lucra scl'i in xp̄i militia nō q̄rbat
imo n̄gociatorē clericū ex iope diuitē factū,& ex igno-
bili gl'osū q̄si q̄nd ī pestē fugiebat. rīectis itaq; diuitiis oro
ni,lectōiq; sacræ sīn itermissiōe uacabat:quottidie d̄ scri
pturis aliq̄d rferēs. ꝙ uani sūt hoiēs, qbus deē sciā diuīæ
legis. Vnde dominus ait illis: Erratis nescientes scriptu-
ras. Erat igitur mysteriorum peritus, & Sacrorum dei:
ꝙ Presbyteri Sermo scripturaꝝ lectione cōditus debet
esse. Oraq; eius cū mēte cōuenire ne cōfundāt opa ser-

Ecclsiaꝝ bona

Clericus negociator

Scientia legis

Presbyteri sermo

monē suu3. Pascebat iccirco ōms uerbo & exēplo: ignorantes docebat: seipsum imitabilē p̄bens: ut iuniores alii gradus benignum & humile3 consecuti, uita & testimonio sacerdotis possent exurgerē. Erat & gratus omnibus a cunctisq; ut pater colebatū & uenerabatur. Et quia sacrificium salutare est, attendere mandatis, ab oīq; iniquitate discedere: boniq; mores turpibus corrumpunt: Ideo delitias omnes, & lepores & risu dignas urbanitates, cæterasq; amatorum ineptias detestabatur. Repellebat & illos omnes: in quibus male conuersationis suspicio esse potuisset: Mulierum consortia & societatem potissimu3 illarum etiam, quæ de genere suo erant: ubi enim unius est tabernaculi cōuersatio, carnis non facile tollitū oblectatio. Amabat inde p̄cipue castitate3: sine qua nr̄a opa placere non possunt. Est enim Castitas ornamentu3 nobilium: exaltatio humilium: Decus sanctæ nostræ religionis: Diminutio criminū: multiplicatio meritorū: dei amica: angelorū cognata: Martyrū auxiliū: Virginū speculu3: Viduæ refugium: Cunctorū bonorū gaudiū & solamen. Orabat & p̄ inualidis: q: oratio iusti assidua multum ualet, & potest apud deū: totisq; uiribus nitebatū canonicis horis cū deo loqui: Q m̄ ante tēpus orare, prudentis ē: cōstituto tempe obedientis: omisso orandi tēpore, summe negligentis. Non murmurabat: Nō detrahebat: Nō inuidebat alicui. Inuidia nāq; uirtutes omnes bona oīa dissipat: mala oīa gn̄at: oī uitio peior: oī peste crudelior. Nō p̄teruus erat: nō iracūdus: nō turpis lucri appetitor: q: oīne lucrū a præsbyteris dēt esse alienū: nō glām q̄rebat: nō honores Et si epī uicarius ueliterno clero p̄esset: Raro i forū se cōferebat: mortuos sine p̄tio sepeliebat. auaritiā submgebat p elemosynā: Supbiā p hūilitatē & patiētiā: Luxuriā p abstinētiā. Luxuria siqdē est, pessima uirtutū destructō: uitiorū fossa: charitatis pditio: bonorum & crumenæ euacuatio: cuius dulcedo mox in amaritudine3 graue3 cōuertitur: p luxuria3 pax destruitū: homicidia fiunt: ciuitates cōbustæ sunt: regna perdita: & oīa mala eueniūt. Conuiuia seculariū uitabat: eorū ma-

Sacrificium salutare

Suspiciō

Castitas

Oratio iusti

Orare

Inuidia

Lucrum

Luxuria

xime, qui honoribus tument: q̄ Sacerdos dei minister & seruus est: sed tunc uere, si sobrie, si iuste, si pie & caste uixerit: Nunq̄ uinū redolebat: q̄ uinolentos sacerdotes & Apostolus dānat. Erant ei ieiunia pura, casta, simplicia, moderata, non superstitiosa: nā fortissimū ieiuniu3 est aqua & panis. Visitabat languētes & miseros: Nec solum oculos castos seruabat, sed mentē & linguā: q̄ oblationū uota & sacrificia reprobantᷓ: nisi purus & sanctus fuerit aīus offerentis. Nunq̄ de mulierꝝ formis disputabat: q̄ potissima clericorū tentamēta sunt mulieres. Pontifici suo subiectus erat atq̄ obediens: q̄ omni oblatione & hostia pretiosior ē obtempantia mādatorū dicēte pphā: Ecce obediētia melior est q̄ sacrificiū. Quibus qde3 uirtutibus illū adiit patrē Antiochus uita defunctus qui nunq̄ moritᷓ: Et q iō uiuens mortuus est: ut nos mortuos uiuificaret: Iā uale Antioche, Spes, Fides, Charitas & oro tua christo te sociāt. felix igiᷓ: nāq̄ bonoꝝ merces plurima ē in cælis. Dixi. Reliquum est & c̄.

Sacerdos

Ieiunium

Oblationes

Mulieres

Obedientia

¶ In funere sacri theologi Pauli Callarii: ubi aliq̄ de obedientiæ Bono. de Abstinētiæ Virtute, & pauptatis. De orōnis frequētia. De tempato cibo. De mulieꝝ fuga. de pacis uirtute. de Resurrectionis felicitate. de Leonardi Coni Summi Theologi laudibus. Titulo .xii.

Nequeo sine gemitu eloq: & hærentem linguā3 uiscera cōmota nō laxāt inclyti ciues Video .n. nos Paulo Callario theologoru3 summo priuatos. Qui certe nō domus, nō familiæ, nō frūm, nō possessionū, nō alicuius rei, q̄ ad seculū ptinet memor cælestis aulæ desiderio ductus, monasteriū petiit: ut pua dimittens grādia possideret: nā cētuplicato fœnore christi pmissa redduntur. Viuebat itaq̄ illic sub unius disciplina prīs consortioq̄ multoꝝ: ut ab alio hūilitate3, ab alio patiētia3, ab alio silētiū, ab alio māsuetudinē disceret. Antistitēq̄ monasterii timebat: ut dīum: diligebat ut parentē. Credebat & salu-

tare sibi qcquid ille pceperat:ita iussis omnibus obseque
Obedientia batur: q obedientia uirtutū oīum custos est: quae caelū
aperit:inferna claudit. Nec unq̄ solus extra monasteriū
procedebat. Nec ullus Iuuenum fratrum sano & firmo
corpore Tantae se dederat continentiae:quantae ipse fra
cto & senili debiliq; corpusculo. Affligebat enim corpus
suum uerberibus/uigiliis/abstinentia aescae & potus. Nā
Abstinentia magna & admirabilis est abstinentiae uirtus: per quam
homines filii dei efficiuntur: uitia expelluntur: per quā
animarum salus/ & Corporum sanitas possidetur. Pec
cantem fratrem cum omni mansuetudine & sine mora
reprehendebat. Amabat omni affectu paupertatē: ipsa
enim est sanctorum possessio beatorū uita:fidelium se
curitas: clericorumq; ornamentum. Non discurrebat p
Monachus compita/ & plateas/ut multi solent: ne Monachus esset
inter seculares:ne inter monachos secularis. Erat ei con
uiuium/Lectio/Quies/Cogitatio Christus. Vnde cupi
ens saluus fieri/& sanctorum commertio frui: fugit ho
mines:fugit mundum & pompas eius:q nemo deo mi
litans se negociis secularibus implicat: cum mundus in
Oratio pro defunctis maligno sit positus. Orabat & pro defunctis: ut dum fue
rint in aeterna uita/pro eo ediuerso orarent. Iugibus au
tem orationibus dies noctesq; iungebat: illud implens
psalterii: Lauabo per singulas noctes lectum meum: la
chrymis meis stratum meum rigabo. Ita leuia peccata
flebat:ut illum grauissimorum criminum reum crederes
Orare Mane/ hora Tertia/ Sexta/Nona/Vespere/ Noctis me
dio/ per ordinem Psalterium decantabat. De scripturis
sanctis quotidie aliquid ediscebat:aliisq; explicabat: Eo
rumq; salutem lucrum animae suae faciebat. nihilq; aliud
loquebatur:nisi quod ad dei laudes pertineret. Disputan
tem cuncti admirabantur: Praedicantem omnes adibāt:
seu Romae/ seu Venetiis/seu in Patria/ seu alibi concio
nem haberet: Tantus erat in lingua nitor: Tantus in
ore Lepor: Tanta Gestuum gratia: Tanta Rerum do
ctrina: Tanta deniq; Morum & Vitae fama & Sancti

monia. Ex quo enim cœperat diuino cultui deseruire: Carnibus & Vino semper abstinuerat: propter Libidinis quidem ardores: qui ex iis nascuntur. Oua quoq; uitauerat dicens esse liquidas carnes. Nec cibos ante sume bat: nisi oratione præmissa: Nec recedebat a mensa: nisi ageret gratias creatori. Crapula & ebrietate/ & curis huiusce uitæ cor suum non grauabatur. quoniam modicus & temperatus cibus & cœnula/ carni & animæ frugi est & utilis. Venterq; mero æstuans facile in libidinem spu mat: Erat igitur Holerum & Pomorum & Leguminum apparatu contentus: q & facilior/ & arte impendiisq; eorum non indigeret: Ei Oppidum Carcer/ & solitudo Paradisus erat: Hinc omnibus mundi negociis/ curisq; sepositis/ semper in tẽplo erat/ diebus & noctibus deo seruiens in terra positus. Ardentesq; dæmonum faces Ieiuniorum & Vigiliarum frigore ristinguebat. Ideoq; impollutus fuit/ Virginitatisq; ppetuæ: q grati sunt deo omnes immaculati. Nec unq̃ Hospitiolum suum Mulierum Pedes terebant: Reminiscebatur enim paradisi colonum muliere eiectum. Quocirca se nunq̃ mulieribus miscuit: adeoq; illas obhorrebat/ ut raro cognatas & propinquas uideret: Cum Fratribus omnibus pacẽ habebat: q domum uel mentem in qua pax dominatur/ dæmon intrare nõ ualet: Et qui pacem Cordis/ Oris/ & operis non habet: Christianus dici non debet. Eius cubile foliis cõtextum erat: ad quod sane lassus adibat: nec dum expleto somno feruens surgebat: Tepidum enim discipulum non amat Christus. A quo quidem Paulus Callarius ciuis noster/ theologorum & patriæ decus/ iaз reuocatus est: ubi & lætus & gaudẽs interest agminibus Angelorum. ¶ Sed fixum nostris animis hærere debet: Nos quum hinc exierimus aliquando ad Corpora nostra esse redituros: Et animæ iterum & corporis diuortiuз cõiugaturos: ad statũ pulchritudinis decoreзq; reno uãdũ. Erit enim tũc caro sine terra/ Corpus sine doloris sensu/ Anima sine metu: Vita sine fine: Aetas sine tpẽ:

Mensa
Cibus
Cibus
Immaculati
Mulieres
Pax
Discipulus
Resurrectio generalis

Lux sine nocte: Beatitudo pperua. Idq; erit sanctis reges id oblectamentū: id uoluptas: id delitiæ. Est ergo dolori modus & lachrymis adhibendus: Cum eius Pauli & corpus lucidius, & animam beatiorem, qñq; uisuri simus. ¶ Restiteritq; nobiscum nec eo inferior, neq; indoctior neq; deterior, sed par in omnibus Leonardus Conus: ut ille ciuis nr̄: ut ille sūmus theologus: nec cuiq̄ secūdus ut ille diuo Francisco deuotus. ut ille r̄ligionis columē: Scimus enim disputantibus eis theologos cæteros uix hiscere ausos. Cuius Leonardi uirtus, doctrina, memoria, uita, sapientia, linguæ lepor & gratia, non Italiæ tantum, sed toti Galliæ, toti Hispaniæ, toti Britāniæ iam diu patet. Qua propter numina cuncta oro ac obsecro & Leonardo ipsi, & nobis omnibus, hic longiorē feliciorēq; uitæ statum concedant: Ibi uero sanctorum Martyrum beatitudine frui. Qua certe nūc Paulus Callarius & gaudet, & lætatur, & fruitur. Dixi. Reliquum est & c̄.

Leonardus Conus

¶ In Funere Clari præceptoris. Vbi aliqua de discipulorum eruditione. De Inuidia. De Castitate. De Rephensione. De Ira. De cruce. De Innocentia. De malorum solatio. De patientia. De philosophis & poetis. De tolerantia. De uigiliis. De lege uitæ & mortis. De duabus Vitis Titulo tertio decimo.

Vid Lachrymarum, quantos gemitus, quid doloris effundere debeam uiri præstantes neminem sane latet. Obiit enim optimus ille nostrorum puberum, nostrorum adolescentium, nostrorum iuuenum moderator Lælius. Quem ego unice diligebam: q nihil erat illo grauius, sanctius, doctius, Cum & acri & magno ingenio, Parcus in uictu, Modestus in cultu esset. Cuius interitu merito ciuitas uniuersa & luget & mæret. Nam ita discipulos erudiebat: ut dei templum futuri essent: ut nihil audirēt: nihil loquerent: nisi q ad dei timorē pertineret.

Discipulorum eruditio

turpia non intelligerent: periurium atq; inuidiã diligenter cauerent. Inuidia siquidẽ omnia mala generans, concordiam dissipat: Est aũt ex alienis cõmodis animi dolor: Quocircã nulli inuidet bonitate prææditus. Docebat eos, silentium, sermonem, incessum, habitum, moresq; describens. Turpe uerbum de eius ore nunq̃ exibat: q; animi imago sermo est: nam qualis uir talis oratio: Vñ & fatuus fatua loquitur. Loquaces arguens, tacentes maxime pdicabat. Eius sermo erat copiosus, uarius, dulcis: & qui repugnãtes quoq; duceret & impelleret. Nihil ab eo discipuli audiebant, nisi pfuturum: nihil discebant, qd nescisse rectius fuisset. Magister erat sanctæ cõuersationis: multorumq; castitatẽ, lucrum suum faciebat. Castitas enim uirtus est: quæ nos deo cõmendat: quæ nos angelos facit. Ipsius aũt uiuendi norma cæteris omnibus exemplum erat uirtutum: Nam q̃cunq; discipulos admoneret prius ipse faciebat: ne opera sermonẽ suum confunderẽt: dũ in schola loq̃retur: ubi tacitus quisq; responderet: cur ea quæ doces non facis? Et qua liberalitate peccantem corripies: cum tu ipse eadem quæ in alios rep̃hendis admiseris: sitq; turpissimũ, quod obiicitur, in obiiciente cognosci. Itaq; omni uirtute & sanctitate refertus discipulos suos magis exemplo q̃ uerbo docebat. Cum esset in eo summa religio: summus in studia ardor: magna oris modestia: magna fandi suauitas: mirus amor in studiosos: Multis enim uirtutibus abundat: qui alienas amat: mira in omnes mansuetudo: Nam muliebre est furere in iram: Et qui Iracundiam uincit hostem superat maximũ. qua pp iracundos blanditiis adibat: Lenes & mansuetos correctione: Conuicia inter se iactantes sermone lenissimo placabat. Damnum appellabat cuẽ mala fama lucrum. Suiq; reminiscens in homine calamitoso pius erat: sciens elemosynam, non tam accipienti, q̃ tribuenti pdesse. Qua de re omni opere, omni labore, omni gratia, miseros adiuuabat. Quem egredientem hospitio, armabat oratio: Cui ẽt regredienti occurrebat

Inuidia

Verba

Castitas

Alios reprehendens

Ira

Lucrum

Elemosyna

Oratio

oratio. Cuius in omni actu/in omni accessu/crucem ma-
nus pingebat. Nam crucis signum dæmon in fronte in-
spiciēs cōtremiscit. Nec ullo pacto imitabaẽ illos: q sub
christiano noīe gentilem uitam agunt. hinc eius pueri
nihil ĩ cōtubernio suo/nisi sanctũ honestumq; uidebant.
Nullum offendit unq̃: ꝙ inter summas hominũ uirtutes
Innocentia Innocentia numeraẽ: quæ iusto & sapienti uiro ꝑpria ẽ
uirtus. Nullius nomen suis carminibus maculatũ est: ꝙ
ab altero expectes/alteri quod feceris. Nec ipse aliis de-
Maloꝝ solatiũ trahebat. nec alios audiebat detrahentes. Maloꝝ eniꝫ so
latium est bonos carpere. Vnde inuenti sunt scioli/tantũ
ad detrahendum: q eo se doctos ostare uelint: si cuncto
rum uitam lacerent. Inde fieri quideꝫ nō potest: ut absq;
hominũ morsu uitæ huius curricula quis ꝑtranseat: Cuꝫ
etiam oms̄ sancti æmulos habuerint. Ipse deniq; Lælius
Patiens æmuloꝝ mendacia summa cuꝫ patientia ridebat. ꝙ nul-
lus beatus esse poterit: nullus cæloꝝ ciuis efficitur: nul-
lus dei amicus erit: qui inter mala patiens non inuentus
Patientia fuerit: Patientia enim/quæ dei donum est/ cuncta uincit
aduersa: & dolor omnis patientia uincitur. Est nanq; ma-
lorum/quæ aut feruntur/aut accidunt/cum æquanimita-
te perlatio. Hinc etiaꝫ laboris patientissimus erat/docēs
discipulos tam diligenter & fideliter q̃ libenter. Nam si
Diligentia cut uniuscuiusq; optimi operis mater est Diligentia: ita
uniuersæ doctrinæ & disciplinæ nouerca est Negligen-
Impatientia tia. Vtq; per impatientiam omnia destruuntur bona: ita
Patientia per patientiam bona omnia generantur: iniquitates om
nes in profundum demerguntur. Eum discipuli ut parē-
tem uenerabantur: Ipse in omnes parentis affectum ex
[illegible]. Indociles & tardos sæpius admōebat. Obiurga-
tioni semper aliquid blande admiscebat: illos maxime
damnans: qui in aliquo reprehendentes/ latrant ut Ca-
nes: Deuorant ut Leones: Dolent ut Parturientes. Pec-
cantem secrete prius/exin pertinacem coram omnibus
Amicitia arguebat: Quo & cæteri formidarent: Vera enim ami-
citia quæ sentit dissimulare nō debet. ꝙ amici uitia/ qui

fert/sua facit: Et peccandi consuetudo peccantium multitudinem auget. Quem uero diligit dominus/corripit: Dies solemnes non tam ciborum abundantia/q̄ spiritus exultatione deuotissime celebrabat: ualde enim absurdū est/nimia satietate martyrem honorare: quem scias deo ieiuniis placuisse. Hic eius cœna expedita & parca erat Socraticis tantum sermonibus abundans: in quibus etiā modus inerat. Affluētibus bonis honeste utebatur: hoc est modeste/sobrie/temperate/pie: Diuina lectione feruebat: Quando uero philosophi/ quādo in manus suas libri uenerant sapientiæ secularis: siquid in eis utile repperisset: ad Christi dogma conuertebat. Siquid autem superfluum De idolis/De amore/De cura secularium rerum id unguium more Ferro acutissimo eradebat. Aliorum ærumnas & dolores/propria existimabat: Erat enim natura mitis/exemplumq̧ pietatis. Ante pœnitentiam bene uiuebat: post pœnitentiā melius. ꝙ ex omnibus uix unum aut alterum tanta probitate inueneris. Possessiões uariam supellectilem/argentum/aurum/spernebat: Sunt enim maxime diuitiæ nō desiderare diuitias. Nihilq̧ magnum est in rebus humanis: nisi magna despiciens animus. Pacem cum omnibus/Bellum cum uitiis habebat. Ferebat & sapiēter quod immutari nō Poterat Tolerabat & difficilia/quo facilia leuius ferret: Nā magni aī est proprium: & trāquillum esse/& iniurias atq̧ offensiones semp despicere: quarum quidem remedium est obliuio. Id ꝙ agebat/ neqs eū merito suo odisset. Nec aliter ī solitu die/aliter in foro uiuebat: ꝙ nullū putaret ēē locū sine teste. multo tēpe/multo studio & laborē/... uigiliis didicit/ q̄ docerēt: libētissiē nāq̧ ociū suū ī lrīs collocabat. nec priæ pceptoribus tm̄ cōtētus/ & rōæ & uenetiis/& alibi pl'es audiuit clarissiōs: ut pluriū mores hoīm/plīma loca uideret: sicq̧ doctior & acutior & aptior ī docēdo esset itaq̧ sūma ī eo dicēdi facultas/ copia/ hubertasq̧ inerat. Nūisq̧ astrictā & solutā orōnē optīe cōpōnbat.. poetarum siquidem nosse nō pōtnisi q carminum pitiā hēt: & phōs nō itel

Solemnia

Cœna

Philosophi
Poetæ

Magnanimus

Tolerantia

Iniuriæ

Locus

Poeta
Philosophus

ligit: nisi qui dogmatum uarietatem nouit. Nec solum poetis historicis, & oratoribus sed platoni, sed aristoteli, sed Lactantio, Hieronymo, Aurelio, caeterisque tum latinorum tum Graecorum magnis ingeniis incumbebat: Itaque etiam siderum motus cursusque stellarum docili animo sumpserat: Geometriae multiplices numeros, caelestium obseruationum rationem percaeperat. Insomnes orationibus

Vigiliae

ducebat noctes. Sacras uigilias orationibus, & hymnis, lectionibusque celebrabat: ut uigilando & orando purgaretur: beati enim sunt serui illi, quos dominus inuenerit uigilantes. Nec uerbis tantum sed corde orabat. Quoque Die Martyrum templa adibat: Ut sacrificio, ut concionibus interesset: Nam beati qui audiunt uerbum dei, & custodiunt illud. Crudelis aut & dura mors illum patriae nobisque, & amicis omnibus, quorum desideriis amicissime

Lex uitae & mortis

obsequebatur: abstulit. quod lex uniuersalis est: quae iubet nasci & mori. Sed qua temperantia, qua et constantia nouissimam ualitudinem tulerit, medicis semper obsequens, quis non miretur? omnes certe admirabamur. Uerum id egit: quod in eo magnus erat catholicae fidei speique feruor: Unde eius ultima uerba fuerunt illa: Domine neque secundum peccata mea, neque secundum iniquitates mihi retribue: sed parce domine parce: Poenitet enim me facti dictique et Ociosi. Post haec animam creatori sine gemitu reddidit: Nobis omnibus humi prostratis atque attonitis. Illud praeterea hoc in loco adiiciam: cum nobis denegatum sit diu uiuere: relinquendum aliquid esse: quo nos uixisse testemur: ut

Opera

& Laelius egit. Nam scripsit opera pulchra, uaria, elegantia, pura: quae maxime cuncti probant. Quam ob rem non patriae tantum: quam omnibus quidem rebus augeri cupiebat: maxime tamen ciuium numero: sed alienis etiam ciuitatibus gratus & iucundus, a studiosis undique petebatur. Cuius sane uiuendi formam, praeceptores alios ut sequantur, & hortor, & moneo. Licetque multis periculis, laboribus, contumeliis, molestiis, ludibriis, sit obnoxia

Vita longior

uita longior: Laeliusque breui labore nunc aeterna beatitu

dine fruatur: Ego tamen ut maximi/ut clarissimi/ut lõge utilissimi ciuis morte doleo/ tristor lugeo. amisi.n.amisi uitæ speculum & Nauiculæ magistrum: Quo nihil unq̄ amabilius: nec modo longiore uita/ sed pene immortalitate dignu; uidi. O/triste plane/ acerbumq; funus: nostrum gaudiu;/quo mærore mutatum est! Verum q; homo duabus rebus constare dicitur: Corpore & Anima. Quorum alterum Terrenum est:alterum uero cæleste. Duæ uitæ homini attributæ sunt: Temporalis una/ quæ corpori assignatur.altera sempiterna:quæ animæ subiacet. Illa terrena est/sicut & corpus:ideoq; finit̄. Hæc uero cælestis/sicut est anima:ideoq; terminum non habet Viuit ergo Lælius/non periit ut putabatis. Quam sentẽtiam & Phocylides ita confirmat. Vita breuis nobis: ad tempus uiuimus omnes: Ast animus mortem/seniumq; ignorat: & idem Viuit in æternũ. Dixi. Reliquũ est & c̄. Vita duplex

¶ In Funere Studiosi discipuli: Vbi aliqua de parentibus De studiosis. De obeso. De luxuria. De pudicitia. de mũdi malis. De sapiente. Titulo decimoquarto.

SI unq̄ Adolescentis obitu lachrymas fudi: si unq̄ suspiria imo pectore traxi ciues clarissimi: Nunc maxime Dionysii acerbo funere lachrymari/gemere/tristariq; debeo. Occurrit enim Quid in illo uirtutis/quid ingenii/quid sanctitatis/quid puritatis esset. Nam præstabat parentibus pietatem: Cognatis dilectionem. Parentem si æquus erat/amabat:si aliter patiebatur. Peccare innocentia/ non metu cessabat: Assuetus audire libentius q̄ loqui. Erat illi facies liberalis:ingenua totius corporis pulchritudo:mira dulcedo:mira hilaritas. comitate iuuenis: Grauitate senex: Nihil unq̄ nisi consilio sapientissimi faciebat. Erat igitur imbutus Honestis artibus. Ne enim a Clarissimis & Optimis parentibus suis degeneraret:quãto labore poterat enitebatur eorum pietatem/ Parens

Religionem/Fidem/Integritatē/Constantiam atq; Mo
destiā assequi: semper ex bonis meliora/ex melioribus
optima eligens. Clarissima & suauissima uoce recitabat:
multosq; uno impetu spūs uersus complectens. itaq; cu
pidi ad eum audiendum concurrebant: cuncti admiran
tes tantam in adolescente uim gratiamq; dicendi: Qua
propter tali ingenio delectati/eum plurimū sicut mere-
batur/amabant. Vtq; maiorum suorum uestigia/qui re-

Filius

cte processerant/assequeretur: Vtq; sapiens Filius gloria
patris esset: Magistrorū sapientiæ Limina terebat. Nec

Ars

ipse docebat se/q nulla ars in litteris absq; magistro di-
scitur: Nec minima contemnebat: q nec cito ad maiora

Parua formidans

progreditur/qui etiam parua formidat. Illosq; maxime
arguens: qui parua doctrina elati discere desistunt: sic q

Elati

paulatim ex eo/cui nihil adiiciunt/decrescit: ut uacui pe-
nitus disciplinis inueniant: Ferrumq; quod acutū fuerat
hebetetur. Ipse crebrius legebat discens q̄plurima: Et te-

Litterarum cupidi

nenti codicem somnus obrepebat. Qui enim littera-
rum scientiam habere desiderat: nisi discēdi tædia suscæ
perit: doctrinæ laudē adipisci nō poterit: Et qui sapien-
tiā & disciplinā nihilipendit: infelix est: & eius opa inuti
lia. Solitudinem quærens/Ciuiū multitudinē/ne cum no
cētibus uersaretur/effugiebat: Diuinarū etiā scripturarū
ardor incredibilis ei: Tātaq; continētiæ fuit: ut ppe mo
dū excederet: & corpis debilitatē minimo uictu/nimio
q; labore & studio cōtraheret. Eoq; maxīe id agebat: q

Vēter obesus

illi minus solertes/qbus obesus uenter: pinguis.n. uenter
tenuē sensū non gignit. Cæsariem calamistro nō crispa
bat: sed pudicitiā habitu pollicebat: q nulla uirtus/ nulla

Luxuria

bonitas/nulla sapīa/cū luxuria stare pōt: nulla iustitia/nul

Pudicitia

la laus/sed oīs puersitas in ea regnat: At pudicitia uirorū
pariter & fœminarū est præcipuū ornamentū. Itaq; sese il
li tradebat: cuius sermo/habitus/& incessus/doctrīa uir-
tutū erat: Et eruditis cōtentus auribus/qd īperitorū de in
genio suo rumusculi iactitarēt: magnope nō curabat: In
crepātis uerba hūiliter accipiebat: Nā ingenia liberaliter
educata facilius Verecundia q̄ metus superat: Et nobilis

equus uirgæ quoq; umbra regit. tā ꝑbus denicp/tā erudi tus adolescens/q oīa tpum momenta ad ꝑcipiendam & exercēdaꝫ doctrinā cōtulerat: nā ita se mirificū doctrīæ opibus addixerat: ut in mēsa quoq; cibū cape obliuisce- ret: & ita doctrīæ cupiditate flagrabat: ut ubicūq; sapien tuꝫ libros secū haberet: īmaturo funer parētis aīuꝫ cōster nauit. Eoq; magis/ꝙ unicus raptus ē filius: qđ durū qdē sed tolerabile Ille.n. q dederat de tenebris ad luce: sub- stulit: ubi uitæ spatiū breuis æterna meōria cōpensabit. Q uid fles: qd optas igit? Eo iuit/quo oīa eūt: nihil ei no ui ē: Ad hāc legē natus erat: Id maioribus suis id oībus añ ipsuꝫ euenit: oīb usq; futuris eueiet: Mors.n. p oīa it: Et q occidit cōseqt occisuꝫ. Resurgere tñ credimus nos & plāgimus. qd ageremus si mori tmmodo ꝑciperet de us? Q uod dederat abstulit: q creauerat. nihil ergo abstu lit tuuꝫ: q dignatus ē recipe ꝑpriuꝫ. Detestādæ iccirco iā lachrīæ: q modo caret. ꝙ mūdus iste ꝑmittit uitā & gau diū: qeteꝫ: honorē: ꝑ donat mortē/mærorē/turbatōeꝫ/di- scordiā/metū/īfirmitatē/risuꝫ cū fletu: duꝝ laborē/incer tā lætitiā: nō est itaq; mūdus iste diligēdus. In quo Adā p gulā: Loth p ebrietatē: Salomon p luxuriā corruit. Nec tñ ꝓhibeo lachrīas naturales: q̄s nālis nccitas exprimit: sed aīus sapiētis & nobilis studet: ut luctus uincat ab aīo Itaq; nō affligit sapiēs liberoꝝ amissiōe/ nō aicoꝝ: eo- dē.n. pector fert illoꝝ mortē: quo suā expectat. Mortu- us ē iuuenis & robustus/oīq; laude dignissimus. Q ui er go se stat putat: uigilet: attendat: uideatq; ne cadat. Dixi.

Virga

Mors

Mundi mala

Sapiens

¶ In Funere Clarissimi medici: ubi aliq̄ de morboꝝ cau sis. De regno cælesti. De ieiunio. De tolerantia. De sapiē tia. De superbia. De lugendo mortuo. Tit. xv.

ET si defūcti amici desiderio Ciues amplissimi ita premor: Vt aliorum consolatione magis uidear indigere: q̄ meam alicui posse ꝑstare: Tamen pro uiribus enitar: In eius Laudem Aliqua e multis afferre. Mira enim in Cello Pruden/ tia/ Ardens Ingenium/ Culta Facundia/ Liberalium

Artium ferme omnium Cateruæ salutaris Medicinæ peritia inerat. Siquidem senescebat quotidie aliquid edi scens: itaque disputabat subtiliter, grauiter, ornate, frequen ter. Ingeniique magnitudine multarumque rerum cognitio ne morborum causas deprehendebat. An scilicet fatiga tio morbum, an sitis, an frigus, an calor, an uigilia, an fa mes fecerit: An cibi uinique abundantia: an intemperan tia libidinis. Quid secundam: quid aduersam ualitudinē faceret optime callebat. Neque enim quis scire Potest quo modo morbos curare cōuenit: qui unde ii sint ignoret. Ille igitur Recte curauerit: Quem prima Origo causæ non fefellerit: & cui notum fuerit: Quid morbum faci at: quid tollat: Ideoque diuinitate quadam ingenii, & soler ti medendi peritia alter Hippocrates seculi sui est habi tus. Verum libentissime & dicebat & audiebat: Admo nensque secrete amicos, palam probabat: Amabatur inde a cunctis plurimum. Nec uulgi tantum fauorem, uerum etiam principum familiaritates amplexus est: quod nulla pu silla domus, quæ multos recipit amicos. Eius ī manibus sæpe diuina lectio, crebræque orationes: ad oblectamen tum enim & animæ institutionem statutis horis sacram scripturam legebat. Hinc ei proprium semper fuit illud, nihil cupere, nihil amare, nihil denique speciosum habere q̄ Innocentiam, q̄ Pietatem, q̄ Cælestium ardorem. Io circo Esurientibus Cibum Sitientibus Potum, Nudis ue stem contribuit. Nam Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, ut Psalmus cantat. Ardentissimo idem stu dio ægrotos corpore & mente curabat, singulis illa di cens, Sanus es! Gratias age Creatori: Langues! Et in hoc lauda Domini uoluntatem: Nam uirtus in Infirmi tate perficitur: Homoque aduersis examinatur: Eiusdem rerum Doctrina uaria, medendique peritia expertissima (nam primus erat inter primos) Ducti clarissimi Ciues & alienarum Vrbium Proceres, ut Aegroti Corporis & Animi salutem recuperarent confestim ad ipsius opem confugiebant. Ipse uero promptissimus unumquenque

Morborum cā

Medicus optimus

Amici

Pius

Aeger

adibat. Nam qui succurrere perituro potest, quum nō succurrit occidit. Adeoq; Diligens erat: Ut priusq̄ conaretur ægro adhibere medicinam, Non solum morbum eius, cui mederi uellet, Sed etiam consuetudinem ualentis & naturam corporis cognoscebat. Caducos honores & Mundi gloriam spernens, Vigiliis, Ieiuniis, Orationibus uacabat: q ad Regna Cælorum non ducit nos mundi gloria, non diuitiarum multitudo, non generis nobilitas, non scientia, non sapientia, non uerborum facundia, sed sola gratia Christi, & uirtus & opera. Vxore Vino & Carne Ieiunii tempore semper abstinuit: Castitas enim truncat Libidinem: Quæ in Medico potissima uirtus. Ieiuniumq; est res sancta, Opus cæleste, Ianua regni futuri: quod bene custodiens Deo coniungitur quia spiritalis efficitur: Per ieiunium nanq; uitia prosternuntur: Virtutes augentur: Humiliatur caro: Dæmonum uirtus superatur. Familiarium rerum iactura, quam sæpe fecit: q Fortuna obesse nulli contenta est semel: ferme nihil dolebat. Rectus enim atq; integer animus corrigit praua Fortunæ: Et dura atq; aspera, ferendi scientia mollit: Solatium nanq; est, æquo animo perdere, quod periturum est; Superuacuum uero dolere, si nihil dolendo proficias. Dicebatq; nihil propriu3 esse: quod mutari possit: Et Auarum damno potius dolere q̄ Sapientem: q Sapientia diuinarum humanarumq; rerum institutio est. Itaq; procul ab eo fuit Auaritia quælibet & Superbia uirtutum Nouerca, Vitiorum mater, Erroru3 magistra. Obiit tandem uir & arte & facundia insignis: Aegrotantium salus: periclitantium portus & aura: Famæ præconia, maximamq; autoritatem naturæ benignitate, incredibili studio, summaq; uigilantia adeptus. Heu nos infelices, qui tanto præsidio priuati sumus: Sed cur dolemus mortuum quenq̄: Cum ad hoc nati simus, Ut morte media maneamus æterni! Moses, Petrus, Ioannes, Paulus electionis uas, Et super omnia filius dei moritur: Et nos indignamur aliquem exire de corpore qui

Succurrens

Regna cælorum

Ieiunium

Fortuna

Tolerantia

Dolere

Sapientia

Superbia

Morte non dolendum

Lugendus

propterea forsitan de media iniquitate raptus est: ne malitia eius intellectum mutaret. Lugeatur mortuus: sed ille quem tartarus deuorat: in cuius pœnam æternus ignis æstuat. Nos uero, quorum exitum angeloꝝ turba comitatur: quibus obuiam Christus occurrit: grauemur magis si diutius in tabernaculo isto mortis habitemus. quia, q̄diu hic moramur: peregrinamur a domino. Non mæreamus igitur, Quia talem amisimus: Verum Gratias Deo agamus, quia habuimus: immo habemus. Deo enĩ3 uiuunt omnia: apud quem pro caducis & breuibus æterna succedunt.

Vita

Ex hac turba & colluuione, (quid enĩ3 habet uita commodi, quid non potius laboris?) Migrauit Celsus: Vt in illud diuinum animorum concilium, cœtumq; proficisceretur. Vbi non est peccatum, non seditio, nō bella: sed uirtus, pax, quies, tranquillitas sempiterna. Dixi. Reliquum est & ç.

¶In Funere Strenui militis: ubi aliqua de militiæ laudibus. De uirtute militis. De humilitate. De lingua dolosa. De labore. De mundo. Titulo. xvi:

DOleo Equidem meo: Doleo etiam Publicō dāno uiri sapientissimi: Obuersatur enim oculis strenuissimus Hector: armoꝝ exercitio, castroꝝ disciplina, usu militiæ clarus: uirtute corporis, moꝝ honestate præcipuus. quē nemo ꝓuocare, nemo audebat offendere. Nā solis & imbris patiēs strenuus bellator euaserat: Cōstātiaq; & pugnādi fiducia in eo erat: ꝙ scia rei bellicæ dimicandi nutrit audaciā, quā ipse a pueris didicit. Ideoq; missilia destinato ictu & magnis uiribus iaciebat: Tractare scutū, & obliquis ictibus

Militi neccia

uenientia tela deflecter̄, plagā prudēter uitare, audacter īferre callebat: Nec tm̄ corpe sed aĩo ꝓstantissimus: ꝙ uelox & robustus: Qua de re cū alacribus saltu: cū uelocibus cursu, cū ualidis uecte certabat. Nec solum a dextris sed a sinistris ēt Equorum partibus & insilire: & desilire:

idē solebat. Doleo inq̄ uiri sapientissimi Hectoris fortissimi obitu: q̄ omnia quæ sunt in imperio & statu ciuitatis: ab his defendi & firmari putantur: qui militari laude antecellunt. Hac re fortitudinem maxime honore ꝑ sequuntur resp. quia semper uel ipsæ bellum aliis inferūt uel ab aliis sibi illatum patiuntur. Hæc autem Militaris disciplinæ uirtus præcipuum olim decus & stabilimentum Romani imperii: in cuius sinu ac tutela serenus trāquillusq̄ beatæ pacis status acquiescit: Hæc uirtus peruti lis est in utranq̄ partem. Quid ergo tam necessarium q̄ tenere semper arma: quibus uel tectus ipse esse possis uel prouocare improbos: uel te ulcisci lacessitus! Recte igitur rei militaris uirtus præstat cæteris omnibus: Hæc enim nomen populi ro. Hæc urbi æternam gloriam peperit. Hæc orbem terrarum parere ro. imperio coegit. Omnes urbanæ res, omnia ꝓclara studia in tutela ac ꝓsidio Bellicæ Virtutis latent. Itaq̄ nihil est neq̄ firmius, neq̄ felicius, neq̄ laudabilius reip. q̄ in ea abundare milites eruditos. Non enim uestium nitor, uel argenti, uel auri, gemmarumue copia, hostes aut ad reuerentiā nostram, aut ad gratiam inclinant: sed solo terrore subigun tur armorum. Constat autem utilius erudire armis suos q̄ alienos mercede conducere. Nam plurimū fide, in patriam, plurimum charitate ꝓstant. Qualis semp strenuissimus Hector extitit. qui ꝓ implicanda & tuenda patria plurimum laboris ac periculi substinebat: deforme sibi existimans, quos dignitate ꝓstaret: ab iis uirtute superari Idem primus in hostes impetum faciebat: uel solus præ currere paratus. Alacri animo suos ad ꝓlium cohortabatur. Excellenti uirtute hostium audacissimū quenq̄, districto gladio modo Vmbonis impulsu: modo Mucronis ictu depellebat. Eoq̄ robore animi atq̄ corporis utebatur: Vt Maiorem Victoriæ Partem Trahere uideretur. Et sæpe Vndiq̄ Hostili pedite Circundatus: Constanti Animo Acerrime Pugnans Euasit. Multis q̄

Militiæ bona

Arma

Militia

Miles

Militis uirtus

hostium interemptis/multis ciuium seruatis/infatigabi⸗
li pugna hostem substinens/eius beneficio sæpe effectũ
est/ut hostes fugarentur. Vnus itaq; tot Ciuium tot Ho
stium/in se oculos conuertebat. In quo tantus Animi ui
gor fuit: Vt cum paucis Equitibus hostes sæpe inuade⸗
ret: Armisq; exueret: Primusq; hominum castra inuade⸗
ret/crebras uictorias consequens: ꝙ acer consilio/manu
strenuus/ charus principibus/ uulgo militum acceptior.
Sed mundi Militiæ astrictus/ut fortiter/sic id munus in⸗
noxie tractabat: Præcauens maxime quod ipse non pec
Lucrum cabat: Ne suorum quisq̃ peccaret. Quid enim prodest
homini si totum mundum lucretur: & Animæ suæ dam
num pariat. Erat igitur ei summa ab iniuiriis hominum
Parcendum continentia: ꝙ nulli magis parcendum q̃ homini: Sum⸗
ma in deum Pietas atq; Religio præfulgebat. Strenuus
erat in Militia: Strenuissimus in opere domini/ Fortius
Vita futura deo militans. Futuræ eniꝫ uitæ gloria/ præsentis uitæ in
commodis comparatur: Et nemo Athleta sine sudori⸗
Sudor bus coronabitur. Castus erat/Benignus/Modestus/ Mi⸗
Humilitas sericors/Humilis: Nam Christus ait: Discite a me/ quia
mitis sum & humilis corde. Et ut solis iubar stellarũ par
uos igniculos obruit & obscurat: ita cunctorum uirtutes
& potentias humilitas superat. Hinc patiendo iniurias
furoreꝫ rabidi pectoris dei amore mitigabat. Idem par⸗
uo contentus parco uictu utebatur/ & rustico: occurre⸗
batq; amicorum paupertati pro facultate. Dominicis di
ebus orationi uacabat & lectioni: Diuinas scripturas sæ
pe legens. Quotquot diebus Sacras Aedes petebat: ubi
fletibus peccatorum sordes lauabat: quo pristinum inno
centiæ gradum reciperet. Seditionum motus compes⸗
Lingua dolosa cens dolosam linguam acriter arguebat: Illa enim semi⸗
nat inter Fratres discordias: Lites suscitat: Furores inci⸗
tat: conuentus turbat. Idem ut semper eum aduersarius
Exercitium inueniret occupatum/aliqd operis faciebat: sarriebat hu
mum: Areolas seminibus Holerum æquas limite diuide
bat. Inserebat steriles Arbores: uel gẽmis/uel surculis: ut

paruo post tempore dulcia poma decerperet. Idq; non tam ꝓpter uictum/q̃ propter animæ salutem: & corporis sanitatem. Ignauia enim corpus hebetat: labor honestus confirmat. Et ne uagaretur perniciosis cogitationibus: sed ut nihil aliud cogitaret: nisi quod ad dei seruitutem pertineret. Sudore enim & labore nimio ad hubertatem fructuum peruenimus. Solaq; apud deum libertas est/non seruire peccatis: Summa apud deum est nobilitas: clarum esse uirtutibus. Itaq; Militiæ suæ finis erit regnum nō terræ & temporis: sed æternitatis & cæli. Cui enim rectius nostrã uitam impendimus: q̃ illi a quo eã accæpimus? & cui eam usq; ad finem debemus? qui ipsius beneficio uiuimus? Igitur nec affectum: nec patriam nec honores: nec diuitias deo præferre debemus. quia scriptũ est. Præterit huius mundi figura: & qui hunc mũdum dilexerunt: cum mundo peribunt. Illi ergo militemus: qui militantibus sibi gloriam uitæ æternæ/ honorē regni cælestis/diuitias hæreditatis suæ/& diuinæ cognitionis cōsortium peremne largitur: Nam nemo totius terræ dominus: Christus aũt totius mũdi rex est: Hectoris ergo anima illi uiuet. Ego uero fleo/quod accidit: sed quia sic domino placuit: æquo animo tolerandum: Cum etiam ipse hector illa dicere possit: Præsentis uitæ labores euasi: tu lachrymas fundis: quasi nescias quid in te ipso quottidie patieris. Si me diligeres: gauderes utiq; quoniam apud deum requies mea. Dixi. Reliquum est & c̃.

Ignauia

Labor

Nobilitas

Mundus

¶In Funere Causidici: Vbi aliq̃ de simplicitate. De mansuetudine. De diuitiis. De oratione. De confessione. De Iustitia. Titulo xvii.

INgenti Mærore afficior Optimi patres. Catonis iniquo funere: Quid enim aut illo felicius amico: aut sodale iucũdius? Cui mira ĩ sermone/mira ẽt in ore ipso/ uultuq; suauitas? Cui ẽt ingenium dulce/ facile/eruditum in causis agendis. Agebat siquidem causas acriter

et ardenter/nec minus polite & ornate/ siue meditata siue subita proferrt. Proximos tanq̄ se diligebat: Alienos
Quæ fugiēda & inimicos nullo proseq̄batur odio/sed amore. Si enim odio atq; inuidia possidemur: si cupiditati & auaritiæ credimus: si p̄ntia cōmoda futuris p̄ferimus: si iracundiā libidinemq; implere uolumus: si iniuriam uindicare: si maledicenti maledicimus: & aduersū inimicū inimico animo sumus: beatoꝝ sedē nullo pacto adibimus/ sed mærentium & afflictorum. Defendebat igitur honorabatq;
Viduæ ueræ pupillos & uiduas: quæ ueræ sunt uiduæ: Hoc est quæ oī suorum auxilio sunt destitutæ: quæ manibus suis laborare non possunt: quas paupertas debilitat: ætasq; conficit: q̄bus deus spes est: & omne opus oratio. Nam bona cō
Misericordia parat præsidia misericordia: habetq; in aduersis auxilia: q̄ cōmodat in secundis. Erat idem non studioꝝ tm̄/ueruꝫ etiā studiosorum amantissimus. Simplex & humilis: Ni
Simplicitas hil enim sic deo placet: uti simplicitas & īnocentia. Vnde sanctus spiritus in uolatilibus non apparuit nisi in columba propter simplicitatem: Et quadrupedibus in oue/
Mansuetudo propter mansuetudinem. Mansuetudo nanq; nulla passione turbatur: ira & furore non rumpitur: quam qui habuerit/beatitudinem consequetur. Superbis autem resistit deus: Humilibus uero dat gratiam. Auaritiæ malum omnino uītabat: nō quo aliena nō appeteret: hoc enim & publicæ leges puniunt: sed quo sua/quæ sibi erant aliena/non seruaret. Temporalibus enī æterna sunt præparanda: Caducis stabilia: sollicitis securiora: periculosis libera. Qui autem uolunt diuites fieri in laqueum satanis
Diues & desideria multa incidunt. Vnde diuitem purpuratum
Lazarus tartari flamma suscæpit: Lazarus pauper & plenus hulceribus: cuius carnes putridas lambebant canes: in beatorum sede recipitur. Et difficile/immo impossibile est/ ut p̄ntibus quis/ & futuris fruatur bonis: ut & hic uentrem & ibi mentem impleat: Vt de delitiis transeat ad delitias: Vt in utroq; seculo primus sit: Vt in cælo/ & in terra appareat gloriosus. Vanæ gloriæ idē ardore nullo capie

batur:quoniam spiritale gaudium non comparat diui- tiaru3 copia: Non fallax mundi gloria/non prolis fœcũ ditas/non corporis sanitas sed tantum conscientiæ puri tas. Orabat assidue lachrymas fundens: nam lugentes in hac uita/gaudebunt in æterna: Et dei seruis maxime ne- cessaria est oratio: per qua3 deus placatur: per quam de us ad nos inclinatur: per quam dei ira/ & furor quiescit. per orationem saluus effectus est paulus/& doctor gen- tium/& prædicator orbis terræ. per lachrymas enim & orationes æterna merces acquiritur: & bonorum oratio locutio est ad deum. Nec in oratione tantum locus req- ritur/q̃tum sensus: In omni igitur loco orari potest & de bet: qa deus ubiq̧ est: ubiq̧ nos exaudire dignatur. Ora- tio enim columna est sanctarũ uirtutum: uiduarum ma- ritus: angelorum cognata: fidei fundamentum. beatus q eam diligit: beatior qui frequẽtat: Nam sic dignus effici tur dei gratia. Sed quia cu3 peccato nascimur: omnes in peccatis demergimur: ideo opus est/deo scelera cuncta confiteri: non ꝗ ignoret peccata nostra: sed ut dæmon audiat: quoniam confitemur: & pœnitet nos peccasse. quibus confessis cum Dolore & Lachrymis/ non habet amplius unde nos incuset. Vult ergo Dæmon ut tacea- mus: Deus uero ut confiteamur. Hinc ait: Conuertimi- ni ad me in toto corde uestro/ in ieiunio/fletu/ & plan- tu. In corde enim est fons pœnitentiæ: fletus ad oculos: plantus ad os: Ieiunium ad totum corpus refertur. Discu tienda igitur mens: prospicienda singula: cordis secreta consideranda: anteq̃ ad confessionem eatur. Cor nanq; peccauit mala appetendo: Oculus uanitatem uidendo: Os falsitatem dicendo: Auris mendacia audiendo: Ma- nus uerbera & homicidia perpetrando: & si non opere saltem uoluntate: Pedes etiam ueloces ad malu3. Primo Igitur ¦Cor: Quod Mala Cogitauit & Concupiuit/ Pœniteat/ & Doleat. Oculus Fleat. Os sine intermissio ne oret. Aures audiant Verbu3 dei. Cælestiũq; ꝑcones

Spiritale gaudium

Orõnis bona

Oratio

Confessio necessaria

Confessio ad deum

Cõfessio q̃lis

Membra peccantia

dei. Manus elemosynam porrigant: Peregrinos suscipiant: Infirmos foueant: Nudos induant. Pedes martyrum templa adeant: Genua flectantur: & loborent. Sed quid ego hæc doctissimis! Vir autem industrius atq; disertus Cato Noster ea Omnia Christi Amore exequebatur: quoniam uere sciebat se dei gratia natum. Qui nos ideo generauit: ut ei seruiamus. Seruire autem deo, nihil est aliud, q̄ bonis operibus tueri & cōseruare iustitiam. Cuius quidem primum officium est, coniungi cum deo: Secundum cum homine: quia homo dei simulacrum est. Sed illud primū Religio dicitur. hoc secundum misericordia uel humanitas nominatur. Quæ uirtus proprie est iustorum & cultorum dei: q ea sola uitæ communis continet rationem. Itaq; mortuus est honeste, prudenter fortiter: ut Christi gratiam assequeretur: In quo salus, uita, & resurrectio nostra consistit. Qui quottidie morimur: quottidie cōmutamur: & tamen æternos esse nos credimus. Sed quis est, ut ille inquit, tam stultus: q̄uis sit adolescens: cui sit exploratum, se ad uesperum esse uicturum! Dixi. Reliquum est & c̄.

Cur nati
Seruire deo
Iustitia
Misericordia

¶In Funere Gellii Publici Magistratus: Vbi aliqua De magistratu. De beneficio. De dignitate. De pace. De ieiunio. De Misericordia. De Pœnitētia. De Fide, Spe, Charitate. Titulo octauo.

NOn possum uerbis exprimere: quantū animo uulnus accæperim ciues inclyti: quum audiui Gellium eruditū & sapientem obiisse. Qui ualde idoneus reip. nostræ, Omnibus per omnia placebat: Qui non quærens quod sibi, sed quod multis utile esset, priuatas facultates neglexit publicas q̄ amplissimas esse cupiens: quia locupletem illum faciebat, non multa possidere, sed modica desiderare. Et de publico ministerio nihil cuiq̄ p̄ter laudem bene administrati officii accedere debet. Bene

Magistratus

faciebat omnibus:ꝙ dare beneficium est imitari deum. **Beneficium**
deus enim semper largitur:semperq; daturus est. Diu de
liberabat/quicquid pro rep. statuendum semel erat. Nil
audiebat/qđ audiuisse/nihil dicebat/qđ dixisse pœniterēt.
Turpi eniꝫ uerbo libidinosus animus ostenditur: & per **Sermo turpis**
exteriorem hominem/interioris hominis uita demon-
stratur. Nec tantum linguam a turpi uerbo/ manus a lu-
cro/ sed etiam Oculos a libidinoso aspectu continebat.
quoniam ea domus/ea ciuitas/id regnum æterno in gra **Venus**
du facile steterit: ubi minimũ uirium ueneris pecuniæq; **Auaritia**
cupido sibi uendicauerit. habebat ergo tam auersum ani
mum ab omni uenere q̃ a lucro. Vnde & usum ueneris
intra coniugis charitatem clausum tenuit. Erat igitur in
eo castitas/iustitia/grauitas/pudicitia: Erat suauis/ & mi-
tis in charitate perfecta: quo se ipsum bonorum operuꝫ
cæteris præberet exemplum. Accedebatq; magistratui
maximo ornamento: quoniam clarus honor uilescit in
turba: & apud uiros bonos indignior fit ipsa Dignitas: **Dignitas**
quam multi indigni possident. Virtutum deniq; opera-
tione clarus/ seditiones/rixas/ & scandala mitigabat: Vt
pacem cum omnibus in urbe seruaret. Nam pax est ma **Pax**
lorum præsidium: Pax inopem diuitem facit: Pax ditior
uniuersis/Pax homines dei filios efficit. Sine pace reges
non regunt. Sine pace regna non ualent. Sine pace Ie-
iunia/orationes/elemosynæ/ cæteraq; bona/nobis pro-
desse nõ possunt. Omnes ergo in mansuetudine & cha
ritate spiritus amplectebatur. Et ꝙ alieni abstinētissimus
erat/Ita uiuebat/ut sua tantuꝫ possessione contentus/ res
non inuideret alienas: Non agrum pauperi/ non uineaꝫ
tolleret. Nec tolli permitteret: quia non solum qui faciũt
Indecentia/sed & qui facientibus consentiunt/digni sunt **Peccato con-**
morte. Cumq; plurimũ sciret Die quoq; tamen aliquid **sentiens**
ediscebat: Ita enim senescere oportet uirum: qui totum
se reip. optulit: Vnde scriptum est illud: Melior est puer
pauper & sapiens/q̃ rex stultus & senex. Itaq; nec laude
surgebat/nec uituperatione frangebatur. Non in diuitiis.

tumebat: non contrahebatur paupertate. Læta contemnens & tristia: Nam iusti & fortis uiri est, nec in aduersis frangi, nec prosperis tolli: sed in utroq; esse moderatū. Quottidie reminiscens se esse moriturum: pñtia contēnebat, ad futura festinans: Deq; his tantum ei sollicitudo inerat: quæ secum transferre deberet. Qui autē se semp uicturos putant pessime qdem uiuunt, præsentia soluꝫ inspicientes. Tantum uero cibi & potionis sumebat: quo reficerentur uires: non aūt quo corpus, aut animi libertas prægrauaretur: Romuli memor: qui ad cœnā uocatus: ibi nō multum bibit: quia postridie negocium haberet. Ieiunabat sæpissime: ꝙ Ieiunio passiones corporis Oratione pestes sanandæ sunt mentis. Ideoq; per ieiunium nobis ostendit̄ redire posse in paradisi delitias: Vñ per gulam eiecti fuimus. Nam ieiuniū curat uulnera delinquentis, curataq; sanctificat. Et quia non legis auditores uerum executores iusti sunt apud deum: Iccirco statuta & leges seruabat omnibus: nulli parcens: licet æquitate potius q̄ iustitia uteretur. Nam in Pastore misericordia simul & iustitia esse debent. Grandis uero in suos pietas, impietas in deum est. Quem cupiens, ut sui misereret: ipse proximo miserebatur. Est enim misericordia salutis p̄sidium, fidei ornamentum, peccatoꝶ propitiatio, malos ad bonum perducens. Dabat itaq; elemosynas, iuste, sancte, & pie uiuens: ꝙ dominus mutata hominis uita, mutat sententiam: bene operantibus gloriam, male uero æterna supplicia promittens. Ideoq; sceleꝶ pœnitebat assidue: ꝙ Pœnitentia medicamentuꝫ est uulneris: spes salutis: p quā peccatores saluantur: p quā deus ad misericordiam inclinatur. Quem qdem colī & diligi toto pectore decet: Ad quod agendum opus est Fide, Spe, Charitate: Nam Fides est ut Apostolus inqt: substantia sperandarum reꝶ: quas non uidemus: quā credere & spare necesse est, quæ deus iussit: Fideꝫ Spes sequit̄: quæ expectatio est rerum oīm futuraꝶ: qua certe saluamur, Paulo scribente, Spe enim saluati sumus. Charitas auteꝫ

Cibus

Ieiunium

Oratio

Pastor

Misericordia

Hominis uita mutata

Pœnitentia

Fides

Spes

Charitas

dilectio est & amor in deum/ per se & in proximu3 dei gratia. Charitate ergo deus sup omnia toto corde amari debet:ut cogitatio omnis & uita nostra in deum ipm dirigantur: a quo uti a fonte huberrimo bona cuncta emanant. Quae quidem omnia uti clarissimus Gellius & nos seruare debemus: quonia3 ait dominus: Omnis qui credit in me/licet moriatur/uiuit. Est enim praeter hanc uitam/uita alia beatoru3: Vt praeter hanc mortem mors alia impiorum. Dixi. Reliquum est & c. Deus

In Funere eximii Iurisconsulti: Vbi aliqua de uirtute Iureconsulto necessaria. De patientia sapientis. De iustitia & aequitate. De impietate quorundam. De diuitiaru3 malo. De pauptatis & misericordiae bono. De prauis cogitationibus. De libidine insatiabili. De obtrectationibus non audiendis. De maloR tolerantia. De recto uitae itinere. De poenitentia qd sit. De mortuo nō flendo. de morte qd sit. de uere uiuis. de mortuis lugendis. Tit. xix.

Itius patriae ornamentū/ seu dignitate seu moribus censeret: Natus splendide/& opulentus: rectissimus iudex: fortissimus ad uocatus: fidelissimus amicus uiri egregii: Crudeli & dura morte (nam & fratres/ & charissima inter se noīa diuidit) hoīe3 exuit. Cuius sane doctrinam & Italia/& caeterae gētes mirabant: Tantū in illo industriae/tm̄ pbitatis/ingenii/studii meōriae eruditionis Pōtificii Ciuilisq Iuris erat. Qui iustitiae cultor/rei publicae amator: nō odio/ non amore/ non pretio/ nec pcibus/nō timor corrumpi poterat. q plus deū q̄ hoīes/ plus dei honorē q̄ loculos pecunia graues diligebat. Ita q auaritiā fugiēs/summā iustitiae inimicā/ largitatē et ultra modū sectabat. Claemētiaeq studiosus/ seuitiae detestator/benignus oībus: in psperis hūilis & cautus: in aduersis cōstans atq magnaimus erat. In quo.n sapiens ac bonus uir a malis & insipictibus differt: nisi q hēt inuictam patientiam: Qua stulti carent: nisi q Regere se: ac Sapiens Patientia

mitigare iram suam nouit: quam illi/ quia uirtute indiget frænare nõ possunt. Summa igitur uirtus habenda Pati entia est: quæ una omnibus est opposita uitiis/ & affecti bus: una perturbatum animũ ac fluctuantem ad tranquil litatem suam reuocat: una mitigat: una hominẽ sibi red dit. Et quia Bonis nocet/ qui parcit Malis: Et iudex ipse damnatur: quum reus absoluitur: Nunq̃ acceptis mune ribus (ut multi solent) damnabat insontẽ/ reum liberãs.

Iustitia — quem punire non est crudelitas/ sed iustitia. quæ sancta & laudabilis est: per eam siqdem Prudentia regnat: secu ritas & dignitas florent. Verum quandoq laxanda est/ propter multorum scandala: quandoq exagitanda/ ut sit

Mundus — reliquorum cautio. ꝙ mundus iste plenus est confusione erroribus/ iniqtatibus/ & ueneno malitiæ. Præstabat aũt amicis fidem/ omnibus æquitatem. ꝙ summa iustitia sũ

Impii — mum patibulum. Et nihil erat aīo eius clæmentius: Itaq pro feris immanibus habebat illos: qui hominibus no cent: qui contra ius humanitatis & fas omne/ spoliant/ cruciant/ occidũt. Imitabaturq saluatorẽ suum: qui mi tis & humilis pastor/ agnus & aries appellatur. Nec defu it unquam ipsi misericordia in egenos: libenter enim il

Diuitiæ — lis necessaria suggerebat: Ne diues in hoc sæculo mala plurima sibi acquireret: nam fluxu reru & hubertate co piarũ animus soluitur: mentis uigor infringitur. corporis uirtus eneruatur. Comes enim diuitiarũ superbia & luxu

Paupertas — ria est. At in paupertate non lasciua conuiuia/ non tur pes potationes/ omnia sobria/ oĩa rigida/ humilia om nia. Idem ad iram tardus/ ad misericordiam pronus/ pri uati iuris & publici peritissimus/ multos aduocatõe/ plu res consilio adiuuabat. Non enim meremur in periculo liberari/ si non succurrimus: Nec meremur auxilium/ si

Misericordia — negamus. ꝙ magna est Misericordiæ merces: cui Deus pollicetur peccata se omnia remissurum. Nam si audie ris inquit præces supplicis tui/ audiam & ego tuas. Si mi sertus laborantium fueris/ & ego in tuo labore misere bor. Si autem non respexeris nec adiuueris: Et ego an

mum tuum contra te geram: tuisq te legibus iudicabo. Prauas cogitationes (est enim pene supra humanū modum, ne in cogitatione quidem non admittere, quod sit uel facto malum, uel dictu improbu3) crescere non sinebat: q ille laudatur, ille pdicatur beatus: qui statim quum cœperit cogitare, opprimit cogitatus: præsertim libidinis: quæ nunq̄ satiatur: & extincta reaccenditur: usu crescit: nec rationi paret: q impetu ducitur: inde uiro luxurioso uerbum castitatis offensio est. Obtrectatorum uerbis temerario assensu minime inhærēbat: q nihil tam inquietat animum, nihil est, q ita mobilem mentem ac leuem faciat: q̄ facile cuncta credere. Hinc enim Crebræ Discordiæ: Hinc odia iniusta nascuntur. Id est quod sæpe de Amicis etiam Inimicos facit. At contra magna quies animi, magnaq est morum grauitas, non temere de quoq̄ sinistri quid audire: Maiusq est linguā compescere: q̄ urbem capere. ¶ Amara & grauia cuncta patienter ferebat: q deus præmia pro laboribus æterna constituit. Et ad bonum, quod summum & sublime est, nisi cum summa Difficultate & labore, non potest quis peruenire. ¶ Quisquis ergo rectum uitæ iter tenere nititur Non terram debet aspicere, sed Cælum. Non his terrestribus simulacris, sed Deo seruire cælesti: Non ad corpus referre omnia, sed ad mentem: Non huic uitæ dare Operam, Sed Aeternæ. Vt Noster Titius: qui omnem rationem, & curam, & laborem, & diligentiam adhibebat, in seruandis magni dei præceptis: In ieiuniis, orationibus, elemosynisq agēdis: In confessione & pœnitentia exequendis: Quæ quidem est ante acta deflere: & flenda iterum nōn cōmittere. ¶ Sed q̄nam gratia dic quæso mortuum defles: Num q malus fuerit? pter hoc igit grās te deo agere oportet, q inhibitus sit a malitia. Sed nūqd bonus erat & mansuetus? Et in hoc quoq grā henda est: q raptus sit e uita, priusq̄ in malitiā uerteret. Morsq ipsa est oīum periculo4 euasio: debita naturæ solutio: reditus in patriā: & ingressus ad gloria3. Hi ergo

Cogitationes

Libido

Obtrectatões

Tolerantia

Iter rectum

Pœnitentia

Non flendum

Mors quid

Viui quinam uiuunt:qui corpoꝝ uinculis/ tanq̃ e carcere euolauerũt Nostra uero quæ dicitur uita/mors est:Nam ex quo lap

Vitæ mala sus est Adam/nõ fuerũt nisi dies mali: Vnde puer a plo ratu incipit:lachrymæ eniꝫ testes sunt doloꝝ/& miseriæ huius uitæ:Dies aũt mortis terminat hunc dolorẽ/ dans suauitatem illis uidelicet qui & pfecti & purgati hinc ex

Quæ fugiẽda eunt:cum deo enim habitant. Qui uero in peccatis mo riunt/ ii deflendi/ ii dolore & lachrymis psequẽdi sunt: alii minime:quia angelis & martyribus sctisq; oibus(ut iam Titio accidit)associantur. Dixi. Reliquum est & c.

¶In Funere optimi prætoris: ubi aliq̃ de uirtutibus præ tori necessariis. De iustitiæ commodis. De his/qui urbi bus pesse debent. De iudicandi celeritate fugienda. De uitandis muneribus. De supbiæ malo/hũilitatisq; bono. De pace. De diuitum iniquitate. De obedientiæ bono. De tribus Virtutis gradibus. De Mortis impietate. De Animæ immortalitate. De morte cuinam bona sit/ uel mala. Titulo Vicesimo.

Rdua mihi dicendi prouincia data est in clyti ciues/ad honestandũ Marcelli præto ris optimi funus: Non eniꝫ tali facũdia suꝫ ut grauissimi uiri meritis ac officiis digna efferre possiꝫ: Et dolor intimus officiosissi

Prætoris uirtutas mi disertissimiq; prætoris obitu pcordia opprimit. Naꝫ succurrit/quãta in eo prudẽtia/iustitia/ tempantia/fortitu do:qbus nil ptiosius/ nil ornatius inueniri põt. Ideoq; de erat ei stultitia/iniqtas/luxuria/formido:q̃ uitia quattuor

Iustitiæ commoda illis uirtutibus sunt contraria. ¶Iustitiã uero diligebat:q̃ illa est singulaꝝ reꝝ/& psonaꝝ æqssima distributio:quã qs optinẽs/ & cui adhærẽs/ uitã suã disposite & sine mo lestia degit. Custodit in oĩbus æqtateꝫ:scit qd deo debe at:qd sctis & æq̃libus reddat:qd sibi retineat: qd pximo cõpetat:aut cõgruit. Hæc aũt sine prudẽtia mors est/ & bonoꝝ psecutõ:hæc sine mĩa gladius ẽ in manu tyrãni.

Itaq non puer, non demēs urbi præesse debet: sed ānosus, prudens, castus, sobrius: Quodqdē Romanū imperium facile indicat: nā pacifice tam diu pseuerauit: q̄ diu sapientibus regi pmissum. At ubi iuuenes & ignaui prouincias adierunt, amissum est penitus. Iuuenes ergo sine prudentia, duces ul' ecclesiarum pastores minime constituendi sunt: ne & ipsi cum populo pereant: Tales enim si præsunt: non solum præterita & futura non cogitant: sed etiam audire quod bonum sit dedignantur ¶Præterea, q in iudicando criminosa est celeritas: Et ad pœnitendum properat, q cito iudicat: priusq̄ audiret Marcellus prætor neminem iudicabat: quia non statim, qui accusatur reus est: sed qui conuincitur criminosus. ¶In puersos iura iustitiæ excercebat audacter, quia malorum numerus super arenam Maris multiplicatus est passim. Timoremq dei habens (nam initium sapientiæ timor domini) Diuitum Munera & Obsequia nō quærebat: q munera ipsa, ut scriptum est, iudicis oculos occæcant Vnde & Lex quoq illa accipi uetat. ¶Nec pluris apud eum erat Matrona Nobilis & diues, q̄ pauper & mendica, aut Vidua omni auxilio destituta. Nullaq tumidus superbia cæteros Homines obducta fronte non contempsit: sed cunctis Amabilis Benignus & Humilis erat: sciens ubi Superbia fuerit, ibi discordiam & contumeliam dominari: Superbia ex angelis dæmones factos: Humilitate Homines similes Angelis Cōstitutos: Superbia Angelicam gloriam Cælis eiectam: Humilitate ad cælos Humanā infirmitatem euectam. Superbia Adam e Paradiso pulsum: Humilitate in paradisum Latronem ductum. ¶Ab ira quoq penitus abstinebat. q ira affectus haud potest consilii esse capax. ¶Pacis tamen erat diligentissimus Cultor: Cuiusquidem tanta est Virtus: Vt in eius Dignitate Apostolus omnis suas Epistolas Scripserit: dicens: Pax uobis, Et Gratia, a domino Deo nostro. Quam salutandi Formam nobis Christus & prius Tradidit Pax Vobis inquiens Passim

Vrbiu₃ p̄sides
Iuuenes
Iudicare
Munera
Superbia
Humilitas
Ira
Pax

Diuitiæ Diuitē fieri aspernabatur: Omnes siquidē diuitiæ ex ini
quitate descendunt: & nisi alter perdiderit, alter inuenire
non pōt. Vnde & illa uulgata sentētia mihi uidetur esse
Diues uerissima: Diues aut iniquus, aut iniqui hæres: Hinc dñs
discipulis ait illa: Difficile diues intrabit in regnum cælo
rum: & rursum, facilius est Camelum per foramen acus
transire, q̃ diuitem intrare in regna cælorū. Nec impos
sibile, sed difficile dixit: Licet impossibilitatis exēpluȝ po
suerit: q nec diuiti obsunt opes, si eis bene utat̃: uti Mar
cellus egit: qui illas paupibus & egentibus impertiebat: Di
uinis pceptis obsequens q obedire oportet deo in om
nibus, si saluari cupimus: Vnde p inobedientiam homo
Obedientia paradisum amisit: p inobedientiam Salomon amorem
diuinum. Nec sine obedientia respublica stare, nec fami
lia regi potest. Itaq diuinæ scripturæ incūbens ieiunio,
Virtutis gradus oratione, uigiliis corpus suuȝ conficiebat: Virtute duce:
quæ est iram cohibere, cupiditatem cōpescere, libidineȝ
refrænare: Id est eniȝ uitium fugere, ut ille inquit. Cuius
quidem uirtutis Primus est gradus malis operibus absti
nere. Secundus etiam malis uerbis: Tertius etiam Cogi
tatione Rerum malarum: Qui primum gradum ascen
dit, satis est iustus. Qui Secundum iam perfectæ uirtu
tis: siquidem neque factis, neq sermone delinquat. Qui
Tertium is uere dei similitudineȝ assecutus uidetur esse.
Quos omnis gradus Marcellus Prætor re uera, ut cun
ctis liquet, ascēdit. ¶Sed quod homo natus erat, & mor
Mors talis: & impia Mors nulla prece, Nullo Pretio flectitur,
quemlibet finito uitæ suæ cursū rapiēs: a nobis recessit:
Nolimus tamen arbitrari cuȝ nusq̃, aut nullū fore: ut Cy
ri uerbis utar: nec enim dum erat nobiscuȝ animum eius
uidebamus: sed eum esse in Corpore ex his rebus, quas
gerebat qsque arbitrabat̃: Eundē igit̃ esse creditote etiā
Animus si nullum uidebitis. Nam mihi nūq̃ psuaderi potuit, aīos
dum in corpibus essent mortalibus uiuere: quum exissēt
Mors quid ex iis emori. ¶Si quis igitur nos roget: Vtrum Mors
sit bonum an malum: Respondebimus qualitatem eius

ex uitæ ratione pendere: Nam ficut uita ipſa bonum eſt ſi cum uirtute uiuatur: Malum ſi cum ſcelere: ita & mors ex pteritis uitæ actibus Ponderanda eſt: Ita fit/ Vt ſi uita in dei Religione tranſacta ſit/ Mors malum non ſit: quia tranſlatio eſt ad immortalitatem. Si aliter: malum ſit ne ceſſe eſt: quoniam ad æterna ſupplicia tranſmittitur. Ca uenda ſunt ergo mala & turpia/ & honeſta ſequenda: ui gilandumq; ſemper/ q Mors inopina uenit: nec fiden dum iuuentæ/ q mors pari conditione Homines peri mit. Qua de re mortuum aliquem flere ſuperuacuu; eſt & inutile: & ingratum. Noſq; diutius uiuendo pœniten da incurrimus: Quiſq; eni; toties moritur: quoties amit tit ſuos. Erubeſco iam apud doctiſſimos plura loqui: ne non tam conſolari amicos uidear/ q̃ ſtulta iactantia do cere perfectos. Dixi. Reliquum eſt & c̃. Vita Mors

¶ In Funere Illuſtris Dominæ: Vbi aliqua De Humili litatis uirtute. Ieiunium quid ſit. De Præceptorum obe dientia. De cæleſti aula labore acquirenda. De ſcientia ſcripturaꝝ. De Melaniæ ſanctæ: & Iob patientia. De ea quid ſit. De miniſtroꝝ honeſtate. De beneficiis confe rendis. De Lanificii opere. De ocio fugiendo. De Vitæ fragilitate. De mortis bono. De doloris malo. De Moſe moriente. Titulo Viceſimo primo.

Ihil unq̃ acerbius Peruenit ad meas aures inclyti Proceres/ q̃ illuſtris dñæ Marcellæ obitus: Cuius Imago tanq̃ pñtis occurrit oculis: q extinctã uiuere amor fingit: Ante q; mei noĩs obliuiſcar/ q̃ eius pietas meo pectore pelli ualeat. Natura ſiquidem eam lenẽ miſeris genuit: Vñ exaudiebat ſupplicũ uoces/ quã poterat ope; ferens: cum regia res ſit lapſis ſuccurrere. Spoliati ea ſu mus: quã clarã generis amplitudo/ Auorumq; nomen & gloria/ & magnam pbitas atq; ingenium faciebant: Iure igitur me miſerum Senſus & Conſilium reliq̃runt: Iure

lachrymas illi fundo. Iure uerba mihi desunt: ꝙ assueta erat iuuandis supplicibus: in quo numero & ego eram: Cuius gratia uoto meo defuit nunꝗ. Iustissima mihi est Lachrymarum Causa: ꝙ doleo Fœminam maximam/ omniq; muliebri sexu uenustate præstantiorē oculis ciuitatis ereptam. Nescio an aliquid simile uisurus: Quæ enim illius castitas: Quæ sanctitas: quanta grauitas: quāta constantia! Cuius ardor in Christum/ pallor ex Ieiuniis/ Elemosynæ in pauperes/ Obsequium in dei seruos/ In cunctis moderatus sermo/ Vestium & cordis humilitas: Quoniam Christus ait: Discite a me/ quia mitis sū & humilis corde. Perq; solam Humilitatem omnia uincere ualemus: Sine qua Nostra Ieiunia nobis non proderunt: Nam sicut deprecantis Humilitas meretur præmia: ita Superbia confidentis auxilio dei deseritur. que; contemnere etiam in Exiguo non leue est: quia Culpa offenditur: Pœnitentia placatur: Saccus autem & Ieiunium Arma sunt pœnitentiæ/ & auxilia peccatorum: itaq; Pane & Sale & Aqua frigida sæpius uescebatur: nihil in cibo, nihil in potu uoluptatibus tribuens. Est enim Ieiunium cunctorum Membrorum Satisfactio: Membra nanq; satisfacere debent: ꝑpter peccata/ quæ commiserunt: Vnde siquis in gula peccauerit, satisfaciat ieiunando: sicut etiam de membris singulis est agendū. Sed tunc deo gratum ieiunium reddimus: dum ab iniquitatibus & uoluptatibus abstinemus: ut & dia Marcella semper abstinuit. Cui sane ieiuniū pro Ludo: Oratio ꝑ delitiis erat. Hinc quotidie flexis genibus/ ne iuuentutis delicta suæ deus reminisceretur/ orabat: Vtq; facilius præcepta seruaret: hoc est ab omni illicito/ quo ꝓhibita erat/ recederet: & ad bonum omne/ quod uidebatur: ꝓmpta accederet: Nā nihil honestius est hōi/ ꝗ creatori suo parere: Et dei ꝑcepta siquis nō obseruauerit/ Hostis est animæ suæ: Eligebat sibi oportunum/ & a familiæ strepitu remotū locum: in quē uelut in portū: quasi ex multa curarum Tempestate se reciperet: Ibiq; diuinæ lectioni studium

Humilis

Deus

Ieiunium

Præceptis obedire

Impendebat: ibi orationibus uacabat: ibi meditabatur, qualem suis præbere se deberet. Ideoq; humilis erat animus suus ac mitis: & aduersus sola uitia erectus: Quem nunq̃ aut Superbia extulit: aut Auaritia inflexit: aut Ira præcipitauit: Nam q̃q̃ irasci hominis est: Christiani tamen proprium est finem iræ ponere: Humilitasq; prima Christianorum uirtus habetur. Quocirca uitæ sanctimonia, & orationis frequentia prædita Media nocte surgebat, ut deo confiteretur super iudicia iustitiæ suæ: quia Bonum est Confiteri domino & psallere Nomini suo altissimo: Et nos oportet multis laboribus adire cæleste regnu: Trophæaq; uitæ nostræ non Pompis Sed miseriis referuntur. Vnde quem diligit dominus corripit: flagellatq; omnem filium, quem recipit: ut etiam in patientissimo illo apparuit: qui nisi Certasset, & Vicisset in prælio, non accæpisset coronam iustitiæ. Afflictio ita q; in seculo nostro materia præmioru est: q̃uis non digna satis esse ualeant ad futuram gloriam temporis huius tædia & miseriæ. Omnia igitur amara & grauia patienter ferenda, eo qdem promptius, quo nobis imperator noster deus præmia pro laboribus æterna constituit Eiusquoq; diuitiæ erant in lege dei meditari Noctu atq; interdiu: Quid enim eruditione melius, quid suauius disciplina: Quæ enim põt esse uita sine scientia scripturarum! Nec etiã quenq̃ oportet magis, uel meliora scire, uel plura q̃ principe: cuius doctrina oĩbus prodesse ualet subiectis. Itaq; & uiro, & filiis absentibus ita ciuibus consulebat, in causis omnibus iustitiam mira cum lenitate & æquitate seruans: ut in omni phõ miru ne dum in fœĩa esset. Iñ ẽt neq; uehemẽter ĩ psperis lætabat: neq; nimiũ in aduersis dolebat. Vñ & mira patientia ualitudinem tolerabat, ut dolori resisteret, ut Sitim differret: Sibimet dicẽs, Respice Melaniæ sanctæ tolerãtiã: q̃ calẽte adhuc Mariti Corpusculo, Nec dum Humato, duos Simul perdidit Filios: & Lachrymæ gutta non fluente stetit immobilis: ad pedesq; aduoluta christi, q̃si ipsum

Humilitas

Labores

Afflictiones

Eruditio

Princeps

Melaina scta

teneret arridens/ Expeditius inquit tibi seruitura sum do
mine: quia tanto me onere liberasti: Respice item homi
Iob num patientissimũ illum: qui erectis in cælum oculis in
ter ruinaʒ domus/ pœnas hulceris/ innumeras orbitates/
Patientia ad extremum uxoris insidias/ inuictam tenuit patientiaʒ
Quæ quidem est omnium iniuriaꝝ & passionum tole
rantia: quam siquis intellexerit/ & habuerit/ uitæ incom
moda ferre didicerit/ sororem spem habens: patitur ·n·
libenter/ quia sperat: & sperando tolerat: Impatienter au
tem fertur/ quod non speratur: omni itaq; uirtuti patien
tia iure præfertur. Vtq; etiam casto corpore/ Deo serui
ret: & mundo corde placeret: Incontinentiam non so
lum fugiebat: sed etiam uituperabat: Quisq; enim tem
perans Voluptates fugit: Quæ impedimento pruden
Temperantia tiæ sunt: Temperantia autem est Prudentiæ conserua
trix. Cumq; in omni gradu & sexu boni & mali reperi
antur: Iccirco Iuuenum fugiebat consortia: & Comatu
lus cōptus/ atq; Lasciuus domus suæ tecta non uidit:
Minister Nam periculose tibi ministrat/ cuius uultum frequenter
attendis: Et nitens cutis Sordidum ostendit Animum:
Nec æthnæi ignes/ nec Vulcania tellus/ tantis ardoribus
æstuant/ ut iuueniles Medullæ Vino præsertim plenæ
& dapibus: itaq; si loquendi cuʒ uiris incubuisset neces
sitas arbitros non deuitabat: Peregrinantem & Orpha
num/ Viduam & Pauperem/ uel pupilluʒ uacuo gremio
Beneficium a se non dimittebat: Est eniʒ ipsius uirtutis beneficia po
tius conferre q̄ suscipere: & honesta potius agere/ q̄ nō
Lanificium agere turpia. Hinc etiam pensa & Lanificium ad lucer
nam uigilanter excercebat: Imitans sane Augusti Iuliaʒ
ac Neptes: Quas ita instituerat ille ut etiam Lanificio
assuefaceret: Vetaretq; loqui/ aut agere quicq̄ nisi palaʒ.
Et Brutus item ad Bellum exiturus Porciam Vxorem
interpellantem ad Colum & Telam remisit: Et Home
rus Heroidibus quoq; id Opificium tribuit: A Salo
moneq; Prius Eiusmodi Fœmina Mire est Laudata:

Non ergo parum decorum est/etiam illustriori loco na tis lanificium exercere: Ne ocia ignauum corpus corrū pant:: uelut aquis accidit: quæ uitium capiunt ni mouean tur. Neq; bonus is est qui bonis actionibus non oblecta tur. Cæterum q hominum uita tenui filo pendet: & uali da subito casu ruunt: habetq; natura ut aliarum rerum/sic uiuendi modum: q nihil est/quod non conficiat & con sumat uetustas/pro nefas/ Diæ Marcellæ anima matro nalis uitæ specimen & exemplum/ relicto corpore Cuz magna ciuium omnium beniuolētia fide pace atq; con cordia migrauit ad superos: nam migratio est/quam di cimus mortem. Quam illa ceu postremum uirtutis præ mium/& maloꝝ terminum comtemplans/(Viuimus enim ut nunq̄ amaro sensu careamus: immensa laboruz serie) dicebat/ Mori sibi lucrum esse: q mortem gaudia prosequuntur: Cupereq; dissolui: ut esset cum Christo. Quod optare certe possunt hi soli: quibus ante acta ui ta & conscientia recte factorum arridet. Nec ullo modo ad superum gloriam penetrabimus/aut immortalitatem asseq̄mur unq̄: nisi corruptibile hoc primum corruat: & mortale hoc induat incorruptionem. Excelsa ergo & in soperabili fortitudine & dolorem & mortem calcabat: q dolor distrahit/atq; corrumpit naturā eius/ qui habet ipsum. Nemoq; iustus esse potest: qui mortem/qq; dolo rem timuerit: Hinc moriens (uti & Moses) filiis inquit: Caput uestrum nō denudabitis/& uestimenta non scin detis: Viuit enim quæcunq; credit in Christum. Hæc ha ctenus: ut sanctissime principis optima uita externis et nota foret: quæ quotidiano ieiunio cælestem panem in uenit: Itaq; gaudio & ueluti quodam tripudio omnium animus efferri debet: filiorum potissimum: quos pruden tes & disertissimos (Nam & ipsa optime instituerat eos uti Cornelia Gracchos suos) Imprudens ego solari nō ausim: Doctorumq; notas sententias in medium ferre. Vnum tantuz etiam atq; etiam opto/ ut pudicæ puellæ/ optimiq; Filii/ Ac tota Domus felicissime Longa Vita

Ocia

Vita

Mors

Dolor

Moses

fruantur: Diuinæ Marcellæ obitum æquo Animo tolerantes. Dixi. Reliquum est & c̄.

¶In Funere illustris & inclyti principis Nicolai Caietani: ubi aliq̄ De eius magnifica domo: atq̧ parētibus: De Fratribus Iacobo scilicet ꝓtonotario aplico: & Gulielmo Iuuene strenuissimo. De commodis Sermonetæ ipsorum regiæ. Titulo Vicesimo secundo.

Vi forma præstantissimus: Eloquentiæ lepore summus: Armis & toga maxius: Cui soli hoīum uirtus omnis cōtigerat: Cui ingenium sapīa validū: In quo uno totius latii spes tota, & salus semper incubuit: Magnificus atq̧ Illustris ille Princeps Nicolaus Caietanus quo nihil elegātius: nihil humanius ob suauissimos eius mores: singularemq̧ probitatem atq̧ constantiā: Cui labor in negociis: fortitudo in periculis: industria in agendo: Celeritas in conficiendo: consilium in prouidendo. Qui ueritate amicitiam: fide societatē: pietate ꝓpinquitatem colebat. prō Iuppiter: ante diem occidit. Heu q̄ breuibus causis ingentia pereunt: Heu q̄ breues & mutabiles rer̄ uices: fortuna nunquā simpliciter indulgente: Mortuus est ꝓceres optimi Nicolaus heros fortissimus Cuius animus uirtutum omnium præsidio munitus, illarum decore fulgebat. ¶Itaq̧ tollendus ad mundi axes: Tum q̧ e latio oriundus locor̄ omniū præstantissimo unde & lingua latina ab eo nomen accæpit: Tum etiam excellentissima eius domo Caietana: quæ non modo ausoniduɀ, sed aliar̄ oīm p̄ se fert principatuɀ: nec inferior Aemiliana seu Scipionū familia gestor̄ titulis & uirtutum: Quid.n. de parētibus oī uirtutis officio p̄stantissimis referam? Quor̄ qde3 alter̄ Honoratū uidelicet re & noīe, magnaīo illi Troianor̄ duci, tuɀ pietate, tuɀ gestis merito āteuleris: Alterā uero pudicissimā. s. atq̧ diā Matronā Catharinā Vrsinā: Cū oī uirtute, quæ in fœīas cadit, Functa sit: Nobilissimæ & Prudentissimæ Liuiæ

Fortuna

Caietana domus

Honoratus

Catharina

Drusillæ: quæ sola Augusto Octauio imperatore digna ẽ habita. ❡Tum ꝙ educatus & eruditus tota pueritia pru∕dẽtissime fuit tãq̃ Achilles a Chiroñ cẽtauro & bello & armis disciplinisq̨ optĩs apud r̃gia sceptra/ tuꝫ Ferdinã∕di Parthenopæi/tuꝫ ẽt Galeazi Mariæ Mediolani Ducis sapiẽtissimi. ❡De corpe uero qd dicã? Cũ egregius forã/ cũ citus/cũ fortissimus hẽretur: q̃leꝫ & q̃ntum Rutuloꝝ regẽ Turnũ accæpimus. ❡Quid de aĩo tã iusto/ tã mo∕derato tam sapienti/tam Strenuo loquar? qñ Fabritiũ al∕teꝝ/Mariumue/aut Curium appellaueris? ❡De Continẽ tia eius/de fortitudine/prudentia/ benignitate & libera∕litate in omnes/ religionisq̨ studio/ q̃nam r̃ferre potue∕ris: nisi ꝙ Pompilio anteponeres? ❡Quid de officio mi∕litari: q̃ sagax in eo? q̃ acutus: impiger: audens magnaĩus alacer: optimus impio: fortis bellator: reruꝫ consultus: & solertissimus? Iure igitur Xanthippo Lacedæmonio car∕thaginensium assertori & ꝓpugnaculo: Siue Camillo: de quo poeta. Et referenteꝫ signa Camillũ: præponendus. Quapp̃ter eum hostes maxĩe formidabãt: eũ serui me∕tuebãt: eũ liberi uerebãt: eũ charũ oĩs hẽbant: eoq̨ ma magis/ꝙ dabat opam/Nequa ciuiuꝫ dissidia fierent: quæ enim domus tã stabilis/quæ taꝫ firma ciuitas est/quæ nõ odiis atq̨ dissidiis funditus euerti possit? Itaq̨ pacẽ(quæ est tranq̃lla libertas)inq̃rebat ut bella fugeret: q̃m cõcor dia paruæ res crescũt: discordia maxĩe dilabunt̃: Dilige∕batur ergo ab omnibus: Cuꝫ rerum oĩum nec aptius sit quicq̃ ad Opes tuendas q̃ diligi: Nec alienius q̃ timeri. Vnde & iustus erat: ꝙ fundamentum perpetuæ commẽ datõnis & famæ est iustitia: sine qua nihil potest esse lau dabile. Erat in eo spiritus sapientiæ & Intellectus cõsilii & fortitndinis/scientiæ & pietatis. Quæ qdem est deuꝫ pura mente colere: Quæ etiam erga patriam aut paren tes: aut alios sanguine iunctos officiũ seruare monet. Ti mebat deum: ꝙ beatus uir qui timet dominum: Veraq̨ Vita est: Deum nosse: Timere eius Potentiam Ama∕req̨ Pietatẽ: ❡Erat magnaĩmus & benignus & clæmẽs:

Odia
Pax
Concordia
Diligi
Iustitia
Pietas
Deus

Vnde alterius angustias ita sentiebat, ut suas: Qua de re angustia pssis ita succurrebat: ut sibi in tali casu succurri optasset. ¶ Non erat auarus, non inuidus, nõ detractor: nullumq; malum pro malo reddens. Iracundiam intra pect. ; non admittebat: Cum qua nihil recte fieri, Nihil considerate potest. Et omnis iactantiae atq; superbiae malum cauens, linguam ab omni mendacio, ab iuramento ab omni periurio abstinebat. Eiusq; aures nõ nisi sermonibus sanctis & ueris auditum praebebant. Lingua nunq̃ obscaena aut turpia loq̃batur. Manus ad accipiendũ clausae, ad dandum apertae semper. Erat in eo oratio ampla, deuota, & pura: pro omnibus enim rogabat. ¶ Et quoniaз nihil magis deo repugnat, q̃ cor impoenitens: Nec ulla re sic deus irascitur: q̃ si peccator superbiat nec misericordiam postulet pro delicto, ad poenitentiaз paratissimus fuit semper: ut a misericordiae iudice ueniam (quae est poenae debitae remissio) conseq̃retur: non enim deus cogeret poenitere, nisi ueniam poenitentibus concessurus esset. ¶ Eius itaq; mores & uirtutuз uestigia merito prosequuntur Germani fratres: Sapientissimus quidem Iacobus omni honore & laude dignissimus: Cũ nullius uirtutis sit expers: aut indigẽs: Vñ nec forsitan laudarẽ eximie, Si in eo peritiaз litterarum commemorarem: siue oris facundiam, suauitatem, iucunditatem: aut eius cõstantiam, continentiam, grauitatem: Multam praeterea Historiarum memoriam: Naturalium rerum & moralium, scripturae etiam sacrae, sanctarumq; legum, & uerae Theologiae cognitionem: Qui adeo omni laudum nitore ardet conspicuus: ut par esse meritis sermo esse nõ possit. Quid igitur tantis & tot uirtutibus dignum precari debes: Nisi ut Militantis ecclesiae Sceptrum Diuina gratia illi gestare permittat? ¶ De Gulielmo autem praestanti & egregia forma, & summae spei adolescẽte quid referam? Scitis enim quid illi gratiae in uultu: quid iucunditatis in sermone: queз summi ingenii uigorem: & quã praestantiam placidae & altae mentis ostendat. Nec etiaз

[Margin notes: Ira — Lingua — Aures — Manus — Oratio — Impoenitens — Poenitentia — Venia — Iacobus — Gulielmus]

fugit aliquem superioribus annis q̄tam liquerit stragem In Vmbria:nam aliis fugientibus/ Solus ipse pugnæ no dus & mora fuit:cum dura gente uirisq; acribus manum conserens.Iure igitur Ausoniæ præsidium appellaueris Et Lauso mezentii/aut pallanti euandrio comparaueris. ¶Ii ergo Nicolao fratre iam defuncto omnes Dicionis eorum populos mira prudentia regent:principes enim constituti sunt:ut populos foueant ac protegant.Ideoq; non ab re Nicolaus Virtutum decus & catholicæ sancti tatis norma/extremum spiritum agens/multa mandauit multaq; monuit: subiectos populos illis commendans: Antę omnesq; Sermonetã ipsorum principum cunabu la atq; regiam: Cum sit in ea quod de tota Italia scribit: peremnis salubritas:est enim antiquo in latio: Sit & cæ li temperies: tam fertiles campi: tam aprici colles: tam opaca nemora: tanta olearu3 & pomorum fertilitas: tot lacus:tot amnium fontiumq; hubertas: tantaq; uirorum ingenia & doctrina:Acutiora enim ingenia & ad intel ligendum aptiora sunt eorum:qui terras incolunt eas:in quibus aer sit purus ac tenuis:q̄ illo℞ qui utantur crasso cælo atq; concreto. Qua in Vrbe defunctum fidissimi ciues innumeris prosecuti sunt lachrymis: Nemo enim fuit doloris expers amisso patriæ parente/probitate mo rum & ingenii elegantia claro: Respuente crudelitatem & matrem crudelitatis iram:q; ex sæua animaduersione nulla regi gloria est:Nec minus turpia sunt principi mul ta supplicia q̄ medico multa funera: Regibusq; certior est ex mansuetudine Securitas. ¶Quod & uos Fratres imitaturos non dubito:quorum consilio & prouidentia tranquilla pace subiecti omnes fruentur.¶Et quia nullius anima/quum semel a corporis carcere euolauerit/la chrymis reuocari potest/ Iam Supprimendæ sunt illæ: opponenda quæ rebus aduersis fortia pectora: quoties enim aspera patienter feruntur & mitia & leuiora fiunt: hiq; optime miserias ferunt/qui abscondunt: eoq; maxi me lachrymis adhibendus est modus:quæq; acciderunt

Principes

Ingenia

Supplicia
Securitas

Tolerantia

æquo animo ferre debetis: ꝙ Nicolaus inclytus heros iam uita & gratia sempiterna Virtutis opere in paradisi delitiis fruitur: qua uita nihil beatius: nihil omnibus bonis affluentius cogitari potest: Nam tum maximis/ tum æternis uoluptatibus affluit: ꝙ nulla in cælo/ nec fortuna nec temeritas/ nec erratio/ nec uanitas inest. præclaroque ꝙ animi hominum diuini sunt & æterni. quia mors non extinguit hominem/ sed ad præmium uirtutis admittit: Nam uirtutis præmium est post morteꝫ: Qui autem se uitiis aut sceleribus cõtaminauerit/ uoluptatibusque seruierit: is damnatus æternam luet pœnam: quam diuinæ litteræ secundam mortem nominant: quæ est & perpetua & grauissimis cruciatibus plena. Sunt enim Inferi: & sedes piorum ab impiis discretæ ut etiam Zeno Philosophus asserit: Itaque alii luũt pœnas in tenebrosis locis atque in cœni uoraginibus horrendis. Alii uero quietas & delectabiles incolunt Regiones: ut Nicolaus Heros/ a diis immortalibus Ereptus ex his Miseriis atque iniquissima conditione uitæ. Post has mundi tenebras usurus Clarissimam lucem. Dixi.

Beatoruꝫ uita

Animus

Mors

Mors secũda

Inferi

¶In Funere Metelli Badii Viri doctissimi. Tit. xxiii.

Elata Metelli Badii peracerba & luctuosa morte/ adeo me undique mæror/ afflictatioque luctus & angor inuasere/ optimi & eximii ciues: ut illico maximam lachrymarum copiam usque pfuderiꝫ. Cum igitur ita mæstus/ ita exterritus/ & fere Exanimis nedum exanimatus adhuc persteꝫ: & ipse consolatione & prudentissima & uehementi egere/ potiusque aliis consolandis uacarem. Ubi tamen rogatus suꝫ/ obsequendi studio pro uirili nitar de summis Metelli infelicissimi laudibus aliquid iam disserere. Adeste quæso. ¶Si patria quispiam/ si atauis/ si parentibus/ si doctrina & moribus laudari potest: Quis ille qui Metelluꝫ etiam atque etiam laudandum inficias eat?

Patria

Venetiis enim locupletissima nobilique & illustri proge nie ortus. Quae sane ciuitas imperio & consilio, & auto ritate tantum italiae caeteras praestat: quantum alias Ro ma pluris erat, q̄ reliquae orbis terrarum. Vrbes & enim multae & ãplae & populosae, atque insignes multaque regna illius & Ditissimae & mirandae Dicioni addictae. ¶Ex Atauis legit̃ Callimachũ artibus eruditũ liberalibus mul tas & optimas patriae constituisse leges: ut palam cunctis. Fuit item ex hac clarissima sobole. C. Graccus uir impi ger & strenuissimus in re militari: qui patrii ductor exer citus innumeras Parthenopaei Regis apud Metaurę co hortes nõ procul foro Sempronio deleuit. Vbi siquidem hostium decem millia (ut historici asserunt) desiderata: Sociorum uix duo milia. Possem adhuc plurimos eius dem Sobolis haud dissimiles enarrare: uerum ne audito ribus taedio forem, ad clarissimum & egregium Tydeũ Metelli patrem diuertam. Qui quanta & amplitudine & autoritate fuerit, aperire non mihi opus: cum omnibus liqueat. Verumtamẽ illius eloquentia credi poterat, nõ longe inferior illa philosophi: qua Theophrastus ob di uinam quodammodo eloquentiam ab Aristotele appel latus. poterat etiam comparari periclis eloquio Atheni ensis: qui dicendo tantum ualuisse fertur: ut suorum ciui um animos, quo libuerat, facile duxerit. Hac re igit̃ apud Venetos omnis & eloquẽtissimus & sapientissimus Ty deus habebatur. Quantaque claritudine, quãtis animi do tibus fulserit, explicandum minime: quod omnibus luce cla rius illum Equestri ordini Summo pontifice ascriptum fuisse: ab Venetis suis Nouemuirum numero, atque colle gio. quo quidem ad summũ facile poterat gradum eua dere. cum ex illo Senatus & populi princeps eligi soleat & certe electus esset: si auara fata & impia illius uitae spa ciũ longius aliquãto nõ inuidissent. Eius attamẽ celebra tũ funus pompa ingenti atque illustri: Caereisque innumeris & omnis ordinis Sacerdotibus: haud aliter q̄ in funere

Attaui

Pater

aliquo uel regio, uel imperatorio fieri solitum. Qua de re iure ac merito habita est oratio funebris a clarissimo & doctissimo Saldino. ¶Iure etiam memoratu digna, & laudibus prosequenda Mater Cornelia, Matrona quidem castissima, & uenusta in primis: De cuius nobilitate & moribus loqui nil opus: Cuncti & enim certiores estis eam Q. Metelli filiam, uiri & sapientissimi & inuictissimi: qui pro salute, augendoq; patriae Regno dimicans, subacto pannoniae rege Priamo cu3 insigni triumpho domum regressus est. ¶Natus ergo Metellus Badius istiusmodi parentibus ab ineunte aetate uirtuti deditus & Cognatis & patriae & externis omnibus, qui eum conspexerint, optimã de se spe3 obtulit. Qua de re eius mirabili indole incensi parentes, anteq̃ infantiae tempus praeteriret, in discipulum ac filium peritissimo & sapientissimo uiro Pomponio Laeto tradiderunt: imitati equidem Macedonum Regem Philippum: qui Alexandro filio Philosophorum principem Aristotelem sapientiae praeceptorem elegerat: illi reputans uirtutes omnis praeceptori cuiq; necessarias non deesse, & doctrinam & pudicitiam. Sub cuius Pomponii disciplina Annis decem moratus, ita pudice atq; assidue Studio incumbebat: q; duo de uicesimo anno & grammaticus, & poeta, & orator euasit. ¶Contulit se deinceps Patauium. Vbi annis quinq; tanta cura & diligentia noctes & dies operam litteris adhibebat: ut anno quidem uicesimo tertio septem liberalium artium cognitionem mirandam & perfecta3 nancisceretur: non Latine dumtaxat, Verum & Attice. Hinc maximo cum honore, & Hilari fronte, Animoq; promptissimo a doctoribus, eximiisq; philosophis aureum insigne uigiliarum suarum pignus & monumentum recepit. ¶Rediit posthac in patriam expectatissimus: ubi sũmae doctrinae, sermoĩsq; lepidi fama & nomen suum ita excreuerat: q; quũ Pannoniae regi orator mittendus esset: Senatus omĩs & populus uno ore Metellum Badium elegerunt: qui eo ꝓfectus ab Inclyto rege tanta

Mater

Metellus Badius

Patauium

Orator in Pannoniam

ueneratione receptus est. q ab Regia suae ultra Viginti
passuum milia equites centum aureis torquibus decora
tos illi obuiam misit. Quorum cuilibet erant comites
quinquaginta. Rex etiam ipse extra limina passibus tri-
ginta expectans ingenti gaudio & laetitia illum complе
xus est/& recaepit. Quanta equidez uix unq̄ Pius Aene
as a Punica Regina/uel Latino socero post Turni cla-
dem receptus: Iunctisq manibus regiam petierunt: ubi
& Regi & illius proceribus orationez Metellus habuit
non secus/q̄ uel Cato/uel Caesar/uel Cicero/uel Atheni
ensis orator habuissent. Qua quidem absoluta cuncti/
sed Rex potissimū summa illius doctrina/ huberrimaq
facundia diutius admirabūdi stupidiq effecti ora conti-
nuerūt uti & Apollonio graeco oratori .M. Tullio grae-
ce orante legimus accidisse Iunctis iterz manibus pene
tralia supbis aulaeis auratisq trabibus ornatissima igres-
si fuut. ubi Regifico luxu paratae dapes: & quātas & qua-
les Aeneae Dido/Euander Herculi Heroibus/uti legit/
minime parare potuerint. Amotis deinde mensis/habi-
toq sermone de regno/de rebus magnis & inclytis/ue-
lut de Scipiōe Aemyliano & Masinissa rege Numidiae
scribit: post multā noctē suo thoro qlibet acqeuit. Prae-
teritis inde diebus aliquot & responso & gra ex senten
tia habitis/maximo cuz honore & gaudio patriā petiit.
Quocirca breui exinde Orator ad summū Pontificem — Orator ad Pontificem
Innocentium octauū electus. Qui prittiuz illustrissimae
dn̄ationis Venetae gra/deinceps nomine & fama uirtu-
tuz eius/doctrinaq eximia & multiplici extra urbis por
tam mille passibus & ulterius/triginta Episcopis/duode
cim Cardinalibus/octoq Regulis peditum atq equituz
octingentis honestatus & comitatus est. Viaeq passim
& Romanis & Externis [illegible] uisendi Gratia Metelli
Babii excellentiam: Magno igitur cuz triumpho in con
tubernium suuz deductus. Sequenti luce Summum pon
tificez uisens hilari uultu acceptus est. Cognito posthac
Virtute/Doctrina/Eloquentia/Inclytum/Illustrem/exi-

niu; esse/tanto in illum amore affectus est:ut si forte di
es præteriisset/quo eius aspectu careret:sine mærore nõ
esset. ¶ Ideirco ubi accidit/eligendum Carnoiz præsule;
Innocentius sponte sua Metello statim nec alii honore
hunc tradidit. Cui uitæ cursu defuncto suffectus est Ale
xander sextus. Itaq; Metelli fama illectus illum acciuit.
Hortatusq; est/& rogauit apud ipsu; morari:pollicitusq;
eius animo breui satisfactum iri. ¶ Sed o/ fortunam:qua
nemo diu fouetur:O/ mortem acerbã/iniquam/ impor
tunam.O/ fata aduersa: Priusq; Alexander primum sui
pontificatus annum præteriisset:fuit Metellus dira peste
oppressus. Et si prouidẽtia recte prospicies adesse mor
tem ab urbe migrauerat: tutiq; omni contagione semo
tus se contineret.O/Phœbe/O Pallas/O Liber/O mu
sæ obiit ille Sacerdos/ ille minister/ & præsidium & de
cus uestrum.Miseri latini/infelicissimi studiosi iacturam
hoc anno perpetuu; adeo g. auem adeoq; onerosam fe
cimus q alias nunq fortassis eiusmodi latinæ linguæ cul
torem nobis adesse contigerit. Erat enim Metellus illi
us & curiosus/& peritus/& studiosissimus:ingenioq; so
lerti & perspicaci. Qua propter Res omnis obscuras/
ambiguas/& obstrusas facile claras certas apertas redde
re potuisset.Quod plane eius summa diligentia & acu
men ostendunt:Quibus Latinæ linguæ codicibus pluri
mis emendandis/Græcorumq; uoluminibus latine per
eum traductis est usus:Quorum tamen portionem ma
ximam fatorum sæuitia/fortunæq; liuore non ualuit ex
equi. Conuoco igitur Latinos omis/ & Græcos/& Bar
baros/omnisq; studiosos ad luctum. ¶ Vos autem Ger
mani eius Clarissimi & insignes ad unum hortor Metel
li uestigia imitari/ut facitis:q merito nunc afflicti in tan
ta calamitate fortitudinis munere fungi debetis:Cogita
req; mortalium uitam omnibus fortunæ telis obiectam
Cogitare etiam mortem & Bene & Recte Viuentibus
transitum esse ad meliora. ¶ De Metelli sanctissima uita

Carnorum Præsul

Mortis deploratio

Consolatio suorum

Defuncti laudes

dubitarit nemo: cum a teneris annis pudicissimus & con
stantissimus omni uirtutum genere usque ad ultimum fue
rit. Nam quid de pietate in deum in patriam & parentes:
de liberalitate in fratres eiusdem & sorores: de beniuolē
tia in omnes: Quid etiam de tolerantia sua in prospe
ris & aduersis: De ratione prauæ Libidini dominante:
Quid de Verecundia & Innocentia in omnes dixero?
Profecto hæc eius uexilla talem Metello triumphum cō
tulere: qualem ab iis sanctæ & appetendæ uirtutis comi
tibus segregatus adipisci poterit nullus. Credite igitur p
cul dubio credite beatorum sedibus Metellum assump
tum esse: & morte immortalitatem redemisse. Cuius qui
dem & nos portiunculam consequemur: si uelut ille uir
tuti dediti passi fuerimus. ¶ Reliquū est uiri præstantes
agere pompæ gratias: Cuique igiē luctuosum funus comi
tari & honestare dignato, Badiæ familiæ nomine grati
as ago q̄ maximas: Deum orans illi concedat omnibus
ac singulis digna præmia posse reddere tum iucundis tū
lætis rebus. Valete iam cuncti, & Viuite. Dixi.

Gratiarum actio

Monstrum Gemellorum

¶ Anno Christianæ Salutis. MDIII. Sextodecimo Ca
lendas Apriles, idest die Martii decimo septimo parua
Sextæ feriæ, idē dici Veneris hora, Alexandri Borgiæ
Sexti Pontificis summi Anno. xi. in urbe Roma Hispa
na mulier Hagnes appellata nata annos ut ipsamet reti
tulit mihi duos & uiginti. (Cuius Vir Aluerus dicebatū
Hispanus etiam & annorum triginta:) Gemellos peperit
ab Vmbilico pectora utrinque pellicula trium digitorum
lata connexos. Vmbilicus autem unicus ambobus erat
in medio quidem ex infimo amborum confinio depen
dens. Vterque mares: Vtrique speciosi: cuique enim sua pfecta
& integra membra. Eorum alter, Cuius Caput prius editū
parumper uixit: Alterius caput extinctū exiit difficulter

Huic manus dexteræ pollex in sũmo bifidus:duo.n.digi tuli cum suis unguibus extabant. Erat ambobus statura gemellis conueniens. Eosdem incolæ fere omnes urbis romæ,& Epi & Cardiales aliq iuxta ædẽ diui Saturnini in Regione scti Angeli conspexerunt: e fenestra enim non alta nimis duo iuuenes humanissimi toto ferme die omnibus eo cõcurrentibus ostentabant. ipse etiam manibus meis contigi & tractaui: Ut testimonium rectius ac uerius posteris perhiberem. Hora autem Vicesima secunda perlati ad Summum Pontificem (ut aiunt) paulo post ad parentes humandi remissi sunt.

Ant. Mancinelli Opuscula Venetiis Impressa

Siquis Ant. Mancinelli Opuscula iam sæpius per Io. Tacuinum linguæ latinæ exitium Venetiis impressa, inde de Mediolani,& alibi extra Vrbem per alios, legerit: q Tacuini exemplaria secuti sunt: nullam illis fidem adhibeat: corrupta enĩ maxima parte. Qua de re Vulcano tradiderit emendanda. Ematq Romæ impressa sicuti forte illa placuerit. Vbi uero occasio dabit eadẽ cũ pluribus aliis una propediem Venetiis emendatissima imprimenẽ. Tuncq Mancinellũ non Tacuinũ legerint.

Impressum Romæ in Campo Floræ per Egregiũ Virum magistrũ Eucharium Silber Alias Fr[illegible]
M DIII.[illegible]
Maii Vltimo.

